

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslakia. Oikeutta valokuvaan koskevat säännökset ehdotetaan samalla otettavaksi tekijänoikeuslakiin ja vuodelta 1961 oleva erillinen laki oikeudesta valokuvaan kumottavaksi.

Tekijänoikeuslain tekijänoikeuden rajoituksia koskevat 2 luvun säännökset ehdotetaan järjestettäväksi uudelleen. Tarkoitus on selvittää ja yksinkertaistaa sääntelyä. Rajoitussäännöksiin ehdotetaan samalla eräitä muutoksia. Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi eräitä uusia rajoitussäännöksiä. Kirjallisten teosten osia ja taideteosten kuvia saataisiin käyttää ylioppilastutkintoon kuuluvissa tai muissa vastaavanlaisissa kokeissa. Radio- ja televisiolähetystyksiä saataisiin nauhoittaa sairaaloissa, vanhainkodeissa, vankiloissa ja muissa vastaavissa laitoksissa laitoksessa tapahtuvaa tilapäistä käyttöä varten.

Säännökset arkistojen ja kirjastojen oikeudesta valmistaa valokuvaamalla teosten kappaleita on annettu tekijänoikeuslain nojalla asetuksella. Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asetuksella voitaisiin antaa säännöksiä myös museoiden oikeudesta valmistaa teosten kappaleita. Sääntely kattaisi myös muut valmistustekniikat kuin valokuvaamisen ja vastaavat menetelmät. Kirjallisista ja sävellysteoksista saisi valmistaa kappaleita näkövammaisille kaikilla valmistustekniikoilla, joilla teksti saatetaan näkövammaisen luettavaksi. Kirjallisten ja sävellysteosten osia ja taideteosten kuvia ei enää saisi käyttää jumalanpalveluksessa käytettäväksi tarkoitetuissa kokoomateoksissa hankkimatta tähän tekijöiden lupaa.

Taideteosten ja rakennusten toisintamista koskevat erityissäännökset ehdotetaan koottaviksi yhteen. Samalla tehdään vähäisiä tarkistuksia säännösten sisältöön. Ehdotuksen mukaan taideteoksen kuvaaminen on sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle

paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. Jos taideteos on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa käyttää ansiotarkoituksessa ilman taideteoksen tekijän lupaa.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta. Teosta saadaan myös käyttää oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden vaatiessa. Ehdotuksen mukaan radio- tai televisiolähetystoiminnan harjoittaja saisi valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäänsään lakiin perustuvaa talentamisvelvollisuuttaan. Radion tai television ajankohtais- ja uutisohjelmia saataisiin nauhoittaa viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten.

Tekijänoikeuslain 2 lukuun sisältyy neljä niin sanottua sopimuslensisäännöstä. Näille pykäliille yhteiset järjestön ulkopuolisten tekijöiden asemaa koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi omaksi säännöksekseen oikeuksien rajoituksia koskevan luvun loppuun.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset niistä tekijänoikeuslainsäädännön muutoksista, jotka aiheutuvat vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla annetusta neuvoston direktiivistä (vuokrausdirektiivi) sekä tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annetusta neuvoston direktiivistä (satelliittidirektiivi). Mainitut direktiivit on sisällytetty Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen (ETA-sopimus) ETA:n sekakomitean päätöksellä N:o 7/94.

Vuokrausdirektiivi aiheuttaa eräitä muutoksia tekijänoikeuslakiin. Tekijänoikeuslakiin eh-

dotetaan lisättäväksi uusi elokuvatuottajan lähioikeus. Kuvatalennetta ei saisi ilman tuottajan lupaa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui. Myös esittäjät, äänitetuottajat ja yleisradio-organisaatiot saisivat yksinomaisen levitysoikeuden. Lähioikeuksien suojaamia kohteita saisi kuitenkin vapaasti levittää sen jälkeen, kun ne on myyty tai muutoin luovutettu Euroopan talousalueella. Esittäjillä, äänitetuottajilla ja elokuvatuottajilla säilyisi kuitenkin oikeus määrätä suoritustensa vuokraamisesta. Esittäjien levitysoikeus siirtyisi elokuvan tuottajalle, ellei toisin ole sovittu.

Tekijöiden oikeus määrätä vuokraamisesta laajenisi kattamaan eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikki teoslajit. Tekijällä olisi myös oikeus korvauksen teosten lainaamisesta. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan olisi, jos lainaaminen tapahtuu yleisestä kirjastosta taikka tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

Myös satelliittidirektiivistä aiheutuu eräitä muutoksia tekijänoikeuslakiin. Elokuvateokset ehdotetaan suljettavaksi radio- ja televisiolähetysiksi koskevan sopimuslisenissäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Satelliittilähetysiin sopimuslisenissäännös soveltuisi ainoastaan, jos lähetys lähetetään samanaikaisesti maanpäällisessä verkossa.

Radio- ja televisioyhteyksien omat ja sille siirtyneet oikeudet ehdotetaan irrotettaviksi radio- ja televisiolähetysten edelleenlähettämisestä koskevan sopimuslisenissäännöksen ulkopuolelle, jos lähetys on peräisin toisesta ETA-sopimukseen liittyneestä maasta. Tekijöitä edustavan järjestön ja lähettäjäyhteyksien myönnettävä lupa tällaisen lähetysten edelleenlähettämiseen kaapeleitse samanaikaisesti. Jos lähettäjäyhteyksien kieltää lähetysten samanaikaisen ja muuttamattoman edelleen lähettämisen kaapeleitse ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja, asia ratkaistaan ensi sijassa välimiesmenettelyssä.

Esityksessä ehdotetaan, että valokuvan suoja siirretään tekijänoikeuslakiin ja oikeudesta valokuvaan annettu laki, jäljempänä valokuv laki, kumotaan. Muutos ehdotetaan tehtäväksi siten, että valokuvan suojaan tehdään vain ne välttämättömät muutokset, joita suojan sisällyttämisestä tekijänoikeuslakiin aiheutuu.

Valokuvateoksiin sovellettaisiin samoja säännöksiä kuin kuvataiteen teoksiin. Tekijänoi-

keuslakiin ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi nykyiseen valokuv lakiin sisältyvä säännös, jonka mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan siirtyy tilaajalle, jollei toisin ole sovittu. Nykyinen valokuv laki suojaa myös sellaisia valokuvia, jotka eivät yllä teostasoon. Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka nojalla tällaiset valokuvat pysyisivät edelleen suojattuina pääosin nykyisessä laajuudessa.

Kuvataiteen tekijöiden taloudellista asemaa ehdotetaan parannettavaksi tekijänoikeuslakiin lisättävillä säännöksillä jälleenmyyntikorvauksesta. Ehdotuksen mukaan tekijän luovuttamisen kuvataiteen teosten ammattimaisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä olisi suoritettava tekijöille jälleenmyyntikorvaus. Korvauksen suuruus olisi 5 prosenttia myydyin teoksen arvonnäkökulmasta myyntihinnasta.

Samalla tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan taideteoksen jäljennös on merkittävä siten, että se ei ole sekoitettavissa alkuperäisteokseen. Tämä velvollisuus olisi sillä, joka valmistaa tai levittää yleisön keskuuteen taideteoksen jäljennöksen.

Lisäksi tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan kuvataiteen teoksen tekijällä on oikeus saada luovuttamansa teos nähtävilleen, jos se on tarpeen hänen taiteellisen työnsä kannalta tai taloudellisten oikeuksiensa toteuttamiseksi. Tämän oikeuden käyttämisen edellytyksenä on, ettei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa teoksen omistajalle tai haltijalle.

Esittäjillä ja äänitteiden tuottajilla on oikeus korvaukseen, kun äänitteitä käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä. Ehdotuksen mukaan tuomioistuimien voisi päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan esittäjien ja tuottajien luvalla, jos käyttäjä ei ole maksanut sovittua tai välimiesmenettelyssä ratkaistua korvausta.

Eräiden tekijänoikeuksien käyttämistä tarkoitaviin lupiin sekä maksettaviin korvauksiin ja muihin ehtoihin liittyvien erimielisyyksien ratkaisemista koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettaviksi. Esityksessä ehdotetaan, että asianosainen voisi kieltäytyä tällaisen erimielisyyden ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä. Tällöin asian ratkaisisi tuomioistuin.

Tekijänoikeuslain kansainvälistä soveltamisalaa ehdotetaan tarkistettavaksi muun muassa yhdenmukaistamalla ne kriteerit, joiden

nojalla Suomesta, ETA-valtioista ja muista maista peräisin olevat lähioikeuksien suojaamat kohteet saavat suojaa.

Tarkoitus on, että ehdotetut lait tekijänoi-

keuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta tulisivat voimaan tammikuun 1 päivänä 1995.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	5	1.7.2. Taideteosten jäljennösten merkitseminen	62
1. Nykyinen tilanne ja uudistusehdotukset	5	1.7.3. Kuvataiteen tekijöiden luoksepääsy-oikeus	63
1.1. Yleistä	5	1.7.4. Eräiden erimielisyyksien ratkaiseminen	65
1.1.1. Nykyinen lainsäädäntö	5	1.7.5. Kansainvälinen soveltaminen	66
1.1.2. Tekijänoikeuslainsäädännön uudistaminen ja siihen vaikuttava kehitys	7	2. Asian valmistelu	69
1.1.3. Eräiden kysymysten lainsäädäntötarpeen arviointi	11	3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	70
1.2. Tekijänoikeuden rajoitukset	12	4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	70
1.2.1. Yleistä tekijänoikeuden rajoituksista	12	4.1. Riippuvuus muista esityksistä	70
1.2.2. Nauhoitus sisäiseen tiedotuskäyttöön	13	4.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista	70
1.2.3. Ylioppilastutkintoon kuuluvat koekkeet	14	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	71
1.2.4. Kappaleiden valmistaminen eräissä laitoksissa	15	1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	71
1.2.5. Kappaleiden valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa	15	2. Voimaantulo	85
1.2.6. Kappaleiden valmistaminen näkövammaisille	24	LAKITEKSTIT	87
1.2.7. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset	26	1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	87
1.2.8. Taideteosten ja rakennusten toisintaminen	27	2. Laki oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta	96
1.2.9. Asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito	31	LIITTEET	97
1.2.10. Referenssinauhoitukset	33	Liite 1.	
1.3. Vuokraus- ja lainausoikeudesta sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla annettu neuvoston direktiivi	33	Rinnakkaisteksti:	97
1.4. Tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annettu neuvoston direktiivi	43	Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	97
1.5. Valokuvan suoja	50	Liite 2.	
1.5.1. Valokuvan suojan kehitys ja nykyinen laki	50	Asetus tekijänoikeusasetuksen muuttamisesta ...	117
1.5.2. Valokuvan kansainvälinen suoja ..	52	Liite 3.	
1.5.3. Muutoksen syyt ja ehdotus	52	Asetus tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen liittyneistä maista peräisin oleviin suojan kohteisiin	119
1.5.4. Valokuvan suojan säätäminen tekijänoikeuslaissa	54	Liite 4.	
1.5.5. Valokuvateoksen suoja-aika	54	Neuvoston direktiivi, annettu 19 päivänä marraskuuta 1992, vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla (92/100/ETY)	120
1.5.6. Tilatut kuvat	54	Liite 5.	
1.5.7. Muiden valokuvien kuin valokuvateosten suoja	55	Neuvoston direktiivi, annettu 27 päivänä syyskuuta 1993, tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta (93/83/ETY)	126
1.5.8. Muut muutoksesta aiheutuvat vaikutukset	57		
1.5.9. Siirtymäsäännökset ja lain kansainvälinen soveltaminen	57		
1.6. Jälleenmyyntikorvaus	58		
1.7. Eräitä muita asioita	61		
1.7.1. Korvaus äänitteiden julkisesta esittämisestä	61		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja uudistusehdotukset

1.1. Yleistä

1.1.1. Nykyinen lainsäädäntö

Tekijänoikeuden perusta ja merkitys. Tekijänoikeuslainsäädännön keskeisenä tavoitteena on edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa. Tunnustamalla tekijöiden oikeuden määrätä teostensa hyväksikäytöstä yhteiskunta kannustaa luovaa toimintaa. Kulttuurihyödykkeiden tuotannon ja saatavuuden edellytysten turvaaminen luo pohjaa kansalliselle kulttuurille ja yhteiskunnalliselle kehitykselle.

Tekijänoikeus edistää luovaa työtä tunnustamalla tekijälle tekijyyden ja palkkion työstä. Tekijänoikeus ja lainsäädäntöön otetut tekijänoikeuden lähioikeudet edistävät samalla myös henkisten tuotteiden tuotantoa ja levitystä. Tuottajien ja kustantajien asemaa turvaamalla tekijänoikeus tukee myös investointeja ja kaupaa.

Viime vuosina tekijänoikeus on tullut lisääntyvän huomion kohteeksi sekä kansallisella tasolla että kansainvälisesti, muun muassa Euroopan unionissa ja GATT:in Uruguayn neuvottelukierroksella. Tähän on useita syitä. Yleinen kehitys on kulkenut tavaroihin ja aineellisiin perushyödykkeisiin pohjautuvasta yhteiskunnasta palveluja ja aineettomia arvoja tuottavaan suuntaan. Tiedon merkitys on lisääntynyt. Teknologian kehitys on korostanut ja nopeuttanut tätä kehityskulkua. Kulttuurin sekä viestintä- ja informaatioteollisuuden monet tuotteet ovat tekniikan keinoin tehokkaasti monistettavissa ja levitettävissä.

Tekijänoikeuden taloudellista merkitystä on selvitelty Suomessa ja muissa maissa. Vuonna 1991 Suomessa tehty tutkimus osoitti, että vuonna 1988 tekijänoikeudellisten alojen yhteisen jalostusarvon osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli 2,92 prosenttia. Nämä alat työllistivät jakeluketju mukaanluettuna noin 72 000 henkilölle. Tämä on noin 3 prosenttia työvoimasta. Vastaavissa tutkimuksissa muissa teollisuusmaissa tekijänoikeusteollisuuden bruttokansantuoteosuus näyttää olevan 2—3 prosenttia ja on kasvusuunnassa. Tarkoituksena on, että tekijänoikeuden taloutta koskevia selvityksiä Suomessa jatketaan tarkempien tietojen

saamiseksi myös tekijänoikeudellisista korvauksista ja palkkioista sekä niiden merkityksistä.

Nykyinen lainsäädäntö. Voimassa oleva tekijänoikeuslainsäädäntömme on vuodelta 1961, jolloin kumottiin edellinen vuodelta 1927 peräisin ollut tekijänoikeuslaki ja valokuvien suojaksi annettu laki. Tekijänoikeuslainsäädäntö uudistettiin yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa. Vuosilta 1960 ja 1961 olevat lait ovat rakenteeltaan ja pääsisällöltään pitkälle yhteneväiset. Monet lainsäädännön keskeisimmät säännökset ovat samanasaisia.

Tekijänoikeudesta ja niin sanotuista lähioikeuksista säädetään tekijänoikeuslaissa (404/61). Lakiin on sen säätämisen jälkeen tehty useita muutoksia (669/71, 648/74, 897/80, 960/82, 442/84, 578/84, 54/86, 309/87, 34/91 ja 418/93).

Oikeudesta valokuvaan on säädetty erillisessä laissa (405/61), jäljempänä valokuvalaki. Valokuvalakia on tarkistettu yleensä samanaikaisesti tekijänoikeuslain kanssa (647/74, 898/80, 443/84, 579/84, 55/86 ja 35/91).

Tekijänoikeuslain ja valokuvalain soveltamisesta on annettu tarkempia säännöksiä tekijänoikeusasetuksella (441/61). Asetusta on myös useita kertoja tarkistettu (444/64, 900/74, 263/81, 495/85, 255/92 ja 1155/92). Tämän asetuksen lisäksi on myös erillinen asetus tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin annetun lain noudattamisen tehostamisesta (442/61).

Tekijänoikeuden kohteena on kirjallinen tai taiteellinen teos. Suojan saamiseksi teoksen tulee ylittää niin sanottu teoskynnys eli yltää teostasoon. Suojattu teos on tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos.

Tekijänoikeus tuottaa tekijälle sekä taloudellisia että hänen henkilönsä liittyviä oikeuksia. Taloudellisia oikeuksia koskevan perussäännöksen mukaan tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksensa kappaleiden valmistamisesta ja teoksen saattamisesta yleisön saataviin. Teoksen kappaleiden valmistamista on tallentaminen ja kopioiminen millä tahansa teknisellä menetelmällä. Teoksen kappaleen valmistamisena pidetään lain mukaan myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Teoksen saattamista yleisön saataviin puolestaan ovat julkinen esittäminen ja näyttäminen sekä teoksen kappaleiden levittäminen

esimerkiksi myymällä, vuokraamalla tai lainaamalla. Julkiseen esittämiseen sisältyvät sekä elävät esitykset että radio- ja televisiolähetykset.

Taloudellisten oikeuksien lisäksi tekijällä on moraalisia oikeuksia. Teosta käytettäessä tekijän nimi on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei myöskään saa muuttaa sellaisella tavalla tai julkistaa sellaisessa yhteydessä, että tämä loukkaa tekijän omalaatuisuutta tai kirjallista tai taiteellista arvoa.

Tekijänoikeuteen on laissa tehty monia rajoituksia. Rajoitukset perustuvat sivistyksellisiin ja muihin tärkeisiin yhteiskunnallisiin syihin. Rajoituksia on tehty myös käytännöllisistä syistä. Rajoitukset sisältyvät tekijänoikeuslain 2 lukuun.

Rajoituksia on eri asteisia. Joissakin tapauksissa tekijänoikeus on säädetty väistymään ja tietty teoksen käyttäminen sallitaan ilman tekijän lupaa ja korvausta maksamatta. Toisissa tapauksissa sallitaan käyttäminen pakkolisenssisäännöksen nojalla ilman tekijän lupaa mutta korvausta vastaan. Pakkolisenssiä lievempi tekijänoikeuden rajoitus on sopimusalensisjärjestelmä. Kun käyttäjän ja lukuisia suomalaisia oikeudenhaltijoita edustavan järjestön välillä on tehty sopimus, käyttäjä saa sopimusalensisäännösten nojalla käyttää sellaistenkin oikeudenhaltijoiden teoksia, joita järjestö ei edusta.

Tekijänoikeus on voimassa tekijän elinajan ja 50 vuotta hänen kuolinvuotensa päättymisestä. Laissa on säännöksiä myös oikeuksien siirtymisestä.

Tekijänoikeuslain 5 luvussa säädetään eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista, joista keskeisimmät ovat esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien ja radio- ja televisioyritysten oikeudet. Näitä kutsutaan yleisesti naapurioikeuksiksi tai lähioikeuksiksi. Naapurioikeuksien suojakohteena ei ole teos, vaan muu suoritus: esittävän taiteilijan kohdalla teoksen esitys, äänitteen valmistajan kohdalla laite, johon ääni on otettu, ja radio- ja televisiolähetysten suojan kohdalla lähetys, signaali. Esittäjien, äänitetuottajien ja radio- ja televisioyritysten suoja on tekijänoikeuden kaltainen mutta joissakin suhteissa rajoitetumpi. Näiden oikeuksien suoja-aika on vuodesta 1991 lähtien ollut 50 vuotta ja se lasketaan esitys-, tallennus- tai lähetysvuodesta.

Lähioikeuksiin kuuluvat edellä mainittujen lisäksi Suomessa ja muissa pohjoismaissa vielä

niin sanottu luettelosuoja ja uutissuoja. Luettelosuoja, taulukoille ja muille vastaaville töille, joihin on yhdistelty suuri määrä tietoja, annetaan suoja jäljentämisestä vastaan.

Tekijänoikeuden loukkaaminen on rangaistava teko, josta voidaan tuomita lain 7 luvun mukainen seuraamus. Sanktioita korotettiin vuonna 1984. Tahallisesti ansiotarkoituksessa tehdystä loukkauksesta, tekijänoikeusrikoksesta, tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Luvattomasta käytöstä suoritettavasta hyvityksestä ja vahingon korvaamisesta on tekijänoikeuslaissa erityissäännöksiä. Rikoslain uudistuksen toisessa vaiheessa on vuonna 1993 ehdotettu, että vankeusrangaistuksen sisältävä tekijänoikeusrikoksesta säännös siirrettäisiin rikoslakiin.

Oikeutta valokuvaan koskevat säännökset sisältyvät valokuvalakiin. Säännökset on laadittu tekijänoikeudellisten säännösten rinnalla. Valokuvan valmistajalla on oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja näyttämällä kuvaa julkisesti. Valokuvalla on tekijänoikeuslain säännöksiä vastaavia säännöksiä oikeuden rajoituksista, oikeuksien siirtymisestä ja rangaistus- ja muista seuraamuksista. Oikeus valokuvaan on voimassa 50 vuotta kuvan valmistusvuodesta.

Kansainvälinen suoja. Tekijänoikeuslainsäädäntöä sovelletaan Suomesta peräisin oleviin suojan kohteisiin. Suojan ulottaminen muista maista peräisin oleviin kohteisiin on järjestetty kansainvälisillä sopimuksilla.

Tekijänoikeuden keskeisin kansainvälinen yleissopimus on Bernin sopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta (SopS 79/86). Sopimus on tehty vuonna 1886 ja sitä on tarkistettu keskimäärin joka kahdeskymmenes vuosi. Bernin sopimuksen pääperiaatteina ovat kansallinen kohtelu ja vähimmäissuoja. Muista sopimusvaltioista peräisin oleville teoksille on myönnettävä sama suoja kuin omien kansalaisten teoksille. Tärkeimpiin suojatasoelvoitteisiin kuuluvat muun muassa 50 vuoden suoja-aika tekijän kuolinvuodesta, reproduktiooikeus eli kappaleiden valmistamisoikeus, esitysoikeus ja yleisradiooikeus. Bernin sopimusta hallinnoi Maailman henkisen omaisuuden järjestö (WIPO).

Tekijänoikeuden alan toinen yleissopimus on yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus (SopS 81/86), joka tehtiin Genevessä vuonna 1952. Tämä sopimus tehtiin aikanaan sillaksi Euroo-

pan korkean ja Yhdysvaltojen matalamman suojatason välille. Suojan tasoon liittyvät vaatimukset ovat matalammat kuin Bernin sopimuksessa. Tämän sopimuksen merkitys on vähentynyt muun muassa Yhdysvaltojen ja Kiinan liittyttyä Bernin sopimukseen. Sopimusta hallinnoi Yhdistyneiden Kansakuntien kasvatus-, tiede-, ja kulttuurijärjestö (UNESCO).

Myös lähioikeuksien kansainvälistä suojaa on järjestetty valtioiden välisillä sopimuksilla. Kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyri-tysten suojaamisesta (SopS 56/83) eli niin sanottu Rooman sopimus on tarkoitettu esittävi- en taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien ja radio- ja televisioyri-tysten oikeuksien perussopimuk- seksi. Sopimus velvoittaa antamaan siinä eriy- tisesti taattuun suojaan nähden kansallisen kohtelun. Lisäksi se takaa kullekin oikeuksien haltijaryhmälle tietyt vähimmäisoikeudet. Suo- mi ratifioi Rooman sopimuksen vuonna 1983.

Yleissopimus äänitteiden valmistajien suoja- miseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäl- jentämiseltä (SopS 17/73) eli niin sanottu Ge- neven äänitesopimus tehtiin vuonna 1971 laa- jaksi kansainväliseksi ongelmaksi paisunutta piratismia vastaan. Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1973. Brysselin satelliittisopimus vuo- delta 1974 suojaa välityssatelliittilähetysten luv- vatonta levittämistä vastaan. Suomi ei ole saattanut tätä sopimusta voimaan.

1.1.2. Tekijänoikeuslainsäädännön uudistaminen ja siihen vaikuttava kehitys

Nyt ehdotettava tekijänoikeuslainsäädännön tarkistaminen on osa pitkäaikaista uudistus- prosessia, joka on vireillä kaikissa pohjoismais- sa samanaikaisesti. Uudistuksen liikkeellepane- vina voimina ovat erityisesti tekninen kehitys sekä yleinen yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys.

Tekijänoikeus on kansainvälisimpiä oikeu- denaloja. Alan kansainvälinen kehitys, kan- sainvälisten yleissopimusten tarkistukset ja uu- det sopimukset johtavat aika ajoin lainmuutok- siin. Euroopan integraatiokehitys on viime vuosina johtanut intensiiviseen eurooppalaiseen lainsäädäntöjen harmonisointiin.

Nyt jatkuva katkeamaton uudistusprosessi alkoi vuonna 1970, jolloin pohjoismaiden mi- nisterineuvosto asetti yhteispohjoismaisen ko- mitean valmistelemaan kymmenen vuotta ai-

kaisemmin annetun lainsäädännön tarkistamis- ta. Uudistuksen pani liikkeelle valokopioinnin ja kasettinauhoituksen laaja käyttöontulo.

Vuonna 1975 ministerineuvosto päätti, että jatkossa työskentely tapahtuu kansallisesti ase- tettavien komiteoiden muodossa. Vuosina 1976 ja 1977 Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa asetetut komiteat työskentelivät 13—15 vuotta. Ministerineuvoston päätöksen mukaisesti komiteoiden puheenjohtajat muo- dostivat pohjoismaisen ryhmän, joka koordinoi selvitystyötä. Kaikki komiteat julkaisivat useita laajoja mietintöjä.

Suomen tekijänoikeuskomitea julkaisi seu- raavat mietinnöt:

1. Vuoden 1976 tekijänoikeuskomitean I osamietintö. Yksityinen käyttö, valokopiointi ja nauhoitus opetustoiminnassa. Komiteanmie- tintö 1980:12.

2. Tekijänoikeuskomitean II osamietintö. Korvaus yksityisestä ääni- ja kuvanauhoitustoi- minnasta. Tekijänoikeudellinen välimiesmenet- tely. Tekijänoikeusneuvosto. Komiteanmietintö 1982:63.

3. Tekijänoikeuskomitean III osamietintö. Esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien sekä radio- ja televisioyri-tysten oikeudet. Oi- keus valokuvaan. Tekijänoikeus työ- ja vir- kasuhteessa. Komiteanmietintö 1987:7.

4. Tekijänoikeuskomitean IV osamietintö. Teosten luominen ja käyttö tietokoneen avulla, tietokoneohjelmien, tiedostojen ja tietokantojen sekä integroitujen piirien suoja. Komiteanmie- tintö 1987:8.

5. Tekijänoikeuskomitean V mietintö. Ää- nitteiden ja audiovisuaalisten teosten kopiointi ja levitys. Komiteanmietintö 1990:31.

6. Tekijänoikeuskomitean VI mietintö. Ku- vataide ja tekijänoikeus. Komiteanmietintö 1991:33.

7. Tekijänoikeuskomitean VII mietintö. Pää- töskirjelmä. Komiteanmietintö 1992:4.

Suomen tekijänoikeuskomitea antoi vielä erillisiä laajoja muistioita, joista tärkein oli vuonna 1983 annettu esitys tekijänoikeuden loukkausten tutkintaa, syytteenpanoa ja seu- raamuksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

Kaikissa pohjoismaissa lainuudistuksen lin- jana on ollut osittaisuudistusten tekeminen. Erityisesti vuodesta 1980 lähtien osittaisuudis- tusten tekeminen on ollut intensiivistä. 1980- luvun aikana ja 1990-luvun ensimmäisinä vuo- sina on kaikissa pohjoismaissa tehty lakeihin

lukuksia muutoksia. Pohjoismaiden tekijänoikeusasioista vastaavien ministeriöiden edustajat ovat koko uudistustyön ajan tehneet yhteistyötä ja pitäneet yhteyttä kokoontumalla useita kertoja vuodessa.

Pohjoismaiden tekijänoikeuskomiteoiden yhteistyön päätyttyä ovat tekijänoikeusasioista vastaavat ministeriöt tarkastelleet vuodesta 1990 lähtien yhteistyössä lainsäädännön uudistuksen kokonaisuutta. Yhteydenpitokokouksissa on arvioitu komiteatyön tulokset ja tarkasteltu kaikki keskeiset lainmuutostarpeet. Lain tarkistustyön tämänhetkiseen vaiheeseen palaataan jäljempänä.

Tekijänoikeutta käsittelevien komiteoiden ja lainsäädännön valmistelusta vastaavien ministeriöiden yhteistyössä tärkeänä tavoitteena on pohjoismaisen lakiyhtenäisyyden säilyttäminen niissä asioissa, joissa lakien yhdenmukaisuudella katsotaan olevan erityistä arvoa. Pohjoismaiden hallitukset ja eduskunnat ovat lainuudistusprosessin aikana tukeneet lainsäädännön yhtenäisyydestä. Suomessa eduskunnan toinen lakivaliokunta lausui hallituksen esitystä vuonna 1990 käsitellessään pitävänsä ”tärkeänä, että kaikissa keskeisissä tekijänoikeuslainsäädännön kehittämiskysymyksissä edelleen pyritäisiin yhdenmukaisiin ratkaisuihin pohjoismaiden kesken”.

Tanskan hallitus lausui helmikuussa 1994 annetussa esityksessä uudeksi tekijänoikeuslaiksi, että oikeusyhtenäisyyden säilyttämisellä on käytännöllistä merkitystä pohjoismaiden välisen kulttuurivaihdon kannalta ja että sillä on pidemmällä tähtäyksellä ratkaiseva merkitys ymmärtämyksen saavuttamiseksi pohjoismaisille ratkaisuille laajemman eurooppalaisen yhteistyön yhteydessä.

Pohjoismaiden ministerineuvosto antoi marraskuussa 1992 päätöslauselman tekijänoikeuksista. Päätöslauselmassa korostettiin pohjoismaisen lakiyhtenäisyyden merkitystä ja vahvistettiin hallitusten välisen yhteistyön linjauksia tekijänoikeuslainsäädännön valmistelussa.

Euroopan integraatio. Euroopan integraatiokehitys on vaikuttavin tämänhetkinen tekijänoikeuslainsäädännön muutostekijä.

Euroopan talousalueesta tehty sopimus (ETA-sopimus) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annettu neuvoston direktiivi (91/250/ETY) sisältyy ETA-sopimukseen sopimuksen liitteen XVII nojalla. Siitä aiheutuneet muutokset on toteutettu tekijänoikeuslainsäädäntöön tehdyillä lainmuutoksilla (418 ja 419/93), jotka tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

ETA:n sekakomitean päätös N:o 7/94 ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamisesta tuli voimaan 9 päivänä heinäkuuta 1994. Päätöksellä lisätään liitteeseen XVII kolme uutta tekijänoikeutta koskevaa direktiiviä. Näitä ovat vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla annettu neuvoston direktiivi (92/100/ETY), jäljempänä vuokrausdirektiivi, tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annettu neuvoston direktiivi (93/83/ETY), jäljempänä satelliittidirektiivi, sekä tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta annettu neuvoston direktiivi (93/98/ETY), jäljempänä suoja-aikadirektiivi. Sekakomitean päätöksellä Suomi on sitoutunut mukauttamaan lainsäädäntönsä näiden direktiivien mukaiseksi.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin antoi 20 päivänä lokakuuta 1993 päätöksen Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 7 artiklan 1 kohdan soveltamisesta tekijänoikeuksiin ja lähioikeuksiin. Kyseinen määräys kieltää kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän sopimuksen soveltamisalalla. Päätöksessä todetaan, että tekijänoikeus ja lähioikeudet kuuluvat sopimuksen määräyksen soveltamisalaan. Käsillä olevassa esityksessä otetaan huomioon päätökseen sisältyvät periaatteet.

Euroopan unionin (EU) neuvoston käsiteltävänä on parhaillaan tietokantojen oikeudellista suojaa koskeva direktiiviehdotus. Euroopan yhteisöjen komissio antoi ehdotuksen 15 päivänä huhtikuuta 1992. Euroopan parlamentti antoi siitä lausuntonsa 23 päivänä kesäkuuta 1993, minkä jälkeen komissio antoi tarkistettun ehdotuksensa 4 päivänä lokakuuta 1993.

Komissio on viime vuosina valmistellut direktiiviehdotusta myös yksityisen kopioinnin korvaamista koskevien kasetteihin ja nauhoituslaitteisiin liittyvien maksujärjestelmien harmonisoinnista. Komissio on vuonna 1994 ilmoittanut, että se harkitsee valokopiointia ja kuvataiteen jälleenmyyntikorvausta koskevien ehdotusten valmistelemista.

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi helmikuun 16 päivänä 1994 ja päätti

avata allekirjoitettavaksi 11 päivästä toukokuuta 1994 lukien uuden eurooppalaisen konvention, joka koskee tekijänoikeutta ja lähioikeuksia rajat ylittävän satelliittilähetystoiminnan yhteydessä. Yleissopimus valmisteltiin rinnakkain Euroopan yhteisön (EY) satelliittidirektiivin kanssa. Sopimuksen määräykset ovat monelta osin samansisältöiset kuin satelliittidirektiivin satelliittilähetyksiä koskevat määräykset. Se täydentää vuonna 1989 tehtyä Euroopan neuvoston konventiota, joka koskee rajat ylittävää televisiotoimintaa.

Kansainvälinen kehitys. Tekijänoikeuden kansainvälisessä kehitystyössä on vuonna 1994 esillä merkittäviä kysymyksiä.

Bernin sopimus on viimeksi uudistettu vuonna 1971. Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n piirissä on käynnistetty työskentely sopimuksen saattamiseksi ajan tasalle. Vuodesta 1989 lähtien on valmisteltu Bernin sopimusta täydentävää sopimusta. WIPO:n hallintoelinten kokouksissa syksyllä 1992 asetettiin asiantuntijakomitea, joka tehtäväkseen on selvittänyt kymmentä asiakokonaisuutta, joihin kuuluvat muun muassa täytäntöönpanokysymykset, teosten levitys- ja maahantuontioikeudet ja kansallinen kohtelu.

Rinnan Bernin sopimuksen uudistamisen kanssa selvitetään kysymystä esittäjien ja äänitteiden tuottajien kansainvälisen suojan modernisoimisesta. Rooman sopimusta pidetään monelta osin puutteellisenä. Tavoitteeksi on asetettu valmistella näiden oikeuksien haltijoiden oikeuksia koskeva uusi kansainvälinen yleissopimus. WIPO:n hallintoelinten syksyllä 1992 asettama asiantuntijakomitea on käsitellyt muun muassa kysymystä esittäjien ja tuottajien yksinoikeudesta äänitteiden soittamiseen digitaalisissa radiolähetyksissä, yksityisen nauhoituksen korvaamista kasetti- ja laitemaksuilla, moraalisia oikeuksia ja kansallista kohtelua.

Työskentelyä WIPO:n piirissä ovat vuoteen 1994 asti hidastaneet tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (SopS 15/50; GATT) Uruguayn kierroksen neuvottelut tekijänoikeuksien sisällyttämisestä GATTin sopimuksiin. GATTin Uruguayn kierroksella laadittiin immateriaalioikeuksia koskeva uusi sopimus. Teollis- ja tekijänoikeuksien kaupan liittyviä näkökohtia koskevaan sopimukseen (TRIPS) sisältyy useita tekijänoikeusmääräyksiä ja erityinen oikeuksien täytäntöönpanoa koskeva säännöstö.

WIPO:n piirissä tapahtuvaan työskentelyyn

osallistuvat maat arvioivat vuonna 1994 TRIPS-sopimuksen merkityksen ja vaikutukset. Bernin sopimuksen uudistamista ja uutta yleissopimusta käsittelevät WIPO:n asiantuntijakomiteat kokoontuvat jatkamaan työskentelyään joulukuussa 1994. Uusien mahdollisten sopimusten tekemisajankohtaa ei voida tässä vaiheessa arvioida.

Uudistusprosessin tämänhetkinen vaihe ja uudistuksen jatkaminen. Suomen tekijänoikeuslainsäädännön uudistusta valmistelee vuonna 1992 työnsä aloittanut toimikunta. Toimikunnan tehtävänä on jatkaa lainuudistuksen valmistelua tekijänoikeuskomitean työn päätyttyä, tehdä Euroopan integraatiokehityksestä aiheutuvia muutoksia koskevat ehdotukset ja osallistua pohjoismaiseen yhteistyöhön. Toimikunta on säännöllisesti järjestänyt eri kysymyksistä informaatio- ja kuulemistilaisuuksia.

Ensimmäisenä tehtävänäan tekijänoikeustoittoimikunta valmisti ehdotuksen lainmuutoksiksi, jotka aiheutuivat tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetusta ETA-sopimukseen sisällytetystä neuvoston direktiivistä. Tekijänoikeuslakia muutettiin ehdotuksen pohjalta. Muutos tuli voimaan samanaikaisesti ETA-sopimuksen kanssa 1 päivänä tammikuuta 1994.

Parhaillaan vireillä olevaa uudistuskierrosta on, kuten edellä on todettu, käsitelty laajasti pohjoismaiden tekijänoikeusasioista vastaavien ministeriöiden yhteydenpitokokouksissa. Uudistusvaiheen useimmat suuret kokonaisuudet ovat tulossa tai tulleet poliittiseen käsittelyyn lähes samanaikaisesti.

Kaikissa pohjoismaissa ovat vuoden 1994 aikana esillä muutokset, jotka aiheutuvat EY:n edellä mainitusta vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä. Samanaikaisesti on lainmuutosehdotuksiin sisällytetty tai tullaan sisällyttämään tarkistusehdotuksia, jotka pohjautuvat aikaisempaan komiteatyöhön. Muutosehdotuksiin kuuluvat muun muassa tekijänoikeuslain rajoituksia koskevan tekijänoikeuslain 2 luvun uudelleenjärjestely ja selkeyttäminen ja valokuvan suojan sisällyttäminen tekijänoikeuslakiin Tanskassa vuonna 1992 julkistetun lakiluonnoksen suuntaisesti.

Ruotsissa lainmuutosprosessi on edennyt osakokonaisuuksina siten, että tekijänoikeuslain 2 lukua koskeva hallituksen esitys annettiin jo maaliskuussa 1993 (Prop. 1992/93:214). Uudistettua 2 lukua koskevat säännökset (SFS 1993:1007) tulivat voimaan 1 päivänä tammi-

kuuta 1994. Ruotsin hallitus antoi joulukuussa 1993 esityksen valokuvain kumoamisesta ja valokuvan suojan integroimisesta tekijänoikeuslakiin (Prop. 1993/94:109). Tämä muutos tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1994.

Ruotsissa on valmisteltu erillinen esitysluonnos vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä aiheutuvista lainmuutoksista (muistio Ds 1994:49). Tämän pohjalta valmistettava hallituksen esitys on Ruotsissa tarkoitus saattaa eduskunnan käsiteltäväksi syyskaudella 1994.

Tanskassa on pyritty laajaan uudistukseen tekijänoikeuslain selventämiseksi. Tanskan hallitus antoi helmikuussa 1994 esityksen tekijänoikeuslain kokonaisuudistukseksi (Lovforslag nr. L 197). Lailla saatetaan voimaan vuokrausdirektiivi ja satelliittidirektiivi. Tekijänoikeuden rajoituksia koskeva 2 luku järjestellään uudelleen ja valokuvaa koskeva laki ehdotetaan kumottavaksi. Muilta osin lain sisältö on pääosin säilytetty entisellään. Lain pykälien numerointi on uusittu.

Norjan kulttuuriministeriö julkisti joulukuussa 1993 luonnoksen laajaksi hallituksen esitykseksi tekijänoikeuslain muutoksista. Tarkoitus on antaa hallituksen esitys kuluvaan syksyn aikana. Uudistuksen suuret asiakysymykset tulevat olemaan samat kuin edellä Tanskan osalta mainitut. Norjan hallituksen esitys tulee kuitenkin rakentumaan osittaisuudistuslinjalle siten, että esimerkiksi pykälien numerointia ei tässä vaiheessa uusita.

Nyt ehdotettava tekijänoikeuslainsäädännön muutosehdotus pohjautuu opetusministeriön 30 päivänä joulukuuta 1991 asettaman tekijänoikeustoimikunnan 14 päivänä kesäkuuta 1994 antamaan mietintöön (Tekijänoikeustoimikunnan mietintö). Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta. Opetusministeriön työryhmien muistioita 19:1994), joka laadittiin hallituksen esityksen muotoon. Lisäksi on otettu huomioon mietinnöstä saadut lausunnot.

On tarkoituksenmukaista, että myös Suomessa jatketaan lainuudistusta tässä vaiheessa tekemällä tarpeelliset osittaisuudistukset. Tämä merkitsee ensi sijassa vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä aiheutuvien muutosten tekemistä ja lainsäädännöllisten johtopäätösten tekemistä aikaisemman komiteatyön tuottamisesta mietinnöissä olevien ehdotusten pohjalta. Komiteatyössä syntyneistä ehdotuksista on Suomessa vuonna 1990 tai aikaisemmin anne-

tuissa hallituksen esityksissä käsitelty lainsäädäntöasioina kaikki merkittävät kysymykset, jotka sisältyivät tekijänoikeuskomitean neljään ensimmäiseen mietintöön.

Tässä vaiheessa ehdotetaan tekijänoikeuslakiin seuraavia muutoksia:

— vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä aiheutuvat muutokset;

— lainsäädännölliset johtopäätökset tekijänoikeuskomitean V-VII mietinnöissä olevista selvityksistä ja ehdotuksista;

— tekijänoikeuslain 2 luvun uudelleenjärjestely ja selventäminen siten kuin Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa on joko säädetty tai ehdotettu; ja

— valokuvien suojan sisällyttäminen tekijänoikeuslakiin seurauksena suoja-aikadirektiivin hyväksymisestä ja muissa pohjoismaissa omaksutusta ratkaisusta.

Tekijänoikeuslainsäädännön tarkistaminen tulee jatkumaan välittömästi nyt käsillä olevan esityksen jälkeen. Suoja-aikadirektiivin noudattamisen edellyttämät kansalliset säädökset on saatettava voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä. Direktiivistä aiheutuvia muutoksia ei ole ollut teknisesti mahdollista sisällyttää nyt annettavaan esitykseen. Suoja-aikadirektiivistä aiheutuvia muutostarpeita on alustavasti arvioitu hallituksen esityksessä ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamista koskevan ETA:n sekakoitean päätöksen N:o 7/94 eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 56/1994 vp). Tarkoitus on, että suoja-aikadirektiivin mukaiset muutokset sisältävä hallituksen esitys annetaan siten, että eduskunta voi käsitellä sen kevätilustunkaudella 1995.

Useiden osittaisuudistusten jälkeen Suomen tekijänoikeuslainsäädäntö on tällä hetkellä josain määrin hajanainen. Siinä on aikaisemmin eri osittaisuudistuksissa lisättyjä säännöksiä. EY:n direktiivikehityksen johdosta tehty ja nyt ehdotettavat muutokset lisäävät edelleen lain hajanaisuutta.

On tarkoituksenmukaista, että nyt ehdotettavien ja suoja-aikadirektiivistä aiheutuvien muutosten jälkeen tehdään lain selventämiseksi tekninen ja toimituksellinen tarkistus. Tässä yhteydessä on harkittava kysymystä lain tarkistustarpeista myös niiden säännösten osalta, joita tähänastinen komitea- ja toimikuntatyö ei ole koskenut. Esimerkiksi tekijänoikeuden siirtymistä koskevia säännöksiä pidetään joiltakin osin vanhentuneina. Koska tekijänoikeus on suurimmalta osin dispositiivista oikeutta, ei

näiden säännösten vanhentuneisuudesta kuitenkin ole alan käytännöille välitöntä haittaa.

Merkittävimpiin tekijänoikeuslainsäädännön kehittämiseen vaikuttaviin tekijöihin kuuluvat uuden tekniikan asettamat haasteet. Digitaali-tekniikka on muuttamassa teosten luomisen, tallentamisen ja levityksen tilanteita huomattavasti. Sekä Yhdysvallat että Euroopan yhteisö tarkastelevat parhaillaan informaation perusrakennetta tai informaatioyhteiskuntaa koskevien selvitystensä osana sitä, mitä vaikutuksia käynnissä olevalla kehityksellä on tekijänoikeuteen. On tärkeää, että uudistuksen seuraavissa vaiheissa selvitetään tarkoin informaatioteknologian kehityksestä aiheutuvat muutkin muutostarpeet kuin ne jotka aiheutuvat mahdollisesti annettavasta EY:n tietokantojen suojaa koskevista direktiivistä.

Tekijänoikeuslainsäädäntöä pidetään yleisesti vaikeana oikeudenalana. Direktiivien implementoinnista ja lukuisista muista osittaisuudistuksista seuraa, että tekijänoikeuslaki tulee aikaisempaakin vaikeaselkoisemmaksi ja monimutkaisemmaksi. Tämä koskee kaikkien muidenkin ETA-maiden tekijänoikeuslakeja. Pohjoismaiden lainsäädännön alkuperäiset lähtökohdat ja lain systematiikka ovat kuitenkin selkeät. Niinpä Suomen ja pohjoismaiden lait ovat edelleen yksinkertaisia monien muiden maiden lakeihin verrattuna.

Tekijänoikeuslainsäädäntö koskettaa laajoja piirejä tekijänoikeuksien haltijoita ja teoksia käyttävää elinkeinoelämää ja muitakin. Tämä korostaa tekijänoikeusasioista huolehtivien viranomaisten tiedotus- ja neuvontatehtäviä. Tekijänoikeutta valvovat ja tekijänoikeuksista neuvottelevat monissa tapauksissa tekijänoikeuksien haltijoiden ja teosten käyttäjien järjestöt. Näin alan järjestöille on syntynyt tekijänoikeuden alan suuri asiantuntemus. On tärkeää, että myös tekijöiden, esittäjien, tuottajien, kustantajien ja teoksia käyttävän elinkeinoelämän järjestöt ja yhteisöt painottavat toiminnassaan tekijänoikeuden yleistä tiedotustoimintaa ja neuvontaa.

1.1.3. Eräiden kysymysten lainsäädäntötarpeen arviointi

Työsuhdetekijänoikeus. Suojattuja teoksia luodaan enenevässä määrin myös työ- ja virkasuhteissa. Kun työntekijä luo työsuhteen tehtäviä täyttäessään tekijänoikeudellisesti suo-

jattuja teoksia, syntyy kysymys siitä, mitä oikeuksia työnantajalla ja työntekijällä on teoksiin. Tätä kompleksia on totuttu kutsumaan työsuuhdetekijänoikeudeksi. Kysymys oli 1970- ja 1980 -luvuilla tekijänoikeuden kiistelty asia. Ongelma on ollut esillä myös kansainvälisesti.

Tekijänoikeus teokseen kuuluu tekijänoikeuslain perusperiaatteiden mukaan teoksen luoneelle tekijälle. Tekijä voi lain mukaan luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan. Moraalisista oikeuksista luopumista on rajoitettu.

Myös työ- ja virkasuhteissa luotujen teosten oikeudet syntyvät siis tekijälle. Työoikeuden periaatteena on puolestaan, että työn tulokset kuuluvat työnantajalle. Tekijänoikeuslainsäädännössä ei ole yleissäännöstä tekijänoikeuden siirtymisestä työsuhteissa. Missä laajuudessa teoksen tekijänoikeudet siirtyvät työnantajalle, riippuu kokonaan työnantajan ja työntekijän välisestä sopimuksesta. Sopimus voi olla nimenomainen tai hiljainen. Jos nimenomaista sopimusta ei ole, kuten usein on asianlaita, on tarkasteltava työsuhteen tarkoitusta, alalla noudatettua käytäntöä ja osapuolten toimintaan vaikuttavia muita olosuhteita.

Tekijänoikeuslaissa on yhtä teoslajia koskeva poikkeus. Vuonna 1991 annettiin erityissäännös, jonka mukaan tekijänoikeus työ- tai virkasuhteessa luotuun tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvään teokseen siirtyy työnantajalle. Säännös on dispositiivinen. Tietokoneohjelmien tekijänoikeussuojaa koskevasa EY:n direktiivissä vuodelta 1991 on vastaava määräys. Patenttilainsäädäntöön liittyy erillinen työsuuhdekeksintöjä koskeva laki, jonka mukaan työnantaja voi saada oikeuden työntekijän tekemään keksintöön.

Anglo-amerikkalaisen oikeusperinteen maisa tekijänoikeus työsuhteessa luotuihin teoksiin kuuluu lähtökohtaisesti työnantajalle ("works made for hire" -periaate). Manner-Euroopan maissa periaate on yleensä sama kuin Suomessa.

Tekijänoikeuskomitea käsitteli kysymystä yleisen säännöksen ottamisesta tekijänoikeuslainsäädäntöön tekijänoikeuden siirtymisestä työsuhteessa III osamietinnössään vuonna 1987. Komitea esitteli kysymyksen mutta ei tehnyt asiasta esitystä. Komitean eri intressiryhmiin sitoutumattomat jäsenet esittivät eräissä mielipiteissään, että asiasta tulisi säätää laissa.

Komiteamietinnöstä annetuissa lausunnois-

sa sekä oikeuksien haltijoiden järjestöjen että suojattua aineistoa käyttävän elinkeinoelämän kannanotot painottuivat laissa tapahtuvaa työsuhteiden tekijänoikeuden sääntelyä vastaan. Suojatun aineiston käytön ehdoista neuvotellaan ja sovitaan.

Työsuhteessa luotujen teoksien oikeuksien siirtymisestä ei laajojen valmisteluvaiheiden jälkeen ole missään pohjoismaassa ryhdytty lain-säädäntötoimiin. Ellei kehitys talalla johda olennaisesti muuttuneeseen tilanteeseen, ei myöskään Suomessa ole tarkoitus ryhtyä tässä asiassa lainsäädäntötoimiin.

Eräät äänitteiden ja audiovisuaalisten teosten käyttöä koskevat erityistilanteet. Tekijänoikeuskomitea ehdotti V mietinnössään vuonna 1990 lakiin otettavaksi useita säännöksiä, joiden avulla helpotettaisiin audiovisuaalisten teosten ja äänitteiden kopiointia ja muuta käyttöä. Monista tässä mietinnössä olevista asioista on ehdotuksia tässä hallituksen esityksessä. Ehdotukset koskevat arkistojen, kirjastojen ja museoiden toimintaa, kopiointia vammaisten tarpeisiin, radio- ja televisiolähetysten tallentamista sairaaloissa ja muissa laitoksissa, radiovastuulain ja -asetuksen mukaista nauhoittamista todistelutarkoitukseen ja radio- ja televisiolähetysten tallentamista viranomaisten ja muiden yhteisöjen sisäiseen tiedotuskäyttöön.

Näitä lukuunottamatta ei ole tarkoitus tehdä muita ehdotuksia komitean V mietinnössä olevista asioista. Tämän mukaisesti ei ehdoteta sopimuslainsäädäntöä, joiden mukaan opetustoiminnassa ja tieteellisessä tutkimuksessa saataisiin kopioida ääni- ja kuvatallenteita tai niin sanotuissa tallennepalvelu- tai vastaavissa toiminnoissa valmistaa äänitteistä tai kotimaisten tuottajien valmistamista elokuvateoksista kappaleita yleisölle myytäväksi, vuokratavaksi tai lainattavaksi tai julkista esittämistä varten. Videokaseteilla olevien elokuvateosten kirjastolainauksen järjestämistä sopimuslainsäädännöksellä ei myöskään ehdoteta. Tämä vastaa tekijänoikeustoimikunnan ehdotusta. Toimikunta on lähemmin arvioinut asioita mietinnössään sivuilla 25—28, 30—32 ja 60—62.

Kuvataiteen näyttökorvaus. Tekijänoikeuskomitea esitti VI mietinnössään vuonna 1991, että kuvataiteilijoille myönnettäisiin oikeus korvauksen teosten näyttämisestä. Komitea katsoi, että taideteoksen yhteiskuntaan tuottama taloudellinen lisäarvo sisältyy muun muassa siihen, että teos on yleisön nähtävillä. Komitea

totesi, että taideteosten käyttöön perustuvat korvaukset voisivat merkittävällä tavalla täydentää nykyistä kuvataiteilijakunnan toimeentuloperustaa, jonka muodostavat teosten myyntitulot ja apurahat. Tällöin entistä suurempi osa tuloista syntyisi varsinaisesta ammatinharjoittamisesta.

Komitea ehdotti, että tekijällä olisi oikeus korvaukseen luovuttamiensa taideteosten näyttämisestä julkisyhteisön järjestämässä tai ylläpitämässä näyttelyssä. Sama koskisi yksityisten järjestämiä tai ylläpitämiä näyttelyitä, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan. Korvausoikeuden toteuttaisi opetusministeriön hyväksymä, lukuisia suomalaisia kuvataiteen tekijöitä edustava järjestö.

Kuvataiteilijoiden järjestöjen ja taidenäyttelyjä järjestävän taidemuseoalan mietinnön julkaisemisen jälkeen omaksumat kannanotot eivät puolla näyttelykorvausta koskevien säännösten ottamista tekijänoikeuslakiin komitean ehdottamalla tavalla. Eri yhteyksissä, muun muassa opetusministeriön asettaman kulttuuripolitiikan linjoja pohtineen toimikunnan mietinnössä (komiteanmietintö 1992:36), on esitetty ajatus, että korvaus taiteilijan omistuksestaan luovuttamien teosten näyttämisestä olisi järjestettävä valtion talousarvioon otettavalla määrärahalla näyttämiskorvausta varten. Näistä syistä tekijänoikeuteen pohjautuvaa taideteosten näyttämiskorvausta ei ehdoteta. Tämä vastaa tekijänoikeustoimikunnan ehdotusta. Toimikunta on lähemmin arvioinut asiaa mietinnössään sivuilla 62—64.

1.2. Tekijänoikeuden rajoitukset

1.2.1. Yleistä tekijänoikeuden rajoituksista

Tekijänoikeuden rajoituksia koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuslain 2 lukuun. Luku ehdotetaan kokonaisuudessaan uudistettavaksi. Tarkoitus on selvittää ja yksinkertaistaa sääntelyä. Samassa yhteydessä tehdään ne tarpeelliset muutokset, jotka seuraavat tekijänoikeuskomitean V-VII mietinnöstä, vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä. Säännökset, joiden muuttamista tekijänoikeuskomitea ei ole ehdottanut tai joihin ei aiheudu muutoksia direktiiveistä, säilytetään sisällöltään entisellään. Niihin tehdään ainoastaan tarvittavat toimitukselliset muutokset.

Luvun säännökset ehdotetaan järjestettäväk-

si siten, että tiettyjä käyttömuotoja koskevat säännökset kootaan yhteen. Samalla säännöksiin lisätään väliotsikot. Nykyään luvun lopussa oleva kaikkia rajoitussäännöksiä koskeva yhteinen säännös siirretään luvun alkuun. Tämän jälkeen seuraavat rajoitukset, jotka koskevat valmistusoikeutta, levitysoikeutta, näyttämisoikeutta ja esitysoikeutta. Yleistä siteerausta koskevaa säännöstä seuraavat muut säännökset, joiden nojalla teosta saadaan lainata kokonaan tai osittain. Taideteoksia koskevat erityissäännökset on koottu yhteen. Näitä seuraa rakennusten ja käyttöesineiden muuttamista koskeva säännös. Luvun loppuun on koottu radio- ja televisiolähetys- sekä tietokoneohjelmia koskevat erityissäännökset.

Tekijänoikeuslain 2 lukuun sisältyy neljä sopimussisäisyyssäännöstä. Valokopiointia (11 a §), nauhoittamista opetustoiminnassa (17 §:n 1 momentti) ja yleisradiolähetysten edelleenlähettämistä (22 a §) koskevat säännökset säilytetään sisällöltään entisellään. Näille pykälille yhteiset järjestön ulkopuolisten tekijäiden asemaa koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi sopimussisäisyyttä koskevaan uuteen 26 §:ään. Teosten yleisradiointia koskevassa säännöksessä (22 §:n 2 ja 3 momentti) on eräitä eroja edellä mainittuihin säännöksiin verrattuna. Sen rakenne ehdotetaan muutettavaksi samanlaiseksi. Samalla uusi 26 § tulisi koskemaan myös sitä.

Ehdotus vastaa systematiikaltaan muissa pohjoismaissa toteutettuja tai ehdotettuja muutoksia. Ruotsin tekijänoikeuslain 2 luku uudistettiin vuoden 1994 alussa voimaan tullella lainmuutoksella (SFS 1993:1007). Tanskan helmikuussa 1994 annettu hallituksen esitys uudeksi tekijänoikeuslaiksi (lovforslag nr. L 197/93—94) vastaa 2 luvun systematiikan osalta Ruotsissa tehtyä muutosta. Myös Norjan kulttuuriministeriön marraskuussa 1993 julkistama luonnos uudeksi tekijänoikeuslaiksi noudattaa samaa systematiikkaa.

1.2.2. Nauhoitus sisäiseen tiedotuskäyttöön

Nauhoitus sisäiseen tiedotuskäyttöön. Tekijänoikeuslain nykyinen 17 § mahdollistaa radio- ja televisio-ohjelmien nauhoittamista opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi koskevien sopimusten tekemisen sopimussisäisyyssivauksin. Sopimussisäisyyssivauksen syntymisen edellytyksenä on, että käyt-

täjä on saanut lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä luvan valmistaa äänen tai kuvan talteenottamisen avulla kappaleita radio- tai televisiolähetykseen sisältyvästä julkistetusta teoksesta. Säännöksen nojalla luvan saaja voi tällöin luvan ehdoin valmistaa nauhoittamalla kappaleita myös sellaisesta lähetykseen sisältyvästä julkistetusta teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta.

Tekijänoikeuskomitea ehdotti V mietinnössä nykyiseen 17 §:ään lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan radio- tai televisio-ohjelmien nauhoittamisesta julkis- tai yksityisoikeudellisen yhteisön sisäiseen tilapäiseen käyttöön olisi mahdollista sopia sopimussisäisyyssivauksin. Sopimussisäisyyssivauksen ulottuiksi ehdotuksen mukaan sopimuksiin, jotka koskevat lähetys- ja sisällytyksiin, poliittista tai taloudellista päiväntapahtumaa koskevien tai yhteisön toimintaan tai toimialaan liittyvien julkistettujen teosten nauhoittamista.

Komitea totesi sähköisellä tiedonvälityksellä olevan nykyisin tärkeä merkitys viranomaisten ja yritysten tiedotustoiminnalle. Radio- ja televisio-ohjelmien nauhoittaminen erilaisten yhteisöjen sisäiseen tiedotuskäyttöön edellyttää nykyisin ohjelmien oikeudenhaltijoiden suostumusta. Sopimussisäisyyssivauksia puoltavana seikkana komitea toi esiin sen, ettei tiedotusaineiston tuottajien ja käyttäjien välisiin sopimuksiin perustuvaa järjestelyä voida pitää riittävänä tyydyttämään käyttäjien tarpeita.

Lausunnonantajien enemmistö piti komitean ehdotusta hyväksyttävänä. Sitä vastoin kaikki asiasta lausuneet elokuva- ja äänitetuottajia edustavat tahot ja lähettäjäyritykset vastustivat ehdotusta. Yleisradio piti ehdotusta muiden komitean ehdottamien sopimussisäisyyssivauksien tavoin liian laajana ja epämääräisenä.

Ruotsissa tekijänoikeuslain uudistamista valmistellut komitea ehdotti asialliselta sisällöltään edellä kuvatun kaltaisen sopimussisäisyyssivauksen lisäämistä Ruotsin tekijänoikeuslakiin. Ehdotusta ei kuitenkaan toteutettu. Vuoden 1994 alusta voimaan tulleen lainmuutoksen yhteydessä Ruotsin tekijänoikeuslain julkisten lausumien toisintamisvapautta koskevaa 24 §:ää muutettiin siten, että säännös antaa oikeuden myös haastattelujen ja muiden julkisten kysely- ja kuulemistilaisuuksien vapaaseen toisintamiseen. Ruotsissa on vakiintuneesti katsottu, että pykälä koskee myös radio- ja televisiolähetysten toisintamista. Samassa yhteydessä säilytettiin ennallaan myös yksityistä

kopiointia koskeva säännös, joka Ruotsissa omaksutun tulkinnan mukaan sallii muutaman teokappaleen valmistamisen myös työ- tai muuta yhteisöä palvelemaan tarkoitukseen. Yksityistä käyttöä ja julkisten lausumien vapaata toisintamista koskevien säännösten katsottiin mahdollistavan yhteisöjen sisäisen tiedotuksen siten, ettei erillisen sopimuslisenssisäännöksen lisääminen lakiin ole tarpeellista.

Tanskan ja Norjan nykyisten tekijänoikeuslakien mukaan radion ja television lähettämiä keskusteluohjelmia, joissa käsitellään yleisiä asioita, saa toisintaa vapaasti. Tanskan helmikuussa 1994 annetussa hallituksen esityksessä ja Norjan joulukuussa 1993 julkistetussa esitysluonnoksessa säännösten asiallinen sisältö on ehdotettu säilytettäväksi ennallaan.

Viranomaisten, elinkeinonharjoittajien ja muiden yhteisöjen sisäiseen tiedotustoimintaan liittyvien tekijänoikeudellisten kysymysten lainsäädännöllinen ratkaiseminen on tekijänoikeuskomitean esittämistä syistä tarpeen. On tarkoituksenmukaista, että yhteisöt voivat käyttää myös sähköisiä tiedotusvälineitä tehokkaasti seurataksaan toimintaansa vaikuttavaa yleistä ja yhteiskunnallista kehitystä. Komitean ehdottamaa rajoituksen lakitekniistä toteuttamista-paa on sitä vastoin eräiltä osin aiheutta arvioida uudelleen.

Radio- ja televisio-ohjelmien nauhoittaminen yhteisöjen sisäiseen tiedotuskäyttöön on laajuudeltaan ja taloudellisilta vaikutuksiltaan varsin vähäinen suojattujen teosten käyttömuoto. Näin rajoitetun käytön ollessa kyseessä sopimuslisenssiä on pidettävä ylimitoitettuna ratkaisumallina. Myöskään pakkolisenssiä ei voida pitää perusteltuna ratkaisuna.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että tekijänoikeuslakiin lisätään säännös, jonka mukaan radiossa tai televisiossa lähetettyyn ajankohtais- tai uutisohjelmaan sisältyvistä julkistetuista teoksista saa valmistaa muutaman kappaleen viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten.

Rajoitus kohdistuisi ainoastaan uutis- ja ajankohtaisohjelmiin. Kyseessä olisi tilapäinen käyttö katseluajankohdan siirtämiseksi. Uutis- ja ajankohtaisohjelmilla ei käytännössä ole toissijaisia markkinoita televisiotoiminnan ulkopuolella. Ehdotetulla rajoituksella ei siten ole vaikutuksia näiden ohjelmien taloudelliseen hyödyntämiseen. Tältä osin ohjelmien nauhoittaminen poikkeaa esimerkiksi suojatun aineis-

ton valokopioimisesta, jota koskeva rajoitus-säännös nykyisen lain 11 a §:ssä on toteutettu sopimuslisenssinä.

Ohjelmien vapaa käyttö olisi ehdotuksen mukaan sallittua vain yhteisön sisäisessä tiedotustoiminnassa. Koska uutis- ja ajankohtaisohjelmien käyttö on asian luonteesta johtuen yleensä lyhytaikaista, ei sallitun käyttämisaajan määrittely rajoitussäännöksessä ei tämän vuoksi ole tarpeen.

Säännös ehdotetaan otettavaksi radio- ja televisiolähetyksiä koskevien erityissäännösten yhteyteen uuden 25 g §:n 3 momentiksi.

Tekniikan ja sähköisen viestinnän tarjonnan kehittyessä myös audiovisuaalisen aineiston hyödyntämismahdollisuudet ja käyttötarpeet saattavat muodostua nykyistä laajemmiksi. Tältä osin kysymykseen palataan tarvittaessa.

1.2.3. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet

Hallitus antoi 29 päivänä huhtikuuta 1994 esityksen lukiolain muuttamisesta (HE 54/1994 vp). Esityksessä käsitellään muun muassa teosten ja niiden osien käyttämistä ylioppilastutkintoon kuuluvissa kokeissa. Esityksen perusteissa todetaan, että viime vuosina on erilaisten tekstien, kuvien ja äänitteiden käyttö ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden tehtävissä lisääntynyt. Tämä on herättänyt kysymyksen teosten tekijöiden tekijänoikeudellisesta suojasta sekä mahdollisista kopiointikorvauksista ja muista vastaavista korvauksista. Suojatun aineiston tulee olla käytettävissä ylioppilastutkinnoissa. Samalla on varmistettava, että tutkinnon sisältö ei paljastu etukäteen. Tämä edellyttää tekijänoikeuslainsäädännön tarkistamista siten, että käyttö ei edellytä etukäteen hankittavia lupia.

Edellä mainitussa esityksessä ehdotetaan lukiolakiin lisättäväksi viittaus tekijänoikeuslakiin ja oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin. Sen mukaan teosten ja valokuvien käyttämisestä ylioppilastutkintoon kuuluvissa kokeissa säädetään tekijänoikeuslaissa ja oikeudesta valokuvaan annetussa laissa. Tätä koskevan sääntelyn lähempi sisältö on jätetty ratkaistavaksi tekijänoikeuslainsäädännön muuttamisen yhteydessä. Lukiolain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995, eli samaan aikaan kuin tekijänoikeuslain muutos.

Tekijänoikeustoimikunta ehdotti tekijänoi-

keuslakiin lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta kirjallisesta teoksesta tai, milloin teos ei ole laaja, koko teos. Samaan tarkoitukseen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta. Viittaussäännösten nojalla rajoitus koskisi myös valokuvia ja luetteloita.

Eräissä tekijänoikeustoimikunnan mietinnöistä annetuissa lausunnoissa huomautettiin, että ylioppilastutkintoja koskevat perusteet soveltuvat myös muihin vastaavanlaisiin kokeisiin. Tästä syystä ehdotettu säännös on laajennettu koskemaan myös tällaisia kokeita.

Kyseessä on rajoitettu käyttömuoto, joka ei vaikuta haitallisesti teoksen kaupalliseen hyväksikäyttöön. Käytöstä ei ehdotuksen mukaan tarvitsisi maksaa korvausta.

Kappaleiden valmistamista opetustoiminnassa koskevat rajoitukset sisältyvät nykyiseen tekijänoikeuslain 17 §:ään. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 14 §:ksi. Suojatun aineiston käyttöä ylioppilastutkinnoissa koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi pykälän 3 momentiksi.

1.2.4. Kappaleiden valmistaminen eräissä laitoksissa

Tekijänoikeuskomitea ehdotti V mietinnössään tekijänoikeuslakiin lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan radio- ja televisiolähetysiin sisältyvistä julkistetuista teoksista saadaan sairaaloissa, vanhainkodeissa, vankiloissa ja muissa julkisyhteisön ylläpitämissä ja vastaavissa laitoksissa valmistaa kappaleita äänen ja kuvan tallentamisen avulla tapahtuvaa tilapäistä käyttöä varten. Säännös antaisi laitoksille oikeuden lähetyksen tallentamiseen katseluajankohdan siirtämistä varten.

Komitea perusteli ehdotustaan sillä, etteivät laitoshoidossa olevat tai laitoksissa muista syistä oleskelevat henkilöt voi terveydentilansa, laitoksessa noudatettavan järjestyksen tai muun itsestään riippumattoman syyn vuoksi useissa tapauksissa seurata televisio- tai radio-ohjelmia niiden lähetyksajankohtana. Komitea katsoi painavien sosiaalisten syiden puoltavan sitä, että hoito- ja muiden vastaavien laitosten asukkailla on mahdollisuus ohjelmien katselemiseen tai kuuntelemiseen.

Tekijänoikeuskomitea katsoi, että laitoskäyttöä koskeva rajoitus tulisi ulottaa koskemaan vain julkisen rahoituksen turvin toimivia lai-

toksia. Säännöksen ulkopuolelle jäisivät tällöin yksityiset sairaalat, vanhainkodit ja muut vastaavat hoitolaitokset. Komitea ehdotti lisäksi, että nauhoittamisen tarkempi sääntely toteutettaisiin asetuksella. Ehdotuksen mukaan asetuksella voitaisiin antaa määräyksiä nauhoitettujen ohjelmien säilyttämisestä ja hävittämisestä sekä niistä laitoksista, joihin säännöstä sovellettaisiin.

Pääosa lausunnonantajista suhtautui komitean ehdotuksen myönteisesti. Ehdotusta vastustivat lähinnä elokuvatuottajat edustavat tahot.

Nauhoittamisen salliminen katseluajankohdan siirtämiseksi ei vaikuttaisi merkittävästi tekijöiden taloudellisiin etuihin. Käytön säätämistä vapaaksi voidaan puheena olevassa erityistapauksessa pitää perusteltuna. Ehdotetun säännöksen perusteena olevat sosiaaliset syyt ovat kuitenkin samat myös tapauksissa, joissa laitoksen ylläpidosta vastaa yksityisoikeudellinen yhteisö. Hoitolaitosten asettaminen eri asemaan niiden rahoitusmuodon perusteella ei siten ole perusteltua. Kun sallitun käytön rajat ilmenevät riittävän selvästi laista, ei ole tarvetta antaa tarkempia säännöksiä asetuksella.

Edellä esitetyistä syistä ehdotetaan tekijänoikeuslakiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan radio- tai televisiolähetykseen sisältyvästä julkistetusta teoksesta saadaan sairaaloissa, vanhainkodeissa, vankiloissa ja muissa vastaavissa laitoksissa valmistaa kappaleita äänen ja kuvan tallentamisen avulla tilapäistä laitoksessa tapahtuvaa käyttöä varten. Säännös otettaisiin lain uudeksi 15 §:ksi.

Ehdotus vastaa sisällöltään pääosin Ruotsin tekijänoikeuslain vuoden 1994 alussa voimaan tullutta uutta 15 §:ää. Vastaava säännös sisältyy myös Tanskan helmikuussa 1994 annettuun hallituksen esitykseen ja Norjan joulukuussa 1993 julkistettuun esitysluonnokseen.

1.2.5. Kappaleiden valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa

Nykytila

Tekijänoikeuslain nykyisen 12 §:n 1 momentin mukaan arkistoille ja kirjastoille voidaan asetuksella antaa oikeus asetuksessa määrätyin ehdoin valmistaa toimintaansa varten valokuvaamalla kappaleita teoksesta. Valokuvia koskeva vastaava säännös sisältyy valokuvain-

6 §:n 1 momenttiin. Suomen elokuva-arkiston oikeus valmistaa kappaleita julkisesti esitettuihin kotimaisiin elokuviin tai niiden tiedotusaineistoon sisältyvistä teoksista ja valokuvista on säännelty tyhjentävästi elokuvien arkistoinnista annetussa laissa (576/84). Tätä koskeva viittaus on otettu edellä mainittujen pykälien 2 momenttiin.

Tarkemmat määräykset arkistojen ja kirjastojen kopiointioikeudesta on annettu tekijänoikeusasetuksen (441/61) 1—7 §:ssä. Asetuksen 1 §:n 1 momentissa on lueteltu arkistot ja kirjastot, joilla on oikeus teosten tai valokuvien kappaleiden valmistamiseen. Opetusministeriö voi 1 §:n 2 momentin mukaan antaa oikeuden myös muille kuin pykälän 1 momentissa mainituille laitoksille.

Sallitun kopioinnin laajuus on määritelty tekijänoikeusasetuksen 2—7 §:ssä. Säännökset sallivat teosten ja valokuvien rajoitetun jäljentämisen eräisiin kirjastojen sisäisiä toimintoja ja lainaustoimintaa palveleviin tarkoituksiin.

Arkistoilla ja kirjastoilla on 2 §:n nojalla oikeus valmistaa tarvittavat turvakopiot kokoelmissaan olevasta aineistosta. Myös vahingoittumiselle alttiin tai vaikeasti korvattavan aineiston kopiominen lainausta varten on sallittua. Julkistamattoman aineiston kopioiminen edellyttää tekijän tai valokuvaajan suostumusta. Asetuksen 3 §:ssä on säädetty oikeudesta valmistaa eräissä tapauksissa korvaavia jäljennöksiä kokoomateoksissa olevista yksittäisistä kirjoituksista tai muiden julkaistujen teosten lyhyistä osista annettavaksi lainaajille opiskelua ja tutkimuskäyttöön. Kappaleiden valmistaminen laitosten kokoelmiin kuuluvien vaillinaisten teoskappaleiden täydentämiseksi on rajoitetusti sallittu 4 §:ssä. Asetuksen 5 ja 7 § sisältävät säännökset vapaakappalekirjastojen ja maakuntakirjastojen kopiointioikeudesta tietyissä erityistapauksissa.

Asetuksen 6 §:n mukaan 3—5 §:n säännöksiä sovelletaan vastaavasti valokuviin. Maakuntakirjastoja koskeva 7 § on sanamuotonsa mukaisesti sovellettavissa sekä teoksiin että valokuviin.

Tekijänoikeuslain 12 §:n ja tekijänoikeusasetuksen 1 §:n mukaan sallittua on valokuvamalla tapahtuva kappaleiden valmistaminen. Asetuksen 2 ja 7 §:ssä sallittuna valmistustapana on lisäksi mainittu teosten ja valokuvien mikrofilmaaminen tai niiden ottaminen luku-laitteissa käytettäväksi tarkoitettuun filmiin. Oikeuskäytännössä ja kirjallisuudessa myös ny-

kyisten valokopiointimenetelmien on katsottu kuuluvan säännöksen soveltamisalan piiriin.

Tekijänoikeuskomitean ehdotus

Tekijänoikeuskomitea ehdotti V osamietinnössään lain 12 §:n soveltamisalaa eräiltä osin laajennettavaksi. Samalla komitea ehdotti säännöksen rakenteen uudistamista. Ehdotuksen mukaan arkistoja koskevat säännökset olisi koottu pykälän 2 momenttiin. Kirjastoja koskeva rajoitussäännös olisi puolestaan sisällytettävä pykälän 1 momenttiin.

Kappaleiden valmistaminen kirjastojen toimintaa varten olisi komitean ehdotuksen mukaan sallittua valokopioimalla tai vastaavalla menetelmällä sekä äänen ja kuvan talteenottamisen avulla. Ehdotusta perusteltiin tarpeella saattaa lainsäädäntö vastaamaan kopiointiteknikan alalla tapahtunutta kehitystä ja vallitsevaa soveltamiskäytäntöä.

Kustannustoiminnan luonteiset monistustavat sekä tietokoneavusteinen kappaleiden valmistaminen suljettiin ehdotuksen perusteluissa nimenomaisesti säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Äänen ja kuvan tallentamisen avulla tapahtuvan kopioinnin sallimista komitea perusteli sillä, että turva-, säilytys- ja käyttökopioinnin tarve koskee nykyisin useissa tapauksissa myös kirjastojen kokoelmiin kuuluvia äänitteitä ja kuvatallenteita. Toisaalta komitea korosti, ettei tallenteiden kopiointi kirjastoissa saa missään olosuhteissa korvata niiden normaalia leveyttä.

Myös arkistoja koskevaan sääntelyyn ehdotettiin tehtäväksi eräitä sisällöllisiä muutoksia. Ehdotuksen mukaan elokuvien arkistoinnista annetussa laissa ja arkistolaissa (184/81) tarkoitettulla arkistolla sekä vapaakappalelaissa (420/80) tarkoitettulla kirjastolla olisi oikeus valmistaa julkistetuista teoksista säilyttämisen ja kokoelmien täydentämisen edellyttämiä kappaleita sekä kappaleita arkistossa tapahtuvaa tieteellistä tutkimustoimintaa varten. Arkisto voisi lisäksi luovuttaa valmistetun kappaleen tieteelliseen tutkimukseen tai korkeakoulutalouteen opetukseen tilapäistä käyttöä varten. Teoksen käyttö muuhun tarkoitukseen ei olisi sallittua. Tarkemmat arkistojen kopiointioikeutta koskevat määräykset ehdotettiin annettavaksi asetuksella.

Komitean ehdotuksen mukaan kopiointia

koskevat tarkemmat määräykset annettaisiin edelleen asetuksella.

Useimmat lausunnonantajat suhtautuivat ehdotukseen myönteisesti. Museoalaa edustaneet tahot katsoivat, että oikeus kappaleiden valmistamiseen tulisi myöntää myös museoille. Elokuva-alan edustajat puolestaan vastustivat audiovisuaalisten teosten kopiointioikeuden myöntämistä muille kuin Suomen elokuva-arkistolle. Eräät oikeudenhaltijoita edustaneet järjestöt katsoivat, että kopioinnin ehdot tulisi asetuksen sijasta sisällyttää tekijänoikeuslakiin. Samalla kannalla oli myös oikeusministeriö. Useat muut oikeudenhaltijoita edustavat tahot korostivat, ettei rajoitussäännöksen tulisi johtaa ristiriitaan teoksen normaalin taloudellisen hyödyntämisen kanssa. Eräissä lausunnoissa katsottiin, että säännös tulisi ulottaa koskemaan myös atk-pohjaista aineiston kopioimista.

Lainsäädäntö muissa pohjoismaissa

Ruotsin aiempi laki vastasi asialliselta sisällöltään Suomen tekijänoikeuslain nykyistä 12 §:ää. Kappaleiden valmistaminen oli sallittua vain reprografisin menetelmin. Arkistojen ja kirjastojen kopiointioikeutta laajennettiin vuoden 1994 alussa voimaan tulleella lainmuutoksella. Säännökset sallitusta kopioinnista ja siihen oikeutetuista laitoksista on siirretty lakiin. Sääntely voidaan asetuksella ulottaa koskemaan myös muita kuin laissa mainittuja laitoksia. Ruotsin tekijänoikeuslain nykyisessä 16 §:ssä teosten kappaleiden valmistaminen säilytys- ja kokoelmien täydentämistarkoituksiin on sallittu mitä tahansa valmistusmenetelmää käyttäen. Sama koskee laitoksen tiloissa tapahtuvaa tutkimustoimintaa varten tapahtuvaa kopiointia. Yleisölle lainattavien tai lukulaitteissa käytettävien teoskappaleiden valmistaminen on sitä vastoin edelleen sallittua vain reprografisin menetelmin.

Tanskan voimassa oleva laki vastaa pääosin Suomen nykyistä sääntelyä. Oikeus valokuvamalla tapahtuvaan kappaleiden valmistamiseen voidaan kuitenkin arkistojen ja kirjastojen lisäksi myöntää myös museoille. Helmikuussa 1994 annetussa hallituksen esityksessä lakia on ehdotettu muutettavaksi siten, että laitoksien kopiointioikeus kattaisi kaikki valmistustekniikat. Kopiointioikeutta on esityksessä ehdotettu rajoitettavaksi siten, ettei muitten kuin repro-

grafisin menetelmin valmistettujen jäljennösten lainaaminen yleisölle tai muu yleisön saataviin saattaminen laitoksen ulkopuolella olisi sallittua ilman oikeudenhaltijan suostumusta. Tarkemmat säännöksen soveltamista koskevat määräykset annettaisiin ehdotuksen mukaan edelleen asetuksella.

Norjan tekijänoikeuslain arkistojen ja kirjastojen kopiointioikeutta koskeva rajoitussäännös vastaa sisällöltään Suomen nykyisen tekijänoikeuslain 12 §:n 1 momenttia. Joulukuussa 1993 julkistettuun esitysluonnokseen sisältyy säännöstä koskeva muutosehdotus. Myös Norjan ehdotus kattaa kaikki valmistustekniikat. Teosten kopioiminen olisi kuitenkin sallittua vain säilytys- ja turvakopioiden valmistamiseksi. Museot on ehdotettu sisällytettäväksi säännöksen soveltamisalaan. Tarkemmat soveltamissäännökset annettaisiin myös jatkossa asetuksella. Esitysluonnoksen perustelujen mukaan muiden kuin reprografisin menetelmin valmistettujen kopioiden yleisön saataviin saattaminen ei pääsääntöisesti olisi sallittua ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Laitosten kopiointitarpeet

Arkistot. Uusi arkistolaki (831/94) annettiin 23 päivänä syyskuuta 1994. Se tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994. Laki korvaa nykyisen vuonna 1981 annetun arkistolain. Arkistolain muutoksen keskeisenä tavoitteena on vähentää viranomaisten arkistotoimintaan kohdistuvaa yksityiskohtaista ohjausta ja valvontaa. Laissa on lisäksi otettu huomioon tietotekniikassa ja tiedon käytössä tapahtuneen kehityksen vaikutus arkistotoimeen. Hallituksen esityksen (HE 187/1993 vp) mukaan kansallisen kulttuuriperinnön kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että kaikki viranomaistieto on teknisestä esiintymismuodostaan riippumatta arkistotoimen kannalta samassa asemassa.

Uutta arkistolakia sovelletaan valtion ja kunnallisiin viranomaisiin, julkisoikeudellisiin laitoksiin, valtion ja kuntien liikelaitoksiin, ortodoksiseen kirkkokuntaan sekä muihin yhteisöihin ja yksityisiin niiden hoitaessa julkista tehtävää. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät tasavallan presidentin ja evankelis-luterilaisen kirkon arkistot. Ahvenanmaan maakunnassa toimiviin viranomaisiin lakia sovelletaan vain rajoitetusti.

Arkistolain mukaan arkistoinnin tavoitteena

on tukea viranomaisten varsinaisten tehtävien suorittamista ja hallinnon julkisuuden toteuttamista, taata yksilöiden ja yhteisöjen oikeusturva sekä palvella tutkimusta.

Arkistoinnin kohteena olevalla asiakirjalla on arkistolaissa tarkoitettu yleensä samaa kuin yleisellä asiakirjalla julkisuuslainsäädännössä. Lain perusteluissa todetaan, että arkistolain tarkoittamassa mielessä asiakirjana ei kuitenkaan pidetä tallenteita, joita eräät nimenomaan tiettyjä aineistokokoelmia kokoamaan ja tallettamaan asetetut erityisviranomaiset tehtäviensä vuoksi kokoavat. Esimerkkeinä tällaisista tallenteista on perusteluissa mainittu kirjastojen kirjat ja äänitallenteet, museoiden taideteokset ja Suomen elokuva-arkiston elokuvat.

Suuri osa arkistolain soveltamisalaan kuuluvissa arkistoissa säilytettävistä asiakirjoista on tekijänoikeuslain 9 §:ssä tarkoitettuja viranomaisen päätöksiä ja lausumia, joihin ei ole tekijänoikeutta. Arkistoissa säilytetään kuitenkin myös muita yleisiä asiakirjoja, jotka voivat olla tekijänoikeudellisesti suojattuja.

Yleisten asiakirjojen julkisuuden ja tekijänoikeuden suhde ehdotetaan toisaalla tässä esityksessä järjestettäväksi tekijänoikeuslakiin liittäväällä rajoitussäännöksellä. Ehdotettavan tekijänoikeuslain 25 b §:n 1 momentin mukaan teoksesta saadaan valmistaa kappaleita tiedon antamiseksi asiakirjasta laissa säädetyllä tavalla. Säännös kattaa myös tilanteet, joissa arkistolaissa tarkoitettu arkisto antaa yleisestä asiakirjasta jäljennöksen sitä pyytävälle.

Arkistoilla voi lisäksi olla tarve valmistaa asiakirjoista säilytys-, täydennys- tai käyttökopioita. Tällaisia tilanteita koskevat tarkemmat säännökset on edelleen tarkoituksenmukaista antaa tekijänoikeusasetuksessa. Säännösten tulisi koskea yhtäläisesti sekä arkistolaissa tarkoitettuja arkistoja että myös muita vastaavia viranomaisten ylläpitämiä arkistoja, joista on säädetty erikseen. Aineiston kopioimisen tulisi tekijänoikeuslainsäädännön nojalla olla kuitenkin sallittua vain arkistolain mukaisiin tarkoituksiin.

Arkistolain 17 §:n 1 momentin mukaan kansallisarkisto, maakunta-arkisto tai muu laissa tarkoitettu arkisto voi ottaa yksityisen arkiston tai siihen kuuluvia asiakirjoja säilytettäväkseen ja hoidettavakseen arkiston omistajan kanssa tehtävän sopimuksen nojalla. Pykälän 2 momentissa säädetään, että yksityisten kirjeiden ja muiden asiakirjojen julkisuudesta on tällöin noudatettava, mitä julkisuudesta on sovittu

aineiston luovuttajan kanssa. Puheena olevissa tapauksissa voidaan lähteä siitä, että myös kopioiden valmistamisesta ja muista tekijänoikeuteen liittyvistä kysymyksistä voidaan sopia yksityisen arkiston luovuttajan ja vastaanottajan välillä.

Vapaakappalekirjastot. Vapaakappaleiden luovuttamisen tarkoituksena on nykyisen vapaakappalelain 1 §:n mukaan kansallisen kulttuurin tuotteiden säilyttäminen, tilastoiminen ja luotteloiminen sekä niiden saattaminen tutkijoiden ja muiden tarvitsijoiden saataviin. Painotuotteiden sekä ääni- ja kuvatallenteiden valmistaja on velvollinen luovuttamaan valmistamia tuotteita Helsingin yliopiston kirjastolle jaettavaksi edelleen vapaakappalekirjastoina toimiville kirjastoille.

Tekijänoikeusasetuksen kopiointioikeutta koskevat 2—4 §:n säännökset koskevat nykyisin myös vapaakappalekirjastoina toimivia yliopistojen kirjastoja. Asetuksen 5 §:n erityissäännöksen mukaan vapaakappalekirjasto saa erityisestä syystä valmistaa valokuvaamalla yhden kappaleen teoksesta, jonka hankkiminen kirjaston kokoelmiin katsotaan tarpeelliseksi, mutta jota ei ole yleisesti saatavilla.

Säännökset antavat kirjastoille oikeuden vain painotuotteiden jäljentämiseen. Voimassa olevan vapaakappalelain mukainen luovutusvelvollisuus koskee kuitenkin painotuotteiden lisäksi myös ääni- ja kuvatallenteita. Kuvatallenteiden luovutusvelvollisuutta käsitellään jäljempänä elokuvien arkistoinnin yhteydessä.

Vapaakappalelain mukaan äänitallenteen valmistajan on toimitettava Helsingin yliopiston kirjastolle kaksi vapaakappaletta jokaista valmistamaansa tuotetta, jota on valmistettu vähintään 50 kappaletta. Sääntely koskee myös ulkomailla valmistettuja äänitteitä, jotka on pääasiassa tarkoitettu levitettäväksi Suomessa. Toinen luovutetuista vapaakappaleista toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjastolle. Koska kumpaankin vapaakappalekirjastoon jää vain yksi äänite, käytettävissä ei ole yhtään käyttökopiota. Kirjastoilla ei ilman äänitteiden oikeudenhaltijoiden suostumusta ole oikeutta valmistaa käyttökopioita äänitteistä.

Äänitallenteista luovutettujen vapaakappaleiden käyttökopioiden valmistaminen on vuodesta 1982 lähtien perustunut opetusministeriön ja tallenteiden oikeudenhaltijoita edustavien järjestöjen väliseen sopimukseen. Järjestöt antavat sopimuksessa Helsingin ja Jyväskylän yliopistojen kirjastoille oikeuden valmistaa tai

valmistuttaa tallenteista yhden käyttökopion vapaakappalelain 1 §:n mukaista käyttöä varten.

Opetusministeriön asettama vapaakappaletyöryhmä ehdotti 28 päivänä helmikuuta 1989 jättämässään muistiossa (opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:10) vapaakappalelakiin tehtäväksi eräitä muutoksia. Työryhmä ehdotti vapaakappalelakiin otettavaksi säännöksen, jonka mukaan laissa tarkoitetuilla kirjastoilla on vapaakappaleiden säilymisen turvaamiseksi oikeus valmistaa niistä käyttö- ja varmuuskopioita. Työryhmä piti lain tarkoituksen toteutumisen kannalta välttämättömänä, että säilyttämisen edellyttämien kopioiden valmistaminen on suoraan lain nojalla sallittua aineiston tallennusmuodosta riippumatta. Tekijänoikeuslain 12 §:n 3 momenttiin ehdotettiin samassa yhteydessä lisättäväksi vapaakappalelain mukaista kopiointioikeutta koskeva viittaussäännös. Vapaakappaletyöryhmän muistioon sisältyvät ehdotukset eivät ole toistaiseksi johtaneet jatkotoimenpiteisiin.

Aineiston säilytyksen kannalta on riittävää, että vapaakappalekirjastoilla on kokoelmissaan yksi säilytyskopio jokaisesta luovutusvelvollisuuden piiriin kuuluvasta äänitallenteesta. Tallenteiden säilyvyyden turvaaminen saattaa kuitenkin edellyttää, että säilytyskopioista valmistetaan ajoittain uusia kappaleita.

Äänitallenteiden käyttökopiot valmistetaan nykyisin säilytyskopioiksi tarkoitetuista vapaakappaleista, mikä ei ole tallenteiden säilyvyyden kannalta suotavaa. Vapaakappalelain 1 §:n mukaisten tehtävien hoitaminen edellyttää, että vapaakappalekirjastoilla on äänitteen säilytyskopion lisäksi kokoelmissaan vähintään yksi käyttökopio. Tämä on nykyistä sopimukseen perustuvaa järjestelyä tarkoituksenmukaisemmin toteutettavissa vapaakappalelakia muuttamalla. Lain nojalla luovutettavien tallenteiden määrää tulisi lisätä nykyisestä kahdesta siten, että myös tarvittavat alkuperäiskappaleet sisältyisivät kirjastojen vapaakappalekokoelmiin.

Elokuvien arkistointi. Elokuvien ja niihin liittyvän aineiston arkistointia koskevat säännökset sisältyvät elokuvien arkistoinnista annettuun lakiin. Lain mukaan Suomen elokuvaarkistolla on oikeus valmistaa julkisesti esitettystä kotimaisesta elokuvasta sekä sen mainos- ja muusta aineistosta kopioita. Valmistettuja kopioita saa ilman oikeudenhaltijoiden suostumusta käyttää ainoastaan tutkimustarkoitukseen ja korkeakoulutaseoiseen opetukseen.

Vapaakappalelain 1 §:n 2 momentin mukaan lakia sovelletaan elokuvaan siten kuin elokuviin arkistoinnista annetusta laista ilmenee. Elokuvien vapaakappaleita koskevat säännökset sisältyvät pääosin elokuvien arkistoinnista annetun lain 6 §:ään sekä elokuvien arkistoinnista annettuun asetukseen. Elokuvatallenteiden valmistajien ja maahantuojien on luovutettava Suomen elokuva-arkistolle kaksi vapaakappaletta, mikä on käytännössä riittävää elokuvien säilytyksen ja tutkimuksen kannalta.

Kotimaisten elokuvien kopioimiseen ja arkitokäyttöön liittyvät tarpeet on käytännössä säännelty tyhjentävästi elokuvien arkistoinnista annetussa laissa. Tekijänoikeuden ja elokuvien arkistoinnin suhde on puolestaan järjestetty tekijänoikeuslain 12 §:n 2 momenttiin vuonna 1984 otetulla viittaussäännöksellä. Lainmuutoksiin ei tältä osin ole tarvetta.

Museot. Museoiden tavoitteena on ylläpitää yhteiskunnan tietoutta kulttuurista, historiasta ja ympäristöstä edistämällä alan tutkimusta ja tiedonvälitystä. Tutkimusta ja opetusta edistääkseen museot hankkivat, tallentavat, säilyttävät ja tutkivat, käyttävät tiedonvälitykseen ja pitävät näytteillä aineellista todistusaineistoa ihmisestä ja hänen ympäristöstään. Muinaismuistohallinnon ja maan museotoimen kehittämistä vastaa museovirasto. Museoviraston kirjasto on maan suurin museotalan tieteellinen kirjasto ja sen kuva-arkisto suurin kulttuurihistoriallinen kuva-arkisto.

Kulttuurihistoriallisissa museoissa kokoelmien pääosan muodostavat esineet ja taidemuseoissa taideteokset. Museoissa on kuitenkin runsaasti kuvamateriaalia, painotuotteita ja muuta materiaalia, joka voi olla tekijänoikeudellisesti suojattua. Materiaali on monasti ainutlaatuisia ja usein myös heikkokuntoista ja sen jatkuvat käyttö vaarantaa sen säilyvyyden. Taataksaan alkuperäisen materiaalin säilyvyyden museot tarvitsevat aineistosta säilytys- ja käyttökopioita.

Taidemuseot vastaavat osaltaan taiteen dokumentoinnista. Valtion taidemuseon työjärjestyksen mukaan museon yhteydessä toimivan kuvataiteen keskusarkiston tehtäviin kuuluvat muun muassa valtakunnallisen taideteosten keskusrekisterin, kuvailutoksen, keskuskuvaarkiston sekä kuvataiteen ja taidemuseotalan kirjaston ylläpito. Kuvataiteen dokumentoinnin tarkoituksena on säilyttää kulttuurihistoriallisesti merkittävä aineisto jälkipolville sekä turvata tällaisen aineiston arkistokäyttö.

Tekijänoikeuslain 12 § ei nykyisin ole sovellettavissa museoiden toimintaan. Museolaitoksen piirissä tapahtuva aineiston dokumentointi, säilyttäminen ja tutkimus palvelee kuitenkin samoja tarkoituksia kuin lainkohdassa tarkoitettujen arkistojen toiminta. Museota ei ole syytä rajata sääntelyn ulkopuolelle. Lain nojalla tulisi olla mahdollista antaa asetuksella säännöksiä myös museoissa tapahtuvasta tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston kopioinnista.

Tanskassa museot ovat kuuluneet Suomen tekijänoikeuslain 12 §:ää vastaavan rajoitussäännöksen soveltamisalaan nykyisen tekijänoikeuslain säätämistä lähtien. Helmikuussa 1994 annetussa Tanskan hallituksen esityksessä sääntelyä ei tältä osin ole ehdotettu muutettavaksi. Norjan joulukuussa 1993 julkistetussa esitysluonnoksessa museot on ehdotettu lisättäväksi nykyisin kirjastoja ja arkistoja koskevan säännöksen soveltamisalaan.

Nykytilan arviointi ja ehdotukset

Arkistojen, kirjastojen ja museoiden kokoelmiin kuuluu nykyisin runsaasti aineistoa, jonka jäljentäminen voimassa olevan lainsäädännön sallimien reprografisten menetelmien avulla ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Käytettävissä olevien valmistustekniikoiden asettaminen eri asemaan ei nykyisessä tilanteessa ole perusteltua. Tämän vuoksi nykyisen 12 §:n 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi vaatimus, jonka mukaan kappaleiden valmistamisen tulee tapahtua valokopioimalla. Samalla se ulotetaan viittaussäännöksiin koskemaan myös tekijänoikeuslain 5 luvussa tarkoitettuja lähioikeuksia.

Tekijänoikeuslain nykyisen 12 §:n 1 momenttia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että museot lisätään säännöksen soveltamisalaan.

Sääntelyn ajanmukaistamisen tarkoituksena on turvata arkistojen, kirjastojen ja museoiden toimintaedellytykset. Tavoitteiltaan ehdotus vastaa nykyistä säännöstä. Ehdotetulla muutoksella ei olisi oikeudenhaltijoiden kannalta taloudellista merkitystä. Rajoitussäännöksen nykyistä yleisempi muotoilu tekijänoikeuslaissa takaa, että myös uudet kopiointimenetelmät ovat kulttuuriperinnön hoitamisesta ja säilyttämisestä vastaavien laitosten hyödynnettävissä.

Muilta osin nykyisen 12 §:n 1 momentti

ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Sääntelymalli, jossa tarkemmat kopiointia koskevat määräykset annetaan asetuksella, on käytännössä toiminut hyvin. Tekijänoikeuslaki on tältä osin myös jatkossa pidettävä selkeänä ja yksinkertaisena. Tekijänoikeuskomitean ehdotus, jonka mukaan arkistoja koskevat keskeiset säännökset koottaisiin erilliseen momenttiin, ei käytännössä selkiyttäisi ehdotettavaa sääntelyä. Kappaleiden valmistamista koskevat tarkemmat määräykset on edelleen tarkoituksenmukaista antaa erillisessä asetuksessa.

Elokuvien arkistoinnin yhteydessä tapahtuva kopiointi ja valmistettujen kopioiden käyttö on nykyisin säännelty tyhjentävästi elokuvien arkistoinnista annetussa laissa ja sitä täydentävässä asetuksessa. Tältä osin lain muuttamiseen ei ole tarvetta. Tekijänoikeuslain nykyisen 12 §:n 2 momentissa oleva viittaussäännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan.

Arkistojen, kirjastojen ja museoiden kopiointioikeutta koskeva nykyinen 12 § ehdotetaan tekijänoikeuslain 2 luvun uudelleenjärjestelyn johdosta siirrettäväksi lain 16 §:ksi.

Kopiointioikeuden laajuuden määrittely

Sallitut käyttötarkoitukset. Arkistojen, kirjastojen ja museoiden kopiointioikeus on toteutettu tekijänoikeuden täytenä rajoituksena. Kopioiminen ei edellytä oikeudenhaltijoiden suostumusta tai näille maksettavaa korvausta. Suojatun aineiston vapaan kopioimisen tulee myös jatkossa olla sallittua vain erittäin painavien yhteiskunnallisten tai kulttuuristen syiden vaatiessa. Tällaisia syitä ovat aineiston säilyttämiseen liittyvät erityisen tärkeät intressit. Kopioimisen sallimisen perusteena voivat olla myös tutkimukseen, opetukseen ja aineiston saatavuuteen liittyvät välttämättömät tarpeet.

Jos laitosten toiminta edellyttää asetuksessa sallittua laajempaa suojatun aineiston kopioimista, tarvitaan kopiointiin oikeudenhaltijan lupa. Valokopioimalla tai vastaavin menetelmin tapahtuvan kopioinnin osalta tarvittavat luvat ovat käytännössä kattavasti hankittavissa tekijänoikeuslain 13 §:ssä tarkoitettujen sopimuksen ja sitä täydentävän sopimuslisenssivaikutuksen nojalla.

Ehdotettu tekijänoikeuslain 16 §:n 1 momentti on arkistojen, kirjastojen ja museoiden kopiointioikeutta koskeva yleinen rajoitussään-

nös. Käytännössä eri laitosten tarpeet tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten kopioimiseen vaihtelevat. Tämä on otettava huomioon myös tekijänoikeusasetuksessa. Sallitut kopiointi- ja käyttötarkoitukset on tarpeen määritellä ottaen huomioon yhtäältä suojatun aineiston oikeudenhaltijoiden edut ja toisaalta laitosten tehtävät.

Säilytyskopiot. Säilytyskopioiden valmistaminen tarkoituksena on taata yhteiskunnallisesti tai kulttuurisesti merkittävän aineiston säilyminen ja saatavuus.

Oikeus säilytyskopioiden valmistamiseen on tarkoituksenmukaista ja perusteltua antaa laitoksille, joilla on erityinen aineiston säilyttämistehtävä. Tällaisia ovat tekijänoikeusasetuksen 1 §:ssä tarkoitetut arkistot ja museot.

Asetuksen 1 §:ssä tarkoitettujen kirjastojen ensisijaisena tehtävänä on yhteiskunnan tietohuollon kannalta tärkeän aineiston hankkiminen ja levittäminen tiedon tarvitsijoille. Kirjastojen toiminta ja niihin hankittavan aineiston määrä on mitoitettava tämän tehtävän mukaisesti. Kulunut tai kadonnut aineisto on pääsääntöisesti korvattavissa uuden alkuperäisaineiston hankkimisen avulla. Kirjastojen kokoelmiin saattaa kuitenkin erityistapauksissa kuulua aineistoa, jonka korvaaminen ei ole mahdollista. Tällaisissa tapauksissa erillisen säilytyskopion valmistamisen myös kirjastossa tulisi olla sallittua.

Laitosten tehtävien edellyttämällä säilytyskopioiden valmistamisella ei ole vaikutusta suojatun aineiston oikeudenhaltijoiden etuihin. Kopiointia koskeva sääntely voidaan tältä osin säilyttää pääosin ennallaan. Aineiston pysyvän säilyttämisen kannalta on kuitenkin perusteltua, että myös aineiston elektroniseen tallentamiseen pohjautuvat valmistustekniikat ovat laitosten käytettävissä. Kopiointi olisi tästä syystä tarkoituksenmukaista sallia kaikkia valmistustapoja käyttäen.

Turvanäkökohdat saattavat joissakin tapauksissa edellyttää useamman kuin yhden säilytyskopion valmistamista. Sallitun kopioinnin laajuuden määrittelyssä tulisi ottaa huomioon sekä kyseessä olevan aineistolajin säilyvyys että laitoksen käytettävissä olevat säilytysmenetelmät ja -olosuhteet. Turvanäkökohtien edellyttämä laajuus antaisi siten laitoksille oikeuden valmistaa kokoelmissaan olevasta aineistosta kopioita siinä laajuudessa ja teknisessä muodossa, jota aineiston varma säilyttäminen edellyttää.

Käyttökopioiden valmistaminen. Tekijänoikeusasetuksessa tarkoitettujen arkistojen, kirjastojen ja museoiden tehtävänä on huolehtia siitä, että niiden kokoelmiin kuuluva aineisto on tarkoituksenmukaisella tavalla saatettavissa tiedon tarvitsijoiden käytettäväksi.

Laitosten toiminta perustuu pääosin niiden omiin kokoelmiin kuuluvan aineiston tarjoamiseen asiakkaiden käytettäväksi. Alkuperäisen aineiston käyttäminen ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa tarkoituksenmukaista tai mahdollista. Tämä on ollut syynä siihen, että korvaavien käyttökopioiden valmistaminen on eräissä erityistapauksissa sallittu voimassa olevassa tekijänoikeusasetuksessa.

Nykyisen asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan sallittua on ensinnäkin käyttökopioiden valmistaminen vahingoittumiselle alttiista tai vaikeasti korvattavasta aineistosta. Arkistoilla ja kirjastoilla on toiseksi 3 §:n nojalla oikeus valmistaa jäljennöksiä kokoomateoksissa, sanomalehdissä tai aikakauskirjoissa olevista yksittäisistä kirjoituksista sekä muiden julkaistujen teosten lyhyistä osista tutkimus- tai opetusluehtareita varten. Asetuksen 7 §:ssä maakuntakirjastoille on lisäksi annettu oikeus vammaisille tarkoitettujen lukulaittekopioiden valmistamiseen.

Useissa tapauksissa alkuperäisen aineiston käyttömahdollisuuksia täydentäisi riittävästi se, että kokoelmiin kuuluvasta aineistosta valmistettuihin jäljennöksiin olisi mahdollista tutustua laitoksen tiloissa. Nykyinen tekijänoikeusasetus sallii kuitenkin kaikissa edellä mainituissa tapauksissa sen, että valmistettu käyttökopio lainataan asiakkaalle käytettäväksi laitoksen ulkopuolella.

Ehdotetun tekijänoikeuslain 16 §:n 1 momentin nojalla voidaan arkistoille, kirjastoille ja museoille antaa oikeus valmistaa toimintaansa varten kappaleita teoksesta myös muita kuin reprografisia valmistusmenetelmiä käyttäen. Tämä antaa aiheen arvioida eräiltä osin uudelleen tekijänoikeusasetuksen käyttökopioiden valmistamista koskevan sääntelyn sisältöä ja rakennetta.

Elektronisessa muodossa olevat tallenteet ovat nykyisin yleisön saatavilla olevan välineistön avulla helposti kopioitavissa. Etenkin digitaalisista tallenteista on mahdollista valmistaa alkuperäistä vastaavia kopioita. Oikeudenhaltijoilla tai käyttökopion valmistaneella laitoksella ei käytännössä ole mahdollisuutta valvoa laitosten ulkopuolella tapahtuvaa aineiston jat-

kokopioimista. Muiden kuin reprografisin menetelmin valmistettujen kappaleiden lainaamisen tai muun luovuttamisen arkiston, kirjaston tai museon ulkopuolelle tulisi tästä syystä olla sallittua vain oikeudenhaltijoiden suostumuksella. Esimerkiksi oikeus äänitteiden, kuvatalenteiden ja tietokoneella luettavassa muodossa olevien tallenteiden valmistamiseen ja käyttämiseen on syytä rajata asetuksessa koskemaan vain laitosten tiloissa tapahtuvaa toimintaa. Tämä vastaa myös muissa pohjoismaissa ehdotettuja tai toteutettuja ratkaisuja.

Suojatun aineiston oikeudenhaltijoiden kannalta käyttökopioiden valmistaminen reprografisin menetelmin poikkeaa tilanteista, joissa asiakkaan käytettäväksi luovutetaan suojattua aineistoa sisältävä elektroninen tallenne. Arkistojen, kirjastojen ja museoiden kokoelmiin kuuluu kuitenkin kasvavassa määrin myös muuta kuin painetussa muodossa olevaa materiaalia. Esimerkiksi audiovisuaalisen ja digitaalisen aineiston saatavuuden kannalta olisi taroituksenmukaista, että laitokset voisivat valmistaa kokoelmistaan rajoitetusti myös muita kuin reprografisissa muodossa olevia käyttökopioita.

Edellä esitetyistä syistä tekijänoikeusasetuksen käyttökopioiden valmistamista koskevaa sääntelyä on tarpeen muuttaa siten, että asetukseen otetaan erilliset säännökset laitosten tiloissa käytettävien ja niiden ulkopuolelle annettavaksi tarkoitettujen käyttökopioiden valmistamisesta.

Sisäiset käyttökopiot. Oikeus kopioiden valmistamiseen laitoksen tiloissa tapahtuvaa käyttöä varten voidaan antaa kaikille asetuksessa tarkoitetuille arkistoille, kirjastoille ja museoil-le.

Sisäisten käyttökopioiden valmistaminen on taroituksenmukaista sallia kaikkia valmistustekniikoita käyttäen. Valmistetun kopion tulisi kuitenkin olla luovutettavissa vain laitoksen henkilöstön, laitoksessa vierailevien tutkijoiden tai muiden tiedon tarvitsijoiden käytettäväksi. Käyttökopion tulisi olla luovutettavissa myös toisessa arkistossa tai museossa tapahtuvaa käyttöä varten.

Sisäisten käyttökopioiden valmistamisen ei tule korvata alkuperäisen aineiston hankkimista laitoksen kokoelmiin. Tämän vuoksi kopiointin tulisi olla sallittua vain laitoksen omissa kokoelmissa olevasta aineistosta.

Arkistojen, kirjastojen ja museoiden kokoelmat ovat kaikkien laitosten käyttöön oikeutet-

tujen tiedon tarvitsijoiden käytettävissä. Tämän vuoksi sisäisten käyttökopioiden valmistamista ei ole tarpeen rajata tapauksiin, joissa kopiointi palvelee opetuksen tai tutkimuksen tarpeita. Koska kopioiden käyttö olisi luonteeltaan tilapäistä ja rajoittuiksi käytännössä aineistoon tutustumiseen laitoksen tiloissa, voidaan kopioiden valmistaminen lisäksi sallia kaikesta laitosten kokoelmiin kuuluvasta aineistosta. Näiltä osin sisäisten käyttökopioiden valmistaminen laajentaisi laitosten kopiointioikeutta nykyiseen sääntelyyn verrattuna.

Laitoksen asiakkaiden käytettävissä olevien kopioiden määrä on toisaalta rajattava siten, ettei niiden valmistaminen vaikuta merkittävästi suojatun aineiston tavanomaiseen levittämiseen tai muuhun hyödyntämiseen.

Sisäisten käyttökopioiden valmistamista koskevalla sääntelyllä ei olisi vaikutusta aineiston lakiin tai alemmanasteiseen säädökseen perustuvaan salassapitoon. Laitoksen olisi lisäksi noudatettava aineiston oikeudenhaltijan tai luovuttajan määräyksiä tapauksissa, joissa on kysymys laitoksen kokoelmiin luovutettujen yksityisten asiakirjojen tai muun vastaavan aineiston käyttämisestä. Julkistamattomien teosten ja muun tekijänoikeudellisesti suojatun julkistamattoman aineiston kopioimiseen sovellettaisiin jäljempänä ehdotettua tekijänoikeuslain 25 d §:ää.

Asiakkaille luovutettavat käyttökopiot. Tieteellisten kirjastojen toiminta edellyttää eräissä tapauksissa, että aineistosta voidaan valmistaa jäljennöksiä levitettäväksi myös laitosten ulkopuolelle. Laitokset harjoittavat nykyisin aineiston lainauksen ohella laajaa kaukolainaus- ja tietopalvelutoimintaa. Vuonna 1992 kaukopalvelun osuus tieteellisten kirjastojen lainaustoiminnasta oli noin kymmenen prosenttia. Kaukolainojen osuus korkeakoulukirjastojen kokonaislainauksesta oli yhdeksän prosenttia ja erikoiskirjastojen lainauksesta noin 20 prosenttia. Noin puolet kotimaisten kirjastojen antamista kaukolainoista toimitettiin asiakkaille kirjastojen valmistamina jäljennöksinä.

Tieteellisten kirjastojen väliseen aineiston toimittamiseen perustuva kaukolainaus on tiedon laajan saatavuuden kannalta taroituksenmukainen menettelytapa. Tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston oikeudenhaltijoiden taloudellisten etujen huomioon ottaminen edellyttää kuitenkin, että kirjastojen ja muiden laitosten harjoittama aineiston levittäminen perustuu myös jatkossa pääsääntöisesti alkuperäiseen

aineistoon tai kopiointiin oikeuttavan luvan hankkimiseen. Ilman oikeudenhaltijoiden suostumusta tapahtuvan käyttökopioiden valmistamisen kaukolainaukseen tulee edelleen olla sallittua vain rajoitetusti.

Myös arkistojen ja museoiden toiminta saat-
taa edellyttää, että niiden kokoelmiin kuuluvasta aineistosta valmistetaan jäljennöksiä ulkopuolisten tutkijoiden ja muiden tiedon tarvisi-
joiden käytettäväksi. Tällöin on pääsääntöisesti kyse aineistosta, jota ei ole hankittavissa alkuperäisenä tai tavanomaisten levityskanavien avulla. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista, että käyttökopioiden valmistaminen myös arkistojen ja museoiden kokoelmista on rajoitetusti sallittua.

Oikeus laitoksen ulkopuolelle annettavien käyttökopioiden valmistamiseen voidaan antaa kaikille tekijänoikeuslain ehdotetun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettulle laitoksille. Kopioiden valmistamisen tulisi sisäisistä käyttökopioista poiketen kuitenkin olla sallittu ainoastaan valokopioimalla tai vastaavin menetelmin, kuten mikrofilmaamalla, sekä kaukokopiointi- eli telefax-laitteen avulla. Sääntely antaisi oikeuden vain graafisessa muodossa olevan aineiston luovuttamiseen laitoksen asiakkaalle. Kappaleita saisi niin ollen valmistaa tekstiaineistosta sekä sellaisesta elektronisessa muodossa olevasta muusta aineistosta, joka on tulostettavissa graafisessa muodossa.

Käyttökopioiden valmistaminen ja valmistuttaminen voitaisiin sallia laitosten omiin kokoelmiin kuuluvasta alkuperäisaineistosta. Sääntelyn ei kuitenkaan tulisi antaa oikeutta laitoksesta toiseen toimitetun aineiston käyttämiseen muuhun tarkoitukseen kuin asiakkaalle luovutettavaksi. Esimerkiksi kaukolainana toimitetun valokopioidun aineiston liittäminen aineiston vastaanottaneen laitoksen kokoelmiin tulevaa käyttöä varten olisi siten kiellettyä.

Asetuksen nojalla valmistettujen kopioiden tulee olla luovutettavissa laitoksen ulkopuolelle ainoastaan rajoitetuissa tapauksissa, joissa painavat syyt puoltavat muun kuin alkuperäisen aineiston käyttämistä. Tällaisia ovat ensinnäkin tilanteet, joissa asiakkaalle valmistetaan jäljennös kokoomateokseen, sanomalehteen tai aikauskirjaan sisältyvästä yksittäisestä kirjoituksesta tai muun julkaistun teoksen lyhyestä osasta. Valmistamisen tulisi lisäksi olla mahdollista silloin, kun laitoksen kokoelmassa oleva aineisto on vahingoittumiselle altista tai vaikeasti korvattavissa.

Ilman oikeudenhaltijan suostumusta sallittavan kopioinnin laajuus vastaisi nykyisessä tekijänoikeusasetuksessa olevaa sääntelyä.

Täydennyskopioiden valmistaminen. Voimassa olevan tekijänoikeusasetuksen 4 §:ssä tarkoitettuna täydennyskopioiden valmistamisen merkitys on nykyisin vähäinen laitosten toiminnan kannalta. Täydennyskopiointia koskevan yleisen säännöksen säilyttäminen asetuksessa ei ole tarkoituksenmukaista.

Vapaakappalekirjastoilla on erityinen lakiin perustuva tehtävä kansallisesti merkittävän aineiston säilyttämisestä vastaavina laitoksina. Tästä syystä on perusteltua, että vapaakappalekokoelmien täydentäminen sallitaan tietyissä erityistapauksissa. Asetukseen on tarpeen ottaa sisällöltään nykyistä 5 §:ää vastaava säännös, joka tarkoituksena on vapaakappalekirjastojen kokoelmissa olevien puutteiden poistaminen.

Oikeus kopiointiin tulisi nykyisen sääntelyn tavoin antaa vapaakappalelaissa tarkoitettuille vapaakappalekirjastoille. Vapaakappalelakiin perustuva luovutusvelvollisuus koskee myös audiovisuaalista aineistoa. Tämän vuoksi on tarpeen, että täydennyskopioiden valmistaminen sallittaisiin kaikkia valmistustekniikoita käyttäen.

Sääntelyn tarkoituksena olisi, että vapaakappalekirjastot voisivat täydentää kokoelmansa valmistamalla kopion tapauksissa, joissa painotuotetta, äänitettä tai kuvatallennetta ei ole lainkaan luovutettu. Kopioiden valmistaminen on lisäksi tarpeen sallia tilanteissa, joissa luovutettu kappale on kadonnut tai tuhoutunut.

Edellä tarkoitettu täydennyskopioiden valmistaminen vapaakappalekirjastoissa ei vaikuta suojatun aineiston oikeudenhaltijoiden asemaan. Tämän vuoksi ei ole välttämätöntä, että valmistuksessa käytettävä aineisto kuuluu kirjaston omaan kokoelmaan. Vapaakappalekirjasto voisi näin ollen hankkia tarvittavan täydennyskopion esimerkiksi valmistamalla sen lainaamastaan alkuperäisaineistosta tai valmistuttamalla sen muussa laitoksessa.

Vapaakappalekokoelmien täydentämiseen tulee ensisijaisesti pyrkiä vapaakappalelain mukaisen luovutusvelvollisuuden toteuttamisen avulla. Toissijaisena täydentämiskeinona kyseen tulee puuttuvan aineiston hankkiminen tavanomaisten levityvyyskanavien välityksellä. Kopioiminen tekijänoikeusasetukseen otettavan erityissäännöksen nojalla olisi sallittua vain tapauksissa, joissa aineisto ei ole muilla keinoin kohtuudella hankittavissa.

Maakuntakirjastoja koskeva sääntely. Tekijänoikeusasetuksen nykyisen 7 §:n maakuntakirjastoja koskeva erityissäännös käy tarpeettomaksi, jos tekijänoikeuslain nykyistä 18 §:n 1 momenttia muutetaan jäljempänä tässä esityksessä ehdotetulla tavalla. Tämä johtuu siitä, että kirjallisten ja sävellysteosten kappaleiden valmistaminen olisi lain ehdotetun 17 §:n 1 momentin nojalla sallittua myös kaikissa aseuksissa tarkoitetuissa laitoksissa, mikäli valmistamisen tarkoituksena on tekstin saattaminen näkövammaisten luettavaksi. Muilta osin maakuntakirjastojen ja niiden keskuskirjastona toimivan yleisten kirjastojen keskuskirjaston toiminnan edellyttämä kopiointi vastaa tieteellisten kirjastojen kopiointitarpeita.

Laitosten määrittely asetuksessa. Nykyisen tekijänoikeusasetuksen 2—6 §:n mukainen kopiointioikeus on asetuksen 1 §:n 1 momentissa annettu julkisille arkistoille, eduskunnan kirjastolle, yliopistojen ja korkeakoulujen kirjastoille sekä muille valtion ylläpitämille tieteellisille ja ammatillisille kirjastoille. Vastaava oikeus on 1 momentin mukaan maakuntakirjastoilla, Tieteellisten seurain kirjastolla ja Suomalaisen Kirjallisuuden seuran kirjastolla. Opetusministeriö voi 1 §:n 2 momentin mukaan lisäksi antaa valtionarkiston, tieteellisten kirjastojen lautakunnan tai kouluhallituksen esityksestä 1 momentissa tarkoitettun oikeuden muullekin arkistolle tai kirjastolle. Tällaisia määräyksiä ei toistaiseksi ole annettu.

Tekijänoikeuslain voimassa olevan 12 §:n mukainen kopiointioikeus ei koske yleisiä kirjastoja. Sääntelyn muuttamiseen ei tältä osin ole tarvetta. Yleisten kirjastojen toiminta ei edellytä kattavien aineistokokoelmien ylläpitämistä säilytys- tai täydennyskopioiden valmistamisen avulla. Alkuperäisen aineiston korvaaminen asiakkaille luovutettavien käyttökopioiden avulla korvaisi useassa tapauksessa teosten tavanomaiset levitystavat. Mahdolliset yksittäisten kirjastojen tarpeet ovat tarvittaessa järjestettävissä nykyisen 1 §:n 2 momentin nojalla.

Arkistojen ja kirjastojen kopiointioikeutta koskeva 1 §:n 1 momentti on eräiltä osin vanhentunut. Tieteellisten seurain kirjasto on lakkautettu.

Säännöstä uudistettaessa on arvioitava, onko muilla kuin sen soveltamisalan piiriin nykyisin kuuluvilla arkistoilla ja kirjastoilla perustellaan vastaavia kopiointitarpeita.

Museoiden lisäämisestä tekijänoikeuslain ehdotetun 16 §:n soveltamisalaan seuraa, että

myös kopiointiin oikeutetut museot on määriteltävä tekijänoikeusasetuksen 1 §:ssä.

1.2.6. Kappaleiden valmistaminen näkövammaisille

Tekijänoikeuslain nykyisen 18 §:n mukaan julkaistusta kirjallisesta tai sävellysteoksesta saa valmistaa kappaleita sokeainkirjoituksella sekä sokeain lainakirjastotarkoituksiin äänittämisen avulla. Sokeainkirjoituksella tarkoitetaan säännöksessä pistekirjoitusta tai siihen rinnastuvaa menetelmää.

Tekijänoikeuskomitea ehdotti V mietinnösään säännöstä muutettavaksi. Ehdotetun 18 §:n 1 momentin mukaan kirjallisista ja sävellysteoksista saisi valmistaa kappaleita teoksen tallentamisen avulla niin, että teksti saatetaan näkövammaisten luettavaksi. Säännös sallisi teosten kopioimisen mille tahansa tallenteelle, jolla graafisessa muodossa oleva teksti tai nuotit voidaan saattaa näkövammaisten luettavissa olevaan muotoon. Ehdotuksen mukaan sallittua olisi esimerkiksi aineiston tallentaminen analogisessa tai digitaalisessa muodossa siten, että tallennetta voidaan käyttää näkövammaisille tarkoitetuissa lukulaitteissa. Säännöksen perusteella kuka tahansa voisi valmistaa ja levittää tällaisia tuotteita. Komitea perusteli ehdotusta todeten lain tarkistamisen olevan tarpeen teknisen kehityksen vuoksi.

Nykyisen 18 §:n mukaan äänitteiden valmistaminen sokeain lainakirjastotarkoituksiin on tekijänoikeudellisesti vapaata. Tekijänoikeuskomitea ehdotti, että ääni- ja kuvatallenteiden valmistamista koskeva rajoitus toteutettaisiin sopimuslisenssisäännöksenä. Sopimuslisenssi koskisi julkaistujen teosten kappaleiden valmistamista äänen ja kuvan tallentamisen avulla näkövammaisia, kuulovammaisia ja muita henkilöitä varten, jotka eivät voi käyttää teoksia tavanmukaisella tavalla. Ehdotettu 18 §:n 2 momentin säännös koskisi nykyisestä 18 §:stä poiketen kaikkia teoslajeja ja myös kuvatallenteiden valmistamista. Sopimuslisenssivaikutus ei kuitenkaan ulottuisi sävellysteoksen kappaleen valmistamiseen eikä taideteoksen kappaleen valmistamiseen muuten kuin tekstin yhteydessä. Erona nykyiseen sääntelyyn verrattuna olisi lisäksi, että säännös kattaisi lainauksen ohella myös muut audiovisuaalisen aineiston levitystavat.

Lähes kaikki lausunnonantajat kannattivat 1

momentin muuttamista komitean ehdottamalla tavalla. Ehdotettua sopimuslensisäännöstä puolestaan vastustettiin useimmissa lausunnoissa. Eräät sopimuslenssin käyttöönottoon myönteisesti suhtautuneet tahot katsoivat, että äänitallenteiden valmistaminen tulisi edelleen jättää tekijänoikeudellisesti vapaaksi.

Opetusministeriö asettama äänikirjatyöryhmä käsitteli antamassaan loppuraportissa (opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:31) näkövammaisille tarkoitettujen äänikirjojen tuotantoon ja jakeluun liittyviä kysymyksiä. Loppuraportissa ehdotettiin äänikirjojen levitysjärjestelmää kehitettäväksi siten, että nykyisen lainaustoiminnan lisäksi myös aineiston keskitetty myyminen näkövammaisille olisi mahdollista. Työryhmä ehdotti lisäksi tekijänoikeuslain 18 §:n muuttamista äänikirjojen valmistamisen osalta siten, että se vastaisi näkövammaisten kirjastosta annetun lain (11/78) 1 §:n mukaista käyttäjäpiiriä. Pykälän mukaan näkövammaisten kirjasto tuottaa ja lainaa piste- ja äänikirjoja näkövammaisille sekä henkilöille, jotka muun vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää tavallisia kirjoja.

Opetusministeriön asettama näkövammaisten oppimateriaalityöryhmä käsitteli muistiossaan (opetusministeriön työryhmien muistioita 1993:24) elektronisessa muodossa olevan oppimateriaalin valmistamiseen liittyviä kysymyksiä. Työryhmä suositti, että tekijänoikeuskomitean ehdotus tekijänoikeuslain uudeksi 18 §:n 1 momentiksi toteutettaisiin pikaisesti.

Ruotsin tekijänoikeuslain nykyinen 17 §:n 1 momentti vastaa sisällöltään Suomen lain sokeainkirjoituksella tapahtuvaa kappaleiden valmistamista koskevaa säännöstä. Muiden valmistustekniikoiden käyttäminen ei ole sallittua. Ruotsin lain 17 §:n 2 momentin mukaan vammaisille tarkoitettujen äänitteiden valmistaminen on tekijänoikeudellisesti vapaata. Oikeus valmistamiseen on asetuksessa määrätyillä kirjastoilla ja yhteisöillä. Valmistaminen on sallittua vain lainaustarkoitukseen. Vuoden 1994 voimaan tullessa lainmuutoksella pykälän 2 momenttiin lisättiin aiemmin soveltamisasetukseen sisältynyt määräys, jonka mukaan oikeutta momentissa tarkoitettuun teoksen kappaleiden valmistamiseen ei ole, jos teoksen sisältävä äänitallenne on aikaisemmin saatettu markkinoille.

Tanskan, Norjan ja Suomen sokeainkirjoituksella tapahtuvaa kappaleiden valmistamista koskevat säännökset ovat nykyisin asiallisesti

samansisältöisiä. Joulukuussa 1993 julkistetussa esitysluonnoksessa Norjan lakia on ehdotettu muutettavaksi siten, että kappaleiden valmistaminen kirjallisista ja sävellysteoksista olisi sallittua millä tahansa valmistustekniikalla. Valmistamisen edellytyksenä olisi, ettei teosta ole aikaisemmin julkaistu samaa valmistustapaa käyttäen. Tanskan helmikuussa 1994 annetun hallituksen esityksen mukaan oikeus muiden valmistustekniikoiden kuin sokeainkirjoituksen käyttöön voitaisiin antaa asetuksella. Tekijöillä on Tanskan ja Norjan lain mukaan oikeus korvaukseen vammaisten lainattavaksi tarkoitettujen äänikirjojen valmistamisesta. Tähän ei ole ehdotettu muutosta. Molemmissa maissa on lisäksi ehdotettu säädettäväksi radio- ja televisiolähetyksistä valmistettavia ääni- ja kuvatallenteita koskeva erillinen sopimuslensisäännös.

Tekstin saattaminen näkövammaisten luettavaksi. Näkövammaisten käytössä oleva tekninen apuvälineistö on kehittynyt huomattavasti tekijänoikeuslain säätämisen jälkeen. Nykyinen välineistö perustuu suurelta osin digitaaliseen, tietokoneella luettavissa olevaan muotoon saatetun kirjallisen aineiston hyödyntämiseen. Digitaalisessa muodossa tallennettu aineisto on tehokkaasti saatettavissa näkövammaisten luettavaksi esimerkiksi tavalliseen tietokoneeseen liitetyn pistekirjoitusnäytön tai puhesyntetisaattorin avulla. Myös graafisessa muodossa oleva pistekirjoitusaineisto valmistetaan nykyisin useimmissa tapauksissa tietokoneen avulla.

Tekijänoikeuslain nykyistä 18 §:ää ehdotetaan edellä esitetyistä syistä muutettavaksi tekijänoikeuskomitean ehdottamalla tavalla. Ehdotuksen mukaan julkaistusta kirjallisesta tai sävellysteoksesta saa valmistaa kappaleita tekstin tallentamisen avulla, kun valmistamisen tarkoituksena on saattaa tekstimuodossa oleva teos näkövammaisten luettavaksi. Valmistettujen kappaleiden käyttäminen muuhun tarkoitukseen ei ole sallittua.

Tavoitteiltaan ehdotus vastaa voimassa olevaa sokeainkirjoitusta koskevaa sääntelyä. Painavat sosiaaliset ja humanitaariset syyt puoltavat säännöksen ajanmukaistamista ehdotetulla tavalla. Näkövammaiset on saatettava kirjallisen aineiston saatavuuden osalta mahdollisimman tasavertaiseen asemaan muun väestön kanssa.

Ehdotettu säännös siirretään tekijänoikeuslain 2 luvun uudelleenjärjestelyn johdosta lain 18 §:stä 17 §:n 1 momentiksi.

Äänikirjojen valmistaminen. Tekijänoikeuskomitean ehdottama sopimuslisenssijärjestelmä tekisi äänikirjojen tuotannon ja jakelun suurelta osin riippuvaiseksi käyttäjien ja oikeudenhaltijoiden välisen sopimuksen syntymisestä, mitä ei voida puheena olevassa tapauksessa pitää tarkoituksenmukaisena. Nykyisessä 18 §:ssä tarkoitettu äänitallenteiden valmistaminen vammaisten tarkoituksiin ehdotetaan edelleen säilytettäväksi tekijänoikeudellisesti vapaana. Säännöksen mukaan sallitun valmistamisen alaa on kuitenkin syytä arvioida eräiltä osin uudelleen.

Säännöksen kohderyhmä on tarkoituksenmukaista saattaa vastaamaan näkövammaisten kirjastosta annetun lain 1 momentissa tarkoitettuja henkilöitä. Tällaisia ovat näkövammaisten lisäksi ne, jotka eivät muun vammman tai sairauden vuoksi voi käyttää tavallisia kirjoja. Painavat syyt puoltavat puheena olevassa tapauksessa tapauksessa sitä, että myös näiden vammaisryhmien aineiston saatavuuskynnystä alennetaan.

Vammaisten saattaminen tasa-arvoiseen asemaan muun väestön kanssa edellyttää, että äänikirjoja voidaan levittää tarpeen mukaan. Voimassa olevassa laissa äänikirjojen valmistaminen on kuitenkin sallittu vain lainausta varten. Esimerkiksi ammatillisen kirjallisuuden ja oppimateriaalin osalta äänikirjojen ostaminen on vammaisten käyttötarkoituksien ja aineiston laajan saatavuuden kannalta useissa tapauksissa lainaamista tarkoituksenmukaisempaa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että äänitallenteita saataisiin säännöksen nojalla tehdä myös myytäväksi.

Äänikirjojen valmistamista koskevan sääntely ei saa kohtuuttomasti vaikuttaa teosten oikeudenhaltijoiden etuihin tai teosten tavanomaiseen hyödyntämiseen. Tästä syystä oikeus äänikirjojen valmistamiseen tai valmistuttamiseen ehdotetaan annettavaksi vain asetuksessa erikseen määrittäville laitoksille. Asetuksella voitaisiin tarvittaessa myös määrätä tarkemmista valmistuksessa noudatettavista ehdoista. Näin voidaan varmistaa, ettei toiminnasta aiheudu epäkohtia tekijöille ja esittäjille tai kaupallisten äänikirjamarkkinoiden toiminnalle. Tarkoituksena on, että tekijänoikeusasetuksessa oikeus annettaisiin näkövammaisten kirjastolle, joka jo nykyisin huolehtii keskitetysti äänitetyn aineiston tuotannosta ja levittämisestä vammaisille, sekä Näkövammaisten Keskusliitolle. Oikeus on tarkoitus antaa myös Suo-

men Kuurosokeat ry:lle, joka tuottaa hitaasti luettuja äänikirjoja kuurosokeille. Tämän lisäksi tarkoituksena on antaa oikeus oppimateriaalin äänittämiseen näkövammaisille Näkövammaisten kulttuuripalvelulle sekä seuraaville näkövammaisten oppilaitoksille: Jyväskylän näkövammaisten koulu, Svenska skolan för synskadade ja Arlainsituutti. Näillä kaikilla on näkövammaisten kannalta merkittävää oppimateriaalin tuotantoa myös äänittämisen avulla.

Nykyisen lain mukaan oikeus äänitallenteiden valmistamiseen koskee sekä kirjallisia että sävellysteoksia. Musiikin nauhoittamiseen säännöksen nojalla ei kuitenkaan ole erityisiä perusteita. Vammaiset voivat tavanomaiseen tapaan hankkia markkinoilla saatavissa olevaa musiikkia. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sävellysteokset jätetään ehdotetun rajoitussäännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä antamissaan lausunnoissa kuuroja edustavat järjestöt katsovat, että tekstin ja muun aineiston tuottamiseen myös viittomakielisenä kuvattalenteena on taattava mahdollisuus. Ei ole kuitenkaan selvä, että nykyinen lainsäädäntö olisi käytännössä rajoittanut viittomakielisen aineiston tuottamista. Samat oikeuspoliittiset perusteet koskevat sekä viittomakielisiä kuvattallenteita että äänikirjoja. Jos käytännön ongelmia ilmenee, on syytä tarkistaa puheena olevaa säännöstä siten, että se kattaa myös viittomakieliset kuvattallenteet.

Äänikirjojen valmistamista koskeva säännös ehdotetaan siirrettäväksi lain 17 §:n 2 momentiksi.

Kirjallisia teoksia äänikirjoille lukevat henkilöt ovat tekijänoikeuslain 45 §:ssä tarkoitettuja esittäviä taiteilijoita. Tekijänoikeuskomitea ehdotti 45 §:ään otettavaksi viittaussäännöksen, jonka nojalla myös teoksen esityksen siirtämiseen sovellettaisiin vastaavasti, mitä 18 §:ssä on säädetty. Tällainen viittaus edellä ehdotettuun 17 §:n 2 momenttiin ehdotetaan sisällytettäväksi lain 45 §:n 3 momenttiin.

1.2.7. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset

Tekijänoikeuslain nykyisen 16 §:n 1 momentin mukaan saa jumalanpalveluksessa tai opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokooma-

teokseen, joka muodostuu useiden tekijöiden teoksista, ottaa vähäisiä osia kirjallisesta tai sävellysteoksesta, kun viisi vuotta on kulunut vuodesta, jona teos julkaistiin. Lyhyiden teosten käyttäminen myös kokonaisuudessaan on sallittua. Säännöksessä tarkoitettuun kokomaateokseen saa myös ottaa tekstiin liittyen kuvan taideteoksesta, kun teoksen julkistamisvuodesta on kulunut viisi vuotta.

Pykälän 2 momentin mukaan tekijällä on 1 momentissa tarkoitettusta lainaamisesta oikeus korvaukseen. Säännöksen mukainen tekijänoikeuden rajoitus on siten toteutettu niin sanottuna pakkolisenssinä. Teoksen käyttäminen ei edellytä tekijän lupaa, mutta siitä on suoritettava tekijän ja käyttäjän sopima korvaus.

Tekijänoikeuslain 16 §:n soveltamisalaan kuuluvat nykyisin kirjalliset ja sävellysteokset sekä taideteokset. Tekijänoikeuskomitea käsiteli VI mietinnössään säännöstä ja sen muuttamistarvetta kokonaisuutena rajoittumatta ainoastaan taideteoksiin.

Komitea totesi, ettei korvauksista sopiminen ole käytännössä aiheuttanut ongelmia, jotka edellyttäisivät säännöksen pakkolisenssiin perustuvan rakenteen muuttamista. Säännökseen ehdotettiin kuitenkin tehtäväksi eräitä yksittäisiä muutoksia.

Komitea ehdotti 16 §:n rajoitussäännöstä muutettavaksi siten, että se koskisi ainoastaan opetusta. Jumalanpalveluksessa käytettäviä kokoomateoksia koskeva erityissääntely ehdotettiin kumottavaksi. Teosten ottaminen jumalanpalveluksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen vaatisi siten tekijän luvan.

Ehdotuksen perusteluissa todettiin säännöksen kohdistuvan jumalanpalveluksissa käytettävien kokoomateosten osalta lähinnä sävellysteoksiin. Suuri osa jumalanpalveluksissa käytettäviin kokoomateoksiin soveltuvista sävellysteoksista on kuitenkin suoja-ajan päättymisen vuoksi vapaasti käytettävissä. Harvalukuisten kirkkomusiikin tekijöiden teosten käyttämiseen tarvittavat luvat ovat lisäksi yksilöllisesti hankittavissa ilman käytännön ongelmia. Näistä syistä komitea päätyi pitämään pakkolisenssijärjestelyä alan järjestyneisiin olosuhteisiin ja käyttötarpeeseen nähden selvästi ylimitoitettuna.

Mietinnön johdosta annetuissa lausunnoissa komitean muutosehdotusta perusteluineen pidettiin yleisesti hyväksyttävänä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus totesi lausunnossaan, ettei kirkon näkökulmasta ole

tarkoituksenmukaista käyttää jumalanpalveluksiin tarkoitetuissa kokoomateoksissa aineistoa tekijän tahdon vastaisesti.

Ruotsissa jumalanpalveluksia koskeva erityissäännös on poistettu vuoden 1994 alussa voimaan tulleen tekijänoikeuslain muutoksen yhteydessä. Säännöksen poistamista on ehdotettu myös Tanskan helmikuussa 1994 annetussa hallituksen esityksessä. Norjan joulukuussa 1993 julkistetussa esitysluonnoksessa sekä opetusta että jumalanpalveluksia koskevat rajoitussäännökset on sen sijaan ehdotettu säilytettäväksi.

Toiseksi tekijänoikeuskomitea ehdotti taide- teosten käyttämistä koskevan viiden vuoden aikarajan poistamista säännöksestä. Toisin kuin sävellysteosten tai kirjallisten teosten ollessa kyseessä, taideteoksen ottaminen opetuksessa käytettävään kokoomateokseen ei vaikuta merkittävästi tekijän mahdollisuuteen hyödyntää teostaan muissa käyttöyhteyksissä. Taideteoksen julkistamisvuoden luotettava selvittäminen on lisäksi useissa tapauksissa käytännössä mahdotonta. Muissa pohjoismaissa viiden vuoden aikarajaa ei ole poistettu tai ehdotettu poistettavaksi.

Nykyistä 16 §:ää ehdotetaan muutettavaksi komitean ehdottamalla tavalla siten, että jumalanpalvelukset suljetaan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle ja taideteoksia koskeva viiden vuoden määräaika poistetaan. Samalla säännös ehdotetaan siirrettäväksi tekijänoikeuslain 18 §:ään.

1.2.8. Taideteosten ja rakennusten toisintaminen

Kuvasitaatti. Tekijänoikeuslain 14 §:n 2 momentin nykyinen erityissäännös koskee taideteosten käyttöä arvostelemissa, tieteellisissä ja kansantajuistieteellisissä esityksissä. Sen mukaan arvostelemaan ja tieteelliseen esitykseen saadaan ottaa tekstiin liittyviä kuvia julkistetuista taideteoksista. Jos kansantajuistieteelliseen esitykseen on otettu kuvia saman tekijän useammasta kuin yhdestä taideteoksesta, on tekijällä oikeus korvaukseen. Tältä osin oikeuden rajoitus on toteutettu niin sanottuna pakkolisenssinä.

Tekijänoikeuskomitean VI mietinnössä 14 §:n 2 momenttiin ehdotettiin tehtäväksi eräitä muutoksia. Komitean ehdotuksen mukaan

siteeraamisen 14 §:n 1 momentin mukaisia yleisiä edellytyksiä olisi sovellettava myös 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Taideteosten käyttämisen arvostelemissa ja tieteellisissä esityksissä tulisi siten tapahtua hyvän tavan mukaisesti ja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Komitea ehdotti lisäksi tekstiin liittymistä koskevan edellytyksen korvaamista sanonnalla, jonka mukaan taideteosten käyttäminen on sallittua tekstin ha vainnollistamiseksi. Tämän tarkoituksena oli korostaa tekstin ja siihen liittyvän kuva-aineiston asiallisen yhteyden vaatimusta.

Nykyisen 14 §:n 1 momentin mukainen vaatimus hyvän tavan mukaisuudesta määrittelee sitaatin sallitut käyttötilanteet. Hyvän tavan mukaisuudella tarkoitetaan sitä, että lainaus palvelee toista teosta tai esitystä. Sitaatin on kaikissa tapauksissa oltava erotettavissa sitaattiksi. Sillä tulee lisäksi olla asiallinen yhteys teokseen, jota varten lainaaminen tapahtuu. Vaatimus merkitsisi taideteosten osalta käytännössä sitä, että niiden käytön tulee olla perusteltua esityksen selventämiseksi tai havainnollistamiseksi.

Nykyinen 14 §:n 2 momentti edellyttää, että esitykseen otettavat kuvat liittyvät tekstiin. Vaatimus, jonka mukaan taideteosten käytön tulisi olla hyvän tavan mukaista, johtaisi käytännössä samaan lopputulokseen. Kumpikin sanonta edellyttää, että esityksen ja siihen otettavan kuva-aineiston välillä on asiallinen yhteys.

Nykyisen 14 §:n 1 momentin mukaan teoksen siteeraamisen on tapahduttava tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Sallitun siteerauksen laajuus määräytyy lainauksen tarkoituksen, tavoitteiden ja käyttöyhteyden perusteella. Kriteeri ei käytännössä sovellu hyvin kuvasitaatteihin, koska tällöin on yleensä kyse taideteoksen toisintamisesta kokonaisuudessaan.

Kun taideteosta käytetään rajoituksen nojalla, on lisäksi otettava huomioon ehdotettu 11 § (nykyinen 26 §), jonka mukaan 2 luvun rajoitussäännöksillä ei rajoiteta tekijän moraalisia oikeuksia. Taideteoksen tekijä on siten ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei myöskään saa muuttaa tai saattaa yleisön saataviin lain 3 §:n vastaisesti. Lisäksi lähde on mainittava hyvän tavan mukaisesti, kun teos toisinnetaan julkisesti. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enemmän kuin sallittu käyttäminen edellyttää.

Komitean ehdotuksen mukaan taideteosten

käyttöä nykyisen 14 §:n 2 momentin tapauksissa olisi arvioitava kolmen pääosin päällekkäisen edellytyksen perusteella. Tämä aiheuttaisi tarpeettomia tulkintaepäselvyyksiä. Taideteoksen ja esityksen välisen asiallisen yhteyden vaatimus käy riittävästi ilmi siitä, että teosten tulee olla tekstiin liittyviä. Tämän vuoksi säännöksen sanamuodon muuttaminen komitean ehdottamalla tavalla ei ole tarpeen.

Tarkoituksena on, että kuvasitaatteja koskeva säännös on sovellettavissa myös muihin kuin kirjallisten tekstien muodossa toteutettuihin esityksiin. Säännöksen tarkoitus ei edellytä sen soveltamisalan rajoittamista esityksen ilmaisumuodon tai teknisen toteuttamistavan perusteella. Ratkaiseva merkitys on annettava sille, vastaavatko esityksen luonne ja tarkoitus säännöksen mukaisia edellytyksiä. Tätä puoltaa myös se, että muiden kuin kirjoitettuun tekstiin perustuvien esitystapojen merkitys on teknisen kehityksen myötä kasvanut. Esimerkiksi television, elokuvan tai integroituihin tekniikkoihin perustuvien tuotantojen kuten multi- tai hypermedian keinoin toteutettavien tieteellisten ja arvostelevien esitysten rajaamista säännöksen alan ulkopuolelle ei voida nykyisessä tilanteessa pitää perusteltuna.

Tekijänoikeuskomitea ehdotti lisäksi kansantajuistieteellisiä esityksiä koskevan erityissäännöksen poistamista. Siten taideteoksen sisällyttämiseen kansantajuistieteelliseen esitykseen vaadittaisiin tekijän lupa. Ehdotustaan komitea perusteli ensinnäkin sillä, että momentissa tarkoitettujen tieteellisten ja kansantajuistieteellisten esitysten erottaminen toisistaan on käytännössä osoittautunut ongelmalliseksi. Toisaalta komitea katsoi taideteosten lisensiointijärjestelmien kehittyneen siinä määrin, ettei kansantajuistieteellisiä esityksiä koskeva pakkolisenssi enää ole tarpeellinen.

Tekijänoikeuskomitean ehdotusta on mietinnön johdosta annetuissa lausunnoissa pidetty yleisesti ottaen myönteisenä ja tulkinnallista epävarmuutta poistavana. Lausunnoissa on kuitenkin kiinnitetty huomiota seurauksiin, joita kansantajuistieteellisiä esityksiä koskevan säännöksen poistamisesta saattaisi aiheutua korkeakoululaitoksen ja muun tiedeyhteisön ulkopuolella tapahtuvalle tutkimustoiminnalle.

Esityksen tieteellisyydelle asetettavat kriteerit ovat lain soveltamiskäytännössä muotoutuneet verraten laajoiksi. Säännöstä sovellettaessa ei ole vaadittu, että esitys on valmistettu korkeakoulun tai muun tutkimuslaitoksen piirissä tai

julkaistu sellaisen toimesta. Myös muita kuin ainoastaan tiedeyhteisölle suunnattuja esityksiä on pidetty lain tarkoittamalla tavalla tieteellisinä. Esityksen tieteellisyys on katsottu voivan perustua aiheen käsittelytavan tieteellisyteen. Tieteelliset intressit ovat siten jo voimassa olevan lain nojalla otettavissa huomioon esityksen tai tutkimuksen alkuperästä tai julkaisumuodosta riippumatta. Voimakkaat yleiset intressit tai teoksien käyttöön liittyvät käytännölliset syyt eivät edellytä, että tekijän oikeutta määrätä teoksensa reprodukoimisesta rajoitettaihin muiden kuin arvostelevien tai tieteellisten esitysten osalta.

Kansantajuistieteellisiä esityksiä koskeva rajoitussäännös on poistettu Ruotsin tekijänoikeuslaista. Vastaava ehdotus sisältyy myös Tanskan helmikuussa 1994 annettuun hallituksen esitykseen sekä Norjan joulukuussa 1993 julkistettuun esitysluonnokseen.

Edellä esitetyistä syistä kansantajuistieteellisiä esityksiä koskeva erityissäännös ehdotetaan kumottavaksi. Nykyiseen 14 §:n 2 momentin säännökseen ehdotetaan muilta osin tehtäväksi vain tekniset muutokset, jotka aiheutuvat kuvasitaattia ja lehdistön lainausoikeutta koskevien rajoitussäännösten yhdistämisestä.

Säännös ehdotetaan siirrettäväksi tekijänoikeuslain 14 §:n 2 momentista taideteosten toisintamista koskevan uuden 23 §:n 1 momentin 1 kohdaksi.

Lehdistön lainausoikeus. Lehdistön lainausoikeutta koskeva säännös sisältyy nykyisin tekijänoikeuslain 15 §:n 2 momenttiin. Sen mukaan julkistetun taideteoksen, jota ei ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi, saa kuvata sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päiväntapahtumaa.

Tekijänoikeuskomitea ehdotti VI mietinnössään, että säännös siirrettäisiin siteerausoikeutta koskevan 14 §:n 2 momenttiin. Samalla vaatimus, jonka mukaan lainauksen tulee tapahtua hyvän tavan mukaisesti ja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa, tulisi koskemaan myös lehdistön lainausoikeutta.

Taideteosten käyttöä koskevien rajoitussäännösten yhdistäminen komitean esittämällä tavalla on perusteltua. On tarkoituksenmukaista, että myös lehdistön lainausoikeuteen sovelletaan tällöin ehdotetun 23 §:n 1 momentin edellytystä, jonka mukaan toisinnettavien kuvien tulee olla tekstiin liittyviä. Siteeraamisen yleisten edellytysten soveltaminen tämän lisäksi ei kuitenkaan ole tarpeellista. Tältä osin viitataan

siihen, mitä edellä on lausuttu käsiteltäessä komitean kuvasitaattia koskevaa ehdotusta.

Lain 15 §:n 2 momentin säännöstä on vakiintuneesti sovellettu siten, että toisinnetulla kuvalla on edellytetty olevan asiallinen yhteys sanoma- tai aikakauslehdessä käsiteltävään päiväntapahtumaan. Tekstiin liittymistä koskevan vaatimuksen ulottaminen lehdistön lainausoikeuteen vastaa myös tekijänoikeusneuvoston omaksumaa tulkintalinjaa. Neuvoston mukaan taideteoksen kuvaamisen on liityttävä tietyn konkreettisen, sanoma- tai aikakauslehdessä käsitellyn päiväntapahtuman selostamiseen (tekijänoikeusneuvoston lausunto 1993:17). Teosten käyttäminen asiayhteydestä irrallisena kuvituksena ei siten ole voimassa olevankaan 15 §:n 2 momentin nojalla sallittua.

Lehdistön lainausoikeutta koskeva nykyinen 15 §:n 2 momentin säännös ehdotetaan siirrettäväksi taideteosten toisintamista koskevan uuden 25 §:n 1 momentin 2 kohdaksi. Säännökseen tulisi samalla sovellettavaksi ehdotetun 25 §:n 1 momentin edellytys, jonka mukaan taideteoksen toisintamisen on liityttävä tekstiin eli päiväntapahtumaa koskevaan selostukseen. Muilta osin säännöksen asiallinen sisältö säilytetään ennallaan.

Toisintaminen toisarvoisessa merkityksessä. Tekijänoikeuslain nykyisen 25 §:n 1 momentin 2 virkkeen mukaan taideteos saadaan sisällyttää elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on elokuvassa tai esityksessä toisarvoinen merkitys. Tekijänoikeustoimikunta ehdottaa säännöksen siirtämistä nykyisessä muodossaan ehdotettavan 25 §:n 2 momentiksi. Esimerkkinä säännöksen soveltamisesta voidaan mainita sisätiloissa tehty haastattelu. Lupaa ei tarvita taustalla näkyvien taulujen kuvaamiseen tai näyttämiseen.

Toimikunnan mietinnöstä antamassaan lausunnossa Sanomalehtien Liitto katsoo, että säännös asettaa painetut viestimet huonompaan asemaan kuin esimerkiksi television. Liitto korostaa, että rajoituksen on koskettava myös sanomalehtiä ja aikakauskirjoja.

Käytännössä on ollut epäselvää, onko kysymys lainkaan taideteoksen kappaleen valmistamisesta silloin, kun teos näkyy valokuvan taustalla toisarvoisessa merkityksessä. Epäselvyyden poistamiseksi säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että taideteoksen saa sisällyttää myös valokuvaan, jos toisintamisella on valokuvassa toisarvoinen merkitys.

Taideteoksen kuvaaminen luetteloon ja myyn-

tiä tai näyttelyä koskevaan tiedotukseen. Tekijänoikeuslain nykyisen 25 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan taikka pannaan näytteille tai tarjotaan myytäväksi, saa kuvata luetteloon taikka näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen.

Tekijänoikeuskomitea ehdotti säännöstä täydennettäväksi siten, että tiedotusaineistoa tai luetteloa ei saisi ilman niissä kuvattujen teosten tekijöiden suostumusta levittää yleisön keskuuteen myymällä niitä näyttelyn päättymisen jälkeen.

Useimmat lausunnonantajat arvostelivat komitean ehdotusta. Etenkin museoalan lausunnonantajat vastustivat ehdotettua muutosta. Myös useimmat taiteilijajärjestöt ja eräät yksittäiset taiteilijat pitivät säännöksen tarkistamista aiheettomana. Suomen Taiteilijaseura katsoi lausunnossaan, että kuvataiteen teosten käyttöä näyttelyluetteloissa koskevat kysymykset voidaan jättää olemassaolevan ja toimivaksi osoittautuneen näyttelysopimuskäytännön varaan. Sekä tekijöiden että käyttäjätahojen edut on voitu riittävästi ottaa huomioon nykyisessä sopimuskäytännössä, minkä vuoksi seura piti säännöksen muuttamista tarpeettomana.

Tiedotustarpeen edellyttämien toimenpiteiden laajuus vaihtelee säännöksen soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa huomattavasti. Säännöksen nojalla sallitun kappaleiden valmistamisen laajuus on sen vuoksi määriteltävissä vain tapauskohtaisen harkinnan perusteella ottaen huomioon esimerkiksi näyttelyn oletettu kävijämäärä. Säännöksen nojalla ei ole sallittua valmistaa lisäpainoksia luettelosta näyttelyn päättymisen jälkeen.

Tiedotustarvetta laajempi taideteosten käyttäminen 25 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa luetteloissa ja tiedotteissa kuuluu tekijän määräysvallan piiriin. Käyttämisen ehdot ovat osapuolten vapaasti sovittavissa. Sekä käyttäjä että tekijätahot ovat todenneet, ettei sopimuskäytännössä ole nykyisen sääntelyn aikana ilmennyt ongelmia. Puheena olevan säännöksen sisällön muuttaminen ei tämän vuoksi ole tarpeellista. Tekijänoikeuslain 2 luvun säännösten uudelleenjärjestelyn johdosta säännös ehdotetaan siirrettäväksi nykyisen 25 §:n 2 momentista 24 §:n 1 momenttiin.

Ruotsissa säännös säilytettiin Suomen nykyistä säännöstä vastaavana vuoden 1994 alussa voimaan tulleen lainuudistuksen yhteydessä. Säännös on ehdotettu pidettäväksi ennallaan

myös Tanskan helmikuussa 1994 annetussa hallituksen esityksessä ja Norjan joulukuussa 1993 julkistetussa esitysluonnoksessa.

Julkisella paikalla olevat taideteokset. Tekijänoikeuslain nykyisen 25 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan taideteoksen kuvaaminen on sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu ulkosalle julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. Kuvaamisella tarkoitetaan säännöksessä piirtämistä, valokuvaamista ja vastaavia kaksulotteisia kappaleen valmistustapoja. Säännöksen nojalla valmistettuja kuvia ja niistä valmistettuja paino- tai muita tuotteita saa vapaasti levittää yleisölle.

Tekijänoikeuskomitean VI mietinnössä ehdotettiin säännöksen säilyttämistä ennallaan siten muutettuna, että ulkona julkisella paikalla olevan taideteoksen kuvaaminen ansiotarkoituksessa edellyttäisi tekijän suostumusta.

Komitean mielestä julkisella paikalla olevan taideteoksen kuvaamiseen liittyvät yleiset edut on järjestetty kattavasti muilla tekijänoikeuden rajoitussäännöksillä. Puheena oleva säännöksen pääasiallinen merkitys on, että se sallii taideteoksen kuvaamisen esimerkiksi postikortteja, mainoksia tai muita vastaavia kaupallisia käyttötarkoituksia varten. Komitea totesi, ettei tällaiseen ansiotoimintaan liity yleistä etua, joka puoltaisi käytön säätämistä tekijänoikeudellisesti vapaaksi.

Lausunnonantajien esittämät mielipiteet komitean ehdotuksesta olivat erisuuntaisia. Tekijöitä edustavat tahot pitivät ehdotusta yleisesti ottaen kannatettavana. Teosten käyttäjät puolestaan pitivät ehdotettua muutosta tarpeettomana tai katsoivat, että siihen sisältyvä ansiotarkoituksen määritelmä johtaa soveltamisongelmiin. Oikeusministeriö piti ehdotuksen puutteena sitä, ettei kuvaamisen luvanvaraisuutta ole millään tavoin sidottu teoksen tosiasialliseen hyödyntämiseen tai sen merkitykseen kuvauksen kohteena. Ministeriön kannan mukaan ehdotusta tulisi täsmentää kytkeällä luvanvaraisuus teoksen pääaiheenluonteisuuteen.

Komitean esittämää näkemystä, jonka mukaan julkiselle paikalle sijoitettujen taideteosten kuvaamisen kaupallisiin tarkoituksiin ei tule olla tekijänoikeudellisesti vapaata, on pidettävä perusteltuna. Ehdotettuun säännökseen on kuitenkin syytä tehdä eräitä tarkennuksia.

Nykyisen säännöksen eräänä alkuperäisenä perusteena oli, että teoksen kuvaamisen tulisi olla sallittua esimerkiksi osana kaupunkikuvaa

tai muissa tilanteissa, joissa teos ei ole kuvan pääaihe. Komitea katsoi, että kuvaamisen ja kuvaan perustuvan painotuotteen valmistamisen tulisi edelleen olla sallittua näissä tilanteissa. Tämän tulee selvyiden vuoksi ilmetä myös säännöksen sanamuodosta. Säännökseen tulee siten lisätä maininta, jonka mukaan taideteoksen tekijän lupa tarvitaan ainoastaan tapauksissa, joissa teos on kuvan pääaihe.

Komitean ehdotuksen mukaan kuvaamiseen tarvittaisiin tekijän lupa, kun kuvaaminen tapahtuu ansiotarkoituksessa. Tämä saattaisi käytännössä aiheuttaa ongelmia. Kuvaushetkellä ei aina tiedetä, tullaanko kuvaa mahdollisesti myöhemmin käyttämään esimerkiksi mainoksen tai lehden kuvittamiseen, postikortin valmistamiseen tai muuhun kaupalliseen tarkoitukseen. Luvanvaraisuus on tästä syystä tarkoituksenmukaista liittää kuvaamisen asemesta teoksen tosiasialliseen käyttämiseen ansiotarkoituksessa.

Säännöksen soveltaminen edellyttää nykyisin, että taideteos on sijoitettu ulkosalle julkiselle paikalle. Vaatimus sisältyy myös Ruotsin tekijänoikeuslain vastaavaan säännökseen. Sen sijaan Tanskan ja Norjan lain mukaan riittää, että teos sijaitsee julkisella paikalla.

Voimassa olevan sääntelyn perusteena olevat syyt koskevat kaikkia julkisilla paikoilla olevia taideteoksia riippumatta siitä, onko teos sijoitettu sisätiloihin vai ulkosalle. Soveltamisalan rajoittaminen nykyisellä tavalla on tarpeetonta.

Sääntelyä ehdotetaan edellä esitetyistä syistä muutettavaksi siten, että julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen pysyvästi sijoitusta taideteoksesta otetun kuvan käyttäminen ansiotarkoituksessa edellyttää tekijän lupaa, jos taideteos on kuvan pääaihe. Lisäksi ehdotetaan, että säännös siirretään nykyiseltä paikaltaan tekijänoikeuslain 25 §:n 2 momentista lain 25 a §:n 2 momentiksi.

Ehdotus vastaa Tanskan helmikuussa 1994 annetun hallituksen esityksen ja Norjan joulukuussa 1993 julkistetun esitysluonnoksen sisältöä. Ruotsin asiaa koskeva säännös säilytettiin vuoden 1994 alussa voimaan tulleen lainmuutoksen yhteydessä Suomen voimassa olevaa sääntelyä vastaavana.

1.2.9. Asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito

Hallinnon julkisuuden ja tekijänoikeuden suhde. Tekijänoikeuskomitea ehdotti VII mietin-

nössään tekijänoikeuslakiin lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan tekijänoikeus ei ole esteenä kansalaisten laissa säädetylle oikeudelle saada nähtäväkseen asiakirja tai oikeudelle seurata viranomaisessa suoritettavaa käsittelyä.

Hallinnon julkisuus toteutuu pääsääntöisesti asiakirja- eli tallennejulkisuutena. Yleiset säännökset asiakirjajulkisuudesta sisältyvät yleisten asiakirjojen julkisuudesta annettuun lakiin (83/51). Hallinnon julkisuuden toteuttamista koskevia säännöksiä on lisäksi useissa erityislaeissa.

Asiakirjojen julkisuudesta annetun lain mukaan jokaisella on oikeus saada tieto yleisestä asiakirjasta, joka on julkinen. Yleisiä asiakirjoja ovat viranomaisen laatimat ja antamat sekä sille lähetetyt tai annetut asiakirjat, jotka ovat sen hallussa. Viranomaisen laatima asiakirja tulee pääsääntöisesti julkiseksi valmistuttuaan. Yksityinen asiakirja puolestaan tulee julkiseksi niin pian kuin viranomainen on sen saanut. Tekniset tallenteet on laissa rinnastettu asiakirjoihin.

Oikeus tiedon saamiseen merkitsee sitä, että jokaisella on oltava oikeus tutustua asiakirjan sisältöön. Viranomaisen on pyynnöstä annettava asiakirjasta tai tallenteesta jäljennös tai tallenteen ymmärtämiseen tarvittava tekninen välineistö.

Tekijänoikeus suojaa kirjallisia ja taiteellisia teoksia niiden kaikissa ilmenemismuodoissa. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Hallinnon julkisuuden toteuttaminen on ollut perusteena sille, että lait, asetukset sekä viranomaisen tai muun julkisen elimen päätökset ja lausumat on tekijänoikeuslain 9 §:ssä jätetty kokonaan tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Lisäksi lain nykyisessä 24 §:ssä on eräin edellytyksin rajoitettu tekijän oikeutta määrätä edustajistossa, viranomaisessa tai yleisestä asiasta neuvottelemista varten pidetyssä julkisessa tilaisuudessa esitettujen lausumien toisintamisesta. Säännöksen soveltamiskäytäntö on vakiintunut eikä niiden tarkistamiseen ole aihetta.

Yleiset asiakirjat voivat olla tai ne voivat sisältää teoksia tai lähioikeuksien suojaamia kohteita. Julkisuuslainsäädännön mukainen tiedon antaminen asiakirjasta voi johtaa siihen, että teoksesta valmistetaan kappaleita ilman tekijän suostumusta. Tekijänoikeuslainsäädän-

nön ja julkisuuslainsäädännön soveltaminen johtaa siten eräissä tapauksissa ristiriitaan, joka ei ratkea tavanomaisten laintulkintasääntöjen avulla.

Lainsäädäntöjen välisen ristiriidan poistamiseksi tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 25 d §, jonka 1 momentin mukaan tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta. Säännös antaisi viranomaisille ja tiedon pyytäjille oikeuden tiedonsaantioikeuden toteuttamisen edellyttämään kappaleiden valmistamiseen ilman tekijän suostumusta. Rajoitus ei kohdistuisi laajemmalti tekijän taloudellisiin oikeuksiin, minkä vuoksi käytöstä ei tarvitsisi maksaa tekijälle korvausta. Säännöksessä tarkoitettu rajoitus koskisi myös tekijänoikeuslain 5 luvussa tarkoitettuja lähioikeuksia. Ehdotus vastaa Ruotsin tekijänoikeuslain uuden 26 b §:n sisältöä. Myös Tanskan vuoden 1994 helmikuussa annettu hallituksen esitys sekä Norjan joulukuussa 1993 julkistettu esitysluonnos sisältävät vastaavan säännöksen.

Ehdotettava 25 d §:n 1 momentti sallisi vain sellaiset tekijänoikeutta rajoittavat toimenpiteet, jotka ovat tarpeen julkisuuslainsäädännön mukaisen tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi. Säännöksen nojalla valmistetun teoskappaleen muu käyttö edellyttäisi tekijän lupaa, ellei käyttö olisi sallittua jonkin toisen tekijänoikeuden rajoitussäännöksen nojalla. Selvyyden vuoksi tästä ehdotetaan otettavaksi nimenomainen maininta 25 d §:n 3 momenttiin. Vastaava maininta sisältyy myös Tanskan ja Norjan edellä mainittuihin ehdotuksiin.

Hallinnon julkisuuden intressit edellyttävät, että asiakirjan sisällöstä voidaan käydä julkista ja täsmällisiin tietoihin perustuvaa keskustelua. Tämän vuoksi asiakirjaan sisältyvän teoksen tulee kaikissa tapauksissa olla siteerattavissa.

Tekijänoikeuslain nykyisen 14 §:n mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Joissain tapauksissa voi olla epäselvää, voidaanko ehdotetussa 25 d §:ssä tarkoitettuja teoksia pitää tekijänoikeuslain tarkoittamalla tavalla julkistettuina. Näissäkin tapauksissa siteeraaminen voi edellä mainituista syistä olla tarpeen. Tästä syystä ehdotetaan, että oikeus lainausten ottamiseen 25 d §:n 1 momentissa tarkoitetuista asiakirjoista ulotettaisiin pykälän 3 momentissa koskemaan myös julkistamattomia teoksia.

Oikeudenhoito ja yleinen turvallisuus. Teki-

jänoikeuskomitea ehdotti tekijänoikeuslakiin otettavaksi säännöksen, jonka mukaan teosta saadaan oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden vaatiessa käyttää ilman tekijän suostumusta. Komitean ehdotuksen mukaan julkistamattomasta teosta tulisi kuitenkin voida käyttää vain erityisen painavista syistä.

Voimassa olevassa tekijänoikeuslaissa ei ole erityisiä asiaa koskevia rajoitussäännöksiä. Sen sijaan valokuvain 13 §:n mukaan valokuvaa saa vapaasti käyttää oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden tarvetta varten. Valokuvalakia valmistellut komitea perusteli mietinnössään (komiteanmietintö 1954:13) säännöksen tarpeellisuutta toteamalla valokuvien sisältämän informaation merkityksen erityisesti rikostutkinnassa.

Oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden järjestäminen voi eräissä tapauksissa edellyttää myös muiden tekijänoikeudellisesti suojattujen kohteiden kuin valokuvien käyttöä. Tuomioistuinten tulee tekijän suostumuksesta riippumatta esimerkiksi voida oikeudenkäymiskaaren mukaisen pöytäkirjanpitovelvollisuutensa täyttämiseksi jäljentää todisteena käytettyjä asiakirjoja sekä levittää niitä oikeudenkäynnin ja yleisten asiakirjojen julkisuutta koskevien säännösten edellyttämällä tavalla. Myös rikosten selvittämisestä, lakiin perustuvien pakkokeinojen toteuttamisesta ja tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanosta vastaavat viranomaiset voivat toiminnassaan joutua käyttämään teoksia tavalla, joka tekijänoikeuslain mukaan edellyttäisi tekijän suostumusta.

Muutostarvetta lisää myös se, että tiedon tallentamiseen soveltuva välineistö on teknisen kehityksen myötä monipuolistunut. Magneettisilla, optisilla tai elektronisilla tallenteilla olevat teokset kuten elokuvateokset ja tietokoneohjelmat voivat sisältää todistus- tai informaatioarvoltaan merkittävää aineistoa.

Oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden taustalla olevat intressit ovat niin merkittäviä, ettei tekijänoikeuden tule olla niiden toteuttamisen esteenä.

Lain 25 d §:n 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan teosta saadaan käyttää oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden vaatiessa. Rajoitus koskisi myös tekijänoikeuslain 5 luvussa tarkoitettuja tekijänoikeuden lähioikeuksia. Säännös olisi lainkäytöstä ja yleisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten ja lakisääteisten toimielinten lisäksi sovellettavissa myös välimiesmenettelyyn.

Säännös olisi sovellettavissa myös hallintolainkäyttöön ja muuhun hallintomenettelyyn, jossa on kyse oikeudenhoidosta. Ehdotus vastaa asialliselta sisällöltään Tanskan ja Norjan edellä mainittuja ehdotuksia.

Säännös antaisi oikeuden teoksen jäljentämiseen, levittämiseen, julkiseen esittämiseen ja muihin toimenpiteisiin, jotka ovat lakiin perustuvan oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden järjestämisen kannalta välttämättömiä. Toimenpiteiden tulee lisäksi kaikissa tapauksissa palvella välittömästi sanottuja tarkoituksia. Muun kuin oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden edellyttämän käytön sallittavuutta arvioidaan tekijänoikeuslain muiden rajoitussäännösten perusteella, mitä koskeva viittaussäännös ehdotetaan otettavaksi pykälän 3 momenttiin.

Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset ovat tekijöiden kannalta vähäisiä. Oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden edellyttämään teosten käyttöön ei tämän vuoksi ole tarpeellista liittää korvausvelvollisuutta. Tämä vastaa nykyisin valokuvalaissa olevaa sääntelyä.

1.2.10. Referenssinauhoitukset

Radiovastuuasetuksen (621/71) 6 §:n mukaan yleisradiotoimintaa harjoittavan yhtiön on huolehdittava siitä, että jokainen lähetettävä ohjelma tallennetaan ääninauhalle. Säännöksen mukaisten niin sanottujen referenssinauhoitusten tarkoituksena on mahdollistaa tutkinta ja todistelu radiovastuulaissa (219/71) tarkoitetuissa rikosasioissa. Tallennettua ohjelmaa ei saa hävittää ennen kuin vähintään kolme kuukautta on kulunut ohjelman lähettämisestä.

Kaapelilähetystoimintaa koskeva vastaava säännös sisältyy kaapelilähetystoiminnasta annetun lain (307/87) 21 §:ään. Kaapelilähetysten osalta referenssinauhoitusten ja tekijänoikeuden suhde on järjestetty erityisellä tekijänoikeuden rajoitussäännöksellä.

Tekijänoikeuslain nykyisen 21 a §:n mukaan kaapelilähetystoiminnan harjoittaja saa valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäessään kaapelilähetystoiminnasta annetun lain mukaista tallentamisvelvollisuuttaan. Lakiin ei nykyisin sisälly radiovastuuasetuksen mukaista referenssinauhoitusta koskevaa rajoitusta. Tekijänoikeuskomitea ehdotti V mietinnössään lakiin lisättäväksi säännöksen, jonka perusteella myös yleisradiotoiminnan harjoittajalla olisi oikeus lain edellyttämien tallenteiden valmistamiseen.

Yleisradio- ja kaapelilähetysten erilaiselle kohtelulle tekijänoikeuslaissa ei ole perusteita. Koska referenssinauhoituksen tarkoituksena on lähetystavasta riippumatta turvata lähetettyä ohjelmaa koskevien rikosoikeudellisten vastuukysymysten selvittäminen, on tärkeää, ettei tekijänoikeuslainsäädäntö aseta sille esteitä.

Nykyinen tekijänoikeuslain 21 a § ehdotetaan kirjoitettavaksi yleisempään muotoon siten, että säännös soveltuu sekä yleisradio- että kaapelilähetystoimintaan. Samalla nykyinen 21 a § ehdotetaan siirrettäväksi radio- ja televisiolähetysiksi koskevien erityissäännösten yhteyteen uuden 25 g §:n 2 momentiksi. Säännös kattaa ehdotetussa muodossaan myös muut tulevaisuudessa mahdollisesti syntyvät tilanteet, joissa lähetystoiminnan harjoittajalla on lainsäädäntöön perustuva velvollisuus lähettämiensä ohjelmien tallentamiseen ja tallenteiden käyttämiseen todistelutarkoituksessa.

1.3. Vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla annettu neuvoston direktiivi

Euroopan yhteisöjen neuvosto antoi direktiivin vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla eli vuokrausdirektiivin 19 päivänä marraskuuta 1992 (liite 4). ETA:n sekakomitean päätöksellä N:o 7/94 Suomi on sitoutunut mukauttamaan lainsäädäntönsä direktiivin mukaiseksi.

Direktiivillä yhtenäistetään tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten ja tekijänoikeutta lähellä olevien oikeuksien eli lähioikeuksien suojaamien kohteiden vuokraamista ja lainausta koskeva sääntely. Lisäksi direktiivi sisältää lähioikeuksien vähimmäissuojatason. Näitä lähioikeuksia ovat esittäjien, äänitteiden tuottajien, elokuvien ensimmäisten tallennusten tuottajien (jäljempänä elokuvatuottaja) ja yleisradio-organisaatioiden oikeudet.

Direktiivin johdannon mukaan tarkoituksena on poistaa kaupan esteet ja kilpailun vääristymät, jotka aiheutuvat suojatun aineiston

vuokraamista ja lainaamista koskevan sääntelyn eroista. Johdannon mukaan riittävällä vuokraus- ja lainausoikeuksien suojalla ja lähioikeuksien vähimmäissuojatasolla on keskeinen merkitys taloudellisen ja kulttuurisen kehityksen kannalta.

Direktiivin säännökset poikkeavat joiltain osin voimassa olevasta tekijänoikeuslaista. Seuraavassa selostetaan direktiivin keskeinen sisältö ja arvioidaan lainmuutosten tarve yleisesti. Siltä osin kuin sen säännökset edellyttävät lainmuutoksia, viitataan lakiehdotuksen yksityiskohtaisiin perusteluihin.

1 artikla. Lähtökohtana on, että tekijöillä ja lähioikeuksien haltijoilla on yksinomainen oikeus vuokrata ja lainata suojattua aineistoa yleisölle. Nämä oikeudet eivät raukea suojatun aineiston myynnin tai muulla tavalla tapahtuvan levityksen johdosta. Direktiivissä tarkoitettuja lähioikeuksien haltijoita ovat esittäjät, äänitteiden tuottajat, elokuvien ensimmäisten tallennusten tuottajat ja yleisradio-organisaatiot.

Artiklan 2 ja 3 kohdissa on vuokrauksen ja lainauksen määritelmä. Vuokrauksella tarkoitetaan saataville saattamista rajoitetuksi ajaksi suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua vastaan. Lainauksella tarkoitetaan käytettäväksi tarjoamista rajoitetuksi ajaksi ilman suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua, kun se tapahtuu yleisölle avoimien laitosten välityksellä.

Yksinoikeuden laajuutta määriteltäessä on otettava huomioon myös lähioikeuden haltijoiden levitysoikeutta koskeva perussäännös direktiivin 9 artiklan 1 kohdassa. Yksinomainen levitysoikeus kattaa ainoastaan sellaiset toimenpiteet, joilla suojattu aineisto saatetaan yleisön saataviin.

Direktiivin johdannossa selvennetään määritelmien sisältöä. Johdannon mukaan esimerkiksi äänitteiden tai elokuvien saattamista julkisesti esitettäväksi tai yleisradioitaviksi, näytettäväksi saattamista taikka paikalla tapahtuvaan hakukäyttöön saattamista ei ole pidettävä direktiivissä tarkoitettuna vuokrauksena tai lainauksena. Lainaukseen ei sisälly saataville saataminen yleisölle avointen laitosten välillä.

Suomen tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin nojalla tekijän yksinoikeuteen kuuluva levitysoikeus koskee ainoastaan yleisölle tapahtuvaa teoskappaleiden levittämistä. Yleisölle vuokraamista tai lainaamista ei ole laissa määritelty. Lähtökohtana on, että käsitteet saavat sisältön-

sä yleisistä siviilioikeuden periaatteista. Tätä lähtökohtaa täydentää tekijänoikeuslain 23 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 11 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (34/91), jonka mukaan vuokraamiseen rinnastetaan siihen verrattavat oikeustoimet. Lain perusteluissa esimerkkinä mainitaan myynti takaisinostoehdoin. Perustelujen mukaan vuokraamiseen ei ole tarkoitettu rinnastaa tilanteita, joissa kirjasto perii kokoelmansa käyttöoikeudesta yleisen maksun, jolla ainoastaan pyritään kattamaan palvelusta aiheutuneet kulut (HE 161/1990 vp, s. 51). Vastaava säännös sisältyy myös pykälään lisättyyn 3 momenttiin (418/93). Voidaan katsoa, että vuokrauksen osalta Suomen lainsäädäntö vastaa direktiivin määritelmiä.

Sekä direktiivin että tekijänoikeuslain mukainen lainausoikeus kattaa ainoastaan yleisölle lainauksen. Direktiivissä edellytetään tämän lisäksi, että lainaus tapahtuu yleisölle avointen laitosten välityksellä. Lainausoikeus on direktiivissä tältä osin siis hieman suppeampi kuin tekijänoikeuslaissa. Tällä vähäisellä erolla ei ole kuitenkaan käytännössä merkitystä.

2 artikla. Artiklan 1 kohdassa on määritely ne henkilöt, joilla on yksinoikeus vuokraamiseen ja lainaamiseen. Ensimmäiseen kohtaan sisältyy myös elokuvan määritelmä. Tähän palataan jäljempänä 7 artiklan kohdalla, jossa käsitellään uutta elokuvatuottajan lähioikeutta.

Artiklan 2 kohdan mukaan elokuvan pääohjaajaa on pidettävä elokuvan tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Suomen tekijänoikeuslaissa ei ole erityissäännöstä siitä, ketä on pidettävä elokuvan tekijänä. Lain 1 §:stä seuraa, että tekijänoikeus elokuvaan on jokaisella henkilöllä, joka on osallistunut elokuvan tekemiseen luovalla ja omaperäisellä panoksella. Siten elokuvan pääohjaajaa on aina pidettävä tekijänä.

Artiklan 3 kohdan mukaan vuokraus- ja lainausoikeus koskee kaikkia teoslajeja paitsi arkkitehtonisia tai taideteollisia teoksia. Direktiivin suomennoksessa termillä taideteollinen teos tarkoitetaan samaa kuin esimerkiksi Bernin sopimuksen käännöksessä termillä sovelletun taiteen teos. Se käsittää sekä taidekäsityön että taideteollisuuden tuotteet. Vuokrausoikeus koskee voimassa olevan tekijänoikeuslain 2 ja 23 §:n nojalla jo nyt tietokoneohjelmia ja muita kirjallisia teoksia, sävelteoksia sekä elokuvateoksia.

Tekijänoikeuslain 23 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vuokrausoikeus jätettäisiin

koskemaan kaikkia teoslajeja lukuunottamatta nimenomaan mainittavia poikkeuksia. Vuokrausoikeus ei koske rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita. Teoslajeista käytetyt ilmaisut ovat yhdenmukaisia tekijänoikeuslain 1 §:ssä käytettyjen ilmaisujen kanssa. Sisällöllisesti tämä vastaa direktiivin 2 artiklan 3 kohtaa.

Muilta osin levitysoikeutta ja tarvittavia lainmuutoksia käsitellään laajemmin sekä tekijöiden että lähioikeuksien haltijoiden osalta 9 artiklan yhteydessä.

Artiklan 4 kohdan mukaan vuokraus- ja lainausoikeudet voidaan vapaasti luovuttaa. Esittäjän elokuvaamisoikeuden luovutusta koskeva sopimus käsittää 5 kohdan mukaan esittäjän yksinomaisen vuokrausoikeuden luovuttamisen tuottajalle, jollei toisin ole sovittu.

Vastaava olettamasäännös voidaan 6 kohdan mukaan säätää koskemaan myös elokuvan tekijöitä. Elokuvamisoikeuden luovutusta koskeva olettamasäännös sisältyy tekijänoikeuslain 39 §:ään. Sen mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden saattaa teos yleisön saataviin esittämällä elokuva teatterissa, televisiossa tai muulla tavoin sekä oikeuden varustaa elokuva tekstillä tai uudelleen äänittää sen teksti toisella kielellä. Tekijä ja tuottaja voivat kuitenkin sopia myös toisin. Olettamasäännös ei kata levitysoikeutta.

Tekijänoikeuslain olettamasäännöksiin ehdotetaan tässä vaiheessa tehtäväksi ainoastaan 2 artiklan 4 kohdasta aiheutuva muutos. Sitä vastaava olettamasäännös ehdotetaan lisättäväksi esittäjien suojaa koskevaan tekijänoikeuslain 45 §:ään. Tekijänoikeuslain olettamasäännöksiä tarkastellaan uudelleen myöhemmässä vaiheessa vuokrausdirektiivin 4 artiklasta aiheutuvien muutosten valmistelun yhteydessä.

Artiklan 7 kohdan nojalla elokuvan tuotantoa koskevan sopimuksen allekirjoittamiselle voidaan antaa tiettyjä oikeusvaikutuksia. Suomen tekijänoikeuslaissa ei ole sopimuksen muotoa koskevia määräyksiä. Kirjallinen ja suullinen sopimus ovat yhtä päteviä. Kohdassa tarkoitettu sääntely ei siten sovellu suomalaiseen oikeuteen. Koska säännös ei ole velvoittava, ei tekijänoikeuslakiin ehdoteta sen johdosta muutoksia.

3 artikla. Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annettu direktiivi (91/250/ETY) sisältää säännöksiä tietokoneohjelmien levittämisestä. Tästä direktiivistä aiheutuvat lainmuutokset

on Suomessa toteutettu lailla 418/93. Vuokrausdirektiivi ei aiheuta muutosta näihin säännöksiin.

4 artikla. Direktiivin 1 artiklan lähtökohdan mukaan tekijöillä ja esittäjillä on yksinoikeus teostensa tai esitystensä vuokraamiseen yleisölle. Tämän oikeuden voi yleensä vapaasti luovuttaa. Direktiivin 2 artiklan 5 kohdassa on olettamasäännös, jonka mukaan elokuvaamisoikeuden luovutusta koskevan sopimuksen tulee käsittää esittävän taiteilijan yksinomaisen vuokrausoikeus. Saman artiklan 6 kohdan mukaan sääntö voidaan ulottaa myös tekijöihin. Edellä on ehdotettu, että tekijänoikeuslakiin lisättäisiin vastaavat olettamasäännökset. Siten tekijöiden ja esittäjien yksinomaisen vuorausoikeus siirtyisi elokuvatuottajalle, jollei tuottaja ole sopinut tekijöiden ja esittäjien kanssa toisin. Vastaava olettamasäännös ulotettaisiin koskemaan myös äänitteitä.

Direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan tekijällä tai esittäjällä, joka on luovuttanut äänitteen tai elokuvan vuokrausoikeutensa tuottajalle, säilyy oikeus kohtuulliseen korvaukseen vuokrauksesta. Artiklan 2 kohdan mukaan tekijät ja esittäjät eivät voi luopua tästä oikeudestaan.

Sääntelyn lakitekkinen toteuttamistapa ja yksityiskohdat on jätetty kansallisen lainsäädännön varaan.

Artiklan 3 kohdan mukaan oikeus kohtuulliseen korvaukseen voidaan antaa yhteisvalvontajärjestöjen hallinnoitavaksi. Artiklan 4 kohdan mukaan valtiot voivat säännellä sitä, tuleeko ja missä laajuudessa oikeus antaa yhteisvalvontajärjestöjen hallinnoitavaksi.

Artiklan 4 kohdassa todetaan lisäksi, että jäsenvaltiot voivat säännellä, keneltä korvausta voidaan vaatia tai periä. Säännöksen soveltamisen kannalta keskeinen on johdannon kohta, jonka mukaan kohtuullinen korvaus voidaan maksaa yhdessä tai useammassa erässä milloin tahansa sopimusta tehtäessä tai sen jälkeen.

Oikeus kohtuulliseen korvaukseen voidaan siis toteuttaa esimerkiksi tuottajan sekä tekijöiden ja esittäjien välisen sopimussuhteen sääntelynä. Toisaalta laissa voidaan säätää myös tekijänoikeudellisesta korvauksesta, jota voitaisiin vaatia esimerkiksi elokuvan tai äänitteen vuokraajalta.

Tekijänoikeustoimikunta julkaisi 18 päivänä helmikuuta 1994 erillisen luonnoksen tekijänoikeuslain muutoksiksi, jotka aiheutuvat vuokraus- ja lainausoikeudesta sekä eräistä tekijänoi-

keutta lähellä olevista oikeuksista henkisen omaisuuden alalla annettusta direktiivistä. Luonnokseen sisältyi ehdotus 4 artiklasta aiheuvuiksi lainmuutoksiksi.

Helmikuun luonnokseen sisältyneen uuden tekijänoikeuslain 39 §:n 4 momentin mukaan tekijällä, joka on luovuttanut oikeutensa määrätä elokuvan yleisölle vuokrauksesta, on oikeus kohtuulliseen korvaukseen yleisölle vuokrauksesta. Tekijälle elokuvaamisoikeuden luovutuksesta maksettu korvaus ei sisällä korvausta tulevasta vuokrauksesta, ellei näin ole nimenomaisesti sovittu. Jos oikeus on luovutettu elokuvan tuottajalle, tulee korvausta koskeva vaatimus esittää tuottajalle tai sille, jolle tämän oikeus on siirtynyt. Korvausta voidaan vaatia tuottajalta ainoastaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta vuokrauksesta. Vastaava äänen tallentamisesta tehtyjä sopimuksia koskeva säännös sisältyi uuteen 39 a §:ään. Samalla oletettasäännökset, jotka koskevat tekijöiden ja esittäjien oikeuksien siirtymistä elokuvan tai äänitteen tuottajille, oli luonnoksessa yhdenmukaistettu.

Luonnoksen lähtökohtana oli, että direktiivin 4 artikla toteutetaan tuottajan sekä tekijöiden ja esittäjien välisen sopimussuhteen sääntelynä. Näin muun muassa välttään soveltamiseen liittyviltä kansainvälisiltä ongelmilta. Lisäksi pyrittiin puuttumaan mahdollisimman vähän perinteiseen sopimusvapauteen.

Luonnoksesta saaduissa lausunnoissa useat oikeudenhaltijoita edustavat järjestöt arvostelivat ehdotettua sääntelyä. Muutoksia esitettiin lykättäväksi. Ääni- ja kuvatalennetuottajat AKT ry puolsi luonnosta.

Direktiivin 13 artiklan 8 kohdan nojalla oikeutta kohtuulliseen korvaukseen ei tarvitse saattaa voimaan samanaikaisesti muiden direktiivin säännösten kanssa. Se on saatettava voimaan viimeistään 1 päivänä heinäkuuta 1997. Muissa pohjoismaissa asia on jätetty myöhempään vaiheeseen. Myös Suomessa tämä kysymys voidaan käsitellä myöhemmin. Asian lykkäminen antaa mahdollisuuden seurata EU:n jäsenvaltioiden lainsäädäntöratkaisujen kehittymistä. Oikeuksien siirtymistä koskevia oletettasäännöksiä tarkastellaan uudelleen tässä yhteydessä.

5 artikla. Direktiivin 1 artiklan lähtökohtana on, että tekijöillä ja lähioikeuksien haltijoilla on yksinoikeus suojatun aineiston lainaamiseen yleisölle. Kansallisessa lainsäädännössä voi-

daan kuitenkin merkittävästi rajoittaa tätä oikeutta 5 artiklan nojalla.

Artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot voivat poiketa yksinoikeudesta, jos ainakin tekijät saavat korvauksen tästä lainauksesta. Alkuperäisen direktiiviehdotuksen mukaan korvauksen tuli olla kohtuullinen. Kohtuullisuuden vaatimuksesta luovuttiin myöhemmin. Hyväksytyn direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat vapaasti vahvistaa tämän korvauksen ottaen huomioon kulttuurin edistämisen tavoitteensa.

Artiklan 2 kohdassa todetaan edelleen, että jos jäsenvaltiot eivät sovelle yksinoikeutta äänitteisiin, elokuviin ja tietokoneohjelmiin, niiden on otettava käyttöön ainakin tekijöille maksettava korvaus.

Johdantoon tehdyssä lisäyksessä luonnehditaan lainauksesta maksettavia korvauksia sanomalla, että on tarpeen suojata ainakin tekijöiden oikeuksia säätämällä erityisestä järjestelmästä. Jäsenvaltioista peräisin olevia tekijöitä ei saa kuitenkaan syrjiä kansallisuuden perusteella. Korvauksen ei tarvitse olla luonteeltaan tekijänoikeudellinen.

Artiklan 3 kohtaan lisättiin vielä säännös, jonka nojalla tietyt laitosten ryhmät voidaan vapauttaa 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun korvauksen maksamisesta. Säännöksen tulkinnassa on otettava huomioon komission lausuma, joka sisältyy EY:n ministerineuvoston 18 päivänä kesäkuuta 1992 pitämän kokouksen pöytäkirjaan. Neuvosto hyväksyi tässä kokouksessa direktiiviä koskevan yhteisen kannan. Lausuman mukaan komissio katsoo, että tiettyihin laitosten ryhmiin, jotka voidaan vapauttaa 5 artiklan 3 kohdan nojalla, sisältyvät yleiset kirjastot, yliopistot ja oppilaitokset.

Direktiivin 5 artiklaan lisättiin lopuksi uusi 4 kohta. Sen mukaan komissio laatii EY:n parlamentille ja ministerineuvostolle kertomuksen lainaustoiminnasta 1 päivään heinäkuuta 1997 mennessä. Edellä mainittuun pöytäkirjaan sisältyvän komission lausuman mukaan raportti tulee sisältämään komission kannan mahdollisista uusista asioista koskevista lainsäädäntöaloitteista.

Lainausta koskeva sääntely herätti direktiivin valmistelun kuluessa runsaasti poliittista huomiota Tanskassa. Jotta Tanska saattoi hyväksyä direktiivin, edellä mainittuun pöytäkirjaan otettiin myös komission lausuma, jonka mukaan komissio katsoo, että Tanskan kirjastokorvausta koskeva lainsäädäntö täyttää 5 artiklan määräykset.

Tanskan tekijänoikeuslain nojalla teosten lainaamiseen yleisölle ei tarvita tekijän lupaa. Poikkeuksena ovat elokuvat ja tietokoneella luettavissa olevat tietokoneohjelmien kappaleet.

Tanskan kirjastokorvausjärjestelmä on ollut voimassa vuodesta 1946 lähtien. Uusi kirjastokorvausta koskeva laki tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1992 (Lov nr. 354 af 6 juni 1991). Kyseessä on tekijänoikeuslainsäädännön ulkopuolella oleva taiteen tukijärjestelmä. Korvaukseen ovat oikeutettuja kaikki kirjan tai äänikirjan muodossa julkaistun teoksen tekijät. Kirjailijoiden ja kääntäjien osalta oikeus korvaukseen ei ole enää sidottu kansalaisuuteen vaan tanskan kielellä julkaisemiseen. Korvauksen suuruus nimikettä kohden on suhteessa siihen, kuinka monta kappaletta sitä on kirjastojen varastossa ja sen sivumäärään tai äänikirjan minuuttimäärään. Tämä jaetaan kirjan tekijöiden kesken. Vuosien 1992—1996 siirtymäaikana sovelletaan tämän rinnalla aiempaa laskutapaa. Vähimmäiskorvaus on 1 200 ja enimmäiskorvaus vuodesta 1997 lähtien 200 000 Tanskan kruunua. Näihin summiin tehdään vuosittain rahan arvoa vastaavat muutokset.

Mikäli Tanskassa julkaistuja äänitteitä lainataan kirjastoista, asetetaan tietty määräraha jaettavaksi hakemusten perusteella säveltäjille, sanoittajille ja esittäville taiteilijoille. Toinen määräraha jaetaan hakemuksesta kuvataiteilijoille, joiden Tanskassa julkaistuja taideteoksia, diasarjoja, grafiikkaa, valokuvia tai julisteita käytetään kirjastoissa. Määrärahoja jaettaessa arvioidaan hakijan panoksen käytön määrä kirjastoissa.

Myöskään muissa pohjoismaissa teosten lainaaminen ei yleensä edellytä tekijän lupaa. Tämän lisäksi näissä maissa on tekijänoikeuslainsäädännön ulkopuolinen kirjastokorvausjärjestelmä. Järjestelmien sisältö vaihtelee muun muassa sen suhteen, ketkä ovat oikeutettuja korvaukseen ja miten kirjojen tosiasiallinen käyttö kirjastoissa otetaan huomioon.

Norjassa on asetuksella selvennetty korvauksen jakokriteereitä. Korvausten saaminen edellyttää kirjailijoiden osalta, että kirjailija kirjoittaa norjaksi tai saameksi ja kirjat on julkaistu Norjassa. Kääntäjät saavat korvausta, jos käännös on tehty norjaksi.

Ruotsin kirjastokorvausjärjestelmää koskevat säännökset sisältyvät erityiseen kirjailijarahastosta annettuun asetukseen (Förordning om

Sveriges författarfond, 1962:652). Asetukseen on tehty samantapainen muutos kuin Norjassa.

Suomen tekijänoikeuslain 23 §:n, sellaisena kun se on viimeksi 7 päivänä toukokuuta 1993 muutetussa laissa (418/93), mukaan oikeus elokuvateoksen ja tietokoneella luettavissa olevan tietokoneohjelman kappaleen yleisölle lainaamiseen ei raukea. Näiden yleisölle lainaaminen edellyttää siten tekijän lupaa. Lainausoikeus raukeaa muiden julkaistujen teosten osalta, joten niiden lainaaminen on vapaata.

Suomessakin on apurahajärjestelmä, jolla on yhteys lainaamiseen kirjastoista. Siitä säädetään laissa eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista (236/61, jäljempänä kirjastokorvauslaki). Laki tuli voimaan vuoden 1963 alusta. Lain mukaan valtion varoista jaetaan vuosittain kirjailijoille ja kääntäjille sen johdosta, että heidän kirjoittamiaan tai kääntämiään kirjoja pidetään maksuttomasti käytettävissä yleisissä kirjastoissa, apurahoja ja avustuksia, joiden kokonaismäärä on 10 prosenttia edellisenä kalenterivuonna kuntien ylläpitämiin yleisiin kirjastoihin hankittuun kirjallisuuteen käytetystä rahamäärästä.

Näiden niin sanottujen kirjastokorvausapurahojen yhteismäärä oli vuonna 1990 yhteensä noin 17,3 miljoonaa markkaa, vuonna 1991 noin 18 miljoonaa markkaa ja vuoden 1993 määräksi on arvioitu 15,8 miljoonaa markkaa. Vuonna 1992 jaettiin apurahoja kaunokirjallisuuden alalla 472 kirjailijalle ja 132 kääntäjälle, sekä tietokirjallisuuden alalla 124 tietokirjailijalle ja 33 kääntäjälle. Avustuksia iäkkäille kirjailijoille ja kääntäjille jaettiin 62 saajalle ja sairaus- tai työkyvyttömyysavustuksia 84 saajalle. Lain mukaisten apurahojen ja avustusten saajia oli kaikkiaan 907.

Suomen kirjastokorvausapurahajärjestelmä ei perustu yksittäisten kirjailijoiden oikeuteen saada teostensa lainaamisesta korvausta. Apurahoja ja avustuksia jaetaan sillä perusteella, että kirjoja pidetään maksuttomasti käytettävissä yleisissä kirjastoissa. Peruste koskee koko kirjailija- ja kääntäjäkuntaa sekä koko yleistä kirjastolaitosta. Kenelläkään ei ole oikeutta lain perusteella vaatia apurahaa tai avustusta, vaan se myönnetään hakemuksesta kirjallisten tai taiteellisten ansioiden ja tarpeen mukaan. Apurahat jakaa vuosittain opetusministeriö, jonka apuna toimii tätä varten kolmivuotiskaudeksi asetettu apurahalautakunta.

Apurahojen ja avustusten myöntämisperusteita muutettiin vuonna 1993 (64/93). Apura-

hoja ja avustuksia voivat saada kirjailijat ja kääntäjät, jotka kirjoittavat suomen, ruotsin tai saamen kielellä ja jotka asuvat tai ovat asuneet pysyvästi Suomessa. Samana vuonna muutettiin myös apurahojen ja avustusten jakosuhteita (1064/93). Tuloverolakia täsmennettiin siten, että apurahat ja avustukset säilyvät tähänastisen käytännön mukaisesti verottomina (1502/93).

Kirjastokorvausjärjestelmä on selvästi tekijänoikeuden ulkopuolella. Kirjastokorvauslaki on säädetty omalla erityisalueellaan ja omilla erityisperusteillaan tukemaan kansallista kulttuuriamme. Sen tavoitteena on kulttuurin kirjallisten ilmaisumuotojen vahvistaminen ja samalla myös kulttuuri-identiteettimme lujittaminen. Kirjailijoiden ja kääntäjien lakiin perustuva apuraha- ja avustusjärjestelmä on taiteen erityinen tukimuoto.

Direktiivin 5 artiklan implementoinnissa on lähdetty siitä, että nykyiseen kirjallisuuden tukijärjestelmään puututaan mahdollisimman vähän. Tästä lähtökohdasta käsin on olemassa kaksi vaihtoehtoista tapaa toteuttaa artiklan periaatteet.

Komissio on artiklan poliittisen käsittelyn yhteydessä ilmoittanut katsovansa, että Tanskan kirjastokorvausta koskeva lainsäädäntö täyttää 5 artiklan määräykset. Voidaan katsoa, että tämä lausuma kattaa minkä tahansa samankaltaisen kirjastokorvausjärjestelmän.

Suomen järjestelmä poikkeaa kirjojen osalta Tanskan järjestelmästä ennen kaikkea siinä, että apurahat ja avustukset myönnetään hakemuksesta. Apurahan tai avustuksen saaminen ei ole sidottu kirjojen tosiasialliseen käyttöön kirjastossa. Tältä osin Suomen järjestelmä on lähempänä määrärahoja, joita Tanskassa jaetaan hakemusten perusteella säveltäjille, sanottajille ja esittäjille sekä kuvataiteilijoille. Koska komission lausuma kattaa myös nämä määrarahat, voidaan katsoa, että Suomen järjestelmä perusteiltaan täyttää direktiivin vaatimukset.

Mikäli lähdettäisiin siitä, että direktiivin 5 artikla toteutettaisiin apurahalailla, olisi laki muotoiltava Tanskan mallin mukaisesti. Nykyisen lain mukaan apurahoja ja avustuksia myönnetään ainoastaan kirjailijoille ja kääntäjille. Vähimmäismuutos olisi se, että apurahojen saajien joukkoon tulisi ottaa myös muut kirjojen tekijät, kuten kuvittajat ja säveltäjät. Apurahoja tulisi myöntää nykyisestä laista poiketen myös tieteellisten tutkimusten ja opikirjojen tekijöille sekä lisäksi äänitteiden te-

kijöille eli säveltäjille ja sanoittajille. Missä määrin apurahojen myöntäminen tulisi Tanskan mallin mukaisesti kytkeä kirjastojen varastoissa olevien kirjojen kappalemääriin tai kirjojen sivumääriin, ei ilmene direktiivistä tai komission kannanotosta.

Direktiivi ei kuitenkaan edellytä taiteen tukijärjestelmiin puuttumista. Teosten lainaus voidaan säilyttää nykyiseen tapaan vapaana. Tekijöillä olisi kuitenkin oikeus korvaukseen lainaamisesta.

Julkisoikeudellisen ratkaisun sijasta ehdotetaan valittavaksi tekijänoikeudellinen ratkaisu. Lain nykyiseen 23 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan tekijöillä olisi oikeus korvaukseen teosten lainaamisesta yleisölle. Lain 2 luvun uudelleenjärjestelyn yhteydessä säännös siirtyy osaksi ehdotettua 25 §:ää. Jotta säännöksen soveltaminen ei joissain tapauksissa johtaisi jälkikäteen esitettyihin vaatimuksiin pitkältikin ajalta, on säännökseen otettu erityinen kolmen vuoden vanhentumisaika. Komission lausuman mukaisesti tekijänoikeuslakiin lisättävän korvausvelvollisuuden ulkopuolelle jätettäisiin yleiset kirjastot sekä tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevat kirjastot.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan mukaan tietyt laitosten ryhmät voidaan vapauttaa korvauksen maksamisesta. Edellä mainitun pöytäkirjalauseuman mukaan komissio katsoo, että näihin laitoksiin sisältyvät yleiset kirjastot, yliopistot ja oppilaitokset. Tämän mukaisesti ehdotetaan, että nämä laitosten ryhmät vapautetaan korvauksen maksamisesta.

6 artikla. Direktiivin II luku sisältää lähioikeuksia koskevat erityissäännökset. Sen 6 artiklan 1 kohdan mukaan esittäjillä tulee olla yksinoikeus esitystensä tallentamiseen. Tämä oikeus sisältyy Suomen tekijänoikeuslain 45 §:n 1 momenttiin.

Yleisradio-organisaatiolla tulee olla yksinoikeus lähetystensä tallentamiseen. Kaapelilähetystoiminnan harjoittajalla ei kuitenkaan saa olla tätä oikeutta, jos se ainoastaan lähettää edelleen kaapelin välityksellä yleisradio-organisaation lähetyksiä. Säännökset vastaavat tekijänoikeuslain 48 §:n 1 momenttia.

7 artikla. Esittäjillä, äänitteiden tuottajilla ja yleisradio-organisaatioilla tulee olla yksinoikeus esitystensä, äänitteidensä ja yleisradiolähetystensä kopiointiin. Nämä oikeudet sisältyvät tekijänoikeuslain 45 §:n 2 momenttiin, 46 §:n 1 momenttiin ja 48 §:n 2 momenttiin. Direktiivin

mukaan kopiointioikeuden tulee olla vapaasti luovutettavissa. Myös tämä vastaa Suomen lainsäädäntöä.

Myös elokuvan ensimmäisten tallennusten tuottajilla tulee olla yksinoikeus elokuviensa kopiointiin. Elokuvatuottajilla tulee olla myös muut direktiivin II luvussa säädetty oikeudet. Suomen tekijänoikeuslain nojalla elokuvatuottajalla voi olla tekijöiltä ja lähioikeuksien haltijoilta siirtyneitä oikeuksia. Lakiin ei sisälly säännöksiä elokuvatuottajan itsenäisestä lähioikeudesta.

Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan neljänteen luetelmakohtaan sisältyy elokuvan määritelmä. Direktiivissä elokuvalla tarkoitetaan äänellä varustettua tai äänetöntä elokuvallista taikka audiovisuaalista teosta tai liikkuvia kuvasarjoja.

Suomessa tekijänoikeuskomitea käsitteli äänitteiden ja audiovisuaalisten teosten kopiointia ja levitystä koskevan V mietintönsä valmistelun aikana muun ohella elokuvatuottajan tekijänoikeudelliseen asemaan ja suojaan liittyviä kysymyksiä tekemättä kuitenkaan tätä koskevaa ehdotusta. Komitean puheenjohtajan ja kolmen jäsenen eriävässä mielipiteessä katsotaan, että lainsäädännössä on elokuvatuottajille tunnustettava sama suoja kuin äänitetuottajille ja että komitean olisi tullut tehdä elokuvatuottajien suoja koskeva lainsäädäntöehdotus. Eriävään mielipiteeseen on sisällytetty komitean työn pohjana ollut selvitys ja ehdotus.

Useissa mietinnöstä annetuissa lausunnoissa vaadittiin elokuvatuottajille itsenäistä suojaa. Eräiden lausuntojen mukaan elokuvatuottajan suoja edellyttää perusteellista selvittämistä ja kansainvälisen kehityksen selkiintymistä ennen mahdollisten ehdotusten tekemistä. Yhteenveto mietinnöstä annetuista lausunnoista on julkaistu opetusministeriön työryhmämuistioiden sarjassa (1991:44).

Elokuvatuottajien itsenäistä suojaa koskeva säännös lisättiin Ruotsin tekijänoikeuslakiin 1986 (367/86) ja Norjan tekijänoikeuslakiin 1988 (101/88). Vastaava säännös sisältyy Tanskan helmikuussa 1994 antamaan hallituksen esitykseen tekijänoikeuslain kokonaisuudistukseksi.

Tekijänoikeuslain lähioikeuksia koskevaan lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi direktiivin mukainen elokuvatuottajan oikeuksia koskeva 46 a §. Säännös on muotoiltu vastaamaan äänitetuottajien suoja koskevaa 46 §:ää. Vaikka pykälät sanonnallisesti vastaavat pääosin toisi-

aan, on äänite- ja elokuvatuottajia koskevat säännökset kirjoitettu eri pykäliin. Sikäli kuin äänite- ja elokuvatuottajia koskevat muut tekijänoikeuslain säännökset eroavat toisistaan, on selvempää, että näiden suojasta säädetään eri pykälissä. Esimerkiksi lain 47 ja 47 a § koskevat ainoastaan äänitteiden käyttöä.

Direktiivin suomenkielisen version II luvussa käytetty terminologia poikkeaa joiltain osin tekijänoikeuslaissa käytetystä terminologiasta. Direktiivissä käytetyn ilmaisun ”esittäjä” sijasta tekijänoikeuslain 45 §:ssä käytetään termiä ”esittävä taiteilija”. Termin ”yleisradio-organisaatio” sijasta 48 §:ssä käytetään termiä ”lähettäjäyritys”. Termillä ”yritys” ei ole tarkoitettu rajata säännöksen soveltamisen ulkopuolelle sellaisia lähetystoiminnan harjoittajia, jotka eivät toimi yritys muodossa. Tältä osin ei ole tarvetta muuttaa mainittujen pykälien terminologiaa.

Eräät termit ovat muuttuneet ja vakiintuneet sen jälkeen, kun nykyinen laki valmisteltiin 1950-luvulla. Lakiin ehdotetaan tästä syystä tehtäväksi eräitä sanonnallisia muutoksia, jotka samalla vastaavat direktiivin käännöstyössä omaksuttua. Direktiivissä käytetään ilmaisuja ”äänitteen tuottaja” ja ”elokuvan ensimmäisen tallennuksen tuottaja”. Tekijänoikeuslain 46 §:ssä puhutaan äänitteen ”tuottajan” sijasta ”valmistajasta”. Ilmaisuihin ”tuottaja” on tässä yhteydessä vakiintunut. Lain 46 § ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaa sanonnallisesti suomenkielistä direktiiviä. Ilmaisuihin ”valmistaja” korvataan samaa tarkoittavalla termillä ”tuottaja”. Yhdenmukaisesti 46 §:n kanssa 46 a §:ssä käytetään termiä elokuvan ”tuottaja”.

Tekijänoikeuslain 45, 46 ja 48 §:ssä puhutaan esityksen, äänen tai lähetysten ”ottamisesta laitteelle”. Tämä tarkoittaa samaa kuin suomenkielisen direktiivin 6 artiklan termi ”tallentaminen”. Edelleen samoissa pykälissä puhutaan esityksen tai lähetysten ”siirtämisestä toiselle laitteelle” ja laitteen ”jäljentämisestä”. Direktiivin 7 artiklassa käytetään samaa tarkoittaen termiä ”kopiointi”. Tältä osin pykälät ehdotetaan muutettavaksi siten, että ne vastaavat sanonnallisesti suomenkielistä direktiiviä.

8 artikla. Artiklan 1 kohdan mukaan esittäjillä on yksinoikeus esitystensä yleisradiointiin vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä ja välittämiseen yleisölle, paitsi jos esitys jo sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta. Säännös on otettu esittävien taiteilijoi-

den, äänitteiden valmistajien sekä radioyrittäjien suojaamisesta Roomassa 26 päivänä lokakuuta 1961 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (jäljempänä Rooman sopimus) 7 artiklan 1 kohdan a alakohdasta. Direktiivin säännöstä on siten tulkittava kuten Rooman sopimuksen vastaavaa määräystä.

Yksinoikeus kattaa siten elävien esitysten yleisradioinnin vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä. Esittäjillä on lisäksi yksinoikeus siirtää elävä esityksensä esimerkiksi kaiuttimen välityksellä yleisön kuultavaksi muualle kuin esityspaikalle. Nämä oikeudet sisältyvät myös tekijänoikeuslain 45 §:n 1 momenttiin.

Direktiivin edellä mainitusta tulkinnasta seuraa, että artiklan 1 kohta ei kata elävän esityksen edelleen lähettämistä johtimettomasti tai johtimitse. Suomen lain mukainen suoja on tältä osin laajempi. Esittäjien yksinoikeus kattaa 45 §:n 1 momentin nojalla myös edelleen lähettämisen johtimettomasti tai johtimitse. Yksinoikeutta rajoittaa pykälän 3 momentin viittaussäännöksen nojalla 22 a §:n mukainen sopimuslisenssi ja kaapelilähetysoinnasta annetun lain (307/87) jakeluvelvoitteen kattamissa tilanteissa 22 b §:n mukainen pakkolisenssi.

Artiklan 2 kohdan mukaan esittäjillä ja äänitteiden tuottajilla on oikeus kohtuulliseen korvaukseen, kun äänitettä käytetään vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin tai mihin tahansa välittämiseen yleisölle. Säännös vastaa Rooman sopimuksen 12 artiklaa. Erona on, että molemmilla oikeudenhaltijoiden ryhmillä on oikeus korvaukseen. Rooman sopimuksen mukaan on riittävää, että ainakin toinen ryhmä saa korvauksen.

Säännös vastaa tekijänoikeuslain 47 §:ää, sellaisena kuin se on 11 päivänä tammikuuta 1991 muutetussa muodossa (34/1991). Pykälän mukaan esittäjillä ja tuottajilla on oikeus korvaukseen äänitteen käyttämisestä muuhun kuin radiossa tai televisiossa tapahtuvaan julkiseen esittämiseen vain, jos esittäminen tapahtuu ansiotarkoituksessa. Korvausoikeutta ei ole direktiivissä rajoitettu ansiotarkoituksessa tapahtuvaan toimintaan. Siten ansiotarkoitusta koskeva rajoitus ehdotetaan poistettavaksi tekijänoikeuslain 47 §:stä.

Artiklan 3 kohdan mukaan yleisradio-organisaatiolla tulee olla yksinoikeus lähetystensä yleisradiointiin edelleen vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä sekä lähteystensä välittämiseen yleisölle paikoissa, joihin yleisöllä on

pääsy pääsymaksua vastaan. Säännös vastaa Rooman sopimuksen 13 artiklan a ja d kohtaa. Vastaavat oikeudet sisältyvät tekijänoikeuslain 48 §:n 1 momenttiin.

9 artikla. Artiklan 1 kohdan mukaan esittäjillä, äänitteiden ja elokuvien tuottajilla sekä yleisradio-organisaatioilla tulee olla levitysoikeus eli yksinoikeus määrätä suojattujen kohteiden alkuperäisten tallenteiden ja kopioiden levittämisestä yleisölle. Artiklan 2 kohdan mukaan levitysoikeus sammuu eli raukeaa ainoastaan, jos kohteen ensimmäinen myynti yhteisössä tapahtuu oikeudenhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijällä on muun muassa yksinoikeus saattaa teos yleisön saataviin tarjoamalla sen kappale myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levittämällä yleisön keskuuteen. Tietokoneohjelmien ja muiden kirjallisten teosten, sävellysteosten sekä elokuvateosten osalta levitysoikeuden raukeamisesta säädetään 23 §:ssä sekä taideteosten osalta 25 §:n 1 momentissa.

Lähioikeuksien haltijoilla ei voimassa olevan tekijänoikeuslain nojalla ole levitysoikeutta. Levitysoikeus ehdotetaan lisättäväksi esittäjien, äänitetuottajien ja lähettäjäyrittäjien suojaa koskevaan 45, 46 ja 48 §:ään. Levitysoikeus ehdotetaan sisällytettäväksi myös uuteen elokuvatuottajan suojaa koskevaan 46 a §:ään. Ehdotetut levitysoikeutta koskevat säännökset vastaavat 2 §:ää, joka sääntelee tekijöiden levitysoikeutta.

Koska tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden levitysoikeus on yhtä laaja, lähtökohtana on, että myös levitysoikeuden raukeaminen säännellään yhtenäisesti.

Jotta levitysoikeus raukeaisi yhtenäisesti eri oikeudenhaltijaryhmien osalta, ehdotetaan lähioikeuksien haltijoiden levitysoikeuden raukeaminen säänneltäväksi 23 §:ään tehtävällä viittauksella. Tämä vastaa lähioikeuksien suojaa koskevassa V luvussa muutoinkin noudatettua tekniikkaa. Oikeuksien rajoituksia voidaan näin säännellä yhtenäisesti ja samalla välttää samojen asioiden toistaminen.

Tekijänoikeuslain 23 §:ssä levitysoikeuden raukeaminen liittyy teosten julkaisemiseen. Kun teos on julkaistu, saa kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, levittää edelleen.

Lain 25 §:ssä taideteosten osalta raukeaminen liittyy joko teoskappaleen luovuttamiseen tai julkaisemiseen. Kun tekijä on luovuttanut toiselle kappaleen taideteoksesta tai teos on

julkaistu, saadaan luovutettu kappale tai kappaleet, jotka julkaiseminen käsittää, levittää edelleen. Lain 8 §:n 2 momentin nojalla teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen.

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin (91/250/ETY) 4 artiklassa säädetään tietokoneohjelmien osalta levitysoikeudesta ja sen raukeamisesta. Tietokoneohjelman tekijän yksinoikeus kattaa vuokraamalla tai millä tahansa muulla tavalla tapahtuvan alkuperäisen tietokoneohjelman tai sen kappaleiden levityksen yleisölle. Levitysoikeus raukeaa, kun tietokoneohjelma on ensimmäisen keran myyty oikeudenhaltijan suostumuksella.

Kun tekijänoikeuslakiin tehtiin tästä direktiivistä aiheutuvat muutokset, muutettiin lain 23 §:ää siten, että tietokoneohjelmien raukeamiseen sovelletaan julkaisukriteerin sijasta luovutuskriteeriä. Ohjelman myyntiin rinnastetaan myös muut pysyvät luovutukset, kuten lahjoitus. Tekijänoikeuslain 23 §:n, sellaisena kuin se on osittain muutettuna 7 päivänä toukokuuta 1993 annetussa laissa (418/93), mukaan tietokoneohjelman kappaleen saa levittää edelleen, kun kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu.

Samassa yhteydessä lain 23 §:n 3 momenttiin lisättiin myös elokuvateoksen tekijöiden levitysoikeuden raukeamista koskeva säännös. Aikaisemman lain mukaan levitysoikeus ei lainkaan rauennut elokuvateosten osalta. Tekijänoikeuslain ei katsottu olevan ETA-sopimuksen mukainen siltä osin kuin se esti myymästä edelleen tallenteella olevaa elokuvaa, joka on saatettu oikeudenhaltijan luvalla markkinoille toisessa ETA-valtiossa (HE 211/1992 vp, s. 7). Pykälään lisätyssä 3 momentissa säädetään, että kun elokuvateos on julkaistu tarjoamalla sen kappale myytäväksi, julkaisemisen käsittämiä elokuvateoksen kappaleita voidaan levittää edelleen. Säännös vastaa tekijänoikeuskomitean V mietinnössään tekemää ehdotusta.

Lainmuutoksen perusteluissa todettiin, että kahden poikkeavan raukeamiskriteerin, julkaisu- ja luovutuskriteerin, sisällyttäminen 23 §:ään vaikeuttaa säännöksen soveltamista. Myöhemmässä vaiheessa mahdollisesti toteutettavan tekijänoikeuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä on syytä harkita luovutuskriteeriin siirtymistä kaikkien teoslajien osalta (HE 211/1992 vp, s. 5). Siinä vaiheessa kuitenkin

rajoituttiin ETA-sopimuksesta välittömästi aiheutuviin muutoksiin.

Direktiivin 9 artiklassa levitysoikeuden raukeaminen liittyy myyntiin. Käytännössä ei olisi mahdollista, että samaan tuotteeseen liittyvät tekijänoikeudet raukeaisivat julkaisukriteerin ja lähioikeudet luovutuskriteerin perusteella. Tästä syystä ehdotetaan, että tekijänoikeuslain 23 §:ssä siirryttäisiin kokonaisuudessaan luovutuskriteeriin. Teoksen myyntiin rinnastettaisiin myös muut pysyvät luovutukset, kuten lahjoitus. Tämä vastaa voimassa olevaa tietokoneohjelmia koskevaa säännöstä. Samalla lain 45, 46 ja 48 §:ään lisättäisiin viittaus 23 §:ään. Myös uuteen 46 a §:ään sisällytettäisiin tämä viittaus. Siten myös lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden levitysoikeus raukeaisi 23 §:n mukaisesti.

Käytännössä raukeamisen kytkeminen ensimmäiseen myyntiin johtaa yleensä samaan lopputulokseen kuin sen kytkeminen julkaisemiseen. Nämä kaksi kriteeriä eivät kuitenkaan ole täysin samansisältöisiä. Ehdotuksen mukaan levitysoikeus raukeaa aina, kun teoksen kappale tai lähioikeuden suojaama kohde on myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu riippumatta siitä, onko suojan kohde julkaistu.

Levitysoikeuden raukeamisen sääntelyä ehdotetaan samalla muutenkin selvennettäväksi. Tekijänoikeuslain 23 § koskee tällä hetkellä tietokoneohjelmia ja muita kirjallisia teoksia, sävellysteoksia ja elokuvateoksia. Taideteoksia koskeva säännös sisältyy 25 §:n 1 momenttiin. Kaikkia teoslajeja koskeva levitysoikeuden sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi 23 §:ään. Lain 2 luvun uudelleenjärjestelyn yhteydessä säännös siirtyy 25 §:ksi.

Voimassa olevassa 23 §:ssä ja 25 §:n 1 momentissa säädetään vastaavasti myös näyttämisoikeuden raukeamisesta. Kaikkien teoslajien osalta näyttämisoikeuden sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi 20 §:ään.

Alueellista sammumista eli raukeamista koskeva periaate sisältyy direktiivin 9 artiklan 2 kohtaan. Sen mukaan levitysoikeus sammuu ainoastaan, jos suojan kohteen ensimmäinen myynti yhteisössä tapahtuu oikeudenhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella. ETA:n sekakomitean päätöksellä levitysoikeuden raukeaminen on ulotettu kattamaan koko Euroopan talousalue. Tällä periaatteella varmistetaan, että oikeudenhaltija ei voi yksinoikeutensa vedoten estää suojattujen tuotteiden tuontia toisesta ETA-maasta.

Sammumisperiaate sisältyy myös eräisiin

muihin immateriaalioikeutta koskeviin direktiiveihin. Se on ilmaistu näissä osittain eri tavoin. On jossain määrin epävarmaa, estävätkö alueellista sammumista koskevat säännökset soveltamasta kansainvälistä sammumista.

Sammumisperiaatetta koskeva säännös sisältyy muun muassa tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14 päivänä toukokuuta 1991 annettuun direktiiviin (91/250/ETY). Tätä direktiiviä voimaan saatettaessa katsottiin, että direktiivi ei välttämättä edellytä lainsäädännön muuttamista, koska tekijänoikeuslaissa omakutun kansainvälisen raukeamisen ei voida katsoa rajoittavan Euroopan talousalueen sisäistä kauppaa. Samoin meneteltiin saatettaessa voimaan jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä 21 päivänä joulukuuta 1988 annettu ensimmäinen neuvoston direktiivi (89/104/ETY).

Vuokrausdirektiivi kuitenkin poikkeaa edellä mainituista direktiiveistä. Se näyttää edellyttävän, että alueellista raukeamista sovelletaan kansainvälinen raukeaminen pois sulkien. Jos suojan kohde on myyty ETA:n ulkopuolella, sen maahantuonti ETA:n alueelle edellyttäisi sen oikeudenhaltijan suostumusta.

Tästä syystä ehdotetaan 45, 46, 46 a ja 48 §:ään lisättäväksi säännös, jonka mukaan levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos suojan kohde on oikeudenhaltijan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

Tekijöiden oikeudet raukeaisivat edelleen ehdotetun 25 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan. Lähtökohtana on tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden levitysoikeuden raukeamisen yhtenäinen sääntely. Ehdotus merkitsee poikkeamista tästä lähtökohdasta raukeamisen alueellisen ulottuvuuden osalta. Yleinen siirtymien alueelliseen raukeamiseen rajoittaisi kuitenkin tarpeettomasti laillisten tuotteiden maahantuontia ETA:n ulkopuolelta ja näiden levitystä. Jo nykyisen lain mukaan ilman tekijän lupaa valmistettujen teosten kappaleiden maahantuonti yleisölle levitettäväksi on tekijänoikeuslain 56 §:n mukaan rangaistavaa.

Direktiivin 9 artiklan 3 kohdassa viitataan 1 artiklan 4 kohtaan, jonka mukaan vuokraus- ja lainausoikeus ei kuitenkaan raukea. Jäsenvaltioiden ei 5 artiklan 1 kohdan mukaan kuitenkaan tarvitse myöntää lähioikeuksien haltijoille lainausoikeutta. Direktiivin mukaisesti ehdotetaan, että lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden

vuokrausoikeus ei raukea suojatun kohteen myynnin jälkeen.

Tekijöiden yksinomaisen lainausoikeuden osalta ehdotettu tekijänoikeuslain 25 § vastaa voimassa olevaa lakia. Vain elokuvateoksen ja tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman tekijällä on lainausoikeus sen jälkeen, kun teos on myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu. Ehdotuksen mukaan myös lähioikeuksien oikeudenhaltijoiden lainausoikeus raukeaa suojatun kohteen myynnin tai muun pysyvän luovutuksen jälkeen.

Artiklan 4 kohdan mukaan lähioikeuden haltijan levitysoikeus voidaan siirtää tai luovuttaa taikka siihen voidaan antaa sopimukseen perustuva käyttöluupa. Levitysoikeuden luovuttamista ei ehdoteta rajoitettavaksi muutoin, kuin mitä seuraa 4 artiklassa säädetystä luovuttamattomasta oikeudesta kohtuulliseen korvaukseen.

10 artikla. Artikla sisältää säännökset salli-
tuista lähioikeuksien rajoituksista. Se vastaa Rooman sopimuksen 15 artiklaa. Suomen lainsäädäntö on sopusoinnussa sen kanssa.

Artiklan 3 kohdassa todetaan, että sääntely ei estä soveltamasta mitään voimassaolevaa tai tulevaa lainsäädäntöä, joka koskee korvausta yksityiseen käyttöön tapahtuvasta kopioinnista.

Suomen tekijänoikeuslain 2 a lukuun sisältyvät säännökset korvauksesta teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön eli kasettimaksusta. Säännökset koskevat viittaus-
säännösten perusteella myös esittäviä taiteilijoita ja äänitteiden tuottajia.

EU:n komissio julkaisi syyskuussa 1993 yksityistä kopiointia koskevan muistion. Muistioon liittyvässä kyselyssä tiedusteltiin intressiryhmien kantaa siihen, tuleeko ja missä määrin unionin yhtenäistää yksityistä kopiointia, kasettimaksua ja kopiointia rajoittavia teknisiä ratkaisuja koskevaa lainsäädäntöä. Kysely lähetettiin myös keskeisille EFTA-maiden intressiryhmille.

11 ja 12 artikla. Artiklojen mukaan tekijänoikeuden vähimmäissuoja-aika määräytyy Bernin sopimuksen ja lähioikeuksien Rooman sopimuksen nojalla. Elokuvatuottajan oikeuden vähimmäissuoja-aika on 20 vuotta tallennusvuoden päättymisestä. Säännöksillä ei kuitenkaan ole haluttu estää pidemmälle menevää yhdenmukaistamista.

Euroopan yhteisöjen neuvoston 29 päivänä lokakuuta 1993 antamalla suoja-aikadirektiivil-

lä yhtenäistetään tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten ja lähioikeuksien suojaamien kohteiden suoja-aika. Teosten suoja-aika on voimassa tekijän elinajan ja 70 vuotta tämän kuolemasta. Lähioikeuksien suoja-aika on 50 vuotta. Esitysten, äänitteiden ja elokuvatalenteiden suoja-aika lasketaan yleensä siitä, kun tallenne laillisesti julkaistaan tai saatetaan yleisön saataville. Yleisradioyhteyksien lähetyksien suoja-aika lasketaan ensimmäisestä lähetyksestä. Suoja-aikadirektiivin noudattamisen edellyttämät kansalliset säädökset on saatettava voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä. Siitä on tarkoitus antaa erillinen hallituksen esitys myöhemmässä vaiheessa.

13 ja 15 artikla. EU:n jäsenvaltioiden on 15 artiklan 1 kohdan mukaan saatettava vuokrausdirektiivin noudattamisen edellyttämät kansalliset säädökset voimaan 1 päivään heinäkuuta 1994 mennessä. ETA:n sekakomitea päätti, että Islannin, Norjan, Ruotsin ja Suomen tulee noudattaa direktiivin säännöksiä 1 päivästä tammikuuta 1995 alkaen.

Lähtökohtana on, että direktiiviä sovelletaan aineistoon, joka on suojattu direktiivin voimaan tullessa. Toisaalta direktiivillä ei ole vaikutusta ennen voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin lukuun ottamatta tietyssä laajuudessa 4 artiklaa.

Nämä direktiivin ajallista sovellettavuutta koskevat periaatteet sisältyvät 13 artiklan siirtymäsäännöksiin. Direktiiviä sovelletaan 1 kohdan mukaan kaikkiin suojakohteisiin, jotka ovat suojattuja direktiivin voimaan tullessa. Direktiivin soveltaminen ei 2 kohdan mukaan kuitenkaan vaikuta ennen tätä ajankohtaa tapahtuneeseen käyttöön. Artiklan 3 kohdan nojalla voidaan säätää, että jos joku on ennen tätä ajankohtaa hankkinut suojatun kohteen, on kohteen käyttö luvallista entisessä laajuudessa. Lain siirtymäsäännöksiin ehdotetaan otettavaksi 1—3 kohtia vastaavat säännökset.

Artiklan 7 kohdan nojalla voidaan säätää, että niiden oikeudenhaltijoiden, jotka saavat direktiivin nojalla uusia oikeuksia, oletetaan luovuttaneen nämä oikeudet. Jotta ennen lain voimaantuloa tehtyjen elokuvien ja äänitteiden käyttöoikeuksista ei syntyisi epäselvyyttä, ehdotetaan tätä periaatetta sovellettavaksi uuteen esittävän taiteilijan ja äänitteen tuottajan levitysoikeuteen.

Luovuttamatonta oikeutta kohtuulliseen korvaukseen koskevaa 4 artiklan sääntelyä tulee soveltaa 8 kohdan nojalla viimeistään 1

päivästä heinäkuuta 1997 lukien. Tarkoitus on, että ehdotus 4 artiklasta aiheutuvista lainmuutoksista annetaan myöhemmässä vaiheessa siten, että muutokset saatetaan voimaan edellä mainittuun ajankohtaan mennessä.

1.4. Tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleenlähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annettu neuvoston direktiivi

Euroopan yhteisöjen neuvosto antoi 27 päivänä syyskuuta 1993 direktiivin eräiden satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta eli satelliittidirektiivin (*liite 5*). Direktiivi sisällytettiin ETA:n sekakomitean päätöksellä N:o 7/94 ETA-sopimukseen. Samalla Suomi sitoutui mukauttamaan lainsäädäntönsä direktiivin mukaiseksi.

Satelliittidirektiivillä yhtenäistetään satelliittilähetyksiin ja yleisradiolähetyksien kaapelijakehuun liittyviä tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia sekä oikeuksiin liittyviä sopimusjärjestelyjä.

Direktiivin johdannossa neuvosto toteaa, että yhteismarkkinoita muodostettaessa perustetaan alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja. Tavoitteena on palvelujen vapaan liikkuvuuden esteiden poistaminen ja sen varmistaminen, ettei kilpailu vääristy yhteismarkkinoilla. Satelliitin välityksellä ja kaapeleitse tapahtuva ohjelmien välittäminen on yksi pääasiallisista keinoista saavuttaa nämä yhteisön tavoitteet, jotka ovat sekä poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia että oikeudellisia.

Euroopan yhteisöjen neuvosto antoi jo 3 päivänä lokakuuta 1989 direktiivin (89/552/ETY) televisiotoimintaa koskevien säännösten yhteensovittamisesta. Tämän niin sanotun tv-direktiivin valmistelussa oli esillä tekijänoikeutta koskevien säännösten ottaminen tv-direktiiviin. Niitä koskeva valmistelu osoittautui kuitenkin aikaa vieväksi ja vaikeaksi. Näin satelliitti- ja kaapelilevityksen tekijänoikeusasioista valmisteltiin oma direktiivin.

Erityisen merkittävä peruste satelliittidirektiivin antamiselle on vallitseva oikeudellinen epävarmuus, joka johtuu kansallisten tekijänoike-

utta koskevien säännösten eroavuuksista. Direktiivin johdannossa todetaan, että on vaarana, että oikeuksien haltijoiden teoksia käytetään korvauksetta. On myös vaarana, että yksittäiset oikeuksien haltijat estävät teosten käytön. Satelliittilähetysten kohdalla on katsottu olevan epävarmaa, tuleeko lähetysoikeudet hankkia lähetyksmaassa vai tuleeko ne hankkia myös kaikissa vastaanotomaissa näiden maiden lainsäädäntöjen mukaisesti. Kaapelilähetystoiminnan harjoittajat eivät direktiivin johdannon mukaan voi nykyisin olla täysin varmoja siitä, että ne ovat hankkineet kaikki ohjelmien levitykseen tarvittavat oikeudet.

Suomessa ja muissa pohjoismaissa tehtiin vuosina 1985—87 tekijänoikeuslainsäädäntöön muutoksia, joilla järjestettiin radio- ja televisiolähetysten kaapelijakeluun liittyvät tekijänoikeuskysymykset.

Euroopan neuvoston helmikuussa 1994 tekemän uuden tekijänoikeutta ja lähioikeuksia rajat ylittävän satelliittilähetystoiminnan yhteydessä koskevan konvention useat määräykset ovat samansisältöiset kuin satelliittidirektiivin satelliittilähetystyksiä koskevat säännökset. Tässä yhteydessä ei analysoida tämän yleissopimuksen määräyksiä. Kysymys sopimuksen allekirjoittamisesta ja voimaansaattamisesta käsitellään myöhemmin erikseen.

Suomen lainsäädäntö vastaa suurimmalta osin direktiivin vaatimuksia. Direktiivistä aiheutuu kuitenkin joitakin muutostarpeita Suomen tekijänoikeuslainsäädäntöön.

Määritelmät

1 artikla. Artiklan 1 kohdassa määritellään se, mitä tässä direktiivissä tarkoitetaan satelliitilla. Sillä tarkoitetaan satelliittia, joka toimii taajuuskaistoilla, jotka on teholiikennettä koskevan sääntelyn mukaan varattu signaalien lähettämiseksi yleisön vastaanotettaviksi. Sillä tarkoitetaan myös muilla kuin yleisön vastaanotettaviksi varatuilla taajuuskaistoilla toimivaa satelliittia edellyttäen, että yksilöllinen vastaanotto tapahtuu vastaavissa olosuhteissa. Satelliitteja käytetään laajasti sekä televisio-ohjelmien lähettämiseen että muuhun tiedonvälitykseen. Satelliittilähetystyksiä on kahta tyyppiä: välityssatelliittien ja suoraan lähettävien yleisradiosatelliittien lähetystyksiä. Näille on varattu kansainvälisessä televiestinnässä eri taajuusalueet. Ne ovat perinteisen käsityksen mukaan

täysin eri asioita tekijänoikeuden valossa.

Perinteisen käsityksen mukaan välityssatelliittilähetykset eivät ole tekijänoikeuden kannalta merkityksellisiä: ne ovat vain signaalin kaukosiirtoa määrättyltä lähettäjältä määrätylle vastaanottajalle. Merkityksellinen lähetysvaihe alkaa maanpäällisessä lähetysverkossa vasta vastaanoton jälkeen. Yleisradiosatelliittien lähetykset puolestaan rinnastuvat yleisradiolähetystyksiin maanpäällisillä lähettimillä.

Direktiivissä tehtävällä muutoksella lähetykset yleisradiosatelliittien ja välityssatelliittien avulla rinnastetaan toisiinsa. Tämä vastaa WIPO:n piirissä laajasti omaksuttuja käsityksiä. Perusteena on se, että nykyisin eri satelliittityyppien lähetykset vastaavat sekä lähettäjätöytysten, ohjelmien oikeuksien haltijoiden että yleisön kannalta usein toisiaan. Tämä johtuu teknisestä kehityksestä. Välityssatelliittien tehot ovat kasvaneet ja vastaanottolaitteiden herkkyys on parantunut.

Suomen tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekiällä on oikeus määrätä teoksen "saattamisesta yleisön saataviin". Yleisön saataviin saattamista on lain nimenomaisen säännöksen mukaan muun muassa teoksen "julkisen esittäminen". Kaikkien pohjoismaiden tekijänoikeuslainsäädännössä yksi julkisen esittämisen keskeisiä muotoja on teoksen lähettäminen radiossa ja televisiossa. Suomen lain kannalta ei ole merkityksellistä, millaisten ja miten teknisesti toteutettujen radio- ja televisiolähetysten avulla teos saatetaan yleisön saataviin.

Artiklan 1 kohdasta ei aiheudu tarvetta muuttaa Suomen lakia.

Artiklan 2 kohdan a alakohdassa määritellään "satelliittivälitys yleisölle". Tämä kattaa sekä alkuperäisen satelliittilähetysten että satelliitin kautta tapahtuvan edelleenlähettämisen. Satelliittivälitys yleisölle on toimenpide, jolla yleisön vastaanotettavaksi tarkoitettuja ohjelasignaaleja saatetaan yleisradio-organisaation valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun. Mikäli välitysketju katkeaa, alkaa satelliittivälitys yleisölle vasta siitä kohdasta, mistä signaalin kulku satelliittiin ja kohti maata on katkeamaton. Direktiivin tämän kohdan mukaan merkitystä ei ole sillä, onko lähetys alkuperäinen satelliittilähetys vai onko kysymys toisen yleisradiolähetysten edelleenlähettämisestä. Määritelmä kytkee tekijänoikeudellisen vastuun lähetystapahtu-

maan. Signaalin pelkkä vastaanottaminen ei ole tekijänoikeudellisesti merkittävä tapahtuma. Suomen tekijänoikeuslain soveltaminen radio- ja televisiolähetysiin vastaa direktiivin säännöksen sisältöä. Lain säännökset teoksen saattamisesta yleisön saataville esittämällä se julkisesti täyttävät direktiivin vaatimukset.

Artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan koodattujen ohjelmasignaalien lähettämisessä on kysymys satelliittivälityksestä yleisölle, jos yleisradio-organisaatio itse tai joku muu sen suostumuksella saattaa koodauksen purkulaitteita yleisön saataville. Mikäli lähetys on koodattu ja dekodereita ei ole lähettäjäyhtiön luvalla saatavana, ei lähetys direktiivin mukaan ole satelliittivälitys yleisölle. Tällöin ei myöskään Suomen lain mukaan voi olla kysymys yleisön saataviin saattamisesta, joten laki vastaa tältä osin direktiivin sisältöä.

Artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetään, että satelliittivälitys yleisölle tapahtuu ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa ohjelmasignaali saatetaan edellä sanotuin tavoin katkeamattomaan välitysketjuun. Sovellettavan lain valinta kuuluu satelliittilähetystoiminnan lähetysoikeuksien järjestelyssä tärkeimpiin kysymyksiin. Direktiivin tässä määritelmässä omaksutaan lähettäjämaaperiaate, joka pohjoismaissa omaksuttiin jo yhteispohjoismaista satelliittitoimintaa koskevissa Nordsat- ja Tele-X -selvityksissä. Lähettäjämaaperiaatetta on kuitenkin modifioitu siten, että merkityksellinen lähetystapahtuma ei välttämättä aina tapahdu siinä maassa, jonka kamaralla satelliitin lähetysasema sijaitsee. Jos päätös satelliittivälityksestä yleisölle tehdään toisessa maassa, josta signaalin katkeamaton välitysketju jatkuu linkkien avulla maa-asemalle ja edelleen kohti satelliittia, katsotaan satelliittivälityksen yleisölle tapahtuvan maassa, josta signaali sai alkunsa.

Täyden selvyuden vuoksi on syytä täydentää Suomen lakia säännöksellä, jossa vahvistetaan Suomen lain soveltaminen Suomessa tapahtuvaan satelliittivälitykseen yleisölle. Lain 64 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jonka mukaan lain 2 §:ssä olevia säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita radio- ja televisiolähetyskohteita koskevia säännöksiä sovelletaan silloin, kun suojattua teosta kuljettavat yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetut ohjelmasignaali saatetaan Suomessa yleisradio-organisaation valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun.

Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa on säännöksiä, joiden mukaan direktiivillä harmonisoidun korkean suojatason kiertämisen estämiseksi kolmannessa maassa tapahtuvaa välittämistä yleisölle voidaan määrätyn edellytyksin pitää jäsenvaltiossa tapahtuvana. Edellytyksenä on, että välitys tapahtuu sellaisessa Euroopan talousalueen ulkopuolella olevassa valtiossa, jonka lainsäädännön suojataso ei vastaa satelliittidirektiivin 2 luvussa säädettyä suojatasoa. Kolmannessa maassa tapahtuva satelliittivälitys yleisölle katsotaan tapahtuvaksi jäsenvaltiossa, jos signaalit lähetetään kohti satelliittia jäsenvaltiossa sijaitsevalta lähetysasemalta tai, tapauksessa, jossa ei käytetä jäsenvaltiossa sijaitsevaa lähetysasemaa, jäsenvaltioon sijoittautunut yleisradio-organisaatio on antanut välityksen toisten tehtäväksi.

Direktiivissä säädetyn vaikutuksen aikaansaamiseksi Suomen osalta on lakiin otettava säännös, jonka mukaan edellä mainituissa tapauksissa katsotaan satelliittivälityksen yleisölle tapahtuvan Suomessa. Tällöin välitykseen sovelletaan lain 2 §:ssä olevia säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita radio- ja televisiolähetyskohteita koskevia säännöksiä. Säännös ehdotetaan otettavaksi 64 a §:n 2 momenttiin.

Artiklan 5 kohdassa on säännös, jonka mukaan elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa on pidettävä teoksen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Samansisältöinen määräys on vuokrausdirektiivin 2 artiklan 2 kohdassa. Suomen lain mukaan elokuvan pääohjaajaa pidetään tekijänä.

Yleisradiointi satelliitin välityksellä

2 artikla. Artiklaan sisältyy yleismääräys, jonka mukaan jäsenvaltioiden tulee säätää tekijän yksinoikeudesta antaa lupa suojattujen teosten satelliittivälitykseen yleisölle.

3 artikla. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että 2 artiklassa tarkoitettu lupa voidaan hankkia ainoastaan sopimuksella. Suomen tekijänoikeuslaki antaa, kuten edellä on todettu, tekijälle yksinomaisten oikeuden määrätä teoksen saattamisesta yleisön saataviin. Tämän mukaisesti suojattujen teosten lähetysoikeuksien hankinta radiota ja televisiota varten pohjautuu Suomessa sopimuksiin.

Artiklan 2 kohdan mukaisesti jäsenvaltiot

voivat kuitenkin säätää, että yhteisvalvontajärjestön ja yleisradio-organisaation välinen sopimus voidaan laajentaa koskemaan sellaisia saman lajin oikeuksien haltijoita, joita järjestö ei edusta. Edellytyksenä tälle on, että satelliittilähetys tapahtuu samanaikaisesti kuin saman lähettäjän yleisradiolähetys maaverkossa. Toinen ehto on, että oikeudenhaltijan, jota järjestö ei edusta, tulee voida kieltää yhteissopimuksen soveltaminen teokseensa.

Artiklan 3 kohdan mukaan ei artiklan 2 kohdan mukaista laajentamista sovelleta elokuvateoksiin. Artiklassa on vielä 4 kohta, jonka mukaan jäsenvaltiot ovat velvolliset ilmoittamaan komissiolle ne yleisradio-organisaatiot, joilla on oikeus vedota yhteissopimusten laajentamista koskevaan lainsäädäntöön. Komissio julkaisee tiedot EU:n virallisessa lehdessä.

Artiklan 2—4 kohtien mukaisesti pohjoismaiden lainsäädännössä oleva lähetysoikeuksia koskeva sopimuslissensijärjestelmä voidaan säilyttää direktiivin ehdoin.

Suomen tekijänoikeuslain 22 §:n 2 momenttiin sisältyy radio- ja televisiolähetyskoskeva sopimuslissensissäännös, joka eräin tarkoituksin ehdotetaan sijoitettavaksi 25 f §:ään. Säännöksen mukaan sopimuslissenssi koskee asetuksella määrättävää suomalaista radio- tai televisioyrittystä ja kirjallisten ja sävellysteosten lähetysoikeutta. Sopimuslissenssin nojalla lähettäjäyrittäjä saa käyttää sellaisenkin tekijän teosta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Säännös ei koske näytelmäteosta eikä muutakaan teosta, jonka tekijä on kieltänyt lähettämisen. Koska säännös nykyisin koskee vain kirjallisia ja taiteellisia teoksia, sen soveltaminen ei ulotu elokuvateoksiin.

Lähetysoikeutta koskeva sopimuslissensissäännös ehdotetaan ulotettavaksi koskemaan periaatteessa kaikkia teoslajeja. Jotta säännös muuten säilyisi nykyisen sisältöisenä ja vastaisi direktiivin vaatimusta, ehdotetaan, että näytelmäteosten lisäksi elokuvateokset suljetaan nimenomaisesti pois tarkistettun säännöksen soveltamisalasta.

Sekä nykyisen että ehdotettavan säännöksen mukaan tekijöillä on oikeus kieltää teostensa lähettäminen. Lisäksi säännöstä muutetaan sannonallisesti vastaamaan laissa olevia uudempiä sopimuslissensissäännöksiä.

Sopimuslissenssin soveltamisala on direktiivin mukaisesti rajattava tilanteisiin, joissa satelliittilähetysten kanssa samanaikaisesti tapahtuu maanpäällinen lähetys. Direktiivin 3 artiklan 2

kohdassa olevan säännöksen mukaisesti ehdotetaan, että lakiin otettaisiin säännös, jonka mukaan sopimuslissensissäännöstä sovelletaan satelliittilähetykseen ainoastaan, jos satelliittilähetys tapahtuu samanaikaisesti kuin saman lähettäjän lähetys maanpäällisessä verkossa. Säännös ehdotetaan otettavaksi 25 f §:ään omaksi momentikseen.

4 artikla. Artiklan mukaan esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeudet järjestetään olennaisilta osiltaan vuokraus- ja lainausoikeuksia sekä lähioikeuksia koskevan direktiivin (92/100/ETY) mukaisesti. Artiklan 2 kohdassa säädetään, että mainitun direktiivin ilmaisulla ”vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä tapahtuva yleisradiointi” tarkoitetaan myös satelliittivälitystä yleisölle. Artiklasta ei aiheudu muutoksia Suomen lakiin.

5 artikla. Artiklassa on säännös siitä, että lähioikeuksien suojaaminen satelliittidirektiivin mukaan ei puutu tekijänoikeuden suojaan. Tällainen säännös on myös vuokrausdirektiivin 14 artiklassa. Säännökset on laadittu Rooman sopimuksen 1 artiklan mukaisesti. Suomessa on lainsäädännön kehittämisen linjana kaikkien tekijänoikeuksiin ja lähioikeuksiin liittyvien näkökohtien mahdollisimman tasapainoinen huomioonottaminen. Säännöksestä ei aiheudu lainmuutoksia.

6 artikla. Direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat säätää lähioikeuksien suojasta, joka on laajempi kuin vuokrausdirektiivin 8 artiklassa edellytetty suoja. Säännös jättää jäsenmaille nimenomaisesti mahdollisuuden säätää korkeammasta suojatasosta vuokrausdirektiivissä säädettyjen yleisradiointiin ja yleisölle välittämiseen liittyvien oikeuksien suhteen. Artiklan 2 kohdan mukaan on kuitenkin laajemmasta suojasta säädettyä noudatettava 1 artiklan 1 ja 2 kohdan määritelmää.

7 artikla. Artiklan 2 kohdan mukaan sovelletaan direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa olevia määritelmiä sekä 2 ja 3 artiklan säännöksiä satelliittilähetysoikeuksien hankinnasta tammikuun 1 päivänä 1995 voimassa oleviin sopimuksiin tammikuun 1 päivästä 2000 lukien, mikäli sopimusten voimassaolo jatkuu tämän jälkeen. Tätä vastaava siirtymäsäännös ehdotetaan otettavaksi lain voimaantulosäännöksiin.

Artiklan 3 kohdassa on erityissäännös käyttöoikeuksien alueellisesta jakamisesta yhteistuotantosopimuksissa. Säännös ei aiheuta muutoksia Suomen lakiin. Komissio ja Iso-Britan-

nia antoivat neuvoston yhteisen kannan muodostamista koskevan päätöksen yhteydessä lausuman, jonka mukaan tämä määräys ei vaikuta kansalliseen yleiseen sopimusoikeuteen, kun alueellisia yksinoikeuksia ei loukata.

Edelleenlähetys kaapeleitse

1 artiklan 3 kohta. Direktiivissä määritelty edelleenlähetys kaapeleitse koskee toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevia johtimite tai vapaasti etenevillä aalloilla, erityisesti satelliitin välityksellä lähetettyjä, yleisön vastaanotettavaksi tarkoitettuja alkuperäisiä televisio- tai radiolähetystyksiä. Edelleenlähetysten on säännöksen mukaan oltava samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä. Edelleenlähetys yleisön vastaanotettavaksi voi tapahtua kaapeleitse tai mikroaalloilla toimivan lähetysjärjestelmän välityksellä.

Edelleenlähetysten määritelmä vastaa pääosin Suomen tekijänoikeuslain edelleenlähettämistä koskevien säännösten sisältöä ja tulkin-taa. Suomen lain 22 a §:ssä, joka ehdotetaan siirrettäväksi 25 h §:ksi, ja 47 a §:ssä olevat säännökset kattavat kaapeleitse tapahtuvan edelleenlähettämisen lisäksi vapaasti etenevillä radioaalloilla tapahtuvan edelleenlähettämisen. Mikroaalloilla tapahtuvan edelleenlähettämisen sisällyttäminen kaapelijakeluun ei tästä syystä aiheuta muutoksia lain tasolla. Sillä voi olla vaikutuksia oikeudenhaltijoiden ja kaapelilähetystoiminnan harjoittajien välisiin sopimuksiin. Edelleenlähettämistä koskevien säännösten perusteluissa vuonna 1985 hallituksen esityksessä todettiin, että välivaiheena ennen kaapelijakelua voi olla signaalin kaukosiirto maanpäällisiä linkkejä tai välitysatelliittia käyttäen.

Määritelmän mukaan edelleenlähetettävä lähetys voi olla johtimite tai vapaasti etenevillä aalloilla lähetetty televisio- tai radiolähetys. Suomen lain 22 a §:ssä, joka ehdotetaan siirrettäväksi 25 h §:ksi, ja 47 a §:ssä olevat säännökset rajoittuvat vapaasti etenevien radio- ja televisiolähetysten edelleenlähettämiseen. Lakiin ehdotetaan pientä muutosta, jolla kaapelilähetysten edelleenlähettäminen sisällytetään säännösten piiriin.

8 artikla. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että muista jäsenvaltioista tulevien lähetysten edelleenlähetys kaapeleitse niiden alueella tapahtuu voimassa olevat tekijänoikeudet ja lähioikeudet huomioon ot-

taen oikeuksien haltijoiden ja kaapelijakelijoiden välisten sopimusten perusteella. Säännös ei määrittele tarkemmin, mitkä ovat tässä suhteessa relevantit oikeuksien haltijoiden ryhmät. Direktiiviehdotuksen perusteluissa on todettu, että jäsenvaltioilla on vapaus päättää, millä oikeudenhaltijaryhmillä on oikeus sallia tai kieltää edelleenlähettäminen kaapeleitse. Suomen tekijänoikeuslain säännökset ovat sopusoinnussa direktiivin säännöksen kanssa.

Artiklan 2 kohdassa on säännös, jonka mukaan ne jäsenvaltiot, joiden lainsäädännössä oli 31 päivänä heinäkuuta 1991 edelleenlähettämistä koskevia lakiin perustuvia käyttöluvia (pakkolisenssejä), säilyttävät nämä luvat vuoden 1997 loppuun asti. Suomen tekijänoikeuslain 22 b §:ään, joka ehdotetaan siirrettäväksi 25 i §:ksi, sisältyy pakkolisenssisäännös, joka koskee kaapelilähetystoiminnasta annetun lain (307/87) 16 §:ssä säädetyn jakeluvuoitteen alaisten radio- ja televisiolähetysten edelleenlähettämistä. Koska direktiivin säännökset koskevat vain muista jäsenvaltioista tulevien lähetysten edelleenlähettämistä ja kaapelilähetyslain jakeluvuoite koskee käytännössä vain Suomesta alkunsa saavia lähetystyksiä, Suomi voi pitää mainitun säännöksen voimassa artiklan 2 kohdan ajankohdasta riippumatta.

9 artikla. Jäsenvaltioiden on 9 artiklan 1 kohdan mukaan huolehdittava siitä, että tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien haltijoiden oikeutta antaa kaapelilähetystoiminnan harjoittajille lupa edelleenlähetystyksiin tai evätä se voi käyttää ainoastaan yhteisvalvontajärjestö. Direktiivissä on näin omaksuttu pakollista oikeuksien yhteisvalvontaa koskeva järjestelmä.

Artiklan 2 kohdan pääsäännöksen mukaan siinäkin tapauksessa, että oikeudenhaltija ei ole antanut oikeuksiaan yhteisvalvontajärjestön hallinnoitavaksi, pidetään sitä yhteisvalvontajärjestöä, joka valvoo samaan lajiin kuuluvia oikeuksia, oikeutettuna hallinnoimaan hänen oikeuksiaan. Jos useat yhteisvalvontajärjestöt valvovat tähän lajiin kuuluvia oikeuksia, oikeudenhaltija voi nimetä oikeuksiaan valvovan järjestön. Ulkopuolisilla oikeuksien haltijoilla on edelleenlähettämistä koskevan sopimuksen perusteella samat oikeudet kuin niillä oikeuksien haltijoilla, jotka olivat antaneet järjestölle valvontavaltakirjan. Ulkopuolisilla tulee olla oikeus vedota oikeuksiinsa eli esittää korvausvaatimuksensa kolmen vuoden ajan edelleenlähetystapahtumasta.

Koti- ja ulkomaisiin yleisradiolähetystyksiin si-

oikeuksia, jos lähetys on peräisin toisesta ETA-maasta.

Edellä sanotun periaatteen tulee direktiivin mukaan koskea myös niitä tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden oikeuksia, jotka yleisradio-organisaatiot ovat sopimuksilla hankkineet. Tämän vuoksi ehdotetaan 22 h §:ään (nykyinen 22 a §) lisättäväksi säännös, jonka mukaan sopimuslisenssi ei koske edelleenlähettämistä kaapeleitse radio- ja televisioyriytysten hankkimien oikeuksien osalta, jos lähetys on peräisin toisesta ETA-maasta.

Jotta kaapelijakelija voisi kerralla selvittää tekijöiden järjestöltä ja lähettäjäyriytyseltä hankittavien lupien ehdot, ehdotetaan 25 h ja 48 §:ään lisättäväksi säännökset, joiden nojalla tällaisten lähetysten kaapelijakelua koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

Edelleenlähettämistä koskevat säännökset annettiin Suomessa 1986 ja 1987 perusteellisen valmistelutyön jälkeen. Valmistelu tapahtui olennaisilta osilta yhteispohjoismaisesti ja kaikkien pohjoismaiden järjestelmissä on yhteisiä piirteitä. Säännöksissä on otettu huomioon eri oikeuksien haltijoiden edut ja niiden mukaisesti on solmittu sopimuksia sekä koti- että ulkomaisten radio- ja televisiolähetysten edelleenlähettämistä. On erittäin tärkeää, ettei radio- ja televisioyriytysten ja muiden oikeuksien haltijoiden välinen tasapaino, osapuolten neuvottelu- asema ja taloudellinen asema häiriinny nyt tehtävien muutosten johdosta. Tästä syystä ehdotetaan jäljempänä, että sopimuslisenssiin liittyvä väliesratkaisu, joka tällä hetkellä koskee sekä radio- ja televisioyhtiöiden omia oikeuksia että yhtiöiden hankkimia oikeuksia, nyt tehtävien muutosten yhteydessä ulotettaisiin näihin sopimuslisenssiratkaisusta irrotettaviin oikeuksiin.

Edellä olevalle ehdotukselle muodostaa perustan direktiivin 12 artiklan 2 kohdassa oleva säännös.

11 artikla. Artiklassa on säännöksiä luvan antamista koskevasta sovittelusta ja sovittelijoiden tehtävistä. Neuvottelujen osapuolilla on Suomessa vapaus halutessaan käyttää sovittelijoita tai välittäjiä. Osapuolet voivat myös käynnistää väliesmenettelyn joko tekijänoikeuslain säännösten mukaisesti tai tekemällä väliesmenettelystä annetun lain mukaisen välityssopimuksen.

12 artikla. Artikla sisältää säännöksiä neuvotteluaseman väärinkäytön estämiseksi. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huo-

lehdittava sopivin siviili- ja hallinto-oikeudellisin keinoin siitä, että osapuolet käyvät edelleenlähetyksestä koskevat neuvottelut eivätkä estä tai haittaa niitä ilman pätevää syytä. Säännöksestä ei aiheudu muutoksia Suomen lakiin.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säilyttää sellaiset elimet, joilla on toimivalta ratkaista tapaukset, joissa yleisradio-organisaatio on mielivaltaisesti kieltänyt edelleenlähettämisen tai asettanut sille kohtuuttomia ehtoja. Artiklan 3 kohdan mukaan tällaiset toimielimet saadaan säilyttää kahdeksan vuoden ajan 14 artiklassa säädetystä direktiivin soveltamisen alkamisajankohdasta eli vuoden 2002 loppuun saakka. Neuvoston muodostaessa direktiivistä yhteistä kantaa huhtikuussa 1993 kirjattiin neuvoston pöytäkirjaan lausuma, jonka mukaan komission tulee antaa direktiivin 3 luvun soveltamisesta parlamentille raportti ja tässä yhteydessä tehdä ehdotus 12 artiklan 3 kohdassa olevan määräajan päättämisestä tai pidentämisestä.

Lain 54 §:n mukaisen menettelyn olemassaolo ja se, että on säädetty asian ratkaisevasta elimestä 1 päivänä tammikuuta 1995, on direktiivin 12 artiklan 2 kohdan mukaan perusteena sille, että tämä menettely voidaan säännöksen 12 artiklan 3 kohdan mukaan säilyttää ainakin vuoden 2002 loppuun saakka.

Kuten edellä 10 artiklan kohdalla esitettiin, ehdotetaan, että tekijänoikeuslain 54 §:n ja tekijänoikeusasetuksen 14—17 §:n mukainen menettely olisi edelleen käytettävissä ratkaistaessa erimielisyyden sattuessa kysymystä radio- ja televisioyriytteen luvan saamisesta edelleenlähetykseen kaapeleitse sen laissa säädettyjen omien oikeuksien ja sen hankkimien oikeuksien osalta. Tätä koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi 48 §:n 4 momenttiin ja 54 §:n 1 momenttiin 5 kohtaan. Nämä säännökset koskevat toisista ETA-maista peräisin olevia lähetyksiä. Muista maista peräisin olevien lähetysten kaapelijakeluun sekä vapaasti etenevillä radioaalloilla lähetettäviin lähetyksiin sovelletaan nykyisiä säännöksiä.

Yleiset säännökset

13 artikla. Direktiivissä on nimenomainen säännös siitä, että direktiivi ei rajoita yhteisvalvontajärjestöjen toiminnan sääntelyä jäsenmaissa. Suomen tekijänoikeuslaissa on vähän

säännöksiä yhteisvalvontajärjestöjen toiminnasta edelleenlähettykseen liittyvissä asioissa. Edelleenlähettämisoikeuksia valvovan yhteisvalvontajärjestön tulee 25 h §:n mukaan olla opetusministeriön hyväksymä. Lain 26 §:n mukaan yhteisvalvontajärjestöllä on eräitä velvollisuuksia niitä oikeuksien haltijoita kohtaan, joita järjestö ei edusta. Direktiivin säännöksistä ei aiheudu muutoksia yhteisvalvontajärjestöjä koskeviin säännöksiin.

14 artikla. EU:n jäsenvaltioiden on 14 artiklan 1 kohdan mukaan saatettava voimaan satelliittidirektiivin edellyttämät kansalliset säädökset 1 päivään tammikuuta 1995 mennessä. Tämä koskee myös Suomea ja muita ETA:an kuuluvia valtioita.

Komissio antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2000 kertomuksen direktiivin soveltamisesta ja tekee tarvittaessa ehdotukset direktiivin muuttamisesta.

1.5. Valokuvien suoja

1.5.1. Valokuvan suojan kehitys ja nykyinen laki

Valokuvan suojasta on Suomen lainsäädännössä ollut säännöksiä vuodesta 1880 lähtien. Kirjailijan ja taiteilijan oikeudesta työnsä tuotisiin vuonna 1880 annetun asetuksen kolmannessa luvussa, jonka otsikkona oli "Taidetuotteiden jäljittelemisestä", oli erityinen säännös valokuvan suojasta. Jos joku oli tilauksetta ottanut valokuvan luonnon mukaan taikka valokuvaamalla kuvannut taideteoksen, jonka jäljitteleminen oli jokaiselle sallittu, toinen ei saanut tuota kuvaa viiden vuoden aikana valokuvaamalla myytäväksi jäljitellä. Edellytyksenä oli, että valokuvaaja oli joksikin kuvasta julkaistuun kappaleeseen pannut nimensä ja sen vuosiluvun, milloin ensimmäinen kuva oli otettu. Jos valokuva oli otettu tilauksesta, ei sen monistaminen ollut muuta tarkoitusta varten sallittu tilaajan suostumuksesta. Säännösten rikkomisesta oli samat sanktiot kuin varsinaista tekijänoikeutta koskevien säännösten rikkomisesta.

Lainvalmistelukunta totesi vuonna 1904, että vaikka valokuvaus parhaimmista tuotteistaan näyttäytyi taiteelliseksi menettelyksi, joka edellytti kehittyntä kykyä ja makua, sekä valokuvaajalle siitä syystä voitaisiin myöntää yhtäläinen tekijänoikeussuoja kuin kuvaamataiteen

alalla työskenteleville taiteilijoille, valokuvaustuotteiden ja kuvaamataiteiden teosten välillä oli periaatteellinen ero siinä, että valokuvat eivät olleet tekijänsä luomia vapaasti ja välittömästi taiteellisen toiminnan kautta, vaan olivat ennestään olevaisen toisintamista mekaanisilla keinoilla. Kun sitä paitsi käytännöllisen tarpeen vaatima laajennettu oikeussuoja voitiin antaa valokuvaustuotteille loukkaamatta sitä teoreettista perustaa, johon silloinen lainsäädäntö perustui, ei valokuville ehdotettu samaa suojaa kuin taideteoksille.

Vaikka lainvalmistelukunnan mietintö, johon edellä olevat ajatukset sisältyivät, ei joutunut lainsäädäntötoimiin, se kuvastaa hyvin valokuvan suojan kehityksen alkupistettä.

Oikeudesta valokuvaan on Suomessa säädetty erillisessä laissa vuodesta 1927 lähtien, jolloin annettiin laki oikeudesta valokuvaan (175/27) samanaikaisesti tekijänoikeudesta henkisiin tuotteisiin annetun lain (174/27) kanssa.

Mainittujen lakien antamisen jälkeen pohdittiin valokuvan suojan perustaa 1930-luvun lopulta lähtien myös pohjoismaisessa tekijänoikeuskomiteassa. Ratkaiseva merkitys valokuvan suojan kehityksen kannalta oli Ruotsin tekijänoikeuskomitean mietinnöllä vuodelta 1956 (SOU 1956:25). Mietinnössä pohdittiin melko laajasti kysymystä valokuvien suojan järjestämisestä. Ruotsin komitea totesi, että valokuvauksen alalla tapahtuneen huomattavan kehityksen johdosta vallitsevaksi käsitykseksi on tullut, että valokuvaamalla voidaan saada aikaan taiteellinen lopputulos. Valokuvausta voitiin pitää yhtenä taiteen tai taidekäsityksen lajeista.

Historiallisiin, elämäkerrallisiin ja muihin vastaaviin arvoihin nähden katsottiin olevan yleisen edun mukaista, että valokuvien suojan kesto ei ole yhtä pitkä kuin taideteosten. Ruotsin komitean mukaan oli muitakin suojaa vaativia valokuvia, kuten lehti- ja reportaasikuvia, mainoskuvia, passikuvia ja muita yksinkertaisempia kuvia, joiden tekijänoikeudellinen suojaaminen ei tullut kysymykseen. Seurauksena olisi ollut teoskäsittelyn rikkoutuminen. Taiteellisten valokuvien erityissuojasta puolestaan aiheutuisi erityisen vaikeita rajanveto-ongelmia taiteellisten ja muiden valokuvien kesken. Ruotsin komitea katsoi, että yhtenäisessä valokuvalaissa voidaan antaa sellainen suoja, joka vastaa korkeatasoistenkin kuvien suojan tarvetta. Siitä, että yksinkertaiset kuvat näin

saisivat laajempaa suojaa, ei katsottu aiheutuvan erityistä haittaa.

Suomen nykyisen lain valmistelutyöt eivät sisällä näin laajaa pohdintaa mutta Ruotsin mietintö kuvastaa ajakohtana vallinnutta oikeuspoliittista ajattelua myös Suomessa. Suomen vuoden 1953 komiteamietinnössä (1953:5) todettiin, että joitakin valokuvia voidaan pitää taiteen tai taidekäsityksen alaan kuuluvina taiteellisinä teoksina. Tekijänoikeutta koskevan lain soveltaminen näihin valokuviiin olisi sen vuoksi saattanut olla teoreettisesti perusteltua. Komitea katsoi, että historiallisten ja varsinkin käytännöllisten syiden vuoksi valokuvat tuli edelleen pysyttää niitä koskevan erityislain alaisina.

Tämä johti edelleen nykyisen erillisen oikeudesta valokuvaan annetun lain säätämiseen. Lain säännökset oli laadittu tekijänoikeudellisten säännösten rinnalla. Pyrkimyksenä oli, että valokuva laki antaisi pääasiassa saman suojan kuin tekijänoikeuslaki. Valokuvalaissa on kuitenkin vain yksi suojakohte. Näin laista tuli huomattavasti lyhyempi ja kirjoitustavaltaan yksinkertaisempi kuin tekijänoikeuslaista.

Valokuvaajalla on lain 1 §:n mukaan yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta valmistamalla siitä kappaleita ja näyttämällä kuvaa julkisesti. Oikeus koskee kuvaa sellaisenaan. Suoja ei alunperin ulottunut kuvan muunnelmiin.

Valokuvaajalla on lain 2 §:n mukaan tekijän oikeuksia vastaavat moraaliset oikeudet. Lain 5—13 §:ään sisältyvät oikeuden rajoitukset koskevat muun muassa kappaleiden valmistamista yksityistä käyttöä varten, arkistojen ja kirjastojen kopioimisoikeutta ja näyttämistä televisiossa sekä opetuksen yhteydessä.

Merkittävimmät erot vuoden 1961 valokuvalaissa tekijänoikeussuojaan verrattuna olivat tilauskuvia koskeva periaate ja valokuvan erityinen suoja-aika. Oikeus tilauksesta tehtyyn valokuvaan on valokuva lain säätämistä lähtien kuulunut tilaajalle, ellei toisin ole sovittu. Oikeus valokuvaan oli vuoden 1961 lain mukaan alunperin voimassa, kunnes 25 vuotta oli kulunut sen vuoden päättymisestä, jona valokuva julkistettiin.

Valokuvalaissa on tekijänoikeuslain säännöksiä vastaavat säännökset rangaistus- ja muista seuraamuksista.

Oikeudesta valokuvaan annettua lakia on tekijänoikeuslainsäädännön muutosprosessissa 1970- ja 1980-luvulla muutettu useita kertoja.

Valokuva lain kohdalla periaatteena on ollut se, että lakiin on tehty soveltuvin kohdin kaikki tekijänoikeuslakiin tehtyjä muutoksia vastaavat muutokset. Valokuva lakiin on yleensä tehty tekijänoikeus lain sanontoja vastaavat muutokset tai siihen on lisätty mahdollisimman samansisältöiset uudet säännökset kuin tekijänoikeus lakiin ja tekijänoikeus lain 2 a luvun tapauksessa viittaus tekijänoikeus lakiin.

Nykyisen valokuva lain voimassaoloaikana valokuvaajat ja heidän järjestönsä ovat toistuvasti esittäneet vaatimuksia erillisen valokuvan suojasta annetun lain kumoamisesta ja täten valokuvan suojan muuttamisesta niin, että taiteelliset valokuvat saisivat saman suojan kuin kuvataiteen teokset. Valokuvaajat ovat vedonneet muun muassa siihen, että kulttuuripoliitikassa valokuva on rinnastettu muihin luovan työn tuloksiin. Valokuvien käyttäjät — lehdistö, televisio ja kirjankustantajat — ovat vastustaneet tällaista kehitystä viitaten tästä aiheutuviin rajanvetovaikeuksiin, tilauksesta valmistettuja kuvia koskevan valokuva lain säännöksen poistumisesta aiheutuviin sopimuskäytännön ongelmiin ja muun muassa historiallisesti merkittävien kuvien julkaisemisen käytön vaikeutumiseen.

Tekijänoikeuskomitea esitti III osamietinnössään (komiteamietintö 1987:7), että suojan puutteet korjataan lähentämällä valokuvan suojaa tekijänoikeuteen eräissä tärkeissä kohdissa. Valokuvan suojaa ehdotettiin täydennettäväksi säätämällä, että valokuvaajan yksinoikeus koskee kuvaa sekä muuttamattomana että muutettuna. Komitea ehdotti lisäksi eräitä selvennyksiä tilauskuvia koskevaan säännökseen. Tärkein muutosehdotus koski valokuvan suoja-aikaa. Suoja-aika oli 25 vuotta kuvan julkistamisesta. Suoja-aika ehdotettiin pidennettäväksi 50 vuoteen kuvan valmistamistamisvuodesta.

Tilattuja kuvia koskevasta valokuva lain säännöksestä käytiin sekä komiteamietinnön valmistelun että hallituksen esityksen laatimisen yhteydessä perusteellinen keskustelu valokuvaajien järjestöjen edustajien ja kuvien käyttäjien välillä.

Vuonna 1990 annettu hallituksen esitys (HE 161/1990 vp) sisälsi komitean ehdotukset eräin tarkistuksiin ja täydennyksiin. Tilattuja kuvia koskeva säännös ehdotettiin säilytettäväksi komitean ehdottamalla tavalla selvennettyinä. Lain 15 §:ään ehdotettiin lisättäväksi yleinen säännös valokuva oikeuden luovutettavuudesta.

Näin muotoillut muutokset oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin tulivat voimaan tammi-kuun 16 päivänä 1991.

Erillinen laki oikeudesta valokuvaan säilytettiin siis edelleen viimeksi toimeenpannulla muutoskierroksella.

1.5.2. Valokuvan kansainvälinen suoja

Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin sopimuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan ilmaisu ”kirjalliset ja taiteelliset teokset” käsittää muun muassa valokuva-teokset, joihin rinnastetaan valokuvaamiseen verrattavalla tavalla ilmaistut teokset.

Bernin sopimuksen 7 artiklan 1 kohdassa olevan pääsäännön mukaan sopimuksessa myönnetty suoja on voimassa tekijän elinajan ja viisikymmentä vuotta hänen kuolemastaan. Artiklan 4 kohdan mukaan sopimuksen liitomaat voivat lainsäädännössään määrätä valokuvateosten suoja-ajan, jonka on kuitenkin oltava vähintään kaksikymmentäviisi vuotta teoksen valmistamisesta.

Yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen IV artiklan 3 kappaleen mukaan niissä valtioissa, joissa suojataan valokuvia, ei suoja-aika saa olla kymmentä vuotta lyhyempi.

Kysymys valokuvan suoja-ajan pidentämisestä Bernin sopimuksen yhteydessä kuuluu asioihin, joita harkitaan Bernin sopimusta täydentävän mahdollisen yleissopimuksen (”lisäpöytäkirja”) valmistelun yhteydessä. Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) hallintoelimet sisällyttivät tämän kysymyksen nimenomaisesti lisäpöytäkirjaa valmistelevalle komitean toimeksiantoon.

Myös Euroopan yhteisön tekijänoikeutta koskevat direktiivit vaikuttavat valokuvateosten suojaan.

Lokakuun 29 päivänä 1993 annetulla neuvoston direktiivillä tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta eli suoja-aikadirektiivillä yhtenäistetään tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten ja lähioikeuksien suojaamien kohteiden suoja-aika Euroopan unionin alueella. Direktiivi on sisällytetty ETA-sopimukseen ja jäsenvaltioiden on saatettava sen mukaiset lait voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä.

Bernin yleissopimuksessa tarkoitettujen kirjallisten tai taiteellisten teosten suoja-aika on direktiivin 1 artiklassa olevan pääsäännön mu-

kaan voimassa tekijän elinajan ja 70 vuotta tämän kuolemasta. Direktiivin 6 artiklan mukaan valokuvia, joita tekijänsä luovan työn tuloksina on pidettävä aluperäisinä, suojataan 1 artiklan mukaisesti. Artiklassa on nimenomainen säännös, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat säätää myös muiden valokuvien suoja-

Suoja-aikadirektiivin mukaisesti teosten suoja-aika tulee pidentää nykyisestä 50 vuodesta 70 vuoteen tekijän kuolinvuodesta. Suurin direktiivistä aiheutuva muutos koskee valokuvia. Valokuvien suoja-aika on nykyään voimassa 50 vuotta sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Myös valokuvateosten suoja-aika tulee pidentää 70 vuoteen tekijän kuolinvuodesta.

Direktiivi jättää edellä sanotulla tavoin nimenomaisesti jäsenvaltioiden harkintaan, suojataanko muita valokuvia kuin valokuvateoksia. Suojan taso ja suoja-aika ovat avoimia kysymyksiä, joihin direktiivi ei anna ohjetta.

Kansainvälisesti valokuvien suojaaminen erillisellä lailla on pohjoismainen erikoisuus ja poikkeuksellinen järjestely. Valokuvateosten suoja-aika on esimerkiksi useimpien Euroopan maiden kansallisissa lainsäädännöissä sama kuin muiden teosten suoja-aika eli tällä hetkellä 50 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Saksassa ja Espanjassa teosten yleiset suoja-ajat ovat 70 ja 60 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Näissä maissa on muille valokuville kuin valokuvateoksille säädetty lyhyempi suoja-aika.

1.5.3. Muutoksen syyt ja ehdotus

Edellä jaksossa 1.5.1. selostetun oikeudesta valokuvaan annetun lain muutoksen valmistelun aikana olivat vastaavat kysymykset esillä muiden pohjoismaiden komiteavalmistelussa. Tanskan tekijänoikeuskomitea oli vuonna 1986 annetussa mietinnössään (Betænkning nr 1063. København 1986) ehdottanut, että valokuvia koskevat suojasäännökset siirrettäisiin tekijänoikeuslakiin. Norjan komitea ehdotti (NOU 1987:16) tekijänoikeuslakiin sisällytettäväksi säännöksen, jonka mukaan valokuvain mukainen suoja ei sulje pois tekijänoikeuslain mukaista suojaa. Ruotsin tekijänoikeuskomitea ehdotti loppumietinnössään (SOU 1990:30) erillisen valokuvain kumoamista.

Lainsäädännöllisiä johtopäätöksiä ei Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa ollut vuoteen 1990

mennessä tehty. Ehdotukset sisältyivät vasta vuosina 1993 ja 1994 annettuihin Ruotsin ja Tanskan hallituksen esityksiin.

Ruotsissa annettiin joulukuun 2 päivänä 1993 hallituksen esitys erillisen oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta (Prop. 1993/94:109) ja valokuvan suojan järjestämisestä tekijänoikeuslaissa. Ruotsin eduskunta hyväksyi lainmuutokset huhtikuun 14 päivänä 1994 (SFS 1994:190) ja uudet säännökset tulivat voimaan heinäkuun 1 päivänä 1994.

Tanskassa annettiin helmikuun 9 päivänä 1994 esitys uudeksi tekijänoikeuslainsäädännöksi, johon sisältyy ehdotus erillisen valokuvain kumoamisesta ja valokuvan suojan siirtämisestä tekijänoikeuslakiin.

Norjan kulttuuriministeriön ehdotus tekijänoikeuslainsäädännön muutoksiksi joulukuulta 1993 sisältää vastaavan rakenteellisen ehdotuksen.

Valokuvateokset ovat Islannissa saaneet tekijänoikeussuojaa vuodesta 1943 lähtien. Erilliset säännökset valokuvan suojasta kumottiin Islannissa uuden tekijänoikeuslain antamisen yhteydessä vuonna 1972.

EU:n suoja-aikadirektiivillä on ollut ratkaiseva vaikutus muiden pohjoismaiden lakiehdotusten sisältöön. Esimerkiksi Ruotsin hallitus lykkäsi valokuvan suojan integroimista tekijänoikeuslakiin koskevan ehdotuksen nimenomaan ajankohtaan, jolloin on selvyys suoja-aikadirektiivin sisällöstä. Kun EU:n neuvosto oli heinäkuussa 1993 päättänyt direktiiviä koskevasta yhteisestä kannasta, katsoi Ruotsin hallitus, että ei enää ollut estettä lopullisen johtopäätöksen tekemiselle valokuvaa koskevan erillisen lain kumoamisesta.

Toimikunnan käsityksen mukaan erillisen valokuvan suojaa koskevan lain säilyttäminen ei ole Suomessakaan tarkoituksenmukaista suoja-aikadirektiivin antamisen jälkeen. Tätä johtopäätöstä tukee edellä selostettu pohjoismainen kehitys.

On lisäksi erityisesti otettava huomioon, että vastauksessaan hallituksen esitykseen oikeudesta valokuvaan annetun lain muuttamisesta (HE 161/1990 vp) eduskunta edellytti, että hallitus osallistuu aktiivisesti valokuvan suojaa koskevaan pohjoismaiseen lainsäädännön kehittämistyöhön ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin valokuvan suojaa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Toimikunta ehdottaa edellä sanotuin perustein, että valokuvaa koskeva erillinen laki

kumotaan ja valokuvan suoja siirretään tekijänoikeuslakiin. Vaikka suoja-aikadirektiivin mukaiset muutokset lakiin on tehtävä vasta heinäkuun 1 päivään 1995 mennessä, muutos soveltuu parhaiten tehtäväksi nyt esillä olevan suhteellisen laajan tarkistuksen yhteydessä.

Valokuvan suojan integroinnilla tekijänoikeuslakiin saavutetaan eräitä merkittäviä etuja. Valokuvan suoja koskettaa suurta joukkoa valokuvaajia ja kuvien käyttäjiä ja on taloudellisesti merkittävä kysymys. On tärkeää, että lainsäädäntö on pohjoismaissa perusratkaisuiltaan yhtenäinen. Yhdistämällä valokuvan suoja tekijänoikeuslakiin voidaan pohjoismainen lakiyhtenäisyys tässä asiassa säilyttää. Tältä osin pohjoismaiset lait tulevat paremmin vastamaan myös muiden Euroopan maiden lakeja.

Oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisella tekijänoikeuslainsäädäntö yksinkertaistuu. Samalla poistuu tarve tehdä tekijänoikeuslain muutosten kanssa samanaikaisia tarkistuksia toiseen lakiin. Mikäli oikeudesta valokuvaan annettua lakia ei kumottaisi tässä vaiheessa, tulisi siihen tehdä nyt tässä hallituksen esityksessä ehdotettavat vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä aiheutuvat muutokset. Tällöin jouduttaisiin tekemään ero teoksena pidettävien valokuvien ja muiden kuvien välillä. Tämä on erityisenä lisäperusteena sille, että valokuvan suoja ehdotetaan yhdistettäväksi tekijänoikeuslakiin jo ennen suoja-aikadirektiivistä aiheutuvia muita muutoksia.

Muutos ehdotetaan tehtäväksi siten, että valokuvan suojaan tehdään vain ne välttämättömät muutokset, joita suojan sisällyttämisestä tekijänoikeuslakiin aiheutuu.

Erillisen valokuvan suojaa koskevan lain pääperusteena on ollut se, että annettaessa suoja kaikille valokuville ei ole ollut tarvetta kansallisessa lainsäädännössä tehdä eroa valokuvateosten ja muiden valokuvien välillä. Valokuvan suoja on lisäksi voitu muotoilla ottaen huomioon valokuvan suojan erityiset tarpeet ja perusteet verrattuna muihin teoslajeihin ja suojattuihin kohteisiin. Kun suoja siirretään mahdollisimman sellaisenaan tekijänoikeuslakiin, ei ole perustetta erillisen lain säilyttämiseen.

Kun tällä hetkellä kaikki kuvat ovat suojattuja kuvien omaperäisyydestä riippumatta, ehdotetaan, että valokuvien suoja rakennetaan, samoin kuin muissa pohjoismaissa on säädetty tai ehdotettu, toisaalta tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisen yleisen tekijänoikeussuojan ja toisaal-

ta lain 49 a §:ään ehdotettavan muiden valokuvien suojan pohjalle.

1.5.4. Valokuvan suojan säätäminen tekijänoikeuslaissa

Toimikunta ehdottaa edellä sanotuin tavoin, että valokuvan suoja siirretään tekijänoikeuslakiin ja oikeudesta valokuvaan annettu laki kumotaan. Valokuvain kumoamisesta ehdotetaan annettavaksi erillinen laki. Valokuvateosten suoja sisällytetään tekijänoikeuslakiin ottamalla tekijänoikeuslain 1 §:ssä olevaan suojattujen teoslajien esimerkkiluetteloon nimenomainen maininta valokuvateoksista. Jotta kaikki ne valokuvat, jotka nykyisin ovat suojattuja, pysyisivät edelleen suojattuina, ehdotetaan, että eräitä tekijänoikeutta lähellä olevia oikeuksia koskevaan lain 5 lukuun otetaan uusi 49 a §, joka koskee muiden valokuvien kuin valokuvateosten suojaa.

Valokuvateokset ehdotetaan sisällytettäväksi lain 1 §:ssä olevaan luetteloon korvaamalla lain sanonta "kuvataiteen...tuote" sanonnalla "valokuvateos tai muu kuvataiteen teos".

Jotta valokuva olisi suojattu teoksena, sen täytyy yltää teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että valokuvan tulee olla tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos. Tarkoitus on, että teostaso arvioitaessa noudatetaan samoja periaatteita kuin muidenkin teosten osalta.

Valokuvateokset perustuvat visuaaliseen ilmaisuun samoin kuin kuvataiteen teokset. Muista teoksista valokuvateokset erottaa käytetty tekniikka, valokuvaus. Tarkoituksena on, että laki ei tässä suhteessa muutu. Valokuvateoksena pidetään myös valokuvaukseen verrattavalla tavalla ilmaistuja teoksia samoin kuin nykyisen valokuvain 1 §:n 2 momentin mukaan valokuvina pidetään valokuvaamiseen verrattavin menetelmin valmistettua kuvaa.

On tarkoituksenmukaista soveltaa lain kuvataiteen teoksia koskevia erityissäännöksiä myös valokuvateoksiin. Tämän perusteena on teoslajien samankaltaisuus. Yhdistämällä valokuvateoksia ja kuvataiteen teoksia koskeva sanonta lain 1 §:ssä saavutetaan se etu, että esimerkiksi eräissä lain 2 luvussa olevissa oikeuksien rajoitussäännöksissä ei tarvita erillistä mainintaa valokuvateoksista.

1.5.5. Valokuvateoksen suoja-aika

Kaikkien valokuvien suoja-aika on nykyisin

valokuvain 16 §:n mukaisesti 50 vuotta sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. Suoja-aika pidennettiin nykyiseen tammikuun 16 päivänä 1991 voimaan tulleella lainmuutoksella. Aikaisempi suoja-aika oli 25 vuotta kuvan julkistamisvuodesta.

Sisällyttämällä nyt ehdotettavalla tavalla valokuvateosten suoja tekijänoikeuslakiin ja kytkemällä se teosten suojaan yleensä valokuvan suoja-aika seuraa yleistä tekijänoikeuden suoja-aikaa, joka on tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan viisikymmentä vuotta tekijän, tai lain 6 §:ssä tarkoitettujen yhteisteosten kohdalla, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Myös lain 44 §:ssä olevat suoja-aikaa koskevat erityissäännökset teoksista, jotka julkaistaan tekijän nimeä, salanimeä tai nimimerkkiä ilmoittamatta, tulevat sovellettavaksi valokuvateoksiin.

Kuten edellä on todettu, edellyttää EU:n suoja-aikadirektiivi sitä, että valokuvateoksille annetaan sama suoja-aika kuin muillekin teoksille. Suoja-ajan tulee heinäkuun 1 päivästä 1995 lukien olla 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Suoja-aikadirektiivin edellyttämistä muutoksista tekijänoikeuslakiin annetaan myöhemmin erillinen hallituksen esitys. Nyt ehdotetun muutoksen jälkeen ei tässä yhteydessä ole tarvetta antaa erikseen säännöksiä valokuvateosten suoja-ajasta. Suoja-aikadirektiivistä tulee kuitenkin aiheutumaan muutoksia sellaisten valokuvateosten osalta, joiden suoja-aika on jo päättynyt.

1.5.6. Tilatut kuvat

Oikeudesta valokuvaan annetun lain 15 §:n 1 momentin mukaan oikeus valokuvaan voidaan luovuttaa kokonaan tai osittain. Valokuvan kappaleen luovutukseen ei sisälly valokuvaa koskevan oikeuden luovutusta. Tämä säännös lisättiin lakiin vuonna 1991 ja se vastaa tekijänoikeuslain 27 §:n 1 momentissa ja 2 momentin 1 lauseessa olevia yleisiä säännöksiä tekijänoikeuden siirtymisestä.

Valokuvain 15 §:n 2 ja 3 momentissa ovat säännökset tilauksesta valmistetuista valokuvista. Näistä keskeisessä 15 §:n 2 momentissa olevan säännöksen mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan siirtyy tilaajalle, ellei toisin ole nimenomaan sovittu. Lain 15 §:n 3 momentin mukaan valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajalla on, vaikka valokuvaaja

olisi on pidättänyt itselleen oikeuden kuvaan, oikeus antaa lupa valokuvan ottamiseen sanomalehteen, aikakauskirjaan tai elämäkerralliseen kirjoitukseen, jollei valokuvaaja erikseen ole pidättänyt itselleen oikeutta kieltää sitä.

Koska lakiin ei ole tarkoitus tehdä muita muutoksia kuin mitä valokuvateosten suojan siirtäminen tekijänoikeuslakiin välttämättä edellyttää, ehdotetaan, että edellä mainitut tilauksesta valmistettua valokuvaa koskevat säännökset otetaan tekijänoikeuslakiin. Ehdotetaan, että lakiin otetaan uusi 40 c §, jonka sisältö on sama kuin valokuvain mainittujen säännösten.

Edellä sanottu ehdotus on perusteltu, vaikka tekijänoikeuslain yleisenä lähtökohtana on se, että tekijänoikeus syntyy tekijälle. Tilatuista kuvista on ollut säännös lainsäädännössä koko valokuvaoikeuden olemassaoloajan. Tänä aikana kuvien tuotanto ja käyttö on kasvanut sekä taloudelliselta että tiedonvälityksen kannalta merkittäväksi toiminnaksi. Myös yksittäisillä kuvilla ja niiden käyttöoikeuksilla voi olla suuri taloudellinen ja muu arvo.

Alan nykyinen käytäntö perustuu nykyiseen lakiin. Tiedossa ei ole sellaisia epäkohtia, jotka välttämättä edellyttäisivät säännösten muuttamista.

Mikäli nykyisiä säännöksiä tilatusta kuvasta ei sisällytettäisi tekijänoikeuslakiin, johtaisi normaali sopimuksen tulkinta nimenomaisen käyttöoikeuksia koskevan sopimuksen puuttuessa yleensä kuitenkin siihen, että tilauksen edellyttämät käyttöoikeudet katsottaisiin siirtyvän tilaajalle.

Tilauksuvia koskevien säännösten säilyttämisestä käsiteltiin perusteellisesti vuonna 1991 voimaan tulleen lainmuutoksen valmistelun kuussa. Tässä yhteydessä ei ole syytä muuttaa silloin tehtyä johtopäätöstä.

1.5.7. Muiden valokuvien kuin valokuvateosten suoja

Tekijänoikeuslain 49 a §:ään ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jonka suojataso on olennaisesti sama kuin nykyisen valokuvain suojataso.

Ehdotettavan 49 a §:n 1 momentti vastaa sisällöltään valokuvain 1 §:n 1 momentin säännöstä. Valokuvaajalla olisi siten oikeus määrätä kuvasta muuttamattomana tai muutettuna. Oikeudet ulottuisivat kuvan kappalei-

den valmistamiseen ja kuvan näyttämiseen. Kappaleiden valmistusoikeutta koskevaa säännöstä ehdotetaan yksinkertaistettavaksi niin, että säännökseen ei oteta nykyisessä laissa olevaa mainintaa kappaleen valmistuksen tekotavoista. Nykyisen lain mukaan oikeus koskee kappaleen valmistusta "valokuvaamalla, painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen". Valmistustapojen esimerkkiluettelo on tarpeeton. Lain sisältö on tarkoitettu pidettäväksi ennallaan.

Samoin kuin nykyisen valokuvain myös 49 a §:n suojan kohteena ovat kaikki valokuvat. Nykyisen valokuvain 1 §:n 2 momentissa on säännös, jonka mukaan valokuvana pidetään myös kuvaa, joka valmistetaan valokuvaamiseen verrttavien menetelmin. Tätä vastaavaa säännöstä ei ehdoteta otettavaksi 49 a §:ään. Ratkaisu vastaa edellä valokuvateosten kohdalla omaksuttua ratkaisua.

Mitä on pidettävänä valokuvana, on riittävän selvää ilmankin edellä mainittua erityistä säännöstä. Lakia ei tässä suhteessa muuteta. Valokuvana pidetään valon vaikutuksesta sille herkkään materiaaliin syntyneitä kuvia. Valo voi olla näkyvää tai näkymätöntä, kuten infrapuna- tai röntgensäteitä. Valokuvaukseen verrattavana menetelmänä pidetään myös lämmön avulla tapahtuvaa kuvaamista. Kuvan kiinnitysalustana puolestaan voi olla mikä tahansa tähän soveltuva väline tai aine. Valokuvana pidetään siis esimerkiksi magneettiselle kuvanauhalle tai tietokoneen muistiin tallennettuja kuvia, vaikka niitä ei voi nähdä ilman teknisiä apuvälineitä.

Niihin valokuviin, jotka täyttävät teoksen suojalle asetettavan omaperäisyysvaatimuksen, sovelletaan lain 1 §:ää ja muita tekijänoikeuslain teoksia koskevia säännöksiä. Lain 49 a §:n kolmanteen momenttiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

Pääasialliseksi eroksi valokuvateoksen ja lain 49 a §:n mukaisen suojan välillä jää ehdotuksen mukaan valokuvateoksen suoja-aika, joka seuraa tekijänoikeuden yleistä suoja-aikaa.

Toinen merkittävä ero on, että 49 a §:n mukaiset oikeudet eivät rakennu yleisön saattamiseen saattamisoikeuden pohjalta vaan kappaleiden valmistamis- ja näyttämisoikeuden pohjalta. Tämän mukaisesti muiden valokuvien kuin valokuvateosten suoja ei ulotu kuvan levittämiseen, kuten myyntiin, vuokraamiseen ja lai-

naamiseen. Sen linjan mukaisesti, että muiden valokuvien suoja säilytetään tämän siirron yhteydessä mahdollisimman ennallaan, ei tässä suhteessa ehdoteta suojan laajentamista kaikkiin yleisön saataviin saattamismuotoihin.

Valokuvia otetaan päivittäin sekä ammattimaisessa että harrastustoiminnassa valtavia määriä. Osa kuvista ei yllä teostasoon. Rajanveto-ongelmia valokuvateosten ja muiden valokuvien välillä vähentää se, että suojoissa ei 49 a §:n mukaisen suoja-ajan kuluessa ole muita olennaisia eroja kuin edellä mainittu levitysoikeuden puuttuminen muilta kuvilta kuin valokuvateoksilta.

Tarve eron tekemiseen valokuvateoksen ja muun valokuvan välillä tulee ajankohtaiseksi verrattain harvoin sen vuoksi, että kuvien kappaleiden valmistamis- ja näyttämistarpeet keskittyvät viittäkymmentä vuotta nuorempiin kuviin.

Eron tekeminen ehdotettavan 49 a §:n suoja-aikaa vanhempien valokuvateosten ja vapaaksi tulleiden muiden valokuvien välillä ei eroa siitä nykyisen lain mukaisesta rajanvetotilanteesta, joka aiheutuu valokuvain mukaan suojattujen kuvien kansainvälisen suojan rajoittumisesta sellaisiin kuviin, jotka ovat Bernin sopimuksen mukaan valokuvateoksia.

Muiden valokuvien suoja-ajaksi ehdotetaan nykyisen valokuvain mukaista suoja-aikaa. Lain 49 a §:n 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulu- nut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.

Valokuvateoksen ja lain 49 a §:n mukaan suojattujen valokuvien suoja on tarkoituksen- mukaista säätää muilta osin niin identtiseksi kuin mahdollista.

Toimikunta ehdottaa, että 49 a §:n mukaisen valokuvien suojan muotoilussa vastaamaan tekijänoikeuden suoja käytetään viittaustekniikkaa samalla tavalla kuin muissa lähioikeus- säännöksissä.

Edellä sanotun mukaisesti ehdotetaan, että 49 a §:ään otetaan kolmas momentti, jonka mukaan säännöksessä tarkoitettuihin valokuviin sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 momentissa, 3 §:ssä, 7—9 ja 11 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 §:ssä, 14 §:n 1 ja 3 momentissa, 15, 16 ja 18 §:ssä, 20, 22 ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa, 25 b-25 d, 25 f-25 i, 26, 26 a-26 h, 27—29, 39—40 ja 41—42 §:ssä on

säädetty. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

Edellä olevan mukaisesti 49 a §:ssä tarkoitettuihin valokuviin sovelletaan vastaavasti seuraavia säännöksiä:

2 §:n 2 momentti. Kappaleen valmistamisen määritelmä.

3 §:n 1 ja 2 momentti. Moraaliset oikeudet.

7—9 §. Tekijäolettama. Julkistetun ja julkaistun teoksen määritelmä. Vapaat teokset.

11 §. Yleiset rajoituksia koskevat säännökset.

12 §:n 1 ja 2 momentti. Valmistaminen yksityiseen käyttöön.

13 §. Valokopiointi.

14 §:n 1 ja 3 momentti. Kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa.

15 §. Kappaleiden valmistaminen eräissä laitoksissa.

16 §. Kappaleiden valmistaminen kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa.

18 §. Opetuksessa käytettävät kokoomateokset.

20 §. Teosten näyttäminen.

22 §. Sitaatti.

25 §. Taideteosten ja rakennusten toisintaminen.

25 a §:n 1 ja 2 momentti. Myynti- ja näyttelyluettelot. Julkiselle paikalle pysyvästi sijoitetut teokset.

25 b. Päiväntapahtuman toisintaminen.

25 d. Asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito.

25 f. Radio- ja televisiolähetysiksi koskeva sopimuslisenssisäännös.

25 g. Radio- ja televisiolähetysten tallentaminen eräissä tapauksissa.

25 h. Radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskeva sopimuslisenssi.

25 i. Ns. jakeluvälvoitteen alaisten radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä koskeva säännös.

26 §. Sopimuslisenssiä koskeva yleinen säännös.

26 a—26 h §. Korvaus teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

27 §. Tekijänoikeuden siirtyminen.

28 §. Teoksen muuttaminen ja oikeuden edelleen luovuttaminen tekijänoikeutta siirretäessä.

29 §. Kohtuuttoman ehdon sovittelua koskeva viittaussäännös.

39 §. Sopimus elokuvaamisesta.

40 §. Elokuvaamista koskevaan sopimukseen liittyvät velvoitteet.

40 c §. Tilattu valokuvateos ja valokuvaamalla tehty muotokuva.

41 ja 42 §. Perintöä ja ulosmittausta koskevat erityissäännökset.

1.5.8. Muut muutoksesta aiheutuvat vaikutukset

Valokuvateosten ja muiden valokuvien suojaan tulee joitakin muutoksia, jotka aiheutuvat siitä, että eräät sovellettavaksi tulevat tekijänoikeuslain säännökset poikkeavat vastaavista valokuvain säännöksistä. Suurin osa jäljempänä mainituista tekijänoikeuslain säännöksistä ehdotetaan edellä selostetulla viittaussäännöksellä sovellettaviksi myös muihin valokuviin kuin valokuvateoksiin.

Valokuvain 1 §:n mukaisiin valokuvaajan oikeuksiin ei sisälly oikeutta kuvan saattamiseen yleisön saataville kuvaa levittämällä. Valokuvateoksiin nähden tulevat sovellettaviksi tekijän oikeuksia koskevat tekijänoikeuslain 2 §:ssä olevat säännökset. Valokuvateoksen tekijällä on siis ehdotuksen mukaan myös oikeus määrätä valokuvateoksen kappaleen levittämisestä tarjoamalla se myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi tai levittämällä sitä muulla tavoin. Vastaavasti tulevat sovellettavaksi lain levitysoikeutta koskevat oikeuksien rajoitus- ja muut säännökset. Tämä ei koske muita valokuvia kuin valokuvateoksia.

Valokuvain 3 §:ssä olevan säännöksen mukaan valokuvaajana voidaan pitää myös sitä, jonka toiminimi pannaan kuvan kappaleeseen tai ilmaistaan kuvan yhteydessä. Tekijänoikeuslain 7 §:n mukaan tekijänä voidaan pitää vain luonnollisia henkilöitä.

Valokuvain 7 §:n mukaan arvostelemaan tai tietelliseen esitykseen saa ottaa siihen liittyviä julkistettuja valokuvia, kansantajuistietelliseen esitykseen kuitenkin vain korvausta vastaan. Ehdotetun tekijänoikeuslain 25 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säännöksen alkuosaa vastaava säännös. Kuten 1.2.10. jaksossa on ehdotettu, kansantajuistieteellisiä esityksiä koskeva rajoitus ehdotetaan laista poistettavaksi.

Valokuvain 10 §:ssä olevan pakkolisenssisäännöksen mukaan saa asetuksessa säädettävä televisioyrittäjä korvausta vastaan näyttää julkistettua valokuvaa, jollei valokuvaaja ole kieltänyt näyttämistä. Säännös ei koske elokuvaa.

Sekä valokuvateosten että muiden valokuvien näyttäminen televisiolähetyksissä järjestyy ehdotuksen mukaan yleisen televisiolähetystä koskevan tekijänoikeuslain 25 f §:ssä olevan sopimuslisenssisäännöksen mukaan.

Valokuvain 11 §:ssä ovat oikeuksia rajoittavat säännökset valokuvan näyttämisestä panemalla kuva julkisesti näytteille. Tekijänoikeuslaissa valokuvateoksen ja muun valokuvan näyttämisoikeuden raukeaminen järjestyy yleisen 20 §:ssä olevien säännösten mukaan. Valokuvateoksiin ja muihin valokuviin tulee sovellettavaksi myös tekijänoikeuslain 25 §:n 2 momentissa oleva säännös, jonka mukaan julkaistun tai luovutetun taideteoksen kappaleen saa sisällyttää elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on esityksessä toisarvoinen merkitys.

Valokuvateosten ja muiden valokuvien suojaan tulee joitakin muutoksia myös siitä syystä, että tekijänoikeuslaissa on säännöksiä, joita vastaavia ei ole valokuvailaissa.

Valokuvain 15 §:n 1 momentissa on tekijänoikeuslain 27 §:n 1 momenttia vastaava säännös valokuvaoikeuden luovutettavuudesta. Tekijänoikeuslain 28 §:ssä on tekijänoikeuden luovutusta koskeva erityissäännös, jollaista ei ole valokuvailaissa. Ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Säännös tulee sovellettavaksi valokuvateoksiin ja edellä ehdotetun viittauksen mukaan myös muihin valokuviin.

Valokuvailaissa ei ole tekijänoikeuslain 39 ja 40 §:ää vastaavia säännöksiä elokuvaamisoikeutta koskevista sopimuksista. Säännökset tulevat sovellettaviksi valokuvateoksiin ja ehdotetun viittaussäännöksen mukaan myös muihin valokuviin.

1.5.9. Siirtymäsäännökset ja lain kansainvälinen soveltaminen

Ehdotetaan, että siirtymäsäännöksiin otetaan säännös, jonka mukaan tekijänoikeuslaissa olevia säännöksiä valokuvateosten ja valokuvien suojasta sovelletaan kuviin, joiden suoja-aika ei nykyisten säännösten mukaan ole lakannut. Valokuvateos tai valokuva, jonka suoja-aika on lakannut, ei tämän muutoksen johdosta tule uudelleen suojatuksi.

Ehdotettavien siirtymäsäännösten mukaan

aikaisemman lain säännöksiä sovelletaan kuitenkin aikaisemman lain voimassaolonaikana tapahtuneeseen valokuvateosten ja valokuvien käyttöön. Aikaisempaa lakia sovelletaan myös sen voimassaolonaikana tehtyihin sopimuksiin.

Valokuvateosten suojan sovellettavuuteen noudatetaan tekijänoikeuslain 63 §:ssä olevia säännöksiä. Pykälän 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdat soveltuvat valokuvateosten suojaan.

Uuden 49 a §:n mukaisen muiden valokuvien suojan sovellettavuus ehdotetaan järjestettäväksi samoin kuin nykyisessä valokuvain 24 §:ssä on säädetty. Säännöksen sovellettavuuskriteerit ovat samat kuin tekijänoikeuslain 63 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohtien kriteerit, joten lain 64 §:n 5 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus 63 §:n mainittuihin kohtiin.

Kansainväliset sopimukset eivät koske ehdotun 49 a §:n mukaisten valokuvien suojaa, joten kysymys on lähtökohtaisesti puhtaasti Suomen lain edellä mainittujen säännösten perusteella määräytyvästä suojasta. Koska näiden valokuvien suojaa ehdotetaan sovellettavaksi kansallisuuskriteerin perusteella, tulee suoja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 4 artiklan mukaan myöntää myös muiden ETA-maiden kansalaisille. Tekijänoikeuslain soveltamisesta Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen liittyneistä maista peräisin oleviin lähioikeuksien suojaamiin kohteisiin annettavaksi ehdotettavaan asetukseen on tarkoitus ottaa nimenomainen säännös 49 a §:n mukaisen suojan ulottamisesta ETA-maiden kansalaisiin.

1.6. Jälleenmyyntikorvaus

Yleistä

Jälleenmyyntikorvauksella tarkoitetaan tekijänoikeuslakiin tai muuhun lakiin otettua säännöstä, jonka mukaan tekijälle on suoritettava tietyn perusteen mukainen maksu hänen luovuttamiensa kuvataiteen teosten edelleen myynneistä eräissä tapauksissa. Jälleenmyyntikorvaus on perusteltu, koska on kohtuullista turvata tekijälle ja hänen oikeudenomistajilleen osuus tekijän teosten hyödyntämisestä taidekaupassa. Taideteosten jälleenmyynti on näiden teosten tyypillinen käyttötapa, joka laajentaa usein teoksen käyttäjäpiiriä ja yleisöä. Tekijänoikeuden kehittämisen kannalta on tarkoituksenmukaista, että teosten käyttöön mahdollisesti liit-

tävät taloudelliset seuraukset kytketään tällaisiin käyttömuotoihin.

Ensimmäinen jälleenmyyntikorvausta koskeva säännös otettiin vuonna 1920 Ranskan tekijänoikeuslakiin ja nykyisin jälleenmyyntikorvaus on eri muodoissa käytössä yli 30 valtiossa. Euroopassa jälleenmyyntikorvaus on Ranskan lisäksi toteutettu Islannissa, Tanskassa, Norjassa, Saksassa, Espanjassa, Belgiassa, Italiassa, Jugoslaviassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Puolassa, entisessä Tsekkoslovakiassa, Turkissa ja Unkarissa.

Nykytila

Suomen lainsäädäntöön ei sisälly kuvataiteen jälleenmyyntikorvausta koskevia säännöksiä. Tekijänoikeuskomitea ehdotti VI mietinnössään säädettäväksi erillislain kuvataiteen jälleenmyyntikorvauksesta. Ehdotetun lain mukaan jälleenmyyntikorvaus olisi suoritettava tekijänoikeuslaissa tarkoitettujen tekijän omistuksesta luovuttamien kotimaisten ja ulkomaisten kuvataiteen teosten ammattimaisesta ja julkisesta myynnistä käytettäväksi korvauksina kotimaisille kuvataiteilijoille ja kuvataiteilijoiden yhteisiin tarkoituksiin.

Komitean lähtökohtana lainsäädäntöratkaisua tehtäessä oli kuvataiteen sosiaalisten ja muiden erityisolosuhteiden huomioon ottaminen siten, että ratkaisu edistäisi koko kuvataiteilijakunnan asemaa. Valittu ratkaisu pohjautui ensi sijaisesti tarkoituksenmukaisuussyyhin ja käytännön toimivuuteen.

Jälleenmyyntikorvauksen luonteen ja tavoitteiden sekä käytännön toteutuksen kannalta komitea piti tarkoituksenmukaisimpana, että maksu olisi luonteeltaan yksityisoikeudellinen.

Enemmistö lausunnonantajista suhtautui pääosin myönteisesti ehdotukseen. Useissa lausunnoissa katsottiin kuitenkin, että jälleenmyyntikorvaukset tulisi teosten suoja-aikana tilittää tekijöille ja näiden oikeudenomistajille ja että ainoastaan vapaaksi tulleiden teosten jälleenmyyntikorvaukset tulisi käyttää kuvataiteilijoiden yhteisiin tarkoituksiin.

Oikeusministeriö toi lausunnossaan esiin jälleenmyyntikorvauksen säätämiseen liittyviä periaatteellisia ja lakiteknisii ongelmia. Ministeriö ei sinänsä vastustanut kuvataiteilijoille säädettävää oikeutta jälleenmyyntikorvauksiin,

vaan piti korvausoikeuden säätämistä kuvataiteilijoiden kannalta sekä oikeudenmukaisena että kohtuullisena.

Komitean ehdotukseen kielteisesti suhtautuvat arvostelivat ennen kaikkea korvauksen ulottamista myös teoksiin, joiden suoja-aika on päättynyt. Kyseessä katsottiin olevan veronluontoinen maksu. Kuvataiteilijoiden sosiaalisen aseman parantamisen tulisi lausunnonantajien mielestä tapahtua muunlaisen kuin tekijänoikeudellisen lainsäädäntötyön yhteydessä.

Tekijänoikeustoimikunta ehdotti mietinnössään kuvataiteen teosten jälleenmyyntimaksua koskevien säännösten ottamista tekijänoikeuslakiin. Ehdotettu jälleenmyyntimaksu olisi koskenut myös teoksia, joiden suoja-aika on kulunut umpeen. Maksu olisi teosten suoja-aikana maksettu pääsääntöisesti teoksen tekijöille ja tekijän kuoltua tämän oikeudenomistajille. Suoja-ajan päätyttyä maksu olisi käytetty tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin. Toimikunnan lakiehdotuksen mukaan yksittäisellä tekijällä ei olisi kuitenkaan ollut subjektiivista oikeutta jälleenmyyntimaksuun teoksensa myynnistä. Jälleenmyyntimaksua koskevia säännöksiä olisi sovellettu Suomessa tapahtuneisiin myynteihin.

Toimikunnan ehdotuksesta annetuissa lausunnoissa taiteilijajärjestöt puolsivat ehdotusta. Sen sijaan muun muassa taidekauppaa edustavat tahot vastustivat jälleenmyyntimaksua. Useissa lausunnoissa tuotiin esiin myös jälleenmyyntimaksuun liittyviä oikeudellisia ja periaatteellisia ongelmia. Suomen Taiteilijaseura ry katsoi myöhemmin, että mikäli jälleenmyyntimaksua ei voida toteuttaa oikeudellisista tai taloudellisista syistä toimikunnan ehdottamassa muodossa, lakiin tulisi ottaa useimmissa EU-maissa käytössä oleva puhtaasti tekijänoikeudellinen jälleenmyyntikorvaus.

Kansainvälinen kehitys ja muiden maiden lainsäädäntö

Bernin sopimuksen 14 ter artiklaan sisältyvät jälleenmyyntikorvausta koskevat määräykset. Bernin sopimuksessa jälleenmyyntikorvaus ei ole tekijälle kuuluva vähimmäisoikeus, vaan sopimuksen jäsenvaltiot voivat vapaasti valita, tunnustetaanko korvausoikeus kansallisessa lainsäädännössä. Jälleenmyyntikorvaukseen ei sovelleta kansallista kohtelua, vaan korvaus pohjautuu vastavuoroisuuteen.

Euroopan unionin työohjelmassa vuonna 1990 mainittiin jälleenmyyntikorvaus. Keväällä 1994 komissio ilmoitti, että jälleenmyyntikorvaus on edelleen harkittavana. Toistaiseksi on siten epävarmaa, antaako Euroopan unionin komissio jälleenmyyntikorvausta koskevan ehdotuksen ja mikä mahdollisen ehdotuksen sisältö tulisi olemaan.

Tanskassa jälleenmyyntikorvausta koskevat säännökset lisättiin tekijänoikeuslakiin lailla 23.6.1989/453. Jälleenmyyntikorvausta koskevien säännösten antamista pidettiin perusteltuna, koska taiteilijalla on muita oikeudenhaltijaryhmiä, kuten kirjailijoita ja musiikin tekijöitä, heikompi asema. Taiteilijan myytyä teoksena hän ei saa korvausta teoksen näytteillepanemisesta tai edelleenmyynnistä. Esimerkiksi reproduktio- ja televisiointikorvauksilla on vain marginaalinen merkitys teoksen korvauksetto-maan käyttöön verrattuna.

Tanskan lain mukaan tekijällä on oikeus korvaukseen taideteoksen ammattimaisesta edelleenmyynnistä. Jälleenmyyntikorvaus on 5 prosenttia teoksen jälleenmyyntihinnasta arvonlisävero pois lukien. Korvausoikeus on voimassa tekijänoikeuden voimassaoloajan. Oikeus on henkilökohtainen eikä sitä voi luovuttaa. Tekijän kuoltua oikeus siirtyy perintönä tekijän puolisolle ja rintaperillisille. Jollei näitä ole, oikeus siirtyy korvauksia hallinnoivalle tekijänoikeusjärjestölle. Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen koskee ainoastaan tekijöitä, jotka ovat Tanskan kansalaisia tai jotka asuvat vakinaisesti Tanskassa. Asetuksella voidaan säätää, että korvausoikeus koskee myös ulkomaisten tekijöiden teoksia. Edellytyksenä on tällöin niin sanottu aineellinen vastavuoroisuus.

Islannissa jälleenmyyntikorvausta koskevat säännökset sisältyvät vuonna 1987 annettuun taidehuutokauppoja koskevaan lakiin (27.3.1987 nr. 36). Lain mukaan sekä islantilaisien että ulkomaalaisten tekijöiden maalauksista, kuvista ja taide-esineistä suoritetaan 10 prosentin maksu taiteilijoille tai heidän perillisilleen tekijänoikeuslain mukaisesti. Oikeutta korvaukseen ei voi luovuttaa. Jos tekijänoikeus on päättynyt tai jos maksua ei vastaanoteta, summa käytetään kuvataiteilijoille myönnettäviin apurahoihin. Ulkomaisilla tekijöillä on oikeus korvaukseen vain, jos islantilaisilla tekijöillä on vastaava oikeus asianomaisessa maassa.

Norjassa annettiin vuonna 1948 kuvataiteilijoiden taloudellisen aseman parantamiseksi laki

kuvataiteen julkista myyntiä koskevasta maksusta (4.12.1948 nr. 1). Lakiin tehtiin vuonna 1989 eräitä tarkistuksia, jotka tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990.

Norjan laki ei koske tekijänoikeudellista jälleenmyyntikorvausta, vaan kyseessä on kollektiivinen julkisoikeudellinen järjestelmä. Lain mukaan taideteoksen ostajan tulee maksaa teoksen kauppahinnan lisäksi enintään 3 prosentin suuruinen maksu. Myyjä maksaa maksun erityiselle rahastolle. Maksu koskee sekä norjalaisia että ulkomaisia teoksia riippumatta siitä, onko niiden tekijänoikeudellinen suoja-aika voimassa. Maksuvarat käytetään norjalaisille kuvataiteilijoille ja heidän perillisilleen myönnettävään tukeen ja muihin norjalaista kuvataidetta edistäviin tarkoituksiin.

Useimmissa muissa maissa jälleenmyyntikorvausta koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuslakeihin.

Norjassa jälleenmyyntikorvaus on toteutettu julkisoikeudellisena kollektiivisena järjestelmänä ja Tanskassa tekijänoikeudellisena järjestelmänä. Molemmista maista saadut käytännön kokemukset ovat olleet hyviä.

Jälleenmyyntikorvausta koskevat ehdotukset

Ehdotukseen sisältyy säännökset jälleenmyyntikorvauksesta tekijänoikeudellisena korvauksena. Jälleenmyyntikorvausta koskevat säännökset sisällytetään tekijänoikeuslakiin, johon lisätään uusi 2 b luku. Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen koskee 26 i §:n mukaan ainoastaan teosten ammattimaista ja julkista jälleenmyyntiä. Yksityisten henkilöiden välinen taidekauppa on sääntelyn ulkopuolella. Julkista taidekauppaa on taidehuutokauppatoiminta sekä tavanomainen taidegallerioissa, näyttelyissä ja muissa vastaavissa yhteyksissä tapahtuva taidekauppa.

Jälleenmyyntikorvaus koskee ainoastaan sellaisia teoksia, joiden teki jänoikeudellinen suoja-aika on voimassa. Myydyin teoksen tekijällä tai tekijän kuoltua hänen oikeudenomistajillaan on oikeus korvaukseen. Oikeus korvaukseen on luovuttamaton. Niissä tapauksissa, joissa tekijältä ei jää oikeudenomistajia, korvaukset käytettäisiin tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

Jälleenmyyntikorvaus koskee kuvataiteen teoksia valokuvateoksia lukuunottamatta. Sään-

nöksen piiriin kuuluvat maalaus-, kuvanveisto-, piirros- ja tekstiilitaiteen sekä grafiikan teokset, installaatiot, videotteokset ja muut vastaavat teokset. Jälleenmyyntikorvauksen piiriin kuuluisivat myös taidekäsityön ja taideteollisuuden uniikkituotteet. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät siis taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteet, milloin niitä on valmistettu yhtä useampia samanlaisia kappaleita. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät niin ikään rakennustaiteen tuotteet.

Jälleenmyyntikorvauksen suuruudeksi ehdotetaan 5 prosenttia arvonnäisäverottomasta myyntihinnasta, jolloin korvausvelvollisille ei synny kumulatiivista maksurasitetta. Bruttohinnan ottaminen maksun perusteeksi on perusteltua sen vuoksi, että tällöin hintaperusteeseen ei sisälly spekulatiivisia tai muuten vaihtelevia tekijöitä.

Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen syntyy 26 k §:n 1 momentin mukaan, kun kuvataiteen teos myydään. Maksun suorittamisesta ja maksuvelvollisuuden alaisen myynnin selvittämisestä päivälle järjestölle olisi vastuussa ammattimaisesti toimiva huutokaupanpitäjä tai taidekauppias riippumatta siitä, toimiiko hän myyjänä, välittäjänä tai muussa vastaavassa ominaisuudessa. Myyjän vastuu koskee maksun suorittamista järjestölle.

Tekijän oikeus korvaukseen järjestöltä raukeaa, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksen jälleenmyynti tapahtui. Näissä tapauksissa varat käytetään tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

Ehdotetun 26 j §:n mukaan jälleenmyyntikorvauksen perisi tekijöitä edustava järjestö, jonka opetusministeriö on tähän tehtävään hyväksynyt määrääjäksi, enintään viideksi vuodeksi. Opetusministeriön järjestön hyväksymistä koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakukielto koskisi sekä hyväksyvää että hylkäävää päätöstä. Opetusministeriö voisi päätöksessään asettaa ehtoja hyväksymisen edellytykseksi sekä antaa järjestölle tarkempia ohjeita maksujen perimisestä ja käyttämisestä.

Opetusministeriö harjoittaisi lisäksi järjestön valvontaa 26 j §:n nojalla, mikä on perusteltua asiassa valvottavien julkisten etujen vuoksi. Maksun hallinnointi asettaa sitä hoitavalle järjestölle suuren vastuun. Järjestön olisi nou-

datettava tasapuolisuutta järjestöön kuuluvien ja kuulumattomien välillä.

Opetusministeriöllä olisi oikeus saada järjestöltä valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Järjestön tiedonantovelvollisuus ehdotetaan tehokkaan valvonnan turvaamiseksi otettavaksi nimenomaisesti lakiin. Opetusministeriö voisi peruuttaa järjestöä koskevan hyväksymisen, jollei järjestö noudata sille annettuja määräyksiä taikka anna valvonnassa tarpeellisia tietoja.

Myyjällä olisi velvollisuus antaa vuosittain selvitys teosten myynnistä järjestölle. Lisäksi järjestöllä olisi oikeus vaatia myyjältä tilitysten oikeellisuuden tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot enintään tilitysvuotta edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta.

Lääninhallitus voisi järjestön hakemuksesta asettaa uhkasakon selvitysvelvollisuuden tehosteeksi. Lääninhallituksella olisi lisäksi oikeus tiedonanto- ja selvitysvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Maksun suorittamisesta ja maksuvelvollisuuden alaisen myynnin selvittämisestä vastuussa olevan myyjän olisi tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liiketiloihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitoa, liikekirjeenvaihtonsa ja myyntiä koskevat asiakirjat sekä muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen toimittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksessa asiakirjat on esitettävä välittömästi tarkastustilaisuudessa. Tarvittavan taideteoksia ja jälleenmyyntikorvausvelvollisuutta koskevan asiantunteumuksen varmistamiseksi tarkastuksen toimittajalla olisi oikeus käyttää asiantuntijana perivän järjestön määräämää henkilöä. Poliisi olisi ehdotuksen mukaan velvollinen tarvittaessa antamaan lääninhallitukselle virka-apua tarkastuksen suorittamiseksi.

Jotta perivä järjestö voisi tarkastuksen jälkeen ryhtyä perimään maksua, lääninhallituksella olisi oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle.

Järjestö olisi salassapitovelvollinen toisen liiketoimista, jotka se saa 26 k §:n 2 momentin tai 26 l §:n nojalla. Pykälään otettaisiin nimenomainen säännös, jonka mukaan toisen liiketoimista saatua tietoa ei saa oikeudettomasti käyttää eikä muille ilmaista. Kiellon tehostamiseksi 56 b §:n rangaistussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se, joka tahallaan rikkoo 26 l §:n 4 momentin säännöstä, on tuomittava tekijänoikeuslaissa säädetyn salas-

sapitovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Korvauksen perinnän ja selvitysvelvollisuuden tehostamiseksi tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 56 d §, jonka mukaan se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo 26 k §:n 2 momentissa säädettyä selvitys- ja tiedonantovelvollisuutta, on tuomittava sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Rangaistavaa olisi tietojen antamisen laiminlyönti tai väärin tietojen antaminen.

Rangaistavuudella on ennalta ehkäisevä ja tiedottava vaikutus. Selvitys- ja tietojenantovelvollisuuden laiminlyönti ja tietojen salaaminen tai väärin tietojen antaminen voi tulla rangaistavaksi myös rikoslain 36 luvun 1 §:ssä (769/90) tarkoitettuna petoksena. Tietojen salaamista tai valheellisten tietojen antamista voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna erehdyttämisenä. Myyjä voi näin hankkia itselleen taloudellista etua maksamatta jääneen jälleenmyyntikorvauksen verran. Tästä aiheutuu vahinkoa jälleenmyyntikorvaukseen oikeutetulle tekijälle tai tämän oikeudenomistajille.

Soveltamisala

Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen on lain 63 §:n nojalla Suomen kansalaisilla ja henkilöillä, joilla on vakinainen asuinpaikka Suomessa. Bernin sopimuksen 14 ter artiklan nojalla oikeus on muiden sopimukseen liittyneiden valtioiden kansalaisilla ja vakituisilla asukkailla vain, jos näiden oman maan lainsäädännössä myönnetään jälleenmyyntikorvaus.

Useimpien ETA-sopimukseen liittyneiden maiden lainsäädäntöön sisältyy jälleenmyyntikorvaus. Ottaen huomioon ETA-sopimuksen 4 artiklaan sisältyvän syrjäntäkiellon, on perusteltua myöntää tämä oikeus kaikille ETA-valtioiden kansalaisille ja vakituksille asukkailla. Säännökset tästä on tarkoitus antaa tekijänoikeuslain 65 §:n nojalla asetuksella.

1.7. Eräitä muita asioita

1.7.1. Korvaus äänitteiden julkisesta esittämisestä

Tekijänoikeuslain 47 §:n nojalla äänitteiden

käyttämiseen radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä ei tarvita äänitteiden tuottajan tai esittäjien lupaa. Näille on kuitenkin maksettava korvaus. Yleensä käyttäjä ja oikeudenhaltijat sopivat korvauksen suuruudesta. Erimielisyyden sattuessa asia voidaan ratkaista tekijänoikeuslain 54 §:n mukaisessa menettelyssä.

Käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa käyttäjä on jättänyt korvauksen maksamatta myös sen jälkeen, kun korvauksen suuruudesta on osapuolia sitova ratkaisu. Korvaukseton käyttö voi jatkua pitempäänkin ilman, että oikeudenhaltijalla on mahdollisuuksia puuttua käyttöön.

Tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä antamassaan lausunnossa Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry esittää, että taiteilijoille ja tuottajille myönnettäisiin yksinoikeus tallennettujen esitysten julkiseen esittämiseen. Vähintäänkin lainsäädännön tulisi tarjota riittävät keinot korvausoikeuden täytäntöönpanoon.

Edellä mainitun ongelman ratkaisemiseksi yksinoikeuden myöntäminen taiteilijoille ja tuottajille ei ole tarpeen. Yksinoikeus poikkeaisi muiden maiden järjestelmistä. Se, missä määrin oikeuden sisältöä tulisi kehittää, on tällä hetkellä kansainvälisen keskustelun kohteena.

Jotta korvauksen maksu ei voisi viivästyä kohtuuttoman kauan, korvausoikeuden käytännön toteuttamista ehdotetaan tehostettavaksi puuttumatta itse oikeuden sisältöön. Ehdotettavan 47 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuimien voisi asianosaisen vaatimuksesta päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan esittävien taiteilijoiden ja tuottajien luvalla, kunnes korvaus on maksettu. Edellytyksenä olisi, että käyttäjä ei ole maksanut korvausta, jonka suuruudesta tämä on sopinut esittävien taiteilijoiden ja tuottajien kanssa tai jonka suuruus on ratkaistu 54 §:n mukaisessa menettelyssä.

Ehdotus vastaa sisällöltään Tanskan helmikuussa 1994 annettua hallituksen esitystä. Pääosin vastaava säännös sisältyy myös Norjan joulukuussa 1993 julkistettuun esitysluonnokseen.

1.7.2. Taideteosten jäljennösten merkitseminen

Tekijänoikeuskomitea ehdotti VI mietinnössään tekijänoikeuslain 11 §:n 4 momenttia muu-

tettavaksi siten, että taideteoksesta ei saisi valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä varten sillä tavoin, että jäljennös on sekoitettavissa alkuperäiseen.

Tekijänoikeuslain nykyisen 11 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan jokainen saa valmistaa julkistetusta teoksesta muutaman kappaleen yksityistä käyttöä varten. Säännös rajoittaa tekijälle lain 2 §:n mukaan kuuluvaa yksinoikeutta määrätä teoksen kappaleiden valmistamisesta. Rajoitus koskee kaikkia teoslajeja rakennusteoksia ja tietokoneella luettavassa muodossa olevia tietokoneohjelmia lukuun ottamatta. Tekijänoikeuslain 11 §:n 2 momentin mukaan kappaleiden valmistamisen saa pääsääntöisesti antaa myös ulkopuolisen suoritettavaksi.

Myös kuvataiteen teoksista saa valmistaa kappaleita yksityistä käyttöä varten. Rajoitusta on kuitenkin 11 §:n 3 momentissa kuvataiteen osalta lievennetty kahdessa tapauksessa. Kuvanveistoksen kappaleen valmistamista ei saa antaa ulkopuolisen tehtäväksi. Sama koskee myös muun taideteoksen valmistamista taiteellisin menetelmin.

Tekijänoikeuslakiin ei sisälly velvollisuutta merkitä 11 §:n nojalla valmistettua kopiota siten, että se ei ole sekoitettavissa alkuperäiseen. Valmistettu kopio voi myöhemmin joutua yksityisen piirin ulkopuolelle, jolloin se voidaan sekoittaa alkuperäiseen teoskappaleeseen.

Tekijänoikeuslain 52 §:n 1 momentin mukaan tekijän nimen tai nimimerkin paneminen taideteoksen kappaleeseen edellyttää tekijän suostumusta. Lainkohdan 2 momentin mukaan tekijän nimeä ei saa panna taideteoksen jäljennöksen sillä tavoin, että jäljennös voidaan sekoittaa alkuperäisteokseen. Säännökset antavat tekijälle suojaa teoskappaleiden luvaton signeeraamista vastaan. Ne eivät kuitenkaan estä signeeraamattomia alkuperäiskappaleita tarkasti vastaavien jäljennösten valmistamista yksityiseen käyttöön.

Voimassa olevan lain mukaan yksityiseen käyttöön valmistettujen jäljennösten levittäminen yksityisen piirin ulkopuolelle ei ole sallittua. Jos näin tapahtuu, voidaan jäljennökset tekijänoikeuslain 58 §:n nojalla tekijän vaatimuksesta hävittää. Säännös ei kuitenkaan ole sovellettavissa jäljennöksen vilpittömässä mielessä hankkineeseen henkilöön. Jäljennösten levittäminen yleisölle saattaa johtaa myös lain 57 §:n mukaiseen hyvitys- ja korvausvastuuseen.

Voimassa oleva laki mahdollistaa alkuperäis-

kappaleiden kanssa sekoitettavissa olevien jäljennösten valmistamisen mutta ei tarjoa tehokkaita oikeuskeinoja niiden käytön valvomiseksi. Tekijänoikeuslain rikosoikeudellista vastuuta, korvausvelvollisuutta ja erityisiä turvaamistoimenpiteitä koskevien säännösten avulla ei ole mahdollista puuttua jäljennösten valmistamiseen. Jäljennösten levittäminen ei puolestaan käytännössä ole tekijöiden kontrolloitavissa.

Tekijöiden, taideteosten välittäjien ja kuluttajien etujen kannalta on tärkeää, ettei markkinoilla ole alkuperäisiin teoksiin sekoitettavissa olevia jäljennöksiä. Muutostarvetta lisää myös se, että teknisen kehityksen myötä yhä useammat henkilöt voivat valmistaa taideteoksista alkuperäistä vastaavia jäljennöksiä.

Tekijänoikeuskomitea lähti siitä, että taideteosten jäljentämisen hyväksyttävää yksityistä käyttöä varten tulisi edelleen olla sallittua. Ehdotuksen tarkoituksena oli estää sekoitettavissa olevien jäljennösten valmistaminen. Komitea totesi, että erotettavuus edellyttäisi käytännössä asianmukaisen merkinnän tekemistä valmistettuihin teosten jäljennöksiin. On huomattava, että tältä osin kyseessä on pikemmin jäljennösten merkitsemisvelvollisuutta kuin itse kappaleiden valmistamista koskeva erityissäännös. Se ei sovi hyvin nykyisen 11 §:n rajoitus-säännöksen yhteyteen. Säännös sopii paremmin lisättäväksi tekijänoikeuslain edellä selostettuun 52 §:ään, jossa on entuudestaan samaan aihepiiriin liittyviä erityisiä määräyksiä.

Ehdotettavaa sääntelyä ei ole syytä rajoittaa ainoastaan tapauksiin, joissa suojatuista teoksista valmistetaan nykyisen 11 §:n nojalla kappaleita yksityistä käyttöä varten. Säännös ei tällöin olisi lainkaan sovellettavissa teoksiin, joiden suojaa-aika on päättynyt. Merkitsemisvelvollisuuden ensisijaisena tarkoituksena on ehkäistä taideväärennöksiä ja suojata taidekaupan osapuolia. Sääntelyn tarve on käytännössä huomattava niin suojattujen teosten kuin sellaisten vanhempienkin arvosteosten osalta, joiden jäljennösten kulkeutuminen vaihdannan piiriin voi aiheuttaa sekoitettavuutta. Velvollisuus on tämän vuoksi syytä ulottaa koskemaan kaikkia taideteoksia. Tämä puoltaa osaltaan säännöksen sisällyttämistä lain 52 §:ään, jonka soveltamisalaa ei muutoinkaan ole rajoitettu ajallisesti.

Esitetyistä syistä tekijänoikeuslain 52 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan taideteoksen jäljennös on merkittävä siten, että se ei ole sekoitettavissa alkuperäi-

seen. Merkitsemisvelvollisuus koskisi alkuperäistä taideteosta esikuvana käyttäen valmistettuja näköisjäljennöksiä. Velvollisuus merkinnän tekemiseen olisi sekoitettavissa olevan jäljennöksen valmistajan lisäksi sillä, joka tarjoaa jäljennöksen myytäväksi tai muulla tavoin levittää jäljennöksen yleisölle.

Merkitsemisvelvollisuuden laiminlyönti tulisi rangaistavaksi lain 56 a §:ssä tarkoitettuna tekijänoikeusrikkomuksena. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi lain 56 a §:n mukaan, että laiminlyönti on johtunut tahallisuudesta tai törkeästä varomattomuudesta.

Ehdotuksen mukaan taideteoksen jäljennös on merkittävä valmistamisen yhteydessä. Jos joku saa haltuunsa taideteoksen, jonka tietää jäljennökseksi, hänen tulee tehdä jäljennökseen asianmukainen merkintä ennen kuin levittää sen edelleen. Sama koskee tilanteita, joissa taideteoksen haltuunsa saaneella on olosuhteet huomioon ottaen perusteltua syytä olettaa, että kyseessä on jäljennös.

Taideteosten luvaton kopiointi muuhun kuin yksityiseen käyttöön ja jäljennösten levittäminen on edelleen erikseen rangaistavaa tekijänoikeusrikkomuksena tai tekijänoikeusrikkomuksena. Taideväärennösten levittäminen saattaa lisäksi täyttää petoksen tunnusmerkistön.

Ehdotetulla säännöksellä olisi väärennösten taidemarkkinoille joutumista ehkäisevä vaikutus. Sekoitettavissa olevien jäljennösten valmistamiseen olisi lisäksi mahdollista puuttua jo valmistusvaiheessa. Sääntely säilyttäisi toisaalta mahdollisuuden taideteosten kopiointiin tapauksissa, joissa jäljennöksen valmistaminen palvelee opiskelun kaltaisia hyväksyttäviä tarkoituksia. Laiminlyöntitapauksissa sovellettaviksi tulisivat myös lain 57 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 58 §:ssä tarkoitettuja seuraamuksia ja oikeuskeinoja koskevat säännökset. Taideväärennösten tutkinnan kannalta merkitystä olisi lisäksi sillä, että tekijänoikeuslain 62 §:n 1 momentin mukaan lain 52 §:n vastaiset teot ovat virallisen syytteen alaisia.

1.7.3. Kuvataiteen tekijöiden luoksepääsoikeus

Tekijänoikeuskomitea ehdotti VI mietinnössään tekijänoikeuslakiin otettavaksi kuvataiteen tekijöille kuuluvaa luoksepääsoikeutta koskevan säännöksen.

Ehdotuksen mukaan taideteoksen haltija olisi tekijän vaatimuksesta velvollinen sallimaan

luoksepääsyn kahdessa tapauksessa. Tekijällä olisi taloudellisten oikeuksiensa toteuttamiseksi oikeus valmistaa teoksesta kappaleita valokuvaamalla, piirtämällä tai muuta vastaavaa tekotapaa käyttäen. Toiseksi tekijällä olisi oikeus saada teos nähtävilleen tutkimustarkoituksessa. Luoksepääsoikeus rajoitettiin ehdotuksessa koskemaan vain kuvataiteen teoksia. Komitea perusteli soveltamisalan rajoittamista todeten, että oikeudella olisi vain poikkeustapauksissa merkitystä muiden teoslajien osalta.

Komitea katsoi, että luoksepääsoikeutta koskevan nimenomaisen säännöksen ottaminen tekijänoikeuslakiin on tarpeen nykyisen oikeustilan selventämiseksi. Ehdotuksen perusteluissa todettiin taideteoksen luovutuksen voivan käytännössä johtaa tilanteisiin, joissa tekijän ja teoskappaleen omistajan tai muun haltijan edut ovat ristiriidassa. Tällaisia ovat ensinnäkin tapaukset, joissa tekijälle kuuluvien taloudellisten oikeuksien käyttäminen saattaa estyä, mikäli teoskappaleen haltija ei anna suostumustaan luoksepääsyyn. Toisaalta moraaliset syyt voivat eräissä tapauksissa edellyttää, että tekijä voi tutustua luovuttamaansa teoskappaleeseen. Taiteilijan oman taiteellisen kehityksen kannalta saattaa esimerkiksi olla tärkeää, että hän voi jäljentää teoksen tutkiakseen aikaisempia taiteellisia ratkaisujaan tai ideoitaan. Komitean mukaan teoskappaleen omistusoikeuden ei tällaisissa tapauksissa tulisi olla tekijän lakiin perustuvien oikeuksien tai tekijän ja teoksen välisen erityisen yhteydenpitotarpeen toteuttamisen esteenä.

Komitea ehdotti luoksepääsoikeuden luovutuskelpoisuutta rajoitettavaksi siten, että vain teoksen tekijä voisi vaatia oikeuden toteuttamista tutkimustarkoituksen perusteella. Toisaalta ehdotuksen perusteluissa katsottiin, että myös tekijän oikeudenomistajilla tulisi olla mahdollisuus käyttää hyväkseen luoksepääsoikeutta tekijän taloudellisten oikeuksien toteuttamiseksi. Tältäkin osin komitea ehdotti oikeuden siirrettävyyden rajoitettavaksi vain jäämistöoikeudellisiin saantoihin.

Komiteanmietinnön lausunnonantajat suhtautuivat luoksepääsoikeutta koskevaan ehdotukseen myönteisesti. Eräät asiasta lausuneet kiinnittivät huomiota siihen, että oikeuden toteuttamisesta ei tule aiheutua kohtuutonta haittaa taideteoksen omistajalle.

Norjan tekijänoikeuslakiin sisältyy nykyisin luoksepääsoikeutta koskeva säännös. Säännös koskee kaikkia teosjaleja. Teoksen alkuperäis-

kappaleen haltija voidaan tuomioistuimen päätöksellä ja siinä määrätyn ehdoin velvoittaa sallimaan luoksepääsy. Edellytyksenä on, että haltijan voidaan näyttää ilman hyväksyttävää syytä estäneen tekijää käyttämästä taloudellisia oikeuksiaan. Tekijä voi nostaa kanteen luoksepääsoikeuden toteuttamiseksi vain asianomaisen ministeriön suostumuksella.

Tanskan tekijänoikeuskomitea ehdotti vuonna 1986 antamassaan mietinnössä, että Tanskan tekijänoikeuslakiin lisättäisiin luoksepääsoikeutta koskeva säännös. Ruotsin tekijänoikeuskomitea teki vastaavan ehdotuksen vuonna 1990 antamassaan loppumietinnössä. Ehdotukset eivät ole johtaneet lainsäädäntötoimenpiteisiin. Ruotsin maaliskuussa 1993 ja Tanskan helmikuussa 1994 annetuissa hallituksen esityksissä ehdotusten toteuttamatta jättämisistä on perusteltu luoksepääsoikeuden vähäisellä käytännön merkityksellä.

Teoksen tekijän ja luovutetun teoskappaleen omistajan väliset ristiriitatilanteet ovat myös Suomessa harvinaisia. Tekijänoikeuden toteuttamisen ja tekijän henkilöön liittyvien syiden suhde omistusoikeuteen olisi periaatteessa mahdollista ratkaista yksittäistapauksissa esimerkiksi teoksen luovutus sopimuksen kohtuullistamisen avulla. Luoksepääsy riippuisi tällöin yleisten varallisuus oikeudellisia oikeustoimia koskevien sääntöjen tulkinnasta, eikä erillisen sääntelyn ottaminen tekijänoikeuslakiin olisi tarpeellista.

Yleisiin varallisuus oikeudellisiin sääntöihin perustuvaa ratkaisumallia ei kuitenkaan voida puheena olevassa tapauksessa pitää riittävänä. Tämä johtuu siitä, että luoksepääsyä koskevat yksittäiset kohtuullistamisratkaisut koskisivat pääsääntöisesti vain tekijän ja teoksen ensimmäisen luovutuksensaajan välistä sopimussuhdetta. Oikeustilan selvyiden vuoksi on tarpeen, että luoksepääsy on toteutettavissa myös tilanteissa, joissa teos ei enää ole alkuperäisen luovutuksensaajan omistuksessa tai hallinnassa. Tämä edellyttää, että oikeus luoksepääsyyn on johdettavissa suoraan laista ja että se koskee myös teoksen ensimmäisen luovutuksensaajan seuraajia.

Korkein oikeus katsoi tekijänoikeuden siirtymistä koskevan sopimuksen tulkintaa koskevassa ratkaisussaan (KKO 1976 II 51), että kuvataiteilijalla oli oikeus toteuttaa tekijänoikeuttaan luovuttamiinsa teoksiin valokuvaamalla niitä. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty erilaisia käsityksiä siitä, kuinka laajoja vaikut-

tuksia ratkaisulla on tekijöiden mahdollisuuksiin toteuttaa oikeuksiaan luovuttamiinsa taideteoksiin.

Luoksepääsyoikeutta koskevan nimenomaisen säännöksen lisääminen tekijänoikeuslakiin on edellä esitetyistä syistä perusteltua. Sääntely voidaan toteuttaa pääasialliselta sisällöltään tekijänoikeuskomitean ehdotuksen mukaisena. Säännös ehdotetaan otettavaksi lain uudeksi 52 a §:ksi.

Luoksepääsyoikeus on komitean ehdottamalla tavalla tarpeen rajoittaa koskemaan ainoastaan kuvataiteen teoksia. Oikeus luoksepääsyyntä olisi siten esimerkiksi maalausten, veistosten ja grafiikan alaan kuuluvien teosten sekä valokuvateosten tekijöillä. Rakennustaiteen, taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteet sekä tekijänoikeuslain 49 a §:ssä tarkoitetut valokuvat jäisivät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Säännös antaisi kuvataiteen tekijälle oikeuden päästä teoksen luo ensinnäkin tilanteissa, joissa se on tarpeen hänen taiteellisen työnsä kannalta. Luoksepääsyyntä oikeuttavana perusteena olisi tällöin tekijän ja teoksen väliseen erityiseen suhteeseen perustuva yhteydenpito-tarve. Nyt tarkoitettu oikeus ei korostuneen henkilökohtaisen luonteensa vuoksi olisi tekijän luovutettavissa. Se ei myöskään siirtyisi tekijän oikeudenomistajille perhe- tai perintö-oikeudellisen saannon perusteella.

Kuvataiteen tekijällä olisi lisäksi oikeus saada luovuttamansa teos nähtävilleen, jos se on tarpeen tekijänoikeuslakiin perustuvien taloudellisten oikeuksien toteuttamiseksi. Tältä osin luoksepääsyoikeuden luovutuskelpoisuus on tarpeen rajoittaa tilanteisiin, jossa oikeuden siirtyminen perustuu tekijänoikeuslain 41 §:ssä tarkoitettuun perhe- tai perintöoikeudelliseen saantoon. Oikeus ei siten olisi luovutettavissa tekijän elinaikana. Tekijän kuoltua luoksepääsyoikeuteen sovellettaisiin avio-oikeutta, perintöä tai testamenttia koskevia sääntöjä.

Ehdotettava luoksepääsyoikeus rajoittaisi periaatteessa teoksen omistajan tai haltijan oikeutta määrätä varallisuuteensa kuuluvasta esineestä. Luoksepääsyoikeus on tästä syystä määriteltävä laissa siten, ettei se kavenna teoksen hankkineen henkilön omistus- tai hallinto-oikeutta enempää kuin on välttämätöntä. Säännöksestä tulee siten käydä ilmi, missä tilanteissa teoskappaleen haltija on velvollinen sallimaan luoksepääsyyntä. Toiseksi säännöksen perusteella on voitava määritellä ne toimet,

joihin haltija on velvollinen ryhtymään tai jotka hän on velvollinen sallimaan luoksepääsyyntä toteuttamiseksi.

Luoksepääsyoikeuteen olisi mahdollista vedota vain, kun se on säännöksessä mainitun syyn vuoksi tarpeellista. Tekijä voisi vedota oikeuteen silloin, kun hänellä taitelliisenn luomistyöhönsä liittyvä tarve pitää yhteyttä aikaisempaan tuotantoon. Oikeuteen voisi vedota myös silloin, kun se on välttämätöntä taloudellisten oikeuksien toteuttamiseksi. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi molemmissa tapauksissa lisäksi, ettei luoksepääsyyntä tavoite ole muulla tavoin kohtuudella saavutettavissa. Säännöksen edellyttämää tarvetta luoksepääsyyntä ei siten ole olemassa, mikäli tarkoitukseen soveltuva muu teoksen kappale on tekijän tai oikeudenhaltijan saatavissa ja käytettävissä.

Kummankin luoksepääsyoikeuteen ollessa kyseessä tekijällä olisi oikeus vaatia, että omistaja tai haltija antaa hänelle mahdollisuuden suorittaa luoksepääsyyntä tarkoituksen edellyttämät toimenpiteet. Oikeuden käyttäminen edellyttäisi, että se käy päinsä ilman omistajalle tai haltijalle aiheutuvaa kohtuutonta haittaa. Tilanteessa, jossa osapuolet eivät pääse sopimukseen luoksepääsyoikeuden edellytysten täyttymisestä tai oikeuden käytön ehdoista, olisi asia saatettava tavanomaisessa järjestyksessä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tilanteet, joissa joko teoksen haltijalle tai luoksepääsyyntä oikeutetulle on aiheutunut vahinkoa toisen osapuolen menettelystä, ratkaisivat puolestaan yleisten vahingonkorvausta koskevien säännösten ja periaatteiden mukaisesti.

Ehdotettavan sääntelyn tavoitteena on oikeustilan selvittäminen ja oikeusvarmuuden lisääminen. Tarkoituksena on, että osapuolet voisivat kaikissa tilanteissa päästä sopimukseen luoksepääsyoikeuden käyttämisen ehdoista. Lisäksi olisi suotavaa, että tekijät ja teoskappaleiden haltijat sopisivat nykyiseen tapaan teosten käyttämisestä myös muissa kuin ehdotetun oikeuden piiriin kuuluvissa tapauksissa. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa teoksen hallinnan väliaikainen luovutus on tarpeen taiteilijan varhaisempaa tuotantoa esittelevän näyttelyn järjestämiseksi.

1.7.4. Eräiden erimielisyyksien ratkaiseminen

Tekijänoikeuslain 54 §:n mukaan eräät tekijänoikeuksien käyttämiseen liittyvät kysymyk-

set ratkaistaan erimielisyyden sattuessa tekijänoikeusasetuksen tai välimiesmenettelylain mukaisessa välimiesmenettelyssä. Tällaisia asioita ovat pakkolisenssisäännösten tai niiden luonteisten säännösten mukaisten korvausten määrän vahvistaminen sekä eräissä sopimuslissenssisäännöksissä tarkoitettujen lupien myöntäminen ja lupien ehtojen vahvistaminen. Vastavaanlainen säännös on oikeudesta valokuvaan annetun lain 17 §:ssä. Tarkemmat säännökset tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain mukaisesta välimiesmenettelystä ovat tekijänoikeusasetuksen 14—17 §:ssä.

Välimiesmenettelyn on perinteisesti katsottu soveltuvan hyvin tekijänoikeudellisten riitojen ratkaisemiseen. Tekijänoikeuslain 54 §:ssä on pääosin kysymys tekijänoikeuden yhteisvalvonnan piirissä olevien lupien myöntämisestä ja korvausten määräämisestä. Asianosaiset voivat valita riidan ratkaisijoiksi henkilöt, joilla on kysymyksen osalta erityinen asiantuntemus. Näissä tilanteissa molempien asianosaisten edun mukaista on päästä nopeasti selvyyteen luvan myöntämisestä ja sen ehdoista tai korvauksen suuruudesta. Välimiesmenettely on joutuisa. Nopeaan ratkaisuun pääsemistä edistää myös se, ettei välitystuomioon voida hakea muutosta.

Käytännössä asianosaiset ovat yleensä sopineet asioiden ratkaisemisesta välimiesmenettelystä annetun lain mukaisesti. Viime vuosina on tekijänoikeusasetuksen mukaisessa välimiesmenettelyssä ratkaistu yksi korvauksen määräämistä koskeva asia.

Tarkoituksenmukaista on, että tekijänoikeuslain 54 §:n 1 momentissa tarkoitettuja asioita koskevat erimielisyydet voitaisiin edelleen ratkaista tekijänoikeusasetuksen tai välimiesmenettelylain mukaisessa välimiesmenettelyssä. Säännöstä ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi siten, että asianosainen ei vastoin tahtoaan joutuisi välimiesmenettelyyn. Asia voitaisiin tällöin saattaa asianosainen hakemuksesta tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Erimielisyyksien ratkaisemista koskeva sääntely näin muutettuna olisi muun muassa käsitelty julkisuuden osalta paremmin sopusoinnussa niiden periaatteiden kanssa, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen oikeudenkäyntimenettelyä koskevaan 6 artiklaan. Roomassa 4 päivänä marraskuuta 1950 ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus tuli Suomen osalta voimaan 10 päivänä toukokuuta 1990 (SopS

19/90). Sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Jos lain 54 §:ssä tarkoitettuja asioita ei ratkaistaisi välimiesmenettelyssä, asiat käsitteletti ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin kärjäoikeus, joka on toimivaltainen eräissä muissaakin immateriaalioikeuksia koskevissa riita-asioissa. Asioiden keskittäminen yhteen tuomioistuimeen on perusteltua asioiden erityisluonteen vuoksi. Jotta oikeuksien käyttämisen aloittaminen ei viivästyisi muutoksenhaun johdosta, tuomioistuimen myöntämä lupa ja sen vahvistamat ehdot olisivat voimassa väliaikaisesti, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu tai ylempi tuomioistuin muutoksenhaun johdosta toisin määrää.

1.7.5. Kansainvälinen soveltaminen

Tekijänoikeuslain soveltamisala voidaan jakaa kotimaiseen ja kansainväliseen oikeussuojaan. Kotimaisella oikeussuojalla tarkoitetaan suoraan lain säännöksiin perustuvaa soveltamisalaa, kansainvälisellä oikeussuojalla Suomen solmimiin kansainvälisiin yleissopimuksiin perustuvaa soveltamisalaa.

Kotimaisesta oikeussuojasta säädetään lain 63 ja 64 §:ssä. Lain 63 § sisältää ne tekijään ja teokseen liittyvät kriteerit, joiden nojalla teos saa suojaa Suomessa. Vastaavat lähioikeuksia koskevat kriteerit sisältyvät lain 64 §:ään.

Tekijänoikeuslain 65 §:n nojalla tasavallan presidentti voi vastavuoroisuuden ehdolla antaa säännöksiä lain soveltamisesta toiseen maahan nähden. Säännöksen nojalla Suomi on liittynyt seuraaviin tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskeviin kansainvälisiin yleissopimuksiin:

— Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta;

— yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus;

— kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhteyksien suojaamisesta eli Rooman sopimus;

— yleissopimus äänitteiden valmistajien suo-

jaamiseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäljentämiseltä eli Geneven sopimus.

Lisäksi tullitariffeja ja kauppaa koskevaan yleissopimukseen eli GATTiin liittyneen Uruguayan kierroksen neuvottelutulokseen sisältyy sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista, niin sanottu TRIPS-sopimus. Tarkoitus on, että tämän sopimuksen velvoitteet tulevat noudatettaviksi aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta 1996.

Voimassa olevissa kansainvälisissä yleissopimuksissa lähtökohtana on kansallinen kohtelu. Sopimuksen jäsenvaltio on velvollinen antamaan toisen jäsenvaltion kansalaisille saman kohtelun kuin omille kansalaisilleen. Sopimukset sisältävät määräykset kriteereistä, joiden nojalla toisista jäsenvaltioista peräisin olevat suojan kohteet tulevat sopimusten soveltamisalan piiriin. Lähioikeuksien osalta Suomi on osittain rajoittanut näiden kriteereiden soveltamista Rooman sopimukseen tekemänsä varauksen ja Geneven sopimusta koskevan ilmoituksen nojalla.

Kansallisen kohtelun laajuus on erilainen teosten ja lähioikeuksien suojan osalta. Teosten osalta se kattaa pääsääntöisesti oikeudet, jotka tekijöille myönnetään kansallisessa lainsäädännössä. Lähioikeuksien osalta se kattaa sopimuksissa edellytetyt vähimmäisoikeudet.

Kansallisen kohtelun laajuus on samanlainen myös TRIPS-sopimuksessa. Se sisältää lisäksi suosituimuuskohtelun. Jäsenen toisen jäsenen kansalaisille myöntämä etu tulee myöntää muiden jäsenten kansalaisille. Määräyksellä on merkitystä esimerkiksi tilanteessa, jossa jäsen kahdenkeskisessä sopimuksessa myöntää toisen jäsenen kansalaisille paremmat edut kuin omille kansalaisilleen. Suosituuimuuskohtelua on rajoitettu lähioikeuksien osalta samalla tavalla kuin kansallista kohtelua.

Myös EU:n jäsenvaltioissa toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevan aineiston suoja näyttää käytännössä tähän asti perustuneen kansalliseen kohteluun edellä mainittujen kansainvälisten yleissopimusten määräämässä laajuudessa. Kaikki jäsenvaltiot ovat liittyneet Bernin sopimukseen. ETA-sopimus velvoittaa sopimuspuolet liittymään Rooman sopimukseen 1 päivänä tammikuuta 1995 mennessä.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin antoi 20 päivänä lokakuuta 1993 päätöksen Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 6 artiklan (ennen Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella tehtyä muutosta 7 artikla) 1 kohdan sovelta-

misesta tekijänoikeuksiin ja lähioikeuksiin. Kyseinen määräys kieltää kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän sopimuksen soveltamisalalla.

Päätöksessä todetaan, että tekijänoikeus ja lähioikeudet kuuluvat sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Syrjintäkielto soveltuu siten näihin oikeuksiin. Jäsenvaltio ei voi lainsäädännössään olla antamatta muista jäsenvaltioista peräisin oleville tekijöille, esittäjille tai näiden oikeudensaajille omille kansalaisilleen myöntämäänsä oikeutta kieltää jäsenvaltion ulkopuolella tapahtuneesta esityksestä ilman oikeudenhaltijoiden suostumusta valmistetun äänitteen markkinointi jäsenvaltion alueella. Tekijät ja esittäjät, jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia, ja näiden oikeudensaajat voivat vedota välittömästi syrjintäkieltoon toisen jäsenvaltion kansallisissa tuomioistuimissa saadakseen hyväkseen tämän valtion kansalaisille annettavan suojan.

Syrjintäkielto sisältyy myös ETA-sopimuksen 4 artiklaan. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen päätös ei suoraan vaikuta tämän säännöksen tulkintaan. Kuitenkin ETA-sopimuksessa tavoitteena on päästä yhtenäiseen tulkintaan ja soveltamiseen niiden säännösten osalta, jotka sisältyvät yhteisön lainsäädäntöön ja jotka ETA-sopimuksessa merkittävilta osin toistetaan.

Luxemburgin tuomioistuimen päätöksestä seuraa, että EU:n jäsenvaltioiden tulee soveltaa toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevaan suojattuun aineistoon kansallisen kohtelun lisäksi syrjintäkieltoa. On hyvät perusteet suhtautua asiaan näin myös Euroopan talousalueella.

Teosten kotimaista oikeussuojaa koskevat tekijänoikeuslain 63 §:n liittymäkriteerit ovat samoja, kuin Bernin sopimuksen 3 ja 4 artiklan liittymäkriteerit. Koska kaikki ETA-maat ovat liittyneet Bernin sopimukseen, saavat niistä peräisin olevat teokset suojaa Suomessa kansallisen kohtelun nojalla vastaavin kriteerein kuin Suomesta peräisin olevat teokset. Syrjintä kansallisuuden perusteella ei siten tule kyseeseen. Lainsäädäntöä ei tarvitse tältä osin tarkistaa.

Lähioikeuksien osalta ongelmat ratkeavat pitkälle sitä kautta, että kaikkien ETA-maiden tulee liittyä Rooman sopimukseen 1 päivänä tammikuuta 1995 mennessä. Rooman sopimus koskee kuitenkin ainoastaan esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeuksia. Muut lähioikeudet, joista säädetään

tekijänoikeuslaissa, jäävät kansainvälisen suojan ulkopuolelle. Kansallinen kohtelu ei myöskään kata niitä esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeuksia, jotka ylittävät Rooman sopimuksen mukaisen suojan vähimmäistason. Tältä osin on syytä tarkistaa tekijänoikeuslain 64 §:n liittymä säännöksiä sekä lain 65 §:n nojalla annettuja säännöksiä, jotta Suomen lainsäädäntö ei ole syrjintäkiellon vastainen.

Lain soveltamisen kannalta olisi selkeää, että liittymäkriteerit sekä kotimaisen, Euroopan talousalueen laajuisen ja kansainvälisen suojan osalta olisivat samoja, silloin kun se on mahdollista. Tekijänoikeuslain 64 §:n liittymäkriteereitä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kotimaisen oikeussuojan liittymäkriteerit vastaavat niitä liittymäkriteereitä, joita Suomi noudattaa Rooman sopimuksen osalta.

Siltä osin, kuin lähioikeuksien tekijänoikeuslain mukainen suojatase on korkeampi, kuin Rooman sopimuksen suojan vähimmäistase, voidaan tarpeelliset säännökset lain soveltamisesta muista ETA-maista peräisin oleviin tuotteisiin antaa 65 §:n nojalla asetuksella. Sama koskee lähioikeuksia, jotka eivät sisälly Rooman sopimukseen. Asetukseen sisältyisivät samat liittymäkriteerit kuin lakiin. Lain 65 §:n nojalla tällaisia säännöksiä voidaan antaa ainoastaan vastavuoroisuuden ehdolla. Siltä osin kuin kyseessä on jokin oikeus, jota ei ole yhdenmukaistettu Euroopan talousalueella, suojan laajuudessa saattaa olla eroja eri ETA-maiden välillä. Voidaan kuitenkin katsoa, että syrjintäkielto täyttää vastavuoroisuuden vaatimuksen.

Ehdotuksesta seuraa käytännössä se, että sekä Suomesta että muista ETA-maista peräisin olevat lähioikeuksien suojaamat kohteet saavat samojen liittymäkriteereiden nojalla saman laajuisen suojan. Muista maista peräisin olevien tuotteiden kansainvälisiin yleissopimusiin perustuva suoja säilyy nykyisellään.

Rooman sopimuksen mukaan sopimusvaltion tulee myöntää esittäjille suoja, jos esitys tapahtuu toisessa sopimusvaltiossa, esitys on tallennettu äänitteelle, joka on suojattu sopimuksen mukaan tai esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy radiolähetykseen, joka on suojattu sopimuksen nojalla. Kaksi ensiksi mainittua kriteeriä sisältyvät kotimaista oikeussuojaa koskevaan tekijänoikeuslain 64 §:n 1 momenttiin. Sen sijaan kolmatta kriteeriä ei ole otettu lakiin, koska sitä vastaavilla tilanteilla ei

ole tähän asti ollut käytännön merkitystä. Yleisradiotoiminnan kansainvälistyttyä saattaa kuitenkin syntyä tilanteita, joissa myös tällä kriteerillä olisi merkitystä. Toisaalta 64 §:n 1 momenttiin sisältyy myös kansallisuuskriteeri, joka puuttuu Rooman sopimuksesta. Pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi saman sisältöiseksi kuin Rooman sopimuksen liittymäsäännös. Siltä osin, kuin 45 §:n suojatase ylittää Rooman sopimuksen suojatason, säännökset lain soveltamisesta muihin ETA-maihin samojen kriteereiden nojalla on tarkoitus antaa asetuksella.

Rooman sopimukseen tekemänsä varauman ja Geneven sopimusta koskevan ilmoituksensa nojalla Suomi myöntää äänitetuottajille sopimusten mukaisen suojan ainoastaan tallennusmaakriteerin nojalla. Tekijänoikeuslain 64 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi vastaavaksi. Lain 46 §:n osalta sekä kotimaiseen että kansainväliseen oikeussuoja sovellettaisiin ainoastaan tallennusmaakriteeriä. Siltä osin, kuin 46 §:n suojatase ylittää kansainvälisten sopimusten suojatason, säännökset lain soveltamisesta muihin ETA-valtioihin annetaan asetuksella. Myös asetuksessa noudatettaisiin tallennusmaakriteeriä.

Myös elokuvatuottajien uuden 46 a §:ssä säädetyn lähioikeuden osalta ehdotetaan, että kotimaisen oikeussuojan osalta sovellettaisiin tallennusmaakriteeriä. Säännökset tämän oikeuden soveltamisesta tallennusmaakriteerin nojalla muihin ETA-maihin annetaan asetuksella.

Tekijänoikeuslain 47 §:n mukaisen äänitetuottajien ja esittäjien korvausoikeuden soveltamisalaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava tarkistus kuin lain 46 §:n soveltamisalaan. Korvausoikeus koskisi siten Suomessa tallennettuja äänitteitä. Korvausoikeus koskee Rooman sopimuksen nojalla myös muissa ETA-maissa tallennettuja äänitteitä. Tältä osin asetuksella ei tarvitse antaa säännöksiä korvausoikeuden soveltamisesta muihin ETA-maihin.

Rooman sopimuksen mukaan sopimusvaltion tulee myöntää yleisradio-organisaatiolle suoja, jos yleisradio-organisaation kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa tai lähetykset tapahtuu toisessa sopimusvaltiossa. Tekijänoikeuslain yleisradio-organisaatioita koskevaa liittymäsäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se nykyistä tarkemmin vastaisi Rooman sopimuksen liittymäsäännöstä.

Tekijänoikeuslain 49 §:n luettelosuojaan-

nöstä sovelletaan nykyisin ainoastaan kotimaisiin luetteluihin. Vastaavaa lähioikeutta ei toistaiseksi ole pohjoismaiden ulkopuolella. Jotta ei syntyisi epäselvyyttä säännöksen soveltamisalasta, liittymäsäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että 49 §:ää sovelletaan töihin, jotka on ensiksi julkaistu Suomessa.

Valokuvateoksiin sovelletaan tekijänoikeuslain 63 §:n mukaisia liittymäkriteereitä. Lain soveltamisen helpottamiseksi ehdotetaan, että samoja kriteereitä sovelletaan myös lain 49 a §:ssä tarkoitettuihin valokuviin.

Tekijänoikeuslain 50 §:n mukainen sanomalehtitiedotusten suoja on luonteeltaan suojaa sopimatonta menettelyä vastaan. Säännöksen soveltamisen kannalta merkityksellistä on se, että sanoman vastaanottaminen tapahtuu Suomessa. Jotta ei syntyisi epäselvyyttä säännöksen soveltamisalasta, liittymäsäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että 50 §:ää sovelletaan sanomalehtitiedotuksiin, jotka on vastaanotettu Suomessa.

Tekijänoikeuslain erinäisiä määräyksiä sisältävän 6 luvun 51—53 § sisältävät säännöksiä teosten sekoitettavuudesta ja sivistyksellisten etujen suojasta. Alunperin tekijänoikeuslain 63 §:ssä säädettiin näiden soveltamisalasta. Kun pykälä vuonna 1974 uudistettiin, jäi säännös pois. Tällä ei ilmeisestikään haluttu muuttaa 51—53 §:n soveltamisalaa. Selvytyden vuoksi 63 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan 51—53 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan siitä riippumatta, kuka on luonut teoksen ja missä se on julkaistu. Tämä vastaa sisällöltään alkuperäistä säännöstä. Se tulisi sovellettavaksi myös velvollisuuteen merkitä taideteoksen jäljennös, jota koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi 52 §:ään. Myös luokse-pääsyoikeutta koskevaa uutta 52 a § sovellettaisiin riippumatta, mistä maasta teos on peräisin.

2. Asian valmistelu

Esitys pohjautuu opetusministeriön 30 päivänä joulukuuta 1991 asettaman tekijänoikeustoimikunnan 14 päivänä kesäkuuta 1994 antamaan mietintöön (Tekijänoikeustoimikunnan mietintö). Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta. Opetusministeriön työryhmien muisti-

oita 19:1994). Ehdotus laadittiin hallituksen esityksen muotoon.

ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamista koskeva ETA:n sekakomitean päätös N:o 7/94 tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1994. Päätökseen sisältyvästä vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä aiheutuvat muutokset tulee toteuttaa 1 päivään tammikuuta 1995 mennessä.

Tekijänoikeustoimikunnan tehtävänä on ETA-sopimuksesta aiheutuvien muutosten valmistelun lisäksi muun muassa jatkovalmistelu komiteamietintöjen pohjalta ottaen huomioon teknisen ja yhteiskunnallisen kehityksen. Toimikunta katsoi tarkoituksenmukaiseksi kansallisesti vireillä olevien muutosehdotusten tekemisen direktiiveistä aiheutuvien muutosten yhteydessä.

Toimikunnan tekijänoikeuden rajoituksia koskevat sisällölliset muutosehdotukset ja kuvataidetta koskevat muut ehdotukset pohjautuvat tekijänoikeuskomitean V-VII mietinnöissä tekemiin ehdotuksiin (Tekijänoikeuskomitean V mietintö. Äänitteiden ja audiovisuaalisten teosten kopiointi ja levitys. Komiteanmietintö 1990:31; Tekijänoikeuskomitean VI mietintö. Kuvataide ja tekijänoikeus. Komiteanmietintö 1991:33; Tekijänoikeuskomitean VII mietintö. Päätöskirjelmä. Komiteanmietintö 1992:4).

Opetusministeriö järjesti laajan lausuntokierroksen tekijänoikeuskomitean V ja VI mietinnöstä. Yhteenveto annetuista lausunnoista on julkaistu opetusministeriön työryhmämuistioiden sarjassa 1991:44 ja 1992:42. Komitean VII mietintö on pääosin katsaus kansalliseen ja kansainväliseen kehitykseen. Siitä ei järjestetty erillistä lausuntokierrosta. Komitean mietinnöistä annettuja lausuntoja on selostettu tämän esityksen yleisperustelujen yhteydessä.

Tekijänoikeustoimikunta julkaisi mietintönsä valmistelun kuluessa 18 päivänä helmikuuta 1994 erillisen luonnoksen tekijänoikeuslain muutoksiksi, jotka aiheutuvat vuokraus- ja lainausoikeudesta sekä eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista henkisen omaisuuden alalla annetusta direktiivistä. Toimikunta järjesti luonnosta käsittelevän laajan kuulemistilaisuuden 23 päivänä maaliskuuta 1994. Luonnoksesta pyydettiin myös kirjallisia lausuntoja.

Tekijänoikeustoimikunta on järjestänyt marraskuusta 1992 lähtien viisi laajaa informaatio-, keskustelu ja kuulemistilaisuutta alan sidosryh-

mille ja asiantuntijoille. Näissä on käsitelty EU:n direktiivien ja direktiiviehdotusten sisältöä, pohjoismaista lainsäädäntökehitystä ja monenkeskistä kansainvälistä kehitystä.

Opetusministeriö järjesti laajan lausuntokierroksen tekijänoikeustoimikunnan mietinnöstä. Mietinnöstä saatiin lausunnot 89 viranomaiselta, järjestöltä ja yritykseltä. Yhteenveto annetuista lausunnoista julkaistaan opetusministeriön työryhmämuistioden sarjassa.

Pohjoismaiden tekijänoikeusasioista vastavat ministeriöt ovat lisäksi pitäneet yhteyttä valmistelun kuluessa. Tavoitteena on ollut vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä aiheutuvien ja muiden muutosten toteuttaminen merkittävässä kohdissa yhdensuuntaisesti.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Ehdotuksilla ei ole suoranaisia vaikutuksia valtion tai kuntien talouteen.

Ehdotetut muutokset koskevat pääosin tekijöiden ja lähioikeuksien haltijoiden taloudellisia oikeuksia ja näiden rajoituksia. Muutokset vaikuttavat oikeuksien haltijoiden, tuottajien, jakelijoiden ja käyttäjien välisiin suhteisiin. Muutosten välittömät yksityistaloudelliset vaikutukset ovat vähäisiä. Vaikutusten tarkka arviointi ei ole mahdollista.

Vuokraus- ja lainausoikeuksia sekä lähioikeuksia koskevilla ehdotuksilla yhtenäistetään sääntelyä Euroopan talousalueella. Satelliittilähetyksiä ja kaapelijakelua koskevilla ehdotuksilla yhtenäistetään myös oikeuksien hankintaan liittyviä järjestelyjä. Yhtenäisellä sääntelyllä pyritään poistamaan tavaroiden ja palvelujen kaupan esteitä ja vääristymiä.

Valokuvien suojan siirtämisestä tekijänoikeuslakiin seuraa muun muassa, että valokuvateosten suoja-aika pitenee. Muilta osin suoja ehdotetaan säilytettäväksi pääosin ennallaan. Koska valtaosa valokuvien kaupasta koskee jo nykyisen lain perusteella suojattuja valokuvia, ehdotetun muutoksen taloudelliset vaikutukset ovat varsin vähäiset.

Kuvataiteen jälleenmyynnin määrät ovat vaihdelleet voimakkaasti viime vuosina. On arvioitavissa, että pääosa jälleenmyyntikorvauksesta kohdistuisi huutokauppamyyniteihin. Huutokaupatun arvotaiteen liikevaihto oli Taidepörssi 1994 -julkaisun mukaan huipussaan vuonna 1989 lähes 108 miljoonaa markkaa,

vuonna 1993 33 miljoonaa markkaa. Jälleenmyyntikorvauksen suuruudeksi ehdotetaan 5 % teoksen arvonlisäverottomasta myyntihinnasta. Voidaan arvioida, että alkuvaiheessa maksun kokonaiskertymä olisi vajaa miljoona markkaa vuodessa. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että jälleenmyyntikorvausta koskeva lainsäädäntö tuli Tanskassa voimaan 1990. Alkuvaiheessa kokonaiskertymä oli runsaat 2 miljoonaa markkaa vuodessa.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

4.1. Riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle on erikseen annettu esitys eräiden tekijänoikeuslain säännösten muuttamisesta (HE 278/1994 vp), jossa ehdotetaan teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön maksettavan korvauksen eli niin sanotun kasettimaksun perintää tehostettavaksi. Esityksen sisältämä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Esitys sisältää ehdotuksen uudeksi tekijänoikeuslain 56 d §:ksi. Myös tämä esitys sisältää ehdotuksen uudeksi 56 d §:ksi. Ehdotetut säännökset voidaan yhdistää siten, että edelliseen säännökseen lisätään jälkimmäisen sisältämä viittaus. Muutoin mainittu esitys ja tämä esitys on laadittu niin, että ne voidaan käsitellä ja niissä ehdotetut lait saattaa voimaan toisistaan riippumatta.

Eduskunnalle on lisäksi annettu esitys rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsitteviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 94/1993 vp). Siinä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslain 56 b §:ää. Tässä esityksessä ehdotetaan lain 56 b §:ään lisättäväksi viittaus tekijänoikeuslain 26 l §:n 4 momenttiin. Mikäli mainittu esitys hyväksytään ennen tätä esitystä, tarkoitus on lisätä kyseinen viittaus muutettuun 56 b §:ään. Mainitussa esityksessä ehdotetussa rikoslain 49 luvun 1 §:ssä viitataan valokuva lakiin, joka tässä ehdotuksessa ehdotetaan kumottavaksi.

4.2. Riippuvuus kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista

Esityksessä on otettu huomioon Suomea

sitovat tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevat kansainväliset yleissopimukset, jotka on mainittu 1.7.5. jaksossa.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset niistä tekijäoikeuslainsäädännön muutoksista, jotka aiheutuvat vuokrausdirektiivistä ja satelliittidirektiivistä. Direktiivit sisältyvät ETA:n sekakomitean ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamisesta tekemän päätöksen N:o 7/94 liitteeseen XVII. Direktiiveistä

aiheutuvat muutokset on eritelty yleisperustelujen 1.3. ja 1.4. jaksossa. Direktiiveistä aiheutuvat lainmuutokset tulee saattaa voimaan 1 päivään tammikuuta 1995 mennessä.

Mainittuun liitteeseen sisältyy lisäksi suojaaikadirektiivi. Siitä aiheutuvista lainmuutoksista on tarkoitus antaa erillinen hallituksen esitys. Nämä lainmuutokset tulee saattaa voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta

1 §. Tekijänoikeuslain 1 §:ään ehdotetaan edellä yleisperustelujen 1.5. jaksossa esitetyn tavoin lisättäväksi nimenomainen maininta valokuvateosten suojasta. Ehdotuksen mukaan suojattujen teosten luettelossa mainittaisiin "valokuvateokset ja muut kuvataiteen teokset". Ehdotuksen mukaisesti myös kuvataiteen "tuotteita" koskeva sanonta muuttuu "teoksiksi".

Jotta valokuva olisi suojattu teoksena, sen täytyy yltää teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että valokuvan tulee olla tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos. Tarkoitus on, että teosta arvioitaessa noudatetaan samoja periaatteita kuin muidenkin teosten osalta. Valokuvan aihe ei ole suojattu. Aiemmin kuvatun kohteen saa kuvata uudestaan samasta kuvakulmasta samoissa olosuhteissa.

Koska valokuvateokset ovat lain 1 §:n mukaan kuvataiteen teoksia, sovelletaan niihin eräitä lain 2 luvussa olevia taideteoksia koskevia rajoitussäännöksiä ilman niitä koskevaa erillistä mainintaa.

Nykyisen valokuvain 1 §:n 2 momentin mukaan valokuvina pidetään valokuvaamiseen verrattavin menetelmin valmistettua kuvaa. Muista kuvataiteen teoksista valokuvateokset erottaa käytetty tekniikka, valokuvaus. Tarkoituksena on, että laki ei tässä suhteessa muutu. Valokuvateoksina pidetään myös valokuvaukseen verrattavalla tavalla ilmaistuja teoksia samoin kuin nyt.

10 §. Lain 10 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että oikeudesta va-

lokuvaan säädetään lain 49 a §:ssä. Jos valokuva yltää teostasoon, sitä suojataan myös valokuvateoksena.

11 §. Säännöksen sisältö vastaa nykyistä 26 §:ää. Pykälän 1 momentin viittaukseen on tehty lain 2 luvun uudelleenjärjestelystä aiheutuva tarkistus.

12 §. Säännöksen sisältö vastaa nykyistä 11 §:ää.

13 §. Säännöksen sisältö vastaa nykyisen 11 a §:n 1 momenttia, sellaisena kuin se on laissa 897/80. Sopimuslainsäädännön vaikutuksista säädetään ehdotetussa 26 §:ssä, joten nykyisen 11 a §:n 2 ja 3 momentti on poistettu tarpeettomana.

14 §. Säännöksen 1 ja 2 momentin sisältö vastaa nykyistä 17 §:ää. Sopimuslainsäädännön vaikutuksista säädetään ehdotetussa 26 §:ssä, joten nykyisen 17 §:n 1 momentissa oleva viittaus nykyiseen 11 a §:ään on poistettu tarpeettomana.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti, jonka nojalla tiettyjä teoksia saadaan ottaa ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavanlaiseen kokeeseen ilman tekijän lupaa. Vastaavanlaisia kokeita ovat tällä hetkellä muun muassa yleisessä kielitutkintolaissa (668/94) ja ammattitutkintolaissa (306/94) mainitut tutkinnot, joiden tehtävät laatii samoin virallisesti asetettu toimikunta. Säännös koskee teoksen käyttöä koetilaisuudessa. Aineiston käyttöön muussa yhteydessä sovelletaan, mitä muutoin tekijänoikeuslaissa on säädetty. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.2.3. jaksossa.

15 §. Ehdotettu säännös, jota on käsitelty yleisperustelujen 1.2.4. jaksossa, on uusi. Oikeus kappaleiden valmistamiseen säännöksessä

mainitulla tavalla on sosiaali-, terveyden- tai vankeinhoitoalan piiriin kuuluvilla tai vastaavilla laitoksilla, joissa oleskelevien henkilöiden mahdollisuus seurata televisio- tai radio-ohjelmia niiden varsinaisena lähetyssajankohtana on rajoitettu.

Säännös antaa oikeuden ääni- ja kuvatallenteiden valmistamiseen vain tilapäistä käyttöä varten. Tallenteiden säilyttäminen on sallittua sen ajan, jota katselu- tai kuunteluajankohdan siirtäminen edellyttää. Pysyvien ohjelmakokoelmien kerääminen laitoksen myöhempiä sisäistä käyttöä varten ei siten ole sallittua. Vastuu tallenteen asianmukaisesta säilyttämisestä ja hävittämisestä on tallenteen valmistaneella laitoksella.

Muuhun tarkoitukseen tapahtuvaan tallenteiden kappaleiden valmistamiseen, edelleen levittämiseen tai julkiseen esittämiseen sovelletaan, mitä laissa muutoin on säädetty.

16 §. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen jaksossa 1.2.5.

Arkistojen ja kirjastojen kopiointioikeutta koskevan nykyisen 12 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että museot lisätään sen soveltamisalaan.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan lisäksi ajanmukaistettavaksi siten, että kappaleiden valmistaminen laitosten toimintaa varten olisi sallittua myös muita kuin valokopiointia ja siihen rinnastuvia valmistustekniikoita käyttäen.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettua kappaleiden valmistamista koskevat tarkemmat määräykset annettaisiin tekijänoikeusasetuksessa. Asetuksessa määriteltäisiin tarkemmin myös kopiointiin oikeutetut arkistot, kirjastot ja museot. Näiltä osin ehdotus vastaa nykyistä sääntelyä.

17 §. Ehdotettua säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.2.6. jaksossa.

Pykälän 1 momentin mukaan julkaistujen kirjallisten ja sävellysteosten kappaleiden valmistaminen näkövammaisille on sallittu mitä tahansa tekotapaa käyttäen. Säännös edellyttää, että kappaleiden valmistamisen tarkoituksena on saattaa teoksen teksti näkövammaisten luettavaksi. Tällaisena pidetään esimerkiksi tekstin tallentamista muotoon, jossa se on näkövammaisten käytössä olevin apuvälinein luettavissa tai muuten ymmärrettävissä. Tekstillä tarkoitetaan 1 momentissa kaikkea kirjallista aineistoa ja sävellysteosten nuotteja aineiston alkuperäisestä tallennusmuodosta riippu-

matta. Ääni- tai kuvatallenteiden valmistaminen ei ole 1 momentin nojalla sallittua.

Pykälän 2 momentti antaa asetuksella määrättäville laitoksille on oikeuden valmistaa asetuksessa määrättävin ehdoin julkaistuja kirjallisista teoksista äänen tallentamisen avulla kappaleita näkövammaisille sekä henkilöille, jotka eivät muun sairauden tai vamman vuoksi voi käyttää kirjoja tavanomaisella tavalla. Säännös antaa laitoksille oikeuden valmistettujen teoskappaleiden levittämiseen sekä lainaamalla että myymällä. Säännös ei koske sävellysteosten valmistamista.

18 §. Nykyisin tekijänoikeuslain 16 §:ssä oleva kokoomateoksia koskeva rajoitussäännös ehdotetaan muutettavaksi eräiltä osin ja siirrettäväksi lain 18 §:ään.

Jumalanpalveluksissa käytettäväksi tarkoitettua kokoomateokset ehdotetaan poistettavaksi säännöksen soveltamisalasta. Kirjallisten teosten, sävellysteosten ja taideteosten käyttö tarkoitukseen edellyttäisi ehdotuksen mukaan kokoomateokseen otettavien teosten tekijöiden luvan.

Opetustoimintaa koskeva pakkolisenssisäännös ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan kuitenkin siten, että taideteoksien käyttöä rajoitetaan viiden vuoden aikaraja poistetaan.

19 §. Ehdotettua säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.3. jaksossa vuokrausdirektiivin 9 artiklan yhteydessä. Pykälän 4 momenttia on käsitelty saman direktiivin 5 artiklan yhteydessä.

Pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan teoksen kappaleita saa levittää edelleen, kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu. Säännöksessä tarkoitettu muu pysyvä luovutus voi olla esimerkiksi lahjoitus. Jos teoksen kappale on luovutettu ilman tekijän suostumusta, ei sitä saa levittää edelleen.

Tietokoneohjelman myynnin ja käyttöoikeuden luovutuksen osalta viitataan hallituksen esitykseen numero 211 — 92 vp. s. 11.

Merkitystä ei ole sillä, missä ensimmäinen luovutus tapahtui. Tältä osin 45, 46, 46 a ja 48 §:n lähioikeuksia koskeva säännös poikkeaa tästä säännöksestä. Niiden mukaan levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos suojan kohde on oikeudenhaltijan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

Pykälän 2 momentin mukaan teoksen yleisölle vuokraamiseen tarvitaan tekijän lupa.

Vuokrausoikeus koskee kaikkia teoslajeja, paitsi rakennustaiteen, taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteita.

Jotta lakia ei yritettäisi kiertää esimerkiksi myynnin yhteydessä käytettävällä takaisinostohdolla, vuokraukseen rinnastetaan sitä tosiasiallisesti vastaavat oikeustoimet.

Levitysoikeuden raukeamisen jälkeen saadua teoksen kappaleita lainata yleisölle tekijän lupaa hankkimatta. Kuten nykyisessäkin laissa poikkeuksena tästä ovat 3 momentin mukaan tietokoneella luettavissa muodossa oleva eli konekielinen tietokoneohjelman kappale. Tällä tarkoitetaan ohjelmaa, joka on tallennettu disketille tai muulle tietovälineelle siten, että sitä voidaan sellaisenaan käyttää ohjaamaan tietokoneen toimintaa.

Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi sellaisen tuotteen lainaamiseen, johon sisältyy tietokoneohjelma, jos kyseessä on pääasiallisesti muu kuin ohjelmatuote. Esimerkkinä voidaan mainita elektroninen kirja, joka rinnastuu muihin kirjoihin, vaikka sen osana olisi myös hakuohjelma. Tällaisen elektronisen kirjan lainaamiseen yleisölle ei tarvita lupaa. Kuitenkin jos ohjelmaa levitetään tuotteesta erillään, vaaditaan ohjelman lainaamiseen yleisölle oikeudenhaltijan lupa.

Pykälän 3 momentin mukaan tekijän lupa tarvitaan myös elokuvateoksen kappaleen lainaamiseen yleisölle. Säännös on tarkoitettu sovellettavaksi tallenteisiin, joiden pääasiallisena sisältönä on elokuvateos. Esimerkiksi sellaisen multimediatauotteen, johon muun aineiston ohella sisältyy katkelmia elokuvista, lainaamiseen yleisölle ei tarvita lupaa.

Pykälän 4 momentin mukaan tekijöillä on oikeus korvaukseen teosten lainaamisesta yleisölle. Käytännössä korvausoikeus koskee lähinnä kirjojen ja äänitteiden lainausta. Korvausoikeus ei koske rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteiden lainaamista.

Elokuvateoksen tai tietokoneella luettavissa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen lainaamiseen yleisölle tarvitaan pykälän 3 momentin nojalla lupa. Myöntäessään luvan, tekijä voi halutessaan vaatia korvauksen maksamista. Tästä syystä 4 momentin säännös ei koske näitä teoslajeja.

Jotta säännöksen soveltaminen ei joissain tapauksissa johtaisi jälkikäteen esitettyihin vaatimuksiin pitkältikin ajalta, on säännökseen otettu erityinen vanhentumisaika. Sen mukaan

korvausta voidaan vaatia ainoastaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta lainaamisesta.

Korvausoikeutta ei ole silloin, kun lainaaminen tapahtuu yleisestä kirjastosta taikka tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

Yleisellä kirjastolla tarkoitetaan erityisesti kirjastolaissa (235/86) tarkoitettuja kuntien ylläpitämiä kirjastoja. Tutkimusta palvelevalla kirjastolla tarkoitetaan erityisesti tieteellisiä kirjastoja sekä korkeakoulujen ja niiden laitosten kirjastoja. Opetustoimintaa palvelevalla kirjastolla tarkoitetaan oppilaitosten kirjastoja ja muita kirjastoja, jotka palvelevat oppilaita ja opiskelijoita. Näihin kuuluvat myös ylioppilaskuntien ja vastaavien yhteisöjen kirjastot.

Näkövammaisten kirjasto rinnastuu yleisiin kirjastoihin. Kirjasto palvelee myös näkövammaisten tutkimus- ja opetustoimintaa. Siten poikkeussäännös kattaa myös sen.

Pykälän mukainen yksinoikeus tai korvausoikeus koskee ainoastaan tilanteita, joissa teoksia vuokrataan tai lainataan yleisölle. Esimerkiksi teoksen vuokraaminen tai lainaaminen yksityishenkilöiden välillä ei kuulu säännöksen soveltamisalaan. Kyse ei ole yleisölle lainaamisesta myöskään, jos esimerkiksi yrityksen kirjasto on avoin ainoastaan yrityksen henkilökunnalle tai jos kirjasto lainaa teoksen toiselle kirjastolle.

20 §. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.3. jaksossa vuokrausdirektiivin 9 artiklan yhteydessä.

Kaikkia teoslajeja koskeva näyttämisoikeuden sääntely ehdotetaan sisällytettäväksi 20 §:ään. Näyttämisoikeus raukeaa samaten kuin levitysoikeus silloin, kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu. Esimerkiksi taidemuseo saa asettaa näytteille ostamansa taideteoksen tähän erikseen lupaa hankkimatta.

Näyttämisoikeus raukeaa myös silloin, kun teos on julkaistu. Lain 8 §:n 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin leivitetty yleisön keskuuteen. Kuten nykyäänkin, julkaistun teoksen saa vapaasti näyttää.

Selvyyden vuoksi 20 §:n 2 momenttiin on otettu säännös, jonka mukaan näyttämisoikeuden raukeaminen ei käsitä taideteoksen näyttämistä elokuvassa tai televisiolähetyksessä. Se täsmentää lakia siten, että taideteosten näyttä-

minen televisiossa ja elokuvassa on sallittua vain sitä koskevien erityissäännösten perusteella. Ehdotettuun 25 §:n 2 momenttiin sisältyy erityissäännös, joka koskee taideteosten sisällyttämistä elokuvaan ja televisiolähteykseen. Myös päiväntapahtumien toisintamista koskeva 25 b § soveltuu tällaiseen käyttöön.

21 §. Säännös vastaa nykyistä 20 §:ää.

22 §. Säännöksen sisältö vastaa nykyistä 14 §:ää. Pykälään on tehty ainoastaan pieni sanonnallinen tarkistus.

23 §. Säännös vastaa nykyistä 15 §:ää.

24 §. Säännös vastaa nykyisen 19 §:n 2 momenttia.

25 §. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.2.8. jaksossa.

Nykyisin tekijänoikeuslain 14 §:n 2 momentissa ja 15 §:n 2 momentissa olevat taideteoksen toisintamista koskevat säännökset ehdotetaan yhdistettäväksi ja siirrettäväksi ehdotettavan 25 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdiksi. Ehdotuksen mukaan kuvien tekstiin liittymistä koskeva vaatimus ulotettaisiin koskemaan myös lehdistön lainausoikeutta.

Vaatimus edellyttää, että taideteoksilla on asiayhteys arvostelemaan tai tieteelliseen esitykseen tai päiväntapahtuman selostamiseen. Kuvien käytön tulee perustua niiden havainnollistamiseen tai selventävään merkitykseen. Säännöksen nojalla ei saa valmistaa esimerkiksi taidekirjaa, jossa kuvat ovat pääasia ja tekstillä on ainoastaan täydentävä merkitys.

Taideteoksen käyttäminen on ehdotetun 25 §:n 1 momentin 1 kohdan alaan kuuluvissa tapauksissa sallittua minkä tahansa median keinoin toteutetun esityksen yhteydessä. Esimerkiksi suullinen, audiovisuaalinen ja kirjallinen esitys ovat tässä suhteessa samassa asemassa.

Kansantajuistieteellisiä esityksiä koskeva nykyisen 14 §:n 2 momentin erityissäännös ehdotetaan poistettavaksi. Muutoksella ei olisi vaikutusta siihen, mitä tekijänoikeuslain mukaan on pidettävä arvostelevana tai tieteellisenä esityksenä. Esitystä voidaan pitää tieteellisenä, jos se täyttää tieteelliselle aiheen käsittelytavalle asetettavat yleiset vaatimukset. Säännöksen soveltamisala ei rajoitu korkeakoulujen tai tiedeyhteisön piirissä tapahtuvaan tieteen harjoittamiseen. Säännöksessä tarkoitettulla aikakauskirjalla tarkoitetaan myös aikakauslehtiä.

Taideteoksen sisällyttämistä elokuvaan tai televisioesitykseen koskeva nykyisen 25 §:n 1

momentin 2 virke ehdotetaan tarkistettavaksi ja siirrettäväksi ehdotettavan 25 §:n 2 momentiksi.

Ehdotettavan 25 §:n 2 momentin mukaan taideteoksen saa sisällyttää valokuvaan, jos sen toisintamisella on valokuvassa toisarvoinen merkitys. Toisarvoisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota valokuvan kokonaisvaikutelmaan ja taideteoksen kuvauksen tarkoitukseen. Lupaa ei yleensä tarvita, jos taideteos näkyy kuvan taustalla tai se on muutoin toisarvoisessa merkityksessä kuvan kokonaisuuden kannalta. Mainoskuvassa, jossa taideteos on tarkoituksellisesti otettu osaksi lavastettua kokonaisuutta, lupa tarvitaan, vaikka taideteoksen osuus kokonaisuudesta olisi vähemmänkin merkittävä.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan taideteoksen saa sisällyttää myös elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on elokuvassa tai esityksessä toisarvoinen merkitys. Taideteoksen saa sisällyttää elokuvaan tai televisioesitykseen kuten yksittäiseen valokuvaankin. Lupaa taideteoksen kuvaamiseen ja esittämiseen ei tarvita myöskään, jos se on yhden tai useamman yksittäisen kuvan keskeinen osa, jos toisintamisella on elokuvan tai esityksen kannalta toisarvoinen merkitys. Säännös soveltuu myös silloin, kun elokuva otetaan osaksi multimediatuotetta, johon on yhdistetty tekstiä, ääntä ja kuvaa, jos elokuva on tarkoitettu katsottavaksi liikkuvana kuvana.

25 a §. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.2.8. jaksossa.

Nykyisen 25 §:n 2 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että julkisella paikalla olevasta taideteoksesta säännöksen nojalla otetun kuvan käyttäminen ansiotarkoituksessa edellyttäisi tekijän suostumusta, jos teos on kuvan pääaihe. Samalla ehdotetaan, että säännös siirrettäisiin ehdotettavan 25 a §:n 1 momenttiin.

Säännöksessä tarkoitettujen taideteosten kuvaaminen olisi ehdotuksen mukaan tekijänoikeudellisesti vapaata. Säännös ulotettaisiin koskemaan kaikkia julkisilla paikoilla sijaitsevia taideteoksia riippumatta siitä, onko ne sijoitettu ulkosalle. Julkisella paikalla tarkoitetaan paikkaa, johon yleisöllä on vapaa pääsy.

Luvanvaraista olisi sen sijaan kuvien käyttäminen ansiotarkoituksessa silloin, kun taideteos muodostaa kuvan pääaiheen. Luvanvaraisuus edellyttää, että toiminnalla pyritään hankkimaan ansiota. Lupa tarvittaisiin siten esimer-

kiksi, kun taideteos on pääaiheena postikortissa tai lehdessä olevassa kuvassa.

Arvioitaessa sitä, voidaanko taideteosta pitää kuvan pääaiheena, on huomiota kiinnitettävä kuvan kokonaisvaikutelmaan ja taideteoksen kuvaamisen tarkoitukseen. Luvanvaraista ei olisi esimerkiksi sellaisen maisemakuvan käyttäminen, johon taideteos sisältyy, ellei taideteos ole selvästi kuvan pääaihe. Jos taideteos on otettu osaksi lavastettua mainoskuvaa ja muodostaa keskeisen osan kuvasta, voidaan sitä pitää pääaiheena mainostettavan tuotteen sijasta.

Taideteosten sisällyttäminen elokuvaan tai televisioesitykseen on sallittua ansiotarkoituksesta riippumatta ehdotetun 25 §:n 2 momentin elokuvia ja televisioesityksiä koskevan erityissäännöksen nojalla, vaikka teos muodostaisi yhden tai useamman yksittäisen kuvan pääaiheen, jos toisintamisella on elokuvan kannalta toisarvoinen merkitys.

25 b §. Säännös vastaa nykyistä 21 §:ää.

25 c §. Säännös vastaa nykyistä 24 §:ää.

25 d §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 25 b §, joka sääntelee tekijänoikeuden suhdetta asiakirjajulkisuutta sekä oikeudenhoitoa ja yleistä turvallisuutta koskevaan lainsäädäntöön. Säännös koskee sekä julkistamattomia että julkistettuja teoksia.

Pykälän 1 momentin mukaan tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta. Säännös rajoittaa tekijälle kuuluvaa oikeutta määrätä teoksen kopioinnista siinä määrin kuin julkisuuslainsäädännön mukaisen tiedonsaantioikeuden toteuttamiseksi on välttämätöntä. Asiakirjaan sitelyistä teoksesta voidaan siten valmistaa tiedoksisaannin edellyttämät kopiot. Esimerkiksi viranomaisen voi kopioida asiakirjan tutustumista varten tai antaa kopion tiedon pyytäjälle. Myös tietoa pyytävällä on tiedonsaantioikeutensa toteuttamiseksi tai toisen lukuun oikeus kopioida teos riippumatta siitä, onko kopioiminen lain yksityistä käyttöä koskevan 12 §:n nojalla sallittua.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeudenhoidon ja yleisen turvallisuuden vaatima teoksen käyttäminen on sallittua ilman tekijän suostumusta. Säännös soveltuu lainkäytöstä ja yleisestä turvallisuudesta vastaavien viranomaisten ja lakisääteisten toimielinten toiminnan lisäksi myös välimiesmenettelyyn. Se soveltuu myös hallintolainkäyttöön ja muuhun hallintomenettelyyn, jossa on kyse oikeudenhoidosta. Tällais-

ta hallintomenettelyä on esimerkiksi viranomaisten valvontatehtävien hoitaminen.

Teosten kappaleiden valmistaminen, levittäminen ja muu käyttö on säännöksen nojalla sallittua vain, jos se on välttämätöntä viranomaisten tai muiden lakisääteisten toimielinten oikeudenhoitoon tai yleisen turvallisuuteen liittyvien tehtävien suorittamiseksi. Säännöksen salliman käytön laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös tekijälle käytöstä aiheutuva haitta.

Teosten muuhun kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun käyttöön on saatava tekijän lupa, ellei käyttö ole sallittua jonkin toisen tekijänoikeuden rajoitussäännöksen perusteella. Pykälän 3 momentissa säädetään kuitenkin, että 1 tai 2 momentin nojalla valmistettujen tai levitettyjen teoskappaleiden siteeraaminen on sallittua riippumatta siitä, onko teos julkistettu. Säännös on tarpeen, koska ehdotetun yleisen sitaattia koskevan 22 §:n mukaan siteeraus on sallittua ainoastaan julkistetuista teoksista.

Pykälän 1 ja 2 momenttien mukainen teosten käyttö on korvauksetonta.

25 e §. Säännös vastaa nykyistä 13 §:ää.

25 f §. Kun 1 momentin säännöstä muutetaan siten, että se "kirjallisten ja sävellysteosten" sijasta koskee periaatteessa kaikkia teoslajeja, tulee satelliittidirektiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan elokuvateokset edelleen nimenomaisesti sulkea säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan 1 momentissa olevaa sopimuslissenssisäännöstä sovelletaan satelliittilähetykseen ainoastaan tapauksessa, jossa satelliittilähetyks tapahtuu samanaikaisesti kuin saman radio- tai televisioyhtiön lähetyks maanpäällisessä verkossa.

25 g §. Säännöksen 2 momenttia on käsitelty yleisperustelujen 1.2.10. jaksossa ja 3 momenttia 1.2.2. jaksossa.

Pykälän 1 momentti vastaa tekijänoikeuslain nykyisen 22 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentti vastaa voimassa olevan lain 21 a §:ää siten muutettuna, että oikeus säännöksessä tarkoitettujen referenssinauhosten tekemiseen on laajennettu koskemaan kaikkia tallennusvelvollisia lähetystoiminnan harjoittajia lähetyksmuodosta riippumatta. Säännös antaa oikeuden tallenteiden valmistamiseen ja käyttämiseen lainsäädännön edellyttämiin todistelutarkoituksiin.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavak-

si uusi rajoitussäännös, joka koskee radio- ja televisiolähetysten nauhoittamista yhteisöjen sisäiseen tiedotuskäyttöön.

Oikeus kappaleiden valmistamiseen on ehdotuksen mukaan kaikilla julkis- ja yksityisoikeudellisilla yhteisöillä kuten viranomaisilla, yrityksillä ja yleishyödyllisillä yhteenliittymillä. Säännös koskee ainoastaan radiossa tai televisiossa lähetettäviä uutis- ja ajankohtaisohjelmia. Tällaisia ovat varsinaisten uutislähetysten lisäksi erilaiset asiaohjelmat, joissa käsitellään päivänkohtaisia tai muutoin ajankohtaisia tapahtumia.

Sallittu kopioiden määrä on rajoitettu muutamaaan kappaleeseen. Sanonta on sama, kuin ehdotetun 12 §:n 1 momentissa. Kopioita saa käyttää vain yhteisöjen sisäisessä tiedotuksessa. Muuhun tarkoitukseen tapahtuva käyttö edellyttää ohjelmien oikeudenhaltijoiden luvan hankkimista. Sama koskee säännöksen nojalla nauhoitettujen ohjelmien levittämistä yhteisön ulkopuolelle.

25 h §. Pykälän 1 momentin sisältö vastaa pääosin nykyisen 22 a §:n 1 momenttia. Sen 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi sanat ”vapaasti etenevillä radioaalloilla lähetettävään”. Muutoksen jälkeen säännös on sovellettavissa myös siinä satelliittidirektiivin edellyttämässä harvinaisessa tapauksessa, että edelleen lähetettävä alkuperäinen toisesta ETA-maasta peräisin oleva lähetys tapahtuu johtimitse.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jolla radio- ja televisioyhteyksien tekijöiltä hankkimat kaapelijakelua koskevat edelleen lähetysoikeudet suljetaan nimenomaisella säännöksellä sopimuslisenssin ulkopuolelle, jos kyseessä on toisesta ETA-maasta peräisin oleva lähetys. Luvan näiden teosten kaapelijakeluun myöntää lähettäjäyhteyksien tekijä. Jotta kaapelijakelija voisi kerralla selvittää tekijöiden järjestöltä ja lähettäjäyhteyksiltä hankittavien lupien ehdot, ehdotetaan 3 momenttiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan tällaisiin lähetysiin sisältyvien teosten kaapelijakelua koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti. Osapuolet voivat keskenään tarkemmin sopia noudatettavista menettelytavoista.

Sopimuslisenssin yleisistä vaikutuksista säädetään ehdotetussa 26 §:ssä, joten nykyisen 22 a §:n 2 momentissa oleva viittaus nykyiseen 11 a §:ään on poistettu tarpeettomana.

25 i §. Säännös vastaa nykyistä 22 b §:ää. Pykälän 2 momentissa olevaan viittaukseen on tehty 2 luvun uudelleenjärjestelystä johtuva

tarkistus. Tähän momenttiin sisältyvä erityinen kahden vuoden vanhentumisaika on muutettu kolmeksi vuodeksi. Tämä vastaa eräisiin muihin tekijänoikeuslain säännöksiin sisältyviä erityisiä vanhentumisaikoja.

25 j ja 25 k §. Säännökset vastaavat nykyistä 11 b ja 11 c §:ää, sellaisena kuin ne ovat vuonna 1993 annetussa tekijänoikeuslain muutoksessa.

26 §. Sopimuslisenssillä tarkoitetaan järjestelmää, jossa tekijöitä valtakirjojen nojalla edustava järjestö sopii käyttäjän kanssa teosten hyväksikäytön ehdoista. Järjestön myöntämä lupa sitoo lain nojalla myös järjestön ulkopuolisia tekijöitä. Käyttäjä voi siten saada luvan yhdeltä taholta ja on lisäksi turvattu järjestön ulkopuolisten vaatimuksilta ja rikosoikeudellisesta vastuusta.

Ensimmäinen sopimuslisenssisäännös otettiin tekijänoikeuslakiin 1961. Sen nojalla asetuksella määrättävä suomalainen radio- ja televisioyhteyksien tekijä voi lähettää radiossa ja televisiossa kirjallisia ja sävellysteoksia (22 § 2 ja 3 momentti). Lakiin on 1980-luvulla lisätty valokopiointia (11 a §), radio- ja televisiolähetysten nauhoittamista opetustoimintaa ja tieteellistä tutkimusta varten (17 § 1 momentti) sekä radio- ja televisiolähetysten edelleen lähettämistä (22 a §) koskevat sopimuslisenssisäännökset.

Teosten yleisradiointia koskeva säännös ehdotetaan edellä selostetulla tavalla tarkistettavaksi ja siirrettäväksi 25 f §:ään. Valokopiointia, nauhoittamista opetustoiminnassa ja edelleenlähettämistä koskevat säännökset säilytetään sisällöltään entisellään ja siirretään tässä järjestyksessä 13 §:ään, 14 §:n 1 momenttiin ja 25 h §:ään.

Nykyisen 11 a §:n 2 ja 3 momenttiin sisältyvä eräitä järjestön ulkopuolisten tekijöiden asemaa koskevia säännöksiä. Näihin viitataan nykyisessä 17 §:n 1 momentissa ja 22 a §:ssä. Nämä säännökset ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 26 §:ään. Uusi 26 § tulee sovellettavaksi myös teosten yleisradiointia koskevaan sopimuslisenssisäännökseen.

Järjestö yleensä tilittää perimänsä korvaukset tekijöille. Joissakin tapuksissa henkilökohtaiset tilitykset eivät kuitenkaan ole käytännössä mahdollisia. Esimerkiksi jollakin käyttöalueella käyttötapauksien määrä voi olla niin suuri ja käyttämisestä yhteensä maksettu korvaus niin pieni, että yksilölliset tilitykset eivät ole toteutettavissa. Tästä syystä järjestö voi päättää korvausten käyttämisestä kyseisten te-

kijöiden yhteisiä tarkoituksia varten. Tällaisia voivat olla apurahat, tuotannon tuki, työskentelyolosuhteiden parantaminen, koulutus ja näihin rinnastuvat käyttömuodot. Sen sijaan korvauksia ei saa perinnästä aiheutuneiden kulujen kattamisen jälkeen käyttää järjestöhallinnon kuluihin.

Järjestön ulkopuolisia tekijöitä on kohdeltava yhdenmukaisesti järjestön jäsenten kanssa. Säännöksen 1 momentin mukaan näillä on yhtäläinen oikeus henkilökohtaisiin tilityksiin. Näillä on oikeus saman suuruiseen korvaukseen kuin järjestön jäsenillä. Korvausten käyttöä yhteisiin tarkoituksiin ei saa rajoittaa ainoastaan järjestön jäsenille. Ulkopuolisilla tekijöillä on oltava yhtäläinen mahdollisuus korvausten saamiseen.

Säännöksen 2 momentin tarkoituksena on lieventää sopimuslisenssin merkitsemää rajoitusta järjestön ulkopuolisiin tekijöihin nähden. Säännös antaa ulkopuolisille tekijöille mahdollisuuden vaatia henkilökohtaista korvausta niissä tapauksissa, joissa järjestön tekemissä sopimuksissa tai sen sisäisissä määräyksissä järjestön omille jäsenille ei ole annettu oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen. Sopimuksen tehnyt järjestö vastaa ulkopuolisen tekijän esittämästä vaatimuksesta. Tämä koskee kaikkia ulkopuolisia tekijöitä, sekä koti- että ulkomaisia. Järjestön velvollisuus maksaa korvaus ulkopuoliselle tekijälle rajoittuu siihen määrään, minkä tämä olisi saanut, jos järjestö olisi käyttänyt korvaukset henkilökohtaisiin tilityksiin ja järjestö olisi edustanut häntä. Myös käyttäjän kannalta on tärkeää, ettei henkilökohtaista korvausta koskevaa vaatimusta voida kohdistaa häneen.

Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen vanhennee nykyään kahdessa vuodessa. Tämä vanhentumisaika ehdotetaan pidennettäväksi kolmeen vuoteen, joka vastaa paremmin käytännön tarvetta. Myös muut tekijänoikeuslakiin sisältyvät erityiset vanhentumisaajat ovat kolme vuotta. Lisäksi satelliittidirektiivin 9 artiklan 2 kohta edellyttää, että kaapaleitse tapahtuvaan edelleenlähetykseen liittyvän korvauksen vanhentumisaika on vähintään kolme vuotta.

26 i §. Pykälän 1 momentin mukaan jälleenmyyntikorvaus on suoritettava kuvataiteen teosten ammattimaisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä. Tällaista myyntiä harjoittavat taidehuutokaupat ja taidegalleriat sekä muut elinkeinonharjoittajat, joiden toimialaan kuuluu taidekauppa. Myös näyttelyissä ja muissa vas-

taavissa yhteyksissä tapahtuva taidekauppa on julkista taidekauppaa. Yksityisten henkilöiden väliset kaupat jäävät sääntelyn ulkopuolelle. Säännös ei koske teosten ensimyyntejä vaan ainoastaan tekijän omistuksestaan luovuttamien teosten jälleenmyyntiä. Säännöstä ei siten sovelleta esimerkiksi tapauksissa, joissa galleria myy teoksen taiteilijan lukuun.

Jälleenmyyntikorvaus on viisi 5 prosenttia myydyin teoksen arvonlisäverottomasta myyntihinnasta, jolloin korvausvelvollisille ei synny kumulatiivista maksurasitetta. Maksun perusteena on teoksen bruttohinta, jolloin hintaperusteeseen ei sisälly vaihtelevia tekijöitä.

Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen koskee 2 momentin mukaan valokuvateoksia lukuunottamatta kuvataiteen teoksia, joita ovat maalaus-, kuvanveisto-, piirros- ja tekstiilitaitteen sekä grafiikan teokset, installaatiot, videotaide- teokset ja muut vastaavat teokset. Lisäksi oikeus jälleenmyyntikorvaukseen koskee taidekäsityön ja taideteollisuuden uniikkituotteita. Soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät taidekäsityön ja taideteollisuuden sarjatuotanto ja rakennustaiteen tuotteet.

Oikeus jälleenmyyntikorvaukseen on 3 momentin mukaan voimassa tekijänoikeudellisen suoja-ajan. Oikeus on henkilökohtainen ja luovuttamaton. Tekijän kuoltua tekijänoikeuteen sovelletaan 41 §:n mukaisesti avio-oikeutta, perintöä ja testamenttia koskevia sääntöjä. Koska oikeus on luovuttamaton, sitä ei saa ulosmitata tekijältä itseltään eikä siltä, jolle se on siirtynyt avio-oikeuden, perinnön tai testamentin nojalla. Sen sijaan tekijän tai tämän oikeudenomistajien saamat korvaukset ovat luovutettavissa toiselle ja ulosmittavissa.

Jos tekijältä ei jää oikeudenomistajia, voidaan jälleenmyyntikorvaukset käyttää tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

26 j §. Jälleenmyyntikorvauksen perii 1 momentin mukaan opetusministeriön hyväksymä tekijöitä edustava järjestö. Opetusministeriö voi asettaa hyväksymiselle ehtoja. Opetusministeriön hyväksymistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Hyväksymistä koskevalla päätöksellä tarkoitetaan sekä hylkäävää että hyväksyvää päätöstä.

Opetusministeriö voi 2 momentin mukaan antaa tarkempia määräyksiä maksun perinnästä ja maksuvarojen käytöstä. Opetusministeriö voisi rajata maksun perinnän koskemaan ainoastaan tietyn vähimmäishinnan ylittäviä teoksia. Opetusministeriö voisi myös antaa tarkem-

pia määräyksiä myyntihinnan laskemisesta. Maksuvarojen käytön osalta määräykset voisivat koskea tekijöiden yhteisiin tarpeisiin käytettävien varojen hyväksyttävistä käyttötapoista.

Järjestelmän tehokkaan valvonnan toteuttamiseksi opetusministeriölle annetaan oikeus valvonnan kannalta tarpeellisten tietojen saantiin.

26 k §. Pykälän 1 momentin mukaan oikeus korvaukseen syntyy, kun kuvataiteen teos myydään. Tekijän oikeus saada korvaus järjestöltä raukeaa, jolle sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksen jälleenmyynti tapahtui. Näissä tapauksissa varat voidaan käyttää tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

Korvauksen suorittamisesta on 2 momentin mukaan vastuussa kuvataiteen ammattimaista ja julkista myyntiä harjoittava myyjä. Pykälässä tarkoitettuna myyjänä pidetään ammattimaisesti toimivaa huutokaupanpitäjää tai taidekauppiasta riippumatta siitä, toimiiko hän myyjänä, välittäjänä tai muussa vastaavassa ominaisuudessa. Julkista kuvataidekauppaa on taidehuutokauppatoiminta sekä taidegallerioissa, näyttelyissä ja muissa vastaavissa yhteyksissä tapahtuva taidekauppa. Myyjä on velvollinen antamaan vuosittain selvityksen teosten myynneistä 26 j §:ssä tarkoitettulle järjestölle. Järjestö voi vaatia myyjää antamaan järjestölle tilitysten oikeellisuuden tarkastamiseksi tarpeelliset tiedot tilitysvuotta edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta. Selvitys- ja tiedonantovelvollisuuden rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi 56 d §:n nojalla.

26 l §. Pykälän 1 momentin mukaan lääninhallitus voi järjestön hakemuksesta asettaa uhkasakon selvitysvelvollisuuden tehosteeksi. Lääninhallituksella on 2 momentin mukaan tiedonanto- ja selvitysvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi lisäksi oikeus toimittaa tarkastus. Myyjän on tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liiketiloihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitoa, liikekirjeenvaihtonsa ja korvausvelvollisuuden alaista myyntiä koskevat asiakirjat sekä muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarvittavan taideteoksia ja jälleenmyyntikorvausvelvollisuutta koskevan asiantuntemuksen turvaamiseksi tarkastuksen suorittajalla on oikeus käyttää asiantuntijana

perivän järjestön määräämää henkilöä. Lääninhallituksella on oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle.

Ehdotetun 3 momentin mukaan poliisi on tarvittaessa velvollinen antamaan lääninhallitukselle virka-apua tälle 2 momentin nojalla kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

Järjestö ei saa oikeudettomasti käyttää ja ilmaista myyjän liiketoimista 26 k §:n 2 momentin tai 26 l §:n nojalla saamia tietoja. Tätä koskeva kielto sisältyy pykälän 4 momenttiin. Kiellon rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi 56 b §:n nojalla.

26 m §. Säännöksen mukaan asetuksella voidaan antaa tarkempia ohjeita 26 i—l §:n soveltamisesta.

Tilattu valokuvateos ja valokuvaamalla tehty muotokuva

40 c §. Säännökseen ehdotetaan otettavaksi valokuvain 15 §:n 2 ja 3 momentissa olevat säännökset tilatuista valokuvista. Siihen on tehty ainoastaan ne tarkistukset, jotka aiheutuvat sen siirrosta. Sanat valokuva ja kuva muutetaan valokuvateokseksi tai teokseksi. Pykälän eteen ehdotetaan lisättäväksi väliotsikko ”Tilattu valokuvateos ja valokuvaamalla tehty muotokuva”.

45 §. Pykälään on lisätty esittävän taiteilijan yksinoikeus levittää yleisön keskuuteen laitetta, jolle on tallennettu tämän esitys. Lähtökohtana on, että levitysoikeus on saman laajuinen kuin tekijöiden vastaava oikeus. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan tekijän yksinoikeus kattaa muun muassa teoksen saattamisen yleisön saataviin tarjoamalla sen kappale myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka muutoin levittämällä sitä yleisön keskuuteen. Siten lähtökohtana on, että esimerkiksi elokuvallenteen tai äänitteen myyntiin, vuokraukseen tai lainaukseen yleisölle tarvitaan elokuvassa tai äänitteellä esiintyvien näyttelijöiden, muusikoiden ja muiden esittäjien lupa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Siitä seuraa, että elokuvatuottajan kanssa tekemällään sopimuksella esittäjä luovuttaa tuottajalle oikeuden vuokrata yleisölle tallennettua esitystään, jollei toisin ole nimenomaan sovittu.

Samalla kun 45 §:ään lisätään esittäjien yksinoikeus levittää yleisön keskuuteen tallennettu esitys, ehdotetaan pykälän 4 momenttiin

otettavaksi viittaus tekijöiden levitysoikeuden raukeamista koskevan 19 §:n 1 momenttiin. Viittauksesta 1 momenttiin seuraa, että myös esittäjien levitysoikeus raukeaa, kun tallennettu esitys on esittäjän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu. Toisin kuin tekijöiden osalta, esittäjän levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos tallennettu esitys on ensimmäistä kertaa myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

Lain 45 §:ään ehdotetaan otettavaksi viittaus myös 19 §:n 2 momenttiin. Siitä seuraa, että tallennetun esityksen vuokraukseen yleisölle tarvitaan lupa esittäjältä tai siltä, jolle tämän oikeus on siirtynyt.

Sen sijaan 45 §:ään ei ehdoteta otettavaksi viittausta 19 §:n 3 ja 4 momenttiin. Siten esittäjällä ei ole yksinoikeutta elokuvaan sisältyvän esityksensä lainaukseen yleisölle. Esittäjällä ei ole myöskään oikeutta korvaukseen muiden tallennettujen esitystensä lainauksesta yleisölle.

Pykälän 4 momentissa oleviin viittauksiin 2 luvun rajoitussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä muita sisällöllisiä tarkistuksia. Viittaus 14 §:ään ehdotetaan rajoitettavaksi koskemaan ainoastaan 1 momenttia, koska 2 momentti ei sovellu esittäjien esityksiin. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen 15 §:ään, joka koskee radio- ja televisiolähetysten nauhoittamista sairaaloissa ja eräissä muissa laitoksissa, tarkistettuun 16 §:n 1 momenttiin, joka koskee arkistojen, kirjastojen ja museoiden oikeutta kopioida suojattua aineistoa, ja tarkistettuun 17 §:n 2 momenttiin, joka koskee äänikirjojen valmistamista näkövammaisille. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös viittaukset uuteen 25 d §:ään, joka koskee asiakirjajulkisuutta ja oikeudenhoitoa, ja uuteen 25 g §:n 3 momenttiin, joka koskee ajan-kohtais- ja uutisohjelmien käyttöä yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten. Viittaussäännöksiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi ne muutokset, jotka aiheutuvat 2 luvun uudelleenjärjestelystä.

Pykälään on tehty myös eräitä sanonnallisia muutoksia. "Laitteelle tallentamisella" tarkoitetaan samaa kuin voimassa olevassa säännöksessä äänilevylle, ääni- tai kuvanauhalle, filmille tai muulle laitteelle ottamisella. "Kopioimisella" tarkoitetaan samaa kuin laitteelle otetun esityksen siirtämisellä toiselle laitteelle. Esityksen ensimmäistä laitteelle ottamista kutsutaan

siis tallentamiseksi ja tallenteen jäljentämistä kopioimiseksi.

46 §. Pykälään on lisätty äänitetuottajan yksinoikeus levittää yleisön keskuuteen äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä. Oikeuden laajuuden osalta viitataan 45 §:n perusteluihin.

Samalla kun 46 §:ään lisätään äänitetuottajien yksinoikeus levittää yleisön keskuuteen tallennettu esitys, ehdotetaan pykälän 2 momenttiin otettavaksi viittaus tekijöiden levitysoikeuden raukeamista koskevan 19 §:n 1 ja 2 momenttiin. Viittauksesta 1 momenttiin seuraa, että myös äänitetuottajan levitysoikeus raukeaa, kun äänite on tuottajan suostumuksella myyty tai muuten pysyvästi luovutettu. Vastavasti kuin esittävien taiteilijoiden osalta, levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos äänite on myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Viittauksesta 2 momenttiin seuraa, että yksinoikeus tallennetun esityksen vuokraukseen yleisölle ei kuitenkaan raukea.

Pykälän 3 momentissa oleviin viittauksiin 2 luvun rajoitussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä muita sisällöllisiä tarkistuksia. Viittaus 14 §:ään ehdotetaan rajoitettavaksi koskemaan ainoastaan 1 momenttia, koska 2 momentti ei sovellu äänitteisiin. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen 15 §:ään, joka koskee radio- ja televisiolähetysten nauhoittamista sairaaloissa ja eräissä muissa laitoksissa ja tarkistettuun 16 §:n 1 momenttiin, joka koskee arkistojen, kirjastojen ja museoiden oikeutta kopioida suojattua aineistoa. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös viittaukset uuteen 25 d §:ään, joka koskee asiakirjajulkisuutta ja oikeudenhoitoa, ja uuteen 25 g §:n 3 momenttiin, joka koskee ajankohtais- ja uutisohjelmien käyttöä yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten. Viittaussäännöksiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi ne muutokset, jotka aiheutuvat 2 luvun uudelleenjärjestelystä.

Pykälään on tehty myös eräitä sanonnallisia muutoksia. Äänitteen "tuottajalla" tarkoitetaan samaa kuin voimassa olevassa säännöksessä äänitteen valmistajalla. "Laitteelle tallentamisella" tarkoitetaan samaa kuin äänilevylle tai muulle laitteelle ottamisella. "Kopioimisella" tarkoitetaan samaa kuin laitteen jäljentämisellä tai laitteelle otetun äänen siirtämisellä toiselle laitteelle. Pykälän 1 momentin toinen lause on poistettu tarpeettomana, koska termiin kopiointi sisältyy äänen siirtäminen toiselle laitteelle.

Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi laitteeseen, johon on tallennettu ääntä mutta joka on pääasiallisesti muu kuin äänitalenne.

46 a §. Pykälässä säädetään uudesta lähioikeudesta, liikkuvia kuvia sisältävän filmin tai muun laitteen valmistajan eli elokuvatuottajan oikeudesta. Säännös vastaa soveltuvin osin äänilevyn valmistajan oikeutta koskevaa 46 §:ää.

Suojan kohteena on filmi tai muu laite, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa. Liikkuvalla kuvalla tarkoitetaan sellaisia kuvasarjoja, jotka peräkkäin katsottuna antavat liikkuvan kuvan vaikutelman. Liikkuva kuva muodostaa elokuvallisen kokonaisuuden, joka on tarkoitettu sellaisenaan katsottavaksi. Suojan piiriin kuuluvat tekniikasta riippumatta perinteisten filmille tallennettujen elokuvien lisäksi esimerkiksi televisioelokuvat ja -ohjelmat sekä videot. Laitteelle voi olla tallennettu paitsi suojattu elokuvateos tai esitys niin myös mitä tahansa liikkuvaa kuvaa. Merkitystä ei ole kuvauksen laadulla. Myös harrastelijavideot ovat suojattuja.

Filmin yksittäiset kuvat eivät saa suojaa 46 a §:n nojalla vaan valokuvateoksina tai lain 49 a §:n mukaisina valokuvina.

Säännöstä on tarkoitettu sovellettavaksi ainoastaan tuotteisiin, jotka pääasiallisesti muodostuvat liikkuvasta kuvasta. Esimerkiksi multimediatuotteessa saattaa muun aineiston ohessa olla liikkuvaa kuvaa, esimerkiksi katkelmia elokuvista. Tuotteeseen sisällytettyjen elokuvien tuottajilla voi olla säännöksessä tarkoitettu lähioikeus. Sen sijaan multimediatuotteen valmistaja ei saa tätä oikeutta. Tuotteen muodostama kokonaisuutta suojataan teoksena tai kokoomateoksena.

Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi videopelihin, vaikka niihin liittyy liikkuvaa kuvaa. Liikkuva kuva ei muodosta elokuvallista kokonaisuutta, joka on tarkoitettu sellaisenaan katseltavaksi. Videopelit on tarkoitettu pelaamista varten. Liikkuvasta kuvasta muodostuva kokonaisuus voi vaihdella pelin sääntöjen ja valittujen vaihtoehtojen mukaan eri pelikerroilla. Videopelit saavat suojaa yksinomaan teoksina.

Liikkuvien kuvien lisäksi laitteelle voi olla tallennettu ääntä. Myös filmin ääniraita on suojattu 46 a §:n, mutta ei 46 §:n perusteella. Äänilevyä, joka on vain kopioitu filmin taus-

talle, suojataan kuitenkin 46 §:n nojalla silloin, kun sitä käytetään erillään filmistä.

Filmin tai muun laitteen valmistaja eli elokuvatuottaja on se luonnollinen tai oikeushenkilö, joka taloudellisesti vastaa kuvatallenteen tuotannosta. Tuottaja päättää tuotannon aloittamisesta sekä siitä, mitä tuotetaan ja millä tavoin. Oikeus on ainoastaan sillä henkilöllä, joka vastaa sen tuotannon aikaansaamisesta, joka ensin tallennetaan. Myöhempien kopioiden valmistajalla ei ole tätä oikeutta.

Elokuvatuottajalla on samat oikeudet kuin äänitetuottajalla. Tuottajalla on yksinoikeus kopioida filmiä ja levittää sitä yleisön keskuuteen.

Filmin suoja-aika on 50 vuotta sen vuoden lopusta, jona tallentaminen tapahtui.

Elokuvatuottajien suojaan ehdotetaan sovellettavaksi vastaavia rajoituksia, kuin tekijöidenkin suojaan. Lisäksi tiettyjä muita yleisiä periaatteita ehdotetaan sovellettavaksi näihin vastaavalla tavalla. Jotta rajoitus- ja muita säännöksiä ei jouduttaisi kirjoittamaan uudelleen, ehdotetaan 46 a §:n 2 momenttiin otettavaksi tarpeelliset viittaukset tekijöiden suojaan. Viittaukset ovat samat, kuin äänitetuottajan oikeuksia koskevassa 46 §:n 2 momentissa.

Ehdotettujen viittaussäännösten nojalla 6 §:n säännökset niin sanotusta yhteisteoksesta soveltuisivat vastaavasti elokuvien yhteistuotantotilanteisiin. Elokuvia koskisivat vastaavasti myös 7 §:n säännökset tekijäolettamasta ja tekijän edustajasta sekä 8 §:n määritelmät julkistamisesta ja julkaisemisesta.

Viittauksesta 12 §:n 1—3 momenttiin seuraa, että elokuvien kopiointi yksityiseen käyttöön on sallittua. Elokuvan kopiointia ei saa kuitenkaan antaa ulkopuolisen suoritettavaksi. Lain 14 §:n 1 momentin sopimuslisenssisäännös, joka koskee radio- ja televisiolähetysten nauhoittamista opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, soveltuu myös elokuvatuottajien oikeuksiin. Myös uusi 15 §, joka koskee radio- ja televisiolähetysten nauhoittamista sairaaloissa ja eräissä muissa laitoksissa, koskee elokuvatuottajan oikeuksia. Viittauksesta 16 §:n 1 momenttiin seuraa, että arkistoille, kirjastoille ja museoille voidaan antaa oikeus myös elokuvien kopiointiin. Suomen elokuva-arkisto voi 16 §:n 2 momentin nojalla kopioida kotimaisia elokuvia elokuvien arkistoinnista annetun lain (576/84) mukaisesti. Lain 22 §:n mukainen yleinen siteeraus oikeus koskee myös elokuvia. Päiväntapahtumassa näkyvä

elokuva saadaan 25 b §:ään tehdyn viittauksen nojalla sisällyttää tapahtuman selostukseen televisiolähetyksessä tai elokuvana tiedotustarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Asiakirjajulkisuutta ja oikeudenhoitoa koskeva 25 d §:n rajoitussäännös koskee myös elokuva tuottajien oikeuksia. Lisäksi 25 g §:n säännökset, jotka koskevat radio- ja televisioyhtymien lyhytaikaisia nauhoituksia, lähetystoiminnan harjoittajan tallentamisvelvollisuutta sekä ajankohtais- tai uutisohjelmien nauhoittamista tiedotuskäyttöä varten, soveltuvat myös elokuva tuottajiin.

Viittauksesta 19 §:n 1 momenttiin seuraa, että myös elokuvatuottajan levitysoikeus raukeaa, kun elokuva on tuottajan suostumuksella myyty tai muuten pysyvästi luovutettu. Vastavasti kuin esittävien taiteilijoiden osalta, levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos elokuvatalenne on myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Viittauksesta saman pykälän 2 momenttiin seuraa, että yksinoikeus tallennetun esityksen vuokraukseen yleisölle ei kuitenkaan raukea.

Lain 26 a—26 h §:n säännöksiä korvauksesta teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön eli niin sanotusta kasettimaksusta ehdotetaan sovellettavaksi vastaavasti elokuvatuottajiin. Osa maksusta olisi siten käytettävä korvauksina elokuvien tuottajille ja näiden yhteisiin tarkoituksiin.

Elokuvatuottajan oikeuksia koskisivat myös yleiset säännökset oikeuden luovutuksesta lain 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä. Elokuvatuottajan oikeus on siten vapaasti luovutettavissa. Elokuvatalenteen luovutukseen ei sisälly elokuvatuottajan oikeuden luovutusta. Oikeuden luovutuksesta tehdyn kohtuuttoman ehdon sovitteluun sovelletaan varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annettu lakia (228/29).

47 §. Pykälän 1 momentin mukainen korvausoikeus kattaa nykyisin radio- ja televisiolähetysten lisäksi muun julkisen esittämisen, joka tapahtuu ansiotarkoituksessa. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi ansiotarkoitusta koskeva rajoitus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi eräitä sanonnallisia tarkistuksia.

Pykälän 2 momentin viittauksiin 2 luvun rajoitussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi 2 luvun uudelleenjärjestelystä aiheutuvat tarkistukset.

Ehdotettavan uuden 3 momentin nojalla tuomioistuimien voisi asianomaisen vaatimuksesta

päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan esittävien taiteilijoiden ja tuottajien luvalla, kunnes korvaus on maksettu. Edellytyksenä on, että laitteen käyttäjä on sopinut korvauksen suuruudesta esittävien taiteilijoiden ja tuottajien kanssa tai sen suuruus on ratkaistu 54 §:n mukaisessa menettelyssä. Suomalaiset oikeudenhaltijat ovat huomattavan kattavasti valtuuttaneet nimenomaisilla, kirjallisilla valtuutuksilla Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry:n valvomaan oikeuksiaan.

Jos käyttäjä laiminlyö korvauksen suorittamisen sovittun tai muuten ratkaistun maksuajan puitteissa, voi tuomioistuin olosuhteet huomioon ottaen päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan oikeudenhaltijoiden luvalla. Säännös on tarkoitettu sovellettavaksi tilanteisiin, joissa käyttäjä tarkoituksellisesti pyrkii välttämään korvauksen suorittamista.

Pykälän 1 momentin mukaan oikeus korvaukseen koskee 46 §:ssä tarkoitettua laitteen eli äänilevyn käyttämistä. Selvyyden vuoksi nykyisessä 3 momentissa todetaan, että oikeus korvaukseen ei koske laitetta, johon on otettu elokuvateos. Ehdotettua elokuvatuottajan suojaa koskevan 46 a §:n mukaan filmi tai muu laite on suojattu riippumatta siitä, onko sille tallennettu elokuvateos vai muita liikkuvia kuvia. Selvyyden vuoksi 47 §:n 3 momentin sanonta ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus korvaukseen ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta. Samalla 3 momentti siirretään uudeksi 4 momentiksi.

47 a §. Pykälän 1 momentin säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi sanat ”vapaasti etenevillä radioaalloilla lähetettävään”. Edelleen lähetettävä alkuperäinen lähetys voi näin ollen tapahtua myös johtimitse.

Pykälän 1 momenttiin sisältyvä erityinen vanhentumisaika on muutettu kolmeksi vuodeksi, joka vastaa muita tekijänoikeuslain erityisiä vanhentumisaikoja. Viittaukseen yleisradiolähetysten edelleenlähettämisestä koskevaan sopimuslissenssisäännökseen on tehty pykälän uudelleenjärjestelystä aiheutuva muutos. Sanontaa on tarkistettu samalla tavalla kuin 46 §:ssä.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettu korvaus koskee 46 §:ssä tarkoitettua laitteen eli äänilevyn käyttämistä. Pykälän 2 momenttiin on tehty vastaava selvennys, kuin 47 §:n 3 momenttiin. Sen mukaan oikeus korvaukseen ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta.

48 §. Pykälään on lisätty lähettäjäyhteyden yksinoikeus levittää yleisön keskuuteen lähetysten tallenteita. Oikeuden laajuuden osalta viitataan 45 §:n perusteluihin.

Myös 48 §:n 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus tekijöiden levitysoikeuden raukeamista koskevan 19 §:n 1 momenttiin. Viittauksesta 1 momenttiin seuraa, että myös lähettäjäyhteyden levitysoikeus raukeaa, kun tallennettu lähetys on lähettäjäyhteyden suostumuksella myyty tai muuten pysyvästi luovutettu. Vastaavasti kuin esittävien taiteilijoiden osalta, levitysoikeus raukeaa ainoastaan, jos tallennettu lähetys on myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus 25 h §:n 1 momenttiin ja 25 i §:ään. Näiden säännösten sopimussisällistä ja pakko-lisenssiä sovelletaan siten nykyiseen tapaan myös yleisradio-organisaatioiden oikeuksiin, jos kaapeleitse edelleenlähetettävä lähetys on peräisin Suomesta tai ETA-sopimukseen liitty-mättömästä maasta.

Näitä säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta yleisradio-organisaation oikeuksiin, jos lähetys on peräisin toisesta ETA-maasta. Näissä tapauksissa yleisradio myöntää itse oikeuden lähetyksensä kaapeleitse tapahtuvaan edelleen-lähettämiseen. Näihin lähetysiin sovelletaan kuitenkin 25 h §:n 3 momenttia. Tekijöitä edustavan järjestön ja lähettäjäyhteyden on myönnettävä lupa lähetyksen edelleen lähettämiseen samanaikaisesti. Kaapelijakelija voi siten kerralla selvittää tekijöiden järjestöltä ja lähettäjäyhteykseltä hankittavien lupien ehdot. Osapuolet voivat keskenään tarkemmin sopia noudatettavista menettelytavoista.

Pykälän 3 momentissa oleviin viittauksiin 2 luvun rajoitussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä muita sisällöllisiä tarkistuksia. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaukset uuteen 15 §:ään, joka koskee radio- ja televisi-lähetysten nauhoittamista sairaaloissa ja eräissä muissa laitoksissa, uuteen 25 d §:ään, joka koskee asiakirjajulkisuutta ja oikeuden-hoitoa, sekä uuteen 25 g §:n 3 momenttiin, joka koskee ajankohtais- ja uutisohjelmien käyttöä yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten. Viit-taussäännöksiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi ne muutokset, jotka aiheutuvat 2 luvun uudel-leenjärjestelystä.

Pykälään on lisäksi tehty vastaavia sanon-nallisia muutoksia kuin 45 ja 46 §:ään. Yhte-näisyyden vuoksi sanonta ”johtoja pitkin ta-

pahtuva edelleen lähettäminen” on muutettu sanonnaksi ”edelleen lähettäminen kaapeleit-se”.

49 §. Pykälän 2 momentissa oleviin viittauk-siin 2 luvun rajoitussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä sisällöllisiä tarkistuksia. Viit-tauksesta uuteen 14 §:n 3 momenttiin seuraa, että myös luetteloita voi käyttää ylioppilastut-kintoon kuuluvissa kokeissa hankkimatta luet-lon valmistajan suostumusta. Pykälään ehdo-tetaan lisättäväksi viittaus uuteen 25 d §:ään, joka koskee asiakirjajulkisuutta ja oikeuden-hoitoa. Viittaussäännöksiin ehdotetaan lisäksi tehtäväksi ne muutokset, jotka aiheutuvat 2 luvun uudelleenjärjestelystä.

49 a §. Ehdotettava 49 a § on uusi säännös, jossa säädetään niiden valokuvien suojasta, jotka eivät täytä valokuvateoksen suojan oma-peräisyysvaatimusta. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.5.7. jaksossa.

52 §. Tekijänoikeuslain 52 §:n 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan taideteoksen jäljennös on merkittävä siten, että se ei ole sekoitettavissa alkuperäisteokseen. Velvollisuus merkinnän tekemiseen olisi jäljen-nöksen valmistajan lisäksi sillä, joka levittää merkitsemättömän jäljennöksen yleisön keskuuteen. Yleisön keskuuteen levittämiseksi tar-koitetaan samaa kuin lain 2 §:ssä. Merkitsemis-velvollisuus syntyisi esimerkiksi tarjottaessa jäl-jennös yleisölle myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi.

Säännös olisi sovellettavissa tilanteisiin, jois-sa taideteosten jäljentäminen yksityiseen käyt-töön on sallittua. Säännös soveltuisi myös sellaisten teosten jäljennöksiin, joiden suoja-aika on päättynyt.

Säännöstä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi tilanteisiin, joissa tekijä itse tai hänen oikeu-densaajansa valmistaa tai valmistuttaa teokses-ta alkuperäiseen rinnastuvia lisäkappaleita. Näissä tapauksissa on otettava huomioon teki-jänoikeuslain 52 §:n 1 momentti, jonka mukaan taideteoksen kappaleeseen saa toinen vain te-kijän toimeksiannosta panna hänen nimensä tai nimimerkinsä. Kaikkia muita tilanteita koskee lisäksi lain 52 §:n 2 momentti, jonka mukaan tekijän nimeä tai nimimerkkiä ei saa panna taideteoksen jäljennökseen sillä tavoin, että jäljennös voidaan sekoittaa alkuperäiseen.

Ehdotettu säännös edellyttää selvästi havait-tavissa olevan merkinnän tekemistä jäljennök-seen siten, ettei merkintä ole vähäisin toimen-pitein peitettävissä tai poistettavissa. Merkitse-

misvelvollisuuden täyttämiseksi ei siten ole riittävää, että alkuperäisteoksen tekijän signeeraus poistetaan esimerkiksi valokopioimalla tai vastaavalla menetelmällä valmistettavasta jäljennöksestä. Käytännössä olisi suotavaa, että merkintä sisältäisi tiedon sekä jäljennöksen että jäljennetyksen tekijästä.

Ehdotus sallii edelleen taideteosten valmistamisen yksityistä käyttöä varten. Jäljennöksen valmistajan olisi kuitenkin kaikissa tapauksissa asianmukaisen merkinnän avulla huolehdittava siitä, että jäljennös ei ole sekoitettavissa alkuperäiseen.

52 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös kuvataiteen teoksen tekijälle kuuluvasta luoksepääsyoikeudesta, jota on käsitelty yleisperustelujen 1.6. jaksossa. Tekijällä olisi ehdotuksen mukaan oikeus saada hallinnastaan luovuttamansa teos nähtävilleen ensinnäkin tapauksissa, joissa se on tarpeen hänen taiteellisen työnsä kannalta. Luoksepääsyn edellytyksenä on tekijän omaan taiteellisen luomistyöhön liittyvä perusteltu syy. Tällainen syy voi olla esimerkiksi tekijän henkilökohtainen tarve tutustua aikaisempaan tuotantonsa teknisten tai tyyllisten ratkaisujen tutkimiseksi.

Toinen luoksepääsyn oikeuttava peruste olisi, että taideteoksen nähtäville saaminen on tekijälle kuuluvien taloudellisten oikeuksien toteuttamisen välttämätön edellytys. Tekijällä ei olisi luoksepääsyoikeutta, mikäli hän on luovuttanut taloudelliset oikeutensa kappaleen luovutuksen tai muussa yhteydessä. Oikeutta luoksepääsyyn nyt puheena olevalla perusteella ei olisi myöskään tekijänoikeuslain 27 §:n 2 momentin 2 virkkeessä tarkoitetussa tapauksessa, jossa muutokuvan tekijän mahdollisuutta oikeuksiensa käyttämiseen on rajoitettu lakiin otetulla nimenomaisella säännöksellä. Oikeus luoksepääsyyn taloudellisten oikeuksien toteuttamiseksi olisi pykälän 2 momentin mukaan myös sillä, jolle tekijänoikeus on tekijän kuoltua siirtynyt avio-oikeutta, perintöä tai testamenttia koskevien sääntöjen mukaisesti.

Luoksepääsyoikeuden käyttäminen edellyttää kaikissa tapauksissa, että tekijän henkilökohtainen yhteydenpitotarve tai taloudelliset oikeudet eivät ole muulla tavoin toteutettavissa. Jos tekijän luovuttamaa vastaava teoskappale on kohtuudella nähtävissä ja käytettävissä, ei säännöksessä edellytettyä tarvetta luoksepääsyyn ole olemassa.

Säännös koskee vain tekijän hallinnassa olleita ja hänen luovuttamiaan kuvataiteen teok-

sia. Tekijällä tai hänen oikeudensaajallaan ei siten ole oikeutta luoksepääsyyn esimerkiksi tapauksissa, joissa on kysymys painotuotteena julkaistun teoksen yleisölle levitetystä jäljennöksestä.

Tekijällä tai muulla luoksepääsyyn oikeutulla on säännöksen nojalla oikeus saada teos nähtävilleen ja tehdä ne toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä luoksepääsyn tarkoituksen toteuttamiseksi. Teos voidaan tällöin esimerkiksi valokuvata tai jäljentää muulla tavoin. Haltijaa ei kuitenkaan voida säännöksen nojalla velvoittaa luovuttamaan teoksen kappaleita hallinnastaan muutoin kuin tapauksissa, jossa teoksen tilapäinen siirtäminen on välttämätöntä esimerkiksi sen jäljentämiseksi. Tekijällä ei myöskään ole oikeutta ilman omistajan suostumusta muuttaa tai täydentää teosta.

Velvollisuus luoksepääsyn sallimiseen säännöksessä tarkoitetuissa tapauksissa on tekijän luovuttaman kuvataiteen teoksen omistajalla tai muulla haltijalla. Luoksepääsyoikeuden käyttämisen edellytyksenä on kaikissa tapauksissa, ettei siitä aiheudu kohtuutonta taloudellista tai muuta haittaa teoksen omistukseensa hankkineelle tai sitä hallinnassaan pitävälle henkilölle. Kohtuuttomana haittana voidaan pitää esimerkiksi sitä, että teoksen siirtäminen kuvausta varten saattaisi teoksen vahingoittumiselle alttiiksi. Tämä ei anna haltijalle yleistä oikeutta kieltäytyä luoksepääsystä vetoamalla esimerkiksi siitä aiheutuvaan vähäiseen vaivankäyttöön tai muuhun haittaan. Haltijalla olisi kuitenkin aina oikeus järjestää luoksepääsy siten, että siitä aiheutuva haitta muodostuu mahdollisimman vähäiseksi. Luoksepääsyn toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvat kustannukset jäisivät tällöin kaikissa tapauksissa oikeuden toteuttamista vaatineen vastattaviksi. Mikäli oikeuden toteuttaminen ei ole lainkaan mahdollista ilman kohtuuttoman haitan aiheutumista, haltijalla ei olisi velvollisuutta sallia luoksepääsyä.

Mikäli luoksepääsyn vaatija ja teoksen kappaleen haltija eivät pääse sopimukseen oikeuden käyttämisestä tai sen ehdoista, on asia saatettava tavanomaisessa järjestyksessä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Oikeuden toteuttaminen järjestyisi tällöin viime kädessä ulosotolainsäädännön tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanoa koskevien säännösten mukaisesti.

Tilanteet, joissa joko teoksen haltijalle tai luoksepääsyyn oikeutetulle on aiheutunut va-

hinkoa toisen osapuolen menettelystä, ratkaisivat puolestaan yleisten vahingonkorvausta koskevien säännösten ja periaatteiden mukaisesti. Haltijan vahingonkorvausvelvollisuuden syntymisen kannalta merkitystä olisi sillä, onko luoksepääsyn kieltäminen ollut perusteltua. Tekijän tai muun oikeudenhaltijan menettelyä arvioitaessa lähtökohdaksi olisi puolestaan otettava se, mitkä toimenpiteet olisivat yksittäisessä tapauksessa olleet riittäviä säännöksen mukaan oikeutetun luoksepääsyn tarkoituksen toteuttamiseksi.

54 §. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen 1.7.4. jaksossa.

Pykälän 1 momentin viittauksiin ehdotetaan tehtäväksi ne tarkistukset, jotka aiheutuvat lain 2 luvun uudelleenjärjestelystä. Koska nykyisen 14 §:n 2 momenttiin sisältyvä pakollisenssi ehdotetaan kumottavaksi, niin myös sitä koskeva viittaus poistetaan tarpeettomana. Samalla kun nykyinen 22 §:n 2 momentti siirretään uudeksi 25 f §:n 1 momentiksi, säännöksen sisältöä muutetaan siten, että sitä koskeva viittaus poistetaan tarpeettomana. Lisäksi ehdotetaan lisättäväksi viittaus kirjastolainausta koskevan 19 §:n 4 momentin pakollisenssisäännöseen.

Lain nykyisen 48 §:n 3 momentin nojalla radio- ja televisiölähetyksen johtoja pitkin tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 22 a ja 22 b §:ssä (ehdotettu 25 h ja 25 i §) on säädetty. Koska jälkimmäisiä säännöksiä koskevat erimielisyydet voidaan ratkaista 54 §:n mukaisesti, on myös yleisradio-organisaation luvan myöntäminen kaapelijakeluun voitu ratkaista samassa yhteydessä. Ehdotetun 25 h §:n 2 momentin ja 48 §:n 3 momentin nojalla 25 h §:n 1 momentin sopimuslisenssisäännöstä ei enää sovellettaisi yleisradio-organisaation omiin tai tekijöiltä siirtyneisiin oikeuksiin, jos lähetys on peräisin toisesta Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen liittyneestä maasta.

Jotta erimielisyys, joka koskee yleisradio-organisaation lupaa lähetyksen kaapelijakeluun, voitaisiin näissä tilanteissa edelleen ratkaista 54 §:n mukaisesti, ehdotetaan 54 §:n 1 momentin 5 kohtaan lisättäväksi tätä koskeva säännös. Lupa voitaisiin myöntää, mikäli lähettäjäryitys kieltää edelleen lähettämisen kaapeleille ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja.

Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi myös 54 §:n 3 momenttiin. Tässä tilanteessa

pykälän mukaisessa menettelyssä annetulla luvalla olisi sama vaikutus, kuin lähettäjäryityksen luvalla.

Uusi laki välimiesmenettelystä tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 1992. Pykälän 2 momentin viittaus välimiesmenettelystä annettuun lakiin ehdotetaan tarkistettavaksi koskemaan tätä lakia.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka nojalla asianosainen voisi kieltäytyä 1 momentissa tarkoitettujen asian ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä. Tällöin asia voidaan asianosaisen hakemuksesta saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Toimivaltainen tuomioistuin näissä asioissa on Helsingin käräjäoikeus. Jos tuomioistuin on myöntänyt 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitettussa asiassa luvan ja päätökseen haetaan muutosta, ovat lupa ja sen ehdot voimassa väliaikaisesti, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu tai ylempi tuomioistuin muutoksenhaun johdosta toisin määrää.

Tekijänoikeusasetuksen välimiesmenettelyä koskevia määräyksiä on tarkoitus tarkistaa. Jos toinen osapuoli on tehnyt vastapuolelle esityksen välimiesmenettelyyn ryhtymisestä sekä nimennyt välimiehen, mutta vastapuoli ei ole kuukauden kuluessa siitä tiedon saatuaan nimennyt välimiestä, katsotaan tämän kieltäytyneen asian ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä. Asetusluonnos on esityksen liitteinä.

56 b §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen nojalla rangaistaisiin sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeudella myös 26 l §:n 4 momentin mukaisen kiellon tahallinen rikkominen.

56 d §. Kuvataiteen teosten julkista myyntiä harjoittavan ammatillaisen myyjän selvitys- ja tiedonantovelvollisuuden toteutumisen kannalta on tärkeää, että käytettävissä on riittävät oikeudelliset sanktiot. Tämän vuoksi pykälässä ehdotetaan selvitys- ja tiedonantovelvollisuuden tahallinen tai tuottamuksellinen laiminlyönti rangaistavaksi. Rangaistus mainituista teoista olisi sakkoa.

63 §. Säännöksen, jota on käsitelty yleisperustelujen 1.7.5. jaksossa, ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Ehdotuksen mukaan lain 51—53 §:ää sovelletaan kaikkiin teoksiin siitä riippumatta, kuka on luonut teoksen ja missä se on julkaistu. Ratkaisevaa on se, että kyseinen teko tai laiminlyönti tapahtuu Suomessa.

64 §. Säännöstä on käsitelty yleisperustelujen

1.7.5. jaksossa. Se sisältää ne kriteerit, joiden nojalla lähioikeuksien suojaamat kohteet saavat tekijänoikeuslain mukaista suojaa. Esityksen liitteenä on asetusluonnos, jonka nojalla muista ETA-maista peräisin olevat esitykset, äänitallenteet, kuvatalleenteet, radio- ja televisiolähetykset sekä lain 49 a §:ssä tarkoitettut valokuvat saisivat samojen kriteereiden nojalla saman suojan.

Muista Rooman sopimukseen liittyneistä maista peräsin olevat esitykset, äänitallenteet sekä radio- ja televisiolähetykset saavat samojen kriteereiden nojalla Rooman sopimuksessa edellytetyt vähimmäisoikeudet kansallisen kohtelun periaatteen mukaisesti, ottaen huomioon Suomen sopimukseen tekemät varaukset.

Muista TRIPS-sopimukseen liittyneistä maista peräsin olevat esitykset, äänitallenteet sekä radio- ja televisiolähetykset tulevat saamaan samojen kriteereiden nojalla TRIPS-sopimuksessa edellytetyt vähimmäisoikeudet kansallisen kohtelun ja suosituimmuuskohtelun periaatteen mukaisesti sopimuksen tultua Suomen osalta voimaan.

Tekijänoikeuslain 49 §:n luettelosuoja säännöstä sovelletaan työhön, joka ensiksi on julkaistu Suomessa. Utissuojaa koskevaa 50 §:ää sovelletaan sanomalehtitiedotukseen, joka on vastaanotettu Suomessa.

64 a §. Säännöksen 1 momentissa säädetään satelliittidirektiivin 1 artiklan 2 b) kohdan mukaisesti siitä, missä tapauksessa satelliittivälitys yleisölle tapahtuu Suomessa.

Pykälän 2 momentissa säädetään satelliittidirektiivin 1 artiklan 2 d) kohdan mukaisesti satelliittidirektiivillä harmonisoidun korkean suojatason kiertämisen estämiseksi, että kolmannessa maassa tapahtuva välitystä yleisölle voidaan säännöksessä mainituin edellytyksin pitää jäsenvaltiossa, tässä tapauksessa Suomessa tapahtuvana.

Molemmissa tapauksissa lähetykseen sovelletaan lain 2 §:ssä olevia säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita radio- ja televisiolähetyksiä koskevia säännöksiä. Sekä tekijöiden että lähioikeuksien haltijoiden oikeuksia ja näiden rajoituksia koskevia säännöksiä sovelletaan kyseessä oleviin satelliittilähetyksiin.

2. Voimaantulo

Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta ehdo-

tetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995.

Lakia sovelletaan myös sellaisiin teoksiin, esityksiin, äänitteisiin, lähetyksiin ja valokuviiin, jotka on luotu, tallennettu tai valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka ovat edelleen suojattuja. Lakia sovelletaan teoksiin, jotka ovat tekijänoikeuslain 43 tai 44 §:n mukaan vielä suojattuja. Vuonna 1991 annetun tekijänoikeuslain muutoksen (34/91) voimaantulosäännöksestä seuraa, että lakia sovelletaan sellaisiin 45, 46, ja 48 §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin, jotka on tallennettu 1 päivän syyskuuta 1961 jälkeen. Uutta 46 a §:ää sovelletaan ainoastaan lain voimaantulon jälkeen tallennettuihin elokuvatalleenteisiin. Lain 35/91 voimaantulosäännöksestä seuraa, että lakia yleensä sovelletaan sellaisiin valokuviin, jotka on julkistettu vuonna 1966 tai myöhemmin. Niitä suojataan joko valokuvateoksina tai 49 a §:ssä tarkoitettuina valokuvina.

Säännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa tehtyihin toimiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Aikaisemmin tehtyihin tekoihin sovelletaan siis silloin voimassa ollutta lakia.

Myös hankittuihin oikeuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Oikeus on voinut siirtyä sopimuksen tai oikeuden siirtymistä koskevan säännöksen nojalla. Lähtökohtana on, että lailla ei ole vaikutusta ennen lain voimaantuloa tahtuneisiin oikeuden siirtoihin. Jos joku on hankkinut teoksen kappaleen tai muun suojatun kohteen, voi hän edelleen levittää, näyttää ja muulla tavoin käyttää tätä tuotetta samassa laajuudessa kuin ennen lain voimaantuloa. Tästä periaatteesta on jäljempänä eräitä poikkeuksia.

Esittäville taiteilijoilla ei ole ennen lain voimaantuloa ollut levitysoikeutta. Siten ei ole ollut tarvetta sopia levitysoikeuden siirtymisestä. Siirtymäsäännöksen mukaan esittävän taiteilijan ennen lain voimaantuloa elokuvaamisesta tai äänen tallentamisesta tekemä sopimus kattaa oikeuden levittää elokuvan ja äänitteen kappaleita yleisön keskuuteen, jollei toisin ole sovittu. Tämä vastaa elokuvien osalta 45 §:n 3 momentin olettamäsäännöstä, jota sovelletaan lain voimaantulon jälkeen.

Myöskään äänitteen tuottajilla ei ole ennen lain voimaantuloa ollut levitysoikeutta. Edellä mainittua periaatetta sovelletaan myös äänitteen tuottajaan, joka on tehnyt sopimuksen äänitteen sisällyttämisestä elokuvaan.

Satelliittidirektiivistä aiheutuu eräitä muutoksia, jotka liittyvät teosten ja esitysten oikeuksien hankintaan yleisradiointiin satelliitin välityksellä. Näistä muutoksista säädetään 25 f ja 64 a §:ssä. Näitä säännöksiä sovelletaan ennen lainvoimaantuloa teosten ja esitysten yleisradioinnista satelliitin välityksellä tehtyihin sopi-

muksiin 1 päivästä tammikuuta 2000 lukien, jos niiden voimassaoloaika päättyy kyseisen päivän jälkeen.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentti, 10 §:n 2 momentti, 2 luku, 45—47, 47 a ja 48 §, 49 §:n 2 momentti, 54, 56 b ja 64 §,

sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 2 momentti, 45—47 ja 48 §, 49 §:n 2 momentti ja 64 § 11 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (34/91), 2 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 47 a § 24 päivänä tammikuuta 1986 annetussa laissa (54/86), 54 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla sekä 8 päivänä kesäkuuta 1984 ja 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetuilla laeilla (442/84 ja 309/87) ja 56 b § mainitussa 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa, sekä

lisätään lakiin uusi 2 b luku, 40 c § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä 46 a ja 49 a §, 52 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 52 a ja 56 d §, 63 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa, uusi 3 momentti, sekä lakiin uusi 64 a §, seuraavasti:

1 §

Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityksen tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla.

10 §

Oikeudesta valokuvaan säädetään lisäksi 49 a §:ssä. Integroidun piirin piirimallin oikeus-suojasta säädetään erikseen.

2 luku

Tekijänoikeuden rajoitukset

Yleiset rajoituksia koskevat säännökset

11 §

Tämän luvun säännöksillä ei rajoiteta tekijälle 3 §:n mukaan kuuluvaa oikeutta laajemmin kuin 25 e §:stä johtuu.

Milloin tässä luvussa olevan säännöksen nojalla teos toisinnetaan julkisesti, on lähde mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enemmän kuin sallittu käyttäminen edellyttää.

Valmistaminen yksityiseen käyttöön

12 §

Julkistetusta teoksesta saa jokainen valmis-

taa muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmin.

Tämän pykälän säännökset eivät koske tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelmaa eivätkä rakennusteoksen valmistamista.

Valokopiointi

13 §

Sillä, joka on lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä saanut luvan valokopioimalla tai vastaavin menetelmin valmistaa julkaistuista teoksista kappaleita, on oikeus tällaisin menetelmin valmistaa kappaleita sellaisestakin saman alan julkaistusta teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Kappaleita valmistettaessa on tällöin noudatettava luvassa määrättyjä ehtoja.

Kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa

14 §

Milloin lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustava järjestö on antanut luvan sovitulla ehdoilla valmistaa äänen tai kuvan talteenottamisen avulla radio- tai televisiolähetys-

seen sisältyvän julkistetun teoksen kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, luvan saaja voi vastaavin ehdoin valmistaa kappaleita sellaisestakin läheyyteen sisältyvästä saman alan teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta.

Opetustoiminnassa saa äänen tai kuvan suoran talteenottamisen avulla valmistaa kappaleita opettajan tai oppilaan esittämästä julkistetusta teoksesta opetustoiminnassa tilapäisesti käytettäväksi. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavanlaiseen kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta kirjallisesta teoksesta tai, milloin teos ei ole laaja, koko teos. Samaan tarkoitukseen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta.

Kappaleiden valmistaminen eräissä laitoksissa

15 §

Radio- ja televisiolähetyksiin sisältyvistä julkistetuista teoksista saadaan sairaaloissa, vanhainkodeissa, vankiloissa ja muissa vastaavissa laitoksissa valmistaa kappaleita äänen ja kuvan tallentamisen avulla laitoksessa tapahtuvaa tilapäistä käyttöä varten.

Kappaleiden valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa

16 §

Asetuksella säädettävillä arkistoilla, kirjastoilla ja museoilla on oikeus toimintaansa varten valmistaa kappaleita teoksesta asetuksessa säädetyin ehdoin.

Suomen elokuva-arkiston oikeudesta valmistaa kappaleita julkisesti esitettyyn kotimaiseen elokuvaan sekä sen mainos- ja muuhun tiedotusaineistoon sisältyvästä teoksesta on voimassa, mitä elokuvien arkistoinnista annetussa laissa (576/84) säädetään.

Kappaleiden valmistaminen näkövammaisille

17 §

Julkaistusta kirjallisesta tai sävellysteoksesta saa valmistaa kappaleita tekstin saattamiseksi näkövammaisten luettavaksi.

Asetuksella säädettävillä laitoksilla on oikeus asetuksessa säädettävien ehdoin valmistaa julkaistusta kirjallisesta teoksesta kappaleita äänen tallentamisen avulla näkövammaisille sekä henkilöille, jotka muun vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjoja tavanomaisella tavalla.

Opetuksessa käytettävät kookomateokset

18 §

Opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kookomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista, saa ottaa vähäisiä osia kirjallisesta tai sävellysteoksesta taikka, milloin sellainen teos ei ole laaja, koko teoksen, kun viisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin. Tekstiin liittyen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta. Tämän pykälän säännökset eivät koske teosta, joka on valmistettu käytettäväksi opetuksessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lainaamisesta on tekijällä oikeus korvaukseen.

Teoksen kappaleiden levittäminen

19 §

Kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu, saa kappaleen levittää edelleen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teoksen kappaleen saattamista yleisön saataviin vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoinnalla. Rakennustaiteen, taidekäsityön tai taide-teollisuuden tuotteen saa kuitenkin vuokrata yleisölle.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske elokuvateoksen tai tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin lainaamalla.

Tekijällä on oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaiteen, taidekäsityön tai taide-teollisuuden tuotteita. Korvausta voidaan vaatia ainoastaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta lainaamisesta. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos lainaaminen tapahtuu yleisestä kirjastosta taikka tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

Teosten näyttäminen

20 §

Kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu taikka teos on julkaistu, saadaan teosta näyttää julkisesti.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske taideteoksen kappaleen näyttämistä elokuvassa tai televisiolähetyksessä.

Julkinen esittäminen

21 §

Teos, joka on julkaistu, on lupa esittää julkisesti jumalanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä.

Julkaistun teoksen saa myös esittää julkisesti tilaisuudessa, jossa sellaisten teosten esittäminen ei ole pääasia ja johon pääsy on maksuton sekä jota muutoinkaan ei järjestetä ansiotarkoituksessa, niin myös kansanvalistustoiminnassa sekä hyväntekeväisyys- tai muussa yleishyödyllisessä tarkoituksessa, jos teoksen esittäjä tai, milloin heitä on useampia, kaikki esittäjät tekevät sen korvauksetta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske näytelmä- eikä elokuvateosta.

Sitaatti

22 §

Julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

Päivänkysymystä koskeva kirjoitus

23 §

Sanomalehteen tai aikakauskirjaan saa toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta, jolle siinä ole jälkipainantakieltoa, ottaa uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä koskevan kirjoituksen.

Konserttiohjelmat

24 §

Kun sävellysteos esitetään tekstin kanssa, saa tekstin ottaa kuulijain käytettäväksi konserttiohjelmaan tai muuhun sellaiseen.

Taideteosten ja rakennusten toisintaminen

25 §

Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia:

1) arvostelemaan tai tieteelliseen esitykseen; sekä

2) sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päiväntapahtumaa, edellyttäen ettei teosta ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi.

Julkaistun taideteoksen tai sen kappaleen, jonka kappaleen tekijä on luovuttanut toiselle, saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on valokuvassa, elokuvassa tai esityksessä toisarvoinen merkitys.

25 a §

Taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan tai pannaan näytteille taikka tarjotaan myytäväksi, saa kuvata luetteloon taikka näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen.

Taideteoksen kuvaaminen on muutoinkin sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. Jos taideteos on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa käyttää ansiotarkoituksessa.

Rakennuksen saa vapaasti kuvata.

Päiväntapahtuman toisintaminen

25 b §

Toisinnettaessa päiväntapahtumaa radio- tai televisiolähetyksessä tai elokuvana saadaan päiväntapahtumassa näkyvä tai kuuluva teos sisällyttää toisinnokseen tiedotustarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

Julkisten lausumien toisintaminen

25 c §

Mitä suullisesti tai kirjallisesti esitetään julkisessa edustajistossa, viranomaisessa tai yleisestä asiasta neuvottelemista varten pidetyssä julkisessa tilaisuudessa, on lupa toisintaa tekijän suostumuksetta. Jutussa tai asiassa annetun lausunnon tai todisteena esitetyn kirjoituksen ja muun sellaisen saa kuitenkin toisintaa vain sitä juttua tai asiaa selostettaessa ja selostuksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Teki-

jällä yksin on oikeus julkaista esitystensä koelma.

Asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito

25 d §

Tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta.

Teosta saadaan käyttää oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden vaatiessa.

Edellä 1 tai 2 momentin nojalla käytetystä teoksesta saadaan ottaa lainauksia 22 §:n mukaisesti.

Rakennusten ja käyttöesineiden muuttaminen

25 e §

Rakennusta ja käyttöesinettä saa omistaja tekijän luvatta muuttaa, mikäli teknilliset tai tarkoituksenmukaisuussyt sitä vaativat.

Radio- ja televisiolähetyskiä koskevat erityissäännökset

25 f §

Radio- tai televisioyrittäjä saa, milloin yrityksellä lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavan järjestön kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla on oikeus lähettää teoksia, myös lähettää sellaisen tekijän saman alan teoksen, jonka tekijää järjestö ei edusta. Mitä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske näytelmäteosta, elokuvateosta eikä muuta teosta, jos tekijä on kieltänyt lähettämisen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta radio- tai televisiolähetystyönsä sisältävän teoksen edelleen lähettämiseen samanaikaisesti alkuperäisen lähetystyön kanssa lähetystä muuttamatta.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee satelliitin välityksellä tapahtuvaa radio- tai televisiolähetystä ainoastaan, jos satelliittilähetys tapahtuu samanaikaisesti kuin saman radio- tai televisioyrittäjän lähetys maanpäällisessä verkossa.

25 g §

Jos radio- tai televisioyrittäjällä on oikeus lähetyksissään toisintaa teos, yritys saa asetuksessa säädettyihin ehdoin ottaa teoksen laitteeseen,

jolla se voidaan toisintaa, käytettäväksi omissa lähetyksissään. Oikeudesta saattaa siten laitteeseen otettu teos yleisön saataviin on voimassa, mitä teoksen julkistamisesta muutoin on säädetty.

Lähetystoiminnan harjoittaja saa valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäänsä lakiin perustuvaa tallentamisvelvollisuuttaan.

Radiossa tai televisiossa lähetettyyn ajankohdais- tai uutisohjelmaan sisältyvästä teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten.

25 h §

Jos opetusministeriön hyväksymä lukuisia suomalaisia tekijöitä edustava järjestö on antanut luvan siihen, että radio- tai televisiolähetystyönsä sisältävä teos saadaan sovitulla ehdolla lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetystyön kanssa lähetystä muuttamatta, luvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin vastaavasti lähettää edelleen sellaisenkin lähetystyönsä sisältävän teoksen, jonka tekijää järjestö ei edusta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan lähetystyönsä sisältävän teoksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sille radio- tai televisioyrittäjälle, jonka lähetystä edelleen lähettäminen koskee.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun lähetystyönsä sisältävien teosten edelleen lähettämistä kaapeleitse koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

25 i §

Kaapelilähetystoiminnan harjoittaja ja muu radio- tai televisiolähetystyönsä edelleen lähettäjä saa lähettää edelleen johtoja pitkin yleisön vastaanotettavaksi kaapelilähetystoiminnasta annetun lain 16 §:ssä (1213/92) tarkoitettuun radio- tai televisiolähetystyönsä sisältävän teoksen samanaikaisesti alkuperäisen lähetystyönsä kanssa lähetystä muuttamatta.

Tekijällä on edelleen lähettämistä oikeus korvaukseen. Korvaus voidaan maksaa ainoastaan 25 h §:ssä tarkoitettua järjestön välityksellä. Jollei korvausta vaadita todisteellisesti kol-

men vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus korvaukseen on syntynyt, oikeus korvaukseen raukeaa.

Tarkempia säännöksiä tämän pykälän soveltamisesta annetaan tarvittaessa asetuksella.

Tietokoneohjelmia koskevat erityissäännökset

25 j §

Joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman, saa valmistaa ohjelmasta sellaiset kappaleet ja tehdä ohjelmaan sellaisia muutoksia, jotka ovat tarpeen ohjelman käyttämiseksi aiottuun tarkoitukseen. Tämä koskee myös virheiden korjaamista.

Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa valmistaa ohjelmasta varmuuskappaleen, jos se on tarpeen ohjelman käytön kannalta.

Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa tarkastella, tutkia tai kokeilla tietokoneohjelman toimintaa niiden ideoitten ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana, jos hän tekee sen ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai talentamisen yhteydessä.

Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan 2 ja 3 momentin mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

25 k §

Ohjelman koodin kopioiminen ja sen muodon kääntäminen on sallittua, jos nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä sellaisten tietojen hankkimiseksi, joiden avulla voidaan saavuttaa yhteentoimivuus itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä, ja seuraavat edellytykset täyttyvät:

1) nämä toimenpiteet suorittaa lisenssinhaltija tai muu henkilö, jolla on oikeus käyttää ohjelman kappaletta, taikka heidän lukuunsa henkilö, jolla on siihen oikeus;

2) yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeellinen tieto ei aikaisemmin ole ollut helposti ja nopeasti 1 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden saatavilla; sekä

3) nämä toimenpiteet rajoittuvat niihin alkuperäisen ohjelman osiin, jotka ovat yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeen.

Tietoja, jotka on saatu 1 momentin säännösten nojalla, ei saa näiden säännösten nojalla:

1) käyttää muuhun tarkoitukseen kuin itse-

näisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden aikaansaamiseen;

2) antaa muille, ellei se ole tarpeen itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden kannalta; eikä

3) käyttää ilmaisumuodoltaan huomattavassa määrin samanlaisen tietokoneohjelman kehittämiseen, valmistamiseen tai markkinoille saattamiseen taikka muuhun tekijänoikeutta loukkaavaan toimeen.

Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan tämän pykälän mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

Sopimuslisenssi

26 §

Mitä 13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 25 f §:n 1 momentissa tai 25 h §:n 1 momentissa tarkoitettu järjestö on mahdollisesti määrännyt teoksen kappaleiden valmistamisesta tai sen lähettämistä suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön edustamille tekijöille tai käyttämisestä kyseisten tekijöiden yhteisiä tarkoituksia varten, on vastaavasti sovellettava tekijöihin, joita järjestö ei edusta.

Jolleivät järjestön antamat 1 momentissa tarkoitettut määräykset tuota järjestön edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, tekijällä, jota järjestö ei edusta, on kuitenkin oikeus vaatia henkilökohtainen korvaus. Korvauksen suorittaa 1 momentissa tarkoitettu järjestö. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana teoksen kappaleiden valmistaminen tai sen lähettäminen on tapahtunut.

2 b luku

Jälleenmyyntikorvaus

26 i §

Kuvataiteen teosten ammattimaisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä on tekijällä oikeus saada jälleenmyyntikorvauksena 5 prosenttia myydyin teoksen arvonnäisäverottomasta myyntihinnasta.

Oikeutta jälleenmyyntikorvaukseen ei ole rakennustaiteen teosten eikä valokuvateosten jälleenmyynnistä eikä sellaisten taidekäsityön ja

taideteollisuuden tuotteiden jälleenmyynnistä, joita on valmistettu useita samanlaisia kappaleita.

Oikeus korvaukseen on voimassa tekijänoikeudellisen suoja-ajan. Oikeus on henkilökohmainen ja luovuttamaton. Jos tekijältä ei jää oikeudenomistajia, korvaukset käytetään tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

26 j §

Jälleenmyyntikorvauksen perii tekijöitä edustava järjestö, jonka opetusministeriö on tähän tehtävään hyväksynyt määrääjäksi, enintään viideksi vuodeksi. Opetusministeriön päätökseen järjestön hyväksymisestä ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opetusministeriö voi antaa järjestölle tarkempia määräyksiä korvauksen perinnästä ja maksuvarojen käytöstä. Opetusministeriöllä on oikeus saada järjestöltä valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot.

26 k §

Oikeus korvaukseen syntyy, kun kuvataiteen teos myydään. Oikeus korvaukseen raukeaa, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksen jälleenmyynti tapahtui.

Korvauksen suorittamisesta on vastuussa se, joka harjoittaa 26 i §:ssä tarkoitettua kuvataiteen teosten myyntiä tai välittämistä. Myyjä on velvollinen antamaan vuosittain selvityksen teosten myynneistä 26 j §:ssä tarkoitettulle järjestölle. Myyjä on järjestön vaatiessa velvollinen antamaan järjestölle tilitysten oikeellisuuden tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot enintään tilitysvuotta edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta.

26 l §

Lääninhallitus voi järjestön hakemuksesta velvoittaa myyjän täyttämään 26 k §:n 2 momentissa tarkoitettua velvollisuutensa sakon uhalla. Uhkakolon asettamisessa ja maksettavaksi määräämisessä noudatetaan muutoin, mitä uhkasakkolaissa (1113/90) säädetään.

Lääninhallituksella on oikeus 26 k §:n 2 momentissa tarkoitettua tiedonanto- ja selvitysvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Myyjän on tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liiketiloihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitoa, liikekirjeenvaihtonsa,

korvausvelvollisuuden alaista myyntiä koskevat asiakirjat ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnessa. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus käyttää asiantuntijana perivän järjestön määräämää henkilöä. Lääninhallituksella on oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle.

Poliisi on velvollinen tarvittaessa antamaan lääninhallitukselle virka-apua tälle 2 momentin nojalla kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

Joka 26 k §:n 2 momentin tai tämän pykälän nojalla on saanut tiedon toisen liiketoimista, ei saa oikeudettomasti käyttää sitä eikä ilmaista sitä muille.

26 m §

Tarkempia säännöksiä 26 i—26 l §:n soveltamisesta voidaan antaa asetuksella.

Tilattu valokuvateos ja valokuvaamalla tehty muotokuva

40 c §

Milloin valokuvateos valmistetaan tilauksesta, oikeus teokseen siirtyy tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Valokuvaaja saa kuitenkin yleiseen tapaan panna teoksen näytteille mainostarkoituksessa, jollei tilaaja kiellä sitä.

Valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajalla on, vaikka valokuvaaja on pidättänyt itselleen oikeuden teokseen, oikeus antaa lupa muotokuvan ottamiseen sanomalehteen, aikakauskirjaan tai elämäkerralliseen kirjoitukseen, jollei valokuvaaja erikseen ole pidättänyt oikeutta kieltää sitä.

45 §

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksesta saa:

1) tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä

2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle tallennettua esitystä ei taiteilijan suostumuksesta saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esitys tallennettiin.

Esityksen elokuvaamisoikeuden luovutus kä-

sittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu.

Tässä pykälässä tarkoitettuun esityksen tallentamiseen, kopiointiin, saattamiseen yleisön saataviin ja levittämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä 3 §:ssä, 6—8 §:ssä, 11 §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 15 ja 16 §:ssä, 17 §:n 2 momentissa, 19 §:n 1 ja 2 momentissa, 21, 22, 25 b, 25 d, 25 g—25 i, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 41 ja 42 §:ssä säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos tallennettu esitys on esittävän taiteilijan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 15 ja 16 §:ssä, 19 §:n 1 ja 2 momentissa, 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos 1 momentissa tarkoitettu laite on tuottajan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

46 a §

Filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 15 ja 16 §:ssä, 19 §:n 1 ja 2 momentissa, 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos 1 momentissa tarkoitettu laite on tuottajan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä

mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä, on tuottajalle sekä esittäville taiteilijalle, jonka esitys on tallennettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja tuottaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai tuottajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai tuottajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava 21, 22, 25 b §:n, 27 §:n 1 ja 2 momentin sekä 29 §:n samoin kuin esittävän taiteilijan oikeuden osalta myös 11 §:n 2 momentin sekä 28, 41 ja 42 §:n säännöksiä.

Jos laitteen käyttäjä ei maksa 1 momentissa tarkoitettua korvausta, jonka suuruudesta tämä on sopinut esittävien taiteilijoiden ja tuottajien kanssa tai jonka suuruus on ratkaistu 54 §:n mukaisessa menettelyssä, voi tuomioistuin asianosaisen vaatimuksesta päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan esittävien taiteilijoiden ja tuottajien luvalla, kunnes korvaus on maksettu.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta.

47 a §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta on käytetty radio- tai televisiolähetyksessä, joka lähetetään edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti ja muuttamattomana, esittävällä taiteilijalla ja laitteen tuottajalla on edelleen lähettämistä oikeus korvaukseen. Korvaus voidaan maksaa ainoastaan 25 h §:ssä tarkoitettun järjestön välityksellä. Jollei korvausta vaadita todisteellisesti kolmen vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus korvaukseen on syntynyt, oikeus korvaukseen raukeaa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta.

48 §

Radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäyrityksen suostumuksetta saa lähettää edelleen tai tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan

toisintaa. Ilman suostumusta ei televisiolähetystä myöskään saa toisintaa tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan.

Tallennettua lähetystä ei lähettäjäyhteyksen suostumuksetta saa kopioida, lähettää uudelleen eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 15 §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 21, 22, 25 b, 25 d ja 25 g §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Lisäksi lähetyksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 1 momentissa ja 25 i §:ssä säädetään, paitsi jos lähetys on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta, jolloin näiden säännösten sijasta sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 3 momentissa säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos tallennettu lähetys on lähettäjäyhteyksen suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

49 §

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön on vastaavasti sovellettava, mitä 9 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 §:ssä, 14 §:n 1 ja 3 momentissa sekä 16, 22, 25 c, 25 d ja 40 b §:ssä säädetään. Jos sellainen työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

49 a §

Valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna:

- 1) valmistamalla siitä kappaleita; sekä
- 2) näyttämällä sitä julkisesti.

Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin valokuviiin sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 momentissa, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 7—9 ja 11 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 §:ssä, 14 §:n 1 ja 3 momentissa, 15, 16, 18, 20, 22 ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa, 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 26, 26 a—26 h, 27—29, 39, 40, 40 c sekä 41 ja 42 §:ssä säädetään. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

52 §

Sen, joka valmistaa tai levittää yleisön keskuuteen taideteoksen jäljennöksen, on merkitävä jäljennös siten, että se ei ole sekoitettavissa alkuperäisteokseen.

52 a §

Kuvataiteen teoksen tekijällä on oikeus saada luovuttamansa teos nähtävilleen, jollei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa teoksen omistajalle tai haltijalle ja se on tarpeen:

- 1) tekijän taiteellisen työn kannalta; tai
- 2) hänen 2 §:ssä tarkoitettujen taloudellisten oikeuksiensa toteuttamiseksi.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun oikeuteen sovelletaan, mitä 41 §:ssä säädetään.

54 §

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä siten kuin asetuksella säädetään, milloin kysymys on:

1) 18 §:n 2 momentissa, 19 §:n 4 momentissa, 25 i §:ssä, 47 §:n 1 momentissa tai 47 a §:ssä tarkoitettua korvauksesta;

2) 13 §:ssä tarkoitettun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos asia koskee kappaleiden valmistamista opetustoiminnassa käytettäväksi;

3) 14 §:n 1 momentissa tarkoitettun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos asia koskee opetustarkoituksessa valmistettuun ja lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleiden valmistamista;

4) 25 h §:n 1 momentissa tarkoitettun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista; tai

5) radio- tai televisiolähetysten samanaikaista ja muuttamatonta edelleen lähettämistä kaapeleitse koskevan 25 h §:n 2 momentissa tai 48 §:n 1 momentissa tarkoitettun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos lähetys on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta. Lupa voidaan myöntää, jos lähettäjäyhteyksien kieltää edelleen lähettämisen kaapeleitse ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuuttomia ehtoja.

Asianosaiset voivat myös sopia, että asia saatetaan välimiesmenettelystä annetun lain (967/92) mukaisesti välimiesten ratkaistavaksi.

Tämän pykälän nojalla annetulla luvalla on sama vaikutus kuin 13 §:ssä, 14 §:n 1 momen-

tissa, 25 h §:n 1 tai 2 momentissa taikka 48 §:n 1 momentissa tarkoitettulla luvalla.

Jos asianosainen kieltäytyy 1 momentissa tarkoitettun asian ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä, asia voidaan asianosaisen hakemuksesta saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Toimivaltainen tuomioistuin 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa on Helsingin kärjäoikeus. Jos tuomioistuin on myöntänyt 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitettussa asiassa luvan ja päätökseen haetaan muutosta, ovat lupa ja sen ehdot voimassa väliaikaisesti, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu tai ylempi tuomioistuin muutoksenhaun johdosta toisin määrää.

56 b §

Joka tahallaan rikkoo 26 d §:n 3 momentin tai 26 l §:n 4 momentin säännöstä, on tuomitettava *tekijänoikeuslaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

56 d §

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 26 k §:n 2 momentissa säädettyä selvitys- tai tiedonantovelvollisuutta, on tuomitettava *tekijänoikeuslaissa säädetyn selvitysvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

63 §

Edellä 51—53 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan siitä riippumatta, kuka on luonut teoksen ja missä se on julkaistu.

64 §

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan, jos:

- 1) esitys tapahtuu Suomessa;
- 2) esitys on tallennettu 2 momentissa tarkoitettulle laitteelle; tai
- 3) esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy 6 momentissa tarkoitettuun lähetykseen.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka ääni on tallennettu laitteelle Suomessa.

Edellä 46 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Suomessa.

Edellä 47 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan

Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen ja Suomessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen, jos lähetyksessä tai esityksessä käytetään 2 momentissa tarkoitettua laitetta.

Edellä 47 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin radio- ja televisiolähetyskiin ja Suomessa tapahtuvaan edelleen lähettämiseen, jos lähetyksessä käytetään 2 momentissa tarkoitettua laitetta.

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:

- 1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä
- 2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Suomessa.

Edellä 49 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan työhön, joka ensiksi on julkaistu Suomessa.

Mitä 63 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa säädetään teoksesta, sovelletaan vastaavasti 49 a §:ssä tarkoitettuun valokuvaan.

Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan sanomalehtitiedotukseen, joka on vastaanotettu Suomessa.

64 a §

Kun tämän lain mukaan suojattua teosta kuljettavat yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetut ohjelmasignaalit saatetaan Suomessa lähettäjäyrityksen valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun, sovelletaan tähän satelliittivälitykseen yleisölle 2 §:n säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetyskiä koskevia säännöksiä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu satelliittivälitys yleisölle tapahtuu sellaisessa Euroopan talousalueen ulkopuolella olevassa valtiossa, jonka lainsäädännön suojataso ei vastaa tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavia tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin (93/83/ETY) 2 luvussa säädettyä suojatasoa ja

1) signaalit lähetetään kohti satelliittia Suomessa sijaitsevalta lähetysasemalta tai

2) tapauksessa, jossa ei käytetä Suomessa sijaitsevaa lähetysasemaa, Suomeen sijoitautunut lähettäjäyritys on antanut välityksen toisten tehtäväksi,

katsotaan satelliittivälityksen yleisölle tapahtuvan Suomessa. Siihen sovelletaan 2 §:n sään-

nöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetyksiä koskevia säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan myös sellaisiin teoksiin sekä 45, 46, 48 ja 49 a §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin, jotka on luotu, tallennettu tai valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka ovat edelleen suojattuja. Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Esittävän taiteilijan ennen tämän lain voimaantuloa elokuvaamisesta tai äänen tallentamisesta tekemä sopimus kattaa oikeuden levittää elokuvan ja äänitteen kappaleita yleisön keskuuteen, jollei toisin ole sovittu.

Äänitteen tuottajan ennen tämän lain voimaantuloa tekemä sopimus äänitteen sisällyttämisestä elokuvaan kattaa oikeuden levittää elokuvan kappaleita yleisön keskuuteen, jollei toisin ole sovittu.

Tämän lain 25 f §:n ja 64 a §:n säännöksiä sovelletaan ennen lain voimaantuloa teosten ja esitysten yleisradioinnista satelliitin välityksellä tehtyihin sopimuksiin 1 päivästä tammikuuta 2000.

2.

Laki

oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan oikeudesta valokuvaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annettu laki (405/61) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 4 päivänä marraskuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentti, 10 §:n 2 momentti, 2 luku, 45—47, 47 a ja 48 §, 49 §:n 2 momentti, 54, 56 b ja 64 §,

sellaisina kuin niistä ovat 10 §:n 2 momentti, 45—47 ja 48 §, 49 §:n 2 momentti ja 64 § 11 päivänä tammikuuta 1991 annetussa laissa (34/91), 2 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, 47 a § 24 päivänä tammikuuta 1986 annetussa laissa (54/86), 54 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla sekä 8 päivänä kesäkuuta 1984 ja 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetuilla laeilla (442/84 ja 309/87) ja 56 b § mainituissa 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa, sekä

lisätään lakiin uusi 2 b luku, 40 c § ja sen edelle uusi väliotsikko sekä 46 a ja 49 a §, 52 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 52 a ja 56 d §, 63 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa 31 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa, uusi 3 momentti, sekä lakiin uusi 64 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, kuvataiteen, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla.

1 §

Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, *valokuvateos tai muu kuvataiteen teos*, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla.

10 §

Valokuvan ja integroidun piirin piirimallin oikeussuojasta säädetään erikseen.

Oikeudesta valokuvaan säädetään lisäksi 49 a §:ssä. Integroidun piirin piirimallin oikeussuojasta säädetään erikseen.

2 luku

Tekijänoikeuden rajoitukset

26 §

Tämän luvun säännöksillä ei rajoiteta tekijälle 3 §:n mukaan kuuluvaa oikeutta laajemmalti kuin 13 §:ssä sanotusta johtuu.

Milloin tässä luvussa olevan säännöksen nojalla teos toisinnetaan julkisesti, on lähde mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin

2 luku

Tekijänoikeuden rajoitukset

Yleiset rajoituksia koskevat säännökset

11 §

Tämän luvun säännöksillä ei rajoiteta tekijälle 3 §:n mukaan kuuluvaa oikeutta *laajemmin* kuin 25 e §:stä johtuu.

Milloin tässä luvussa olevan säännöksen nojalla teos toisinnetaan julkisesti, on lähde mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin

Voimassa oleva laki

hyvä tapa vaatii. Teosta alkoon tekijän suostumuksetta muutettako enemmän kuin sallittu käyttäminen edellyttää.

11 §

Julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöään varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi.

Mitä 2 momentissa on säädetty, ei koske sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmin.

Tämän pykälän säännökset eivät koske tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelmaa eivätkä rakennusteoksen valmistamista.

11 a §:n 1 momentti

Sillä, joka on lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä saanut luvan valokopioimalla tai vastaavin menetelmin valmistaa julkaistuista teoksista kappaleita, on oikeus tällaisin menetelmin valmistaa kappaleita sellaisestakin saman alan julkaistusta teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Kappaleita valmistettaessa on tällöin noudatettava luvassa määrättyjä ehtoja.

17 §

Milloin lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustava järjestö on antanut luvan sovitulla ehdoilla valmistaa äänen tai kuvan tallentamisen avulla radio- tai televisiolähetysseen sisältyvän julkistetun teoksen kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, luvan saaja voi vastaavin ehdoin valmistaa kappaleita sellaisestakin lähetysseen sisältyvästä saman alan teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta. *Mitä 11 a §:n 2 ja*

Ehdotus

hyvä tapa vaatii. Teosta *ei saa* tekijän suostumuksetta *muuttaa* enemmän kuin sallittu käyttäminen edellyttää.

Valmistaminen yksityiseen käyttöön

12 §

Julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöään varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi.

Mitä 2 momentissa *säädetään*, ei koske sävellysteoksen, elokuvateoksen, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmin.

Tämän pykälän säännökset eivät koske tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelmaa eivätkä rakennusteoksen valmistamista.

Valokopiointi

13 §

Sillä, joka on lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä saanut luvan valokopioimalla tai vastaavin menetelmin valmistaa julkaistuista teoksista kappaleita, on oikeus tällaisin menetelmin valmistaa kappaleita sellaisestakin saman alan julkaistusta teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Kappaleita valmistettaessa on tällöin noudatettava luvassa määrättyjä ehtoja.

Kappaleiden valmistaminen opetustoiminnassa

14 §

Milloin lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustava järjestö on antanut luvan sovitulla ehdoilla valmistaa äänen tai kuvan tallentamisen avulla radio- tai televisiolähetysseen sisältyvän julkistetun teoksen kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, luvan saaja voi vastaavin ehdoin valmistaa kappaleita sellaisestakin lähetysseen sisältyvästä saman alan teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 momentissa on säädetty, sovelletaan vastavasti tässä momentissa tarkoitettuun järjestykseen ja lähetykseen sisältyvän teoksen tekijään.

Opetustoiminnassa saa äänen tai kuvan suoran talteenottamisen avulla valmistaa kappaleita opettajan tai oppilaan esittämästä julkistetusta teoksesta opetustoiminnassa tilapäisesti käytettäväksi. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Opetustoiminnassa saa äänen tai kuvan suoran talteenottamisen avulla valmistaa kappaleita opettajan tai oppilaan esittämästä julkistetusta teoksesta opetustoiminnassa tilapäisesti käytettäväksi. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.

Ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavanlaiseen kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta kirjallisesta teoksesta tai, milloin teos ei ole laaja, koko teos. Samaan tarkoitukseen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta.

Kappaleiden valmistaminen eräissä laitoksissa

15 §

*Radio- ja televisiölähetyksiin sisältyvistä julkistetuista teoksista saadaan sairaaloissa, vanhainkodeissa, vankiloissa ja muissa vastaavissa laitoksissa valmistaa kappaleita äänen ja kuvan tallentamisen avulla laitoksessa tapahtuvaa tila-
päistä käyttöä varten.*

*Kappaleiden valmistaminen arkistoissa,
kirjastoissa ja museoissa*

16 §

Asetuksessa säädettävillä arkistoilla, kirjastoilla ja museoilla on oikeus toimintaansa varten valmistaa kappaleita teoksesta asetuksessa säädettävien ehdoin.

Suomen elokuva-arkiston oikeudesta valmistaa kappaleita julkisesti esitettyyn kotimaiseen elokuvaan sekä sen mainos- ja muuhun tiedotusaineistoon sisältyvästä teoksesta on voimassa, mitä elokuvien arkistoinnista annetussa laissa (576/84) on säädetty.

Kappaleiden valmistaminen näkövammaisille

17 §

Julkaistusta kirjallisesta tai sävellysteoksesta saa valmistaa kappaleita tekstin saattamiseksi näkövammaisten luettavaksi.

Asetuksella säädettävillä laitoksilla on oikeus asetuksessa säädettävien ehdoin valmistaa julkais-

12 §

Asetuksella voidaan arkistoille ja kirjastoille antaa oikeus toimintaansa varten valokuvamalla valmistaa kappaleita teoksesta asetuksessa määrätyin ehdoin.

Suomen elokuva-arkiston oikeudesta valmistaa kappaleita julkisesti esitettyyn kotimaiseen elokuvaan sekä sen mainos- ja muuhun tiedotusaineistoon sisältyvästä teoksesta on voimassa, mitä elokuvien arkistoinnista annetussa laissa (576/84) on säädetty.

18 §

Julkaistusta kirjallisesta tai sävellysteoksesta saa valmistaa kappaleita sokeainkirjoituksella sekä sokeain lainakirjastotarkoituksiin äänittämisen avulla.

Voimassa oleva laki

16 §

Jumalanpalveluksessa tai opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijäin teoksista, saa ottaa vähäisiä osia kirjallisesta tai sävellysteoksesta tahi, milloin sellainen teos ei ole laaja, koko teoksen, kun viisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin. Tekstiin liittyen olkoon myös lupa ottaa kuva taideteoksesta, kun viisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkistettiin. Opetuksessa käytettäväksi valmistettua teosta älköön otettako samaa tarkoitusta varten laadittavaan kokoomateokseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua lainaamisesta on tekijällä oikeus korvaukseen.

23 §

Kun kirjallinen teos tai sävellysteos on julkaistu, saa kappaleita, jotka julkaiseminen käsittää, levittää edelleen sekä näyttää julkisesti. Tietokoneohjelman kappaleen saa kuitenkin levittää edelleen sekä näyttää julkisesti, kun kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu.

Mitä 1 momentissa on säädetty, ei koske kirjallisen teoksen tai sävellysteoksen kappaleen saattamista yleisön saataviin vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoimella eikä tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin lainaamalla.

Kun elokuvateos on julkaistu tarjoamalla sen kappale myytäväksi, julkaisemisen käsittämää elokuvateoksen kappaleita voidaan levittää edelleen. Niitä ei kuitenkaan saa levittää yleisölle vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoimella eikä lainaamalla ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Ehdotus

tusta kirjallisesta teoksesta kappaleita äänen tallentamisen avulla näkövammaisille sekä henkilöille, jotka muun vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjoja tavanomaisella tavalla.

Opetuksessa käytettävät kokoomateokset

18 §

Opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun kokoomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista, saa ottaa vähäisiä osia kirjallisesta tai sävellysteoksesta taikka, milloin sellainen teos ei ole laaja, koko teoksen, kun viisi vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin. Tekstiin liittyen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta. Tämän pykälän säännökset eivät koske teosta, joka on valmistettu käytettäväksi opetuksessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua lainaamisesta on tekijällä oikeus korvaukseen.

Teoksen kappaleiden levittäminen

19 §

Kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu, saa kappaleen levittää edelleen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske teoksen kappaleen saattamista yleisön saataviin vuokraamalla tai siihen verrattavalla oikeustoimella. Rakennustaiteen, taidekäsityön tai taide-teollisuuden tuotteen saa kuitenkin vuokrata yleisölle.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske elokuvateoksen tai tietokoneella luettavassa muodossa olevan tietokoneohjelman kappaleen saattamista yleisön saataviin lainaamalla.

Tekijällä on oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita. Korvausta voidaan vaatia aino-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

25 §:n 1 momentin 1 virke

Sitten kun tekijä on luovuttanut toiselle kappaleen taideteoksesta tai teos on julkaistu, saadaan luovutettu kappale tai kappaleet, jotka julkaiseminen käsittää, edelleen levittää sekä teosta näyttää julkisesti.

20 §

Teos, joka on julkaistu, on lupa esittää julkisesti jumalanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä.

Julkaistun teoksen saa myös esittää julkisesti tilaisuudessa, jossa sellaisten teosten esittäminen ei ole pääasia ja johon pääsy on maksuton sekä jota muutoinkaan ei järjestetä ansiotarkoituksessa, niin myös kansanvalistustoiminnassa sekä hyväntekeväisyys- tai muussa yleishyödyllisessä tarkoituksessa, jos teoksen esittäjä tai, milloin heitä on useampia, kaikki esittäjät tekevät sen korvauksetta.

Mitä 1 ja 2 momentissa on sanottu, ei kuitenkaan koske näytelmä- eikä elokuvateosta.

14 §:n 1 momentti

Julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

15 §:n 1 momentti

Sanomalehteen tai aikakauskirjaan saa toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta, jollei

astaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta lainaamisesta. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos lainaaminen tapahtuu yleisestä kirjastosta taikka tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

Teosten näyttäminen

20 §

Kun teoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu taikka teos on julkaistu, saadaan teosta näyttää julkisesti.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske taide-teoksen kappaleen näyttämistä elokuvassa tai televisiolähetyksessä.

Julkinen esittäminen

21 §

Teos, joka on julkaistu, on lupa esittää julkisesti jumalanpalveluksen ja opetuksen yhteydessä.

Julkaistun teoksen saa myös esittää julkisesti tilaisuudessa, jossa sellaisten teosten esittäminen ei ole pääasia ja johon pääsy on maksuton sekä jota muutoinkaan ei järjestetä ansiotarkoituksessa, niin myös kansanvalistustoiminnassa sekä hyväntekeväisyys- tai muussa yleishyödyllisessä tarkoituksessa, jos teoksen esittäjä tai, milloin heitä on useampia, kaikki esittäjät tekevät sen korvauksetta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske näytelmä- eikä elokuvateosta.

Sitaatti

22 §

Julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

Päivänkysymystä koskeva kirjoitus

23 §

Sanomalehteen tai aikakauskirjaan saa toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta, jollei

Voimassa oleva laki

siinä ole jälkipainantakieltoa, ottaa uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä koskevan kirjoituksen.

19 §:n 2 momentti

Kun sävellysteos esitetään tekstin kanssa, saa tekstin ottaa kuulijain käytettäväksi konserttiohjelmaan tai muuhun sellaiseen.

14 §:n 2 momentti

Arvostelemaan tai tieteelliseen esitykseen saa myös ottaa tekstiin liittyviä kuvia julkistetuista taideteoksista. Milloin kansantajustieteelliseen esitykseen on otettu kuvia saman tekijän kahdesta tai useammasta taideteoksesta, hänellä on oikeus korvaukseen.

15 §:n 2 momentti

Julkistetun taideteoksen, jota ei ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi, saa kuvata sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päiväntapahtumaa.

25 §:n 1 momentin 2 virke

Teos on myös lupa sisällyttää elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on elokuvassa tai esityksessä toisarvoinen merkitys.

25 §:n 2 momentin 1 virke

Taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan tai pannaan näytteille tahi tarjotaan myytäväksi, saa kuvata luetteloon tahi näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen.

25 §:n 2 momentin 2 virke

Taideteoksen kuvaaminen on muutoinkin sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu *ulkosalle* julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen.

25 §:n 3 momentti

Rakennuksen saa vapaasti kuvata.

Ehdotus

siinä ole jälkipainantakieltoa, ottaa uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä koskevan kirjoituksen.

Konserttiohjelmat

24 §

Kun sävellysteos esitetään tekstin kanssa, saa tekstin ottaa kuulijain käytettäväksi konserttiohjelmaan tai muuhun sellaiseen.

Taideteosten ja rakennusten toisintaminen

25 §

Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia:

1) arvostelemaan tai tieteelliseen esitykseen; *sekä*

2) sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päiväntapahtumaa, *edellyttäen ettei teosta ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi.*

Julkaistun taideteoksen tai sen kappaleen, jonka kappaleen tekijä on luovuttanut toiselle, saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisioesitykseen, jos toisintamisella on valokuvassa, elokuvassa tai esityksessä toisarvoinen merkitys.

25 a §

Taideteoksen, joka kuuluu kokoelmaan tai pannaan näytteille *taikka* tarjotaan myytäväksi, saa kuvata luetteloon *taikka* näyttelyä tai myyntiä koskevaan tiedotukseen.

Taideteoksen kuvaaminen on muutoinkin sallittua, milloin teos on pysyvästi sijoitettu julkiselle paikalle tai sen välittömään läheisyyteen. *Jos taideteos on kuvan pääaihe, kuvaa ei saa käyttää ansiotarkoituksessa.*

Rakennuksen saa vapaasti kuvata.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

21 §

Toisinnettaessa päiväntapahtumaa radio- tai televisiölähetyksessä tai elokuvana saadaan päiväntapahtumassa näkyvä tai kuuluva teos sisällyttää toisinnokseen tiedotustarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

24 §

Mitä suullisesti tai kirjallisesti esitetään julkisessa edustajistossa, viranomaisessa tai yleisestä asiasta neuvottelemista varten pidetyssä julkisessa tilaisuudessa, on lupa toisintaa tekijän suostumuksetta. Jutussa tai asiassa annetun lausunnon tai todisteena esitetyn kirjoituksen ja muun sellaisen saa kuitenkin toisintaa vain sitä juttua tai asiaa selostettaessa ja selostuksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijällä yksin on oikeus julkaista esitystensä koelma.

13 §

Rakennusta ja käyttöesineitä saa omistaja tekijän luvatta muuttaa, mikäli teknilliset tai tarkoituksenmukaisuussyyt sitä vaativat.

22 §:n 2 ja 3 momentti

Asetuksella määrättävä suomalainen radio- tai televisioyritys saa, milloin yrityksellä lukuisia kysymyksessä olevan alan suomalaisia teki-

Päiväntapahtuman toisintaminen

25 b §

Toisinnettaessa päiväntapahtumaa radio- tai televisiölähetyksessä tai elokuvana saadaan päiväntapahtumassa näkyvä tai kuuluva teos sisällyttää toisinnokseen tiedotustarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.

Julkisten lausumien toisintaminen

25 c §

Mitä suullisesti tai kirjallisesti esitetään julkisessa edustajistossa, viranomaisessa tai yleisestä asiasta neuvottelemista varten pidetyssä julkisessa tilaisuudessa, on lupa toisintaa tekijän suostumuksetta. Jutussa tai asiassa annetun lausunnon tai todisteena esitetyn kirjoituksen ja muun sellaisen saa kuitenkin toisintaa vain sitä juttua tai asiaa selostettaessa ja selostuksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijällä yksin on oikeus julkaista esitystensä koelma.

Asiakirjajulkisuus ja oikeudenhoito

25 d §

Tekijänoikeus ei rajoita laissa säädettyä oikeutta saada tieto yleisestä asiakirjasta.

Teosta saadaan käyttää oikeudenhoidon tai yleisen turvallisuuden vaatiessa.

Edellä 1 tai 2 momentin nojalla käytetystä teoksesta saadaan ottaa lainauksia 22 §:n mukaisesti.

Rakennusten ja käyttöesineiden muuttaminen

25 e §

Rakennusta ja käyttöesineitä saa omistaja tekijän luvatta muuttaa, mikäli teknilliset tai tarkoituksenmukaisuussyyt sitä vaativat.

Radio- ja televisiölähetyksiä koskevat erityissäännökset

25 f §

Radio- tai televisioyritys saa, milloin yrityksellä lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavan järjestön kanssa tekemänsä sopi-

Voimassa oleva laki

jöitä edustavan järjestön kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla on oikeus lähettää kirjallisia tai sävellysteoksia, myös lähettää sellaisen tekijän sanotunlaisen julkaistun teoksen, jota järjestö ei edusta; *tekijällä on lähettämistä oikeus korvaukseen.* Mitä näin on säädetty, ei kuitenkaan koske näytelmäteosta eikä muutaakaan teosta, jos tekijä on kieltänyt lähettämisen tai muutoin on erityistä aihetta olettaa hänen vastustavan lähettämistä.

Mitä 2 momentissa on säädetty, ei sovelleta radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta.

22 § 1 mom.

Jos radio- tai televisioyrittäjällä on oikeus lähetyksissään toisintaa teos, yritys saa asetuksessa määrättävin ehdoin ottaa teoksen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, käytettäväksi omissa lähetyksissään. Oikeudesta saattaa siten laitteeseen otettu teos yleisön saataviin on voimassa, mitä teoksen julkistamisesta muutoin on säädetty.

21 a §

Kaapelilähetystoiminnan harjoittaja saa valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäessään kaapelilähetystoiminnasta annetun lain (307/87) 21 §:ssä säädettyä tallentamisvelvollisuuttaan.

22 a §

Jos opetusministeriön hyväksymä lukuisia suomalaisia tekijöitä edustava järjestö on antanut luvan siihen, että *vapaasti etenevillä radioaalloilla lähetettävään* radio- tai televisiolähetykseen sisältyvä teos saadaan sovitulla ehdoilla lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta, luvan saaja

Ehdotus

muksen nojalla on oikeus lähettää *teoksia*, myös lähettää sellaisen tekijän *saman alan* teoksen, *jonka tekijää* järjestö ei edusta. Mitä *tässä momentissa säädetään*, ei kuitenkaan koske näytelmäteosta, *elokuvateosta* eikä muutaakaan teosta, jos tekijä on kieltänyt lähettämisen.

Mitä 1 momentissa *säädetään*, ei sovelleta radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta.

Mitä 1 momentissa *säädetään*, koskee *satelliitin välityksellä tapahtuvaa radio- tai televisiolähetystä ainoastaan, jos satelliittilähetyksen tapahtuu samanaikaisesti kuin saman radio- tai televisioyrittäjän lähetys maanpäällisessä verkossa.*

25 g §

Jos radio- tai televisioyrittäjällä on oikeus lähetyksissään toisintaa teos, yritys saa asetuksessa *säädettyinä* ehdoin ottaa teoksen laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa, käytettäväksi omissa lähetyksissään. Oikeudesta saattaa siten laitteeseen otettu teos yleisön saataviin on voimassa, mitä teoksen julkistamisesta muutoin on säädetty.

Lähetystoiminnan harjoittaja saa valmistaa tai valmistuttaa lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleen täyttäessään lakiin perustuvaa tallentamisvelvollisuuttaan.

Radiossa tai televisiossa lähetettyyn ajankohdais- tai uutisohjelmaan sisältyvästä teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen viranomaisen, elinkeinonharjoittajan tai muun yhteisön sisäistä tiedotuskäyttöä varten.

25 h §

Jos opetusministeriön hyväksymä lukuisia suomalaisia tekijöitä edustava järjestö on antanut luvan siihen, että radio- tai televisiolähetykseen sisältyvä teos saadaan sovitulla ehdoilla lähettää edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta, luvan saaja voi luvan mukaisin ehdoin vastaavasti lähettää edelleen

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

voi luvan mukaisin ehdoin vastaavasti lähettää edelleen sellaisenkin lähetykseen sisältyvän teoksen, jonka tekijää järjestö ei edusta.

Mitä 11 a §:n 2 ja 3 momentissa on säädetty teoksen kappaleiden valmistamisesta, järjestöstä ja tekijästä, sovelletaan vastaavasti 1 momentissa tarkoitettuun edelleen lähettämiseen, järjestöön ja lähetykseen sisältyvän teoksen tekijään.

sellaisenkin lähetykseen sisältyvän teoksen, jonka tekijää järjestö ei edusta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta peräisin olevaan lähetykseen sisältyvän teoksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sille radio- tai televisioyrittäjälle, jonka lähetystä edelleenlähettämisen koskee.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuun lähetykseen sisältyvien teosten edelleen lähettämistä kaapeleitse koskevat luvat on myönnettävä samanaikaisesti.

22 b §

Kaapelilähetystoiminnan harjoittaja ja muu radio- tai televisiolähetyksen edelleen lähettäjä saa lähettää edelleen johtoja pitkin yleisön vastaanotettavaksi kaapelilähetystoiminnasta annetun lain (307/87) 16 §:ssä tarkoitettuun radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta.

Tekijällä on edelleen lähettämistä oikeus korvaukseen. Korvaus voidaan maksaa ainoastaan 22 a §:ssä tarkoitetun järjestön välityksellä. Jollei korvausta vaadita todisteellisesti kahden vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus korvaukseen on syntynyt, oikeus korvaukseen raukeaa.

Tarkempia säännöksiä tämän pykälän soveltamisesta annetaan tarvittaessa asetuksella.

25 i §

Kaapelilähetystoiminnan harjoittaja ja muu radio- tai televisiolähetyksen edelleen lähettäjä saa lähettää edelleen johtoja pitkin yleisön vastaanotettavaksi kaapelilähetystoiminnasta annetun lain 16 §:ssä (1213/92) tarkoitettuun radio- tai televisiolähetykseen sisältyvän teoksen samanaikaisesti alkuperäisen lähetyksen kanssa lähetystä muuttamatta.

Tekijällä on edelleen lähettämistä oikeus korvaukseen. Korvaus voidaan maksaa ainoastaan 25 h §:ssä tarkoitetun järjestön välityksellä. Jollei korvausta vaadita todisteellisesti kolmen vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus korvaukseen on syntynyt, oikeus korvaukseen raukeaa.

Tarkempia säännöksiä tämän pykälän soveltamisesta annetaan tarvittaessa asetuksella.

*Tietokoneohjelmia koskevat
erityissäännökset*

11 b §

Joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman, saa valmistaa ohjelmasta sellaiset kappaleet ja tehdä ohjelmaan sellaisia muutoksia, jotka ovat tarpeen ohjelman käyttämiseksi aiottuun tarkoitukseen. Tämä koskee myös virheiden korjaamista.

Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa valmistaa ohjelmasta varmuuskappaleen, jos se on tarpeen ohjelman käytön kannalta.

Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa tarkastella, tutkia tai kokeilla tieto-

25 j §

Joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman, saa valmistaa ohjelmasta sellaiset kappaleet ja tehdä ohjelmaan sellaisia muutoksia, jotka ovat tarpeen ohjelman käyttämiseksi aiottuun tarkoitukseen. Tämä koskee myös virheiden korjaamista.

Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa valmistaa ohjelmasta varmuuskappaleen, jos se on tarpeen ohjelman käytön kannalta.

Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa tarkastella, tutkia tai kokeilla tieto-

Voimassa oleva laki

koneohjelman toimintaa niiden ideoitten ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana, jos hän tekee sen ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai tallentamisen yhteydessä.

Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan 2 ja 3 momentin mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

11 c §

Ohjelman koodin kopioiminen ja sen muodon kääntäminen on sallittua, jos nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä sellaisten tietojen hankkimiseksi, joiden avulla voidaan saavuttaa yhteentoimivuus itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä, ja seuraavat edellytykset täyttyvät:

1) nämä toimenpiteet suorittaa lisenssinhaltija tai muu henkilö, jolla on oikeus käyttää ohjelman kappaletta, taikka heidän lukuunsa henkilö, jolla on siihen oikeus;

2) yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeellinen tieto ei aikaisemmin ole ollut helposti ja nopeasti 1 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden saatavilla; sekä

3) nämä toimenpiteet rajoittuvat niihin alkuperäisen ohjelman osiin, jotka ovat yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeen.

Tietoja, jotka on saatu 1 momentin säännösten nojalla, ei saa näiden säännösten nojalla:

1) käyttää muuhun tarkoitukseen kuin itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden aikaansaamiseen;

2) antaa muille, ellei se ole tarpeen itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden kannalta; eikä

3) käyttää ilmaisumuodoltaan huomattavassa määrin samanlaisen tietokoneohjelman kehittämiseen, valmistamiseen tai markkinoille saattamiseen taikka muuhun tekijänoikeutta loukkaavaan toimeen.

Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan tämän pykälän mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

Ehdotus

koneohjelman toimintaa niiden ideoitten ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana, jos hän tekee sen ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai tallentamisen yhteydessä.

Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan 2 ja 3 momentin mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

25 k §

Ohjelman koodin kopioiminen ja sen muodon kääntäminen on sallittua, jos nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä sellaisten tietojen hankkimiseksi, joiden avulla voidaan saavuttaa yhteentoimivuus itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä, ja seuraavat edellytykset täyttyvät:

1) nämä toimenpiteet suorittaa lisenssinhaltija tai muu henkilö, jolla on oikeus käyttää ohjelman kappaletta, taikka heidän lukuunsa henkilö, jolla on siihen oikeus;

2) yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeellinen tieto ei aikaisemmin ole ollut helposti ja nopeasti 1 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden saatavilla; sekä

3) nämä toimenpiteet rajoittuvat niihin alkuperäisen ohjelman osiin, jotka ovat yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeen.

Tietoja, jotka on saatu 1 momentin säännösten nojalla, ei saa näiden säännösten nojalla:

1) käyttää muuhun tarkoitukseen kuin itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden aikaansaamiseen;

2) antaa muille, ellei se ole tarpeen itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden kannalta; eikä

3) käyttää ilmaisumuodoltaan huomattavassa määrin samanlaisen tietokoneohjelman kehittämiseen, valmistamiseen tai markkinoille saattamiseen taikka muuhun tekijänoikeutta loukkaavaan toimeen.

Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan tämän pykälän mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

Sopimuslensis

11 a §:n 2 ja 3 momentti

Mitä 1 momentissa tarkoitettu järjestö on mahdollisesti määrännyt kappaleiden valmista-

26 §

Mitä 13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 25 f §:n 1 momentissa tai 25 h §:n 1 momentissa tarkoi-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

misesta suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön edustamille tekijöille tai käyttämisestä kyseisten tekijöiden yhteisiä tarkoituksia varten, on vastaavasti sovellettava tekijöihin, joita järjestö ei edusta.

tettu järjestö on mahdollisesti määrännyt *teoksen* kappaleiden valmistamisesta tai *sen lähettämisestä* suoritettavien korvausten jakamisesta järjestön edustamille tekijöille tai käyttämisestä kyseisten tekijöiden yhteisiä tarkoituksia varten, on vastaavasti sovellettava tekijöihin, joita järjestö ei edusta.

Jolleivät järjestön antamat 2 momentissa tarkoitetut määräykset tuota järjestön edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, tekijällä, jota järjestö ei edusta, on kuitenkin oikeus vaatia sellainen. Korvauksen suorittaa 1 momentissa tarkoitettun luvan antanut järjestö. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty kahden vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana kappaleiden valmistaminen on tapahtunut.

Jolleivät järjestön antamat 1 momentissa tarkoitetut määräykset tuota järjestön edustamille tekijöille oikeutta henkilökohtaiseen korvaukseen, tekijällä, jota järjestö ei edusta, on kuitenkin oikeus vaatia *henkilökohtainen korvaus*. Korvauksen suorittaa 1 momentissa *tarkoitettu* järjestö. Oikeus henkilökohtaiseen korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana *teoksen* kappaleiden valmistaminen *tai sen lähettäminen* on tapahtunut.

2 b luku

Jälleenmyyntikorvaus

26 i §

Kuvataiteen teosten ammattimaisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä on tekijällä oikeus saada jälleenmyyntikorvauksena 5 prosenttia myydyn teoksen arvonlisäverottomasta myyntihinnasta.

Oikeutta jälleenmyyntikorvaukseen ei ole rakennustaiteen teosten eikä valokuvateosten jälleenmyynnistä eikä sellaisten taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteiden jälleenmyynnistä, joita on valmistettu useita samanlaisia kappaleita.

Oikeus korvaukseen on voimassa tekijänoikeudellisen suoja-ajan. Oikeus on henkilökohtainen ja luovuttamaton. Jos tekijältä ei jää oikeudenomistajia, korvaukset käytetään tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

26 j §

Jälleenmyyntikorvauksen perii tekijöitä edustava järjestö, jonka opetusministeriö on tähän tehtävään hyväksynyt määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Opetusministeriön päätökseen järjestön hyväksymisestä ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opetusministeriö voi antaa järjestölle tarkempia määräyksiä korvauksen perinnästä ja maksuvarojen käytöstä. Opetusministeriöllä on oi-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

keus saada järjestöltä valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot.

26 k §

Oikeus korvaukseen syntyy, kun kuvataiteen teos myydään. Oikeus korvaukseen raukeaa, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jona teoksen jälleenmyynti tapahtui.

Korvauksen suorittamisesta on vastuussa se, joka harjoittaa 26 i §:ssä tarkoitettua kuvataiteen teosten myyntiä tai välittämistä. Myyjä on velvollinen antamaan vuosittain selvityksen teosten myynneistä 26 j §:ssä tarkoitettulle järjestölle. Myyjä on järjestön vaatiessa velvollinen antamaan järjestölle tilitysten oikeellisuuden tarkistamiseksi tarpeelliset tiedot enintään tilitysvuotta edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta.

26 l §

Lääninhallitus voi järjestön hakemuksesta velvoittaa myyjän täyttämään 26 k §:n 2 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa sakon uhalla. Uhkasakon asettamisessa ja maksettavaksi määrittämisessä noudatetaan muutoin, mitä uhkasakolaissa (1113/90) säädetään.

Lääninhallituksella on oikeus 26 k §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedonanto- ja selvitysvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Myyjän on tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liiketiloihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitoa, liikekirjeenvaihtonsa, korvausvelvollisuuden alaista myyntiä koskevat asiakirjat ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus käyttää asiantuntijana perivän järjestön määräämää henkilöä. Lääninhallituksella on oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle.

Poliisi on velvollinen tarvittaessa antamaan lääninhallitukselle virka-apua tälle 2 momentin nojalla kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

Joka 26 k §:n 2 momentin tai tämän pykälän nojalla on saanut tiedon toisen liiketoimista, ei saa oikeudettomasti käyttää sitä eikä ilmaista sitä muille.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

26 m §

Tarkempia säännöksiä 26 i—26 l §:n soveltamisesta voidaan antaa asetuksella.

Tilattu valokuvateos ja valokuvaamalla tehty muotokuva

40 c §

Milloin valokuvateos valmistetaan tilauksesta, oikeus teokseen siirtyy tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Valokuvaaja saa kuitenkin yleiseen tapaan panna teoksen näytteille mainostarkoituksessa, jollei tilaaja kiellä sitä.

Valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajalla on, vaikka valokuvaaja on pidättänyt itselleen oikeuden teokseen, oikeus antaa lupa muotokuvan ottamiseen sanomalehteen, aikakauskirjaan tai elämäkerralliseen kirjoitukseen, jollei valokuvaaja erikseen ole pidättänyt oikeutta kieltää sitä.

45 §

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:

1) ottaa äänilevylle, ääni- tai kuvanauhalle, filmille tai muulle laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä

2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle otettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa siirtää toiselle laitteelle ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esitys otettiin laitteelle.

Tässä pykälässä tarkoitettuun esityksen laitteelle ottamiseen, saattamiseen yleisön saataviin ja siirtämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä 3 §:ssä, 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 22 a, 22 b, 26, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 41 ja 42 §:ssä on säädetty.

45 §

Kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa:

1) tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä

2) saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle tallennettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esitys tallennettiin.

Esityksen elokuvaamisoikeuden luovutus käsittää oikeuden levittää tallennettu esitys yleisön keskuuteen vuokraamalla, jollei toisin ole sovittu.

Tässä pykälässä tarkoitettuun esityksen tallentamiseen, kopiointiin, saattamiseen yleisön saataviin ja levittämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä 3 §:ssä, 6—8 §:ssä, 11 §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 15 ja 16 §:ssä, 17 §:n 2 momentissa, 19 §:n 1 ja 2 momentissa, 21, 22, 25 b, 25 d, 25 g—25 i, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 28, 29, 41 ja 42 §:ssä säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos tallennettu esitys on esittävän taiteilijan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle ääni on otettu, ei valmistajan suostumuksetta saa jäljentää ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona laitteelle ottaminen tapahtui. Jäljentämisestä pidetään myös äänen siirtämistä toiselle laitteelle.

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan valmistajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 12 §:n 2 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 17, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä on säädetty.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 15 ja 16 §:ssä, 19 §:n 1 ja 2 momentissa, 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos 1 momentissa tarkoitettu laite on tuottajan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

46 a §

Filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

Menettelyyn, johon 1 momentin mukaan vaaditaan tuottajan suostumus, on vastaavasti sovellettava, mitä 6—8 §:ssä, 12 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 15 ja 16 §:ssä, 19 §:n 1 ja 2 momentissa, 22, 25 b, 25 d, 25 g, 26 a—26 h §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos 1 momentissa tarkoitettu laite on tuottajan suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai ansiotarkoituksessa tapahtuvassa muussa julkisessa esityksessä, on valmistajalle sekä esittävälle taiteilijalle, jonka esitys on otettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja valmistaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai valmistajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai valmistajan oikeus korvaukseen on

47 §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta pykälässä mainittuna aikana käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai muussa julkisessa esityksessä, on tuottajalle sekä esittävälle taiteilijalle, jonka esitys on tallennettu laitteelle, suoritettava korvaus. Jos eri taiteilijoita on osallistunut esitykseen, he voivat vain yhdessä toteuttaa oikeutensa. Esittävä taiteilija ja tuottaja voivat toteuttaa oikeutensa vain esittämällä vaatimuksensa samanaikaisesti. Milloin oikeus toteutetaan lukuisia suomalaisia esittäviä taiteilijoita tai tuottajia edustavan järjestön välityksellä, esittävän taiteilijan tai tuottajan oikeus korvaukseen on kuitenkin rauennut, jollei sitä kos-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

kuitenkin rauennut, jollei sitä koskevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava 14 §:n 1 momentin, 20 ja 21 §:n, 27 §:n 1 ja 2 momentin sekä 29 §:n samoin kuin esittävän taiteilijan oikeuden osalta myös 26 §:n 2 momentin sekä 28, 41 ja 42 §:n säännöksiä.

Mitä tässä pykälässä on säädetty, ei koske laitetta, johon on otettu elokuvateos.

47 a §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta on käytetty vapaasti etenevillä radioaalloilla lähetettävässä radio- tai televisiolähetyksessä, joka lähetetään edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti ja muuttamattomana, esittävällä taiteilijalla ja laitteen valmistajalla on edelleen lähettämistä oikeus korvaukseen. Korvaus voidaan maksaa ainoastaan 22 a §:ssä tarkoitettun järjestön välityksellä. Jollei korvausta vaadita todisteellisesti kahden vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus korvaukseen on syntynyt, oikeus korvaukseen raukeaa.

48 §

Radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäyrittäjien suostumuksetta saa lähettää edelleen tai ottaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Ilman suostumusta ei televisiolähetystä myöskään saa toisintaa tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan.

Laitteelle otettua lähetystä ei lähettäjäyrittäjien suostumuksetta saa siirtää toiselle laitteelle eikä lähettää uudelleen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava, mitä

kevaa vaatimusta ole todistettavasti esitetty järjestölle kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana käyttäminen tapahtui.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava 21, 22, 25 b §:n, 27 §:n 1 ja 2 momentin sekä 29 §:n samoin kuin esittävän taiteilijan oikeuden osalta myös 11 §:n 2 momentin sekä 28, 41 ja 42 §:n säännöksiä.

Jos laitteen käyttäjä ei maksa 1 momentissa tarkoitettua korvausta, jonka suuruudesta tämä on sopinut esittävien taiteilijoiden ja tuottajien kanssa tai jonka suuruus on ratkaistu 54 §:n mukaisessa menettelyssä, voi tuomioistuin asianosaisen vaatimuksesta päättää, että käyttö saa jatkua ainoastaan esittävien taiteilijoiden ja tuottajien luvalla, kunnes korvaus on maksettu.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta.

47 a §

Jos 46 §:ssä tarkoitettua laitetta on käytetty radio- tai televisiolähetyksessä, joka lähetetään edelleen yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti ja muuttamattomana, esittävällä taiteilijalla ja laitteen tuottajalla on edelleen lähettämistä oikeus korvaukseen. Korvaus voidaan maksaa ainoastaan 25 h §:ssä tarkoitettun järjestön välityksellä. Jollei korvausta vaadita todisteellisesti kolmen vuoden kuluessa sen vuoden päättymisestä, jona oikeus korvaukseen on syntynyt, oikeus korvaukseen raukeaa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske 46 a §:ssä tarkoitettua laitetta.

48 §

Radio- tai televisiolähetystä ei lähettäjäyrittäjien suostumuksetta saa lähettää edelleen tai tallentaa laitteelle, jonka avulla se voidaan toisintaa. Ilman suostumusta ei televisiolähetystä myöskään saa toisintaa tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan.

Tallennettua lähetystä ei lähettäjäyrittäjien suostumuksetta saa kopioida, lähettää uudelleen eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on vastaavasti sovellettava, mitä

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

6—8 §:ssä, 11 §:n 1—3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa, 20, 21 ja 21 a §:ssä, 22 §:n 1 momentissa, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä on säädetty. Lisäksi lähetyksen johtoja pitkin tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovelletaan vastaavasti, mitä 22 a ja 22 b §:ssä on säädetty.

6—8 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 15 §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 21, 22, 25 b, 25 d ja 25 g §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa sekä 29 §:ssä säädetään. Lisäksi lähetyksen edelleen lähettämiseen kaapeleitse sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 1 momentissa ja 25 i §:ssä säädetään, paitsi jos lähetyksen on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta, jolloin näiden säännösten sijasta sovelletaan vastaavasti, mitä 25 h §:n 3 momentissa säädetään. Kuitenkin 19 §:n 1 momenttia on sovellettava ainoastaan, jos tallennettu lähetyksen on lähettäjärytityksen suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella.

49 §

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön on vastaavasti sovellettava, mitä 9 §:ssä, 11 §:n 1 ja 2 momentissa, 11 a, 12 ja 14 §:ssä, 17 §:n 1 momentissa sekä 24 ja 40 b §:ssä on säädetty. Jos sellainen työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun työhön on vastaavasti sovellettava, mitä 9 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 §:ssä, 14 §:n 1 ja 3 momentissa sekä 16, 22, 25 c, 25 d ja 40 b §:ssä säädetään. Jos sellainen työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

49 a §

Valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna:

- 1) valmistamalla siitä kappaleita; sekä
- 2) näyttämällä sitä julkisesti.

Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.

Tässä pykälässä tarkoitettuihin valokuviin sovelletaan vastaavasti, mitä 2 §:n 2 momentissa, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 7—9 ja 11 §:ssä, 12 §:n 1 ja 2 momentissa, 13 §:ssä, 14 §:n 1 ja 3 momentissa, 15, 16, 18, 20, 22 ja 25 §:ssä, 25 a §:n 1 ja 2 momentissa, 25 b, 25 d, 25 f—25 i, 26, 26 a—26 h, 27—29, 39, 40, 40 c sekä 41 ja 42 §:ssä säädetään. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan siihen oikeuteen nojata.

52 §

Sen, joka valmistaa tai levittää yleisön keskuuteen taideteoksen jäljennöksen, on merkittävä jäljennös siten, että se ei ole sekoitettavissa alkuperäisteokseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

54 §

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä siten kuin asetuksella säädetään, milloin kysymys on:

1) 14 §:n 2 momentissa, 16 §:n 2 momentissa, 22 §:n 2 momentissa, 22 b §:ssä, 47 §:n 1 momentissa tai 47 a §:ssä tarkoitetusta korvauksesta;

2) 11 a §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos asia koskee kappaleiden valmistamista opetustoiminnassa käytettäväksi;

3) 17 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos asia koskee opetustarkoituksessa valmistettuun ja lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleiden valmistamista; *sekä*

4) 22 a §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista.

Asianosaiset voivat myös sopia, että asia saatetaan välimiesmenettelystä annetun lain (46/28) mukaisesti välimiesten ratkaistavaksi.

Tämän pykälän nojalla annetulla luvalla on sama vaikutus kuin 11 a, 17 tai 22 a §:ssä tarkoitetulla luvalla.

52 a §

Kuvataiteen teoksen tekijällä on oikeus saada luovuttamansa teos nähtävilleen, jollei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa teoksen omistajalle tai haltijalle ja se on tarpeen:

1) tekijän taiteellisen työn kannalta; tai

2) hänen 2 §:ssä tarkoitettujen taloudellisten oikeuksiensa toteuttamiseksi.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun oikeuteen sovelletaan, mitä 41 §:ssä säädetään.

54 §

Asia ratkaistaan erimielisyyden sattuessa välimiesmenettelyssä siten kuin asetuksella säädetään, milloin kysymys on:

1) 18 §:n 2 momentissa, 19 §:n 4 momentissa, 25 i §:ssä, 47 §:n 1 momentissa tai 47 a §:ssä tarkoitetusta korvauksesta;

2) 13 §:ssä tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos asia koskee kappaleiden valmistamista opetustoiminnassa käytettäväksi;

3) 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos asia koskee opetustarkoituksessa valmistettuun ja lähetettyyn ohjelmaan sisältyvän teoksen kappaleiden valmistamista;

4) 25 h §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista; *tai*

5) radio- tai televisiolähetysten samanaikaisista ja muuttamatonta edelleen lähettämistä kaapeleitse koskevan 25 h §:n 2 momentissa tai 48 §:n 1 momentissa tarkoitetun luvan myöntämisestä ja sen ehdoista, jos lähetys on peräisin muusta Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta. Lupa voidaan myöntää, jos lähettäjäyritys kieltää edelleen lähettämisen kaapeleitse ilman perusteltua syytä tai asettaa sille kohtuutomia ehtoja.

Asianosaiset voivat myös sopia, että asia saatetaan välimiesmenettelystä annetun lain (967/92) mukaisesti välimiesten ratkaistavaksi.

Tämän pykälän nojalla annetulla luvalla on sama vaikutus kuin 13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 25 h §:n 1 tai 2 momentissa taikka 48 §:n 1 momentissa tarkoitetulla luvalla.

Jos asianosainen kieltäytyy 1 momentissa tarkoitetun asian ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä, asia voidaan asianosaisen hakemuksesta saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Toimivaltainen tuomioistuin 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa on Helsingin käräjäoikeus. Jos tuomio-

Voimassa oleva laki

56 b §

Joka tahallaan rikkoo 26 d §:n 3 momentin säännöstä, on tuomittava *tekijänoikeuslaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

64 §

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan esitykseen, Suomessa laitteelle otettuun esitykseen sekä esittävän taiteilijan esitykseen, jos taiteilija on Suomen kansalainen tai jos hänellä on vakinainen asuinpaikka Suomessa.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin laitteisiin, joille on otettu ääntä.

Edellä 47 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähettykseen ja Suomessa *ansiotarkoituksessa* tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen, jos lähettyksessä tai esityksessä käytetään:

1) 46 §:ssä tarkoitettua laitetta, jonka ääni on otettu laitteelle Suomessa; tai

Ehdotus

*istu*in on myöntänyt 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitettussa asiassa luvan ja päätökseen haetaan muutosta, ovat lupa ja sen ehdot voimassa väliaikaisesti, kunnes asia on lopullisesti ratkaistu tai ylempi tuomioistuimien muutoksenhaun johdosta toisin määrää.

56 b §

Joka tahallaan rikkoo 26 d §:n 3 momentin tai 26 l §:n 4 momentin säännöstä, on tuomittava *tekijänoikeuslaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

56 d §

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo 26 k §:n 2 momentissa säädettyä selvitys- tai tiedonantovelvollisuutta, on tuomittava *tekijänoikeuslaissa säädetyn selvitysvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

63 §

Edellä 51—53 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan siitä riippumatta, kuka on luonut teoksen ja missä se on julkaistu.

64 §

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan, jos:

- 1) esitys tapahtuu Suomessa;
- 2) esitys on tallennettu 2 momentissa tarkoitettulle laitteelle; tai
- 3) esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy 6 momentissa tarkoitettuun lähettykseen.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka ääni on tallennettu laitteelle Suomessa.

Edellä 46 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Suomessa.

Edellä 47 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähettykseen ja Suomessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen, jos lähettyksessä tai esityksessä käytetään 2 momentissa tarkoitettua laitetta.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2) muuta 46 §:ssä tarkoitettua laitetta, jos laitteen valmistaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinainen asuinpaikkansa on Suomessa.

Edellä 47 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin radio- ja televisiolähetysiin ja Suomessa tapahtuvaan edelleen lähettämiseen, jos kysymyksessä on 3 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu laite.

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:

1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä

2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjä on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinainen asuinpaikkansa on Suomessa.

Mitä 49 ja 50 §:ssä on säädetty, on sovellettava, jos se, jonka oikeus on kysymyksessä, on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tahi jos hänellä on Suomessa vakinainen asuinpaikkansa, niin myös milloin 49 §:ssä tarkoitettu työ ensiksi on julkaistu Suomessa.

Edellä 47 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin radio- ja televisiolähetysiin ja Suomessa tapahtuvaan edelleen lähettämiseen, jos lähetyksessä käytetään 2 momentissa tarkoitettua laitetta.

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:

1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä

2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Suomessa.

Edellä 49 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan työhön, joka ensiksi on julkaistu Suomessa.

Mitä 63 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa säädetään teoksesta, sovelletaan vastaavasti 49 a §:ssä tarkoitettuun valokuvaan.

Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan sanomalehtitiedotukseen, joka on vastaanotettu Suomessa.

64 a §

Kun tämän lain mukaan suojattua teosta kuljettavat yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetut ohjelmasignaalit saatetaan Suomessa lähettäjäyrittäjän valvonnassa ja vastuulla satelliittien johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun, sovelletaan tähän satelliittivälitykseen yleisölle 2 §:n säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetysä koskevia säännöksiä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu satelliittivälitys yleisölle tapahtuu sellaisessa Euroopan talousalueen ulkopuolella olevassa valtiossa, jonka lainsäädännön suojataso ei vastaa tiettyjen satelliittien välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavia tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin (93/83/ETY) 2 luvussa säädettyä suojatasoa ja

1) signaalit lähetetään kohti satelliittia Suomessa sijaitsevalta lähetysasemalta tai

2) tapauksessa, jossa ei käytetä Suomessa sijaitsevaa lähetysasemaa, Suomeen sijoittautunut lähettäjäyritys on antanut välityksen toisten tehtäväksi,

katsotaan satelliittivälityksen yleisölle tapah-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

tuvan Suomessa. Siihen sovelletaan 2 §:n säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetyksiä koskevia säännöksiä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

Tätä lakia sovelletaan myös sellaisiin teoksiin sekä 45, 46, 48 ja 49 a §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin, jotka on luotu, tallennettu tai valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jotka ovat edelleen suojattuja. Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Esittävän taiteilijan ennen tämän lain voimaantuloa elokuvaamisesta tai äänen tallentamisesta tekemä sopimus kattaa oikeuden levittää elokuvan ja äänitteen kappaleita yleisön keskuuteen, jollei toisin ole sovittu.

Äänitteen tuottajan ennen tämän lain voimaantuloa tekemä sopimus äänitteen sisällyttämisestä elokuvaan kattaa oikeuden levittää elokuvan kappaleita yleisön keskuuteen, jollei toisin ole sovittu.

Tämän lain 25 f §:n ja 64 a §:n säännöksiä sovelletaan ennen lain voimaantuloa teosten ja esitysten yleisradioinnista satelliitin välityksellä tehtyihin sopimuksiin 1 päivästä tammikuuta 2000.

Asetus

tekijänoikeusasetuksen muuttamisesta

Opetusministerin esittelystä

kumotaan 25 päivänä elokuuta annetun tekijänoikeusasetuksen (441/61) 12 §, muutetaan 1—7 § ja niiden edellä oleva väliotsikko, 8 §:n 1 momentti sekä 11, 14, 15 ja 17 §, näistä 14, 15 ja 17 § sellaisina kuin ne ovat 14 päivänä kesäkuuta 1985 annetussa asetuksessa (495/85), sekä

lisätään 2, 3, 4, 5 ja 7 §:n edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

Kappaleiden valmistaminen arkistoissa, kirjastoissa ja museissa

Kappaleiden valmistamiseen oikeutetut laitokset

1 §

Tekijänoikeuslain (404/61) 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeus valmistaa toimintaansa varten kappaleita teoksesta jäljempänä 2—5 §:ssä määrätyn ehdoin on seuraavilla laitoksilla:

1) arkistolain (831/94) 1 §:n 1—3 ja 5 kohdassa tarkoitetuilla arkistonmuodostajilla, tasavallan presidentin arkistolla, evankelis-luterilaisen kirkon arkistoilla ja Ahvenanmaan maakunnassa toimivien viranomaisten arkistoilla;

2) eduskunnan kirjastolla, korkeakoulujen kirjastoilla ja muilla tieteellisillä kirjastoilla, joita valtio ylläpitää, varastokirjastolla, yleisten kirjastojen keskuskirjastolla ja maakuntakirjastoilla; sekä

3) valtion omistamilla museoilla ja museolain (729/92) 2 §:ssä tarkoitetuilla valtionosuuden saamiseen oikeutetuilla museoilla.

Opetusministeriö voi antaa 1 momentissa tarkoitettun oikeuden muullekin kuin 1 momentissa mainitulle arkistolle, kirjastolle tai museolle.

Säilytyskopiot

2 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitettu arkisto tai museo saa kokoelmissaan olevan aineiston säilyttämiseksi valmistaa teoksista kappaleita turvanäkökohtien edellyttämässä laajuudessa.

Edellä 1 §:n 2 kohdassa tarkoitettu kirjasto saa valmistaa teoksista kappaleita vain, mikäli aineistoa ei ole muuten saatavana.

Vapaakappalekirjaston kokoelmien täydentäminen

3 §

Vapaakappalelaissa (420/80) tarkoitettu kirjasto saa valmistaa kokoelmansa täydentämiseksi enintään kaksi kappaletta lain mukaan vapaakappaleena luovutettavasta teoksesta.

Sisäiset käyttökopiot

4 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitettu laitos saa valmistaa kokoelmissaan olevaan aineistoon sisältyvästä teoksesta muutaman kappaleen käytettäväksi alkuperäisen aineiston sijasta laitoksen tai toisen 1 §:n 1 tai 3 kohdassa tarkoitettun laitoksen tiloissa.

Kopion antaminen asiakkaalle

5 §

Edellä 1 §:ssä tarkoitettu laitos saa valmistaa valokopioimalla tai vastaavin menetelmin taikka kaukokopion lähettämisen tai vastaanottamisen avulla kappaleen sanomalehdessä tai aikakauskirjassa olevasta yksittäisestä kirjoituksesta tai laajemman teoksen tai aineiston lyhyestä osasta annettavaksi lainaamisen asemesta asiakkaalle. Kappaleiden valmistaminen on vastaavasti sallittua aineistosta, joka on vahingoittumiselle altista tai vaikeasti korvatavissa.

6 §

Mitä edellä 2, 3 ja 4 §:ssä säädetään, koskee vastaavasti tekijänoikeuslain 45, 46, 46 a, 48, 49 ja 49 a §:ssä tarkoitettuja suojan kohteita.

Mitä edellä 5 §:ssä säädetään, koskee vastaavasti tekijänoikeuslain 49 ja 49 a §:ssä tarkoitettuja suojan kohteita.

Sellaista aineistoon kuuluvaa suojattua teosta tai tässä pykälässä tarkoitettua suojan kohdetta, jota ei ole julkistettu, ei saa kopioida muissa kuin tekijänoikeuslain 25 d §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.

Äänikirjojen valmistaminen vammaisille

7 §

Tekijänoikeuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus on näkövammaisten kirjastosta annetussa laissa (11/78) tarkoitettulla näkövammaisten kirjastolla, Näkövammaisten Keskusliitto ry:llä ja Suomen Kuurosokeat ry:llä.

Tekijänoikeuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus oppimateriaalin valmistamiseen on Näkövammaisten Kulttuuripalvelu ry:llä, Jyväskylän näkövammaisten koululla, Svenska skolan för synskadade -koululla ja Arlainstituutilla.

Valmistettaviin äänikirjoihin on merkittävä teoksen tekijän ja esittävän taiteilijan nimi.

8 §

Tekijänoikeuslain 25 g §:n 1 momentissa tarkoitettu teoksen laitteeseen ottaminen on suo-

ritettava radio- tai televisioyrittäjien omilla teknillisillä varusteilla.

11 §

Mitä 8—10 §:ssä säädetään, on vastaavasti sovellettava tekijänoikeuslain 45, 46, 46 a, 48 ja 49 a §:ssä tarkoitettujen suojan kohteiden laitteelle ottamiseen.

14 §

Tekijänoikeuslain 54 §:ssä tarkoitettut erimielisyydet ratkaistaan välimiesmenettelyssä, johon kumpikin osapuoli nimeää yhden välimiehen, ja siten nimetyt kutsuvat kolmannen välimiehen puheenjohtajaksi.

15 §

Jos toinen osapuoli on tehnyt vastapuolelle esityksen välimiesmenettelyyn ryhtymisestä sekä nimennyt välimiehen, mutta vastapuoli ei ole kuukauden kuluessa siitä tiedon saatuaan nimennyt välimiestä, katsotaan tämän kieltäytyneen asian ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä.

17 §

Muutoin noudatetaan soveltuvin osin välimiesmenettelystä annettua lakia (967/92).

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Asetus

tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtiosta peräisin oleviin suojan kohteisiin

Opetusministerin esittelystä säädetään tekijänoikeuslain (404/61) 65 §:n nojalla:

1 §

Tekijänoikeuslain 2 b luvun säännöksiä sovelletaan, jos teoksen tekijä on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jos hänellä on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa.

2 §

Tekijänoikeuslain 45 §:ää sovelletaan, jos:

- 1) esitys tapahtuu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa;
- 2) esitys on tallennettu 3 §:ssä tarkoitettulle laitteelle; tai
- 3) esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy 5 §:ssä tarkoitettuun lähetykseen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta yleisradioidun esityksen edelleen lähettämiseen.

3 §

Tekijänoikeuslain 46 §:ää sovelletaan laitteen, jonka ääni on tallennettu laitteelle Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

4 §

Tekijänoikeuslain 46 a §:ää sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

5 §

Tekijänoikeuslain 48 §:ää sovelletaan:

- 1) Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä
- 2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

6 §

Tekijänoikeuslain 49 a §:ää sovelletaan:

- 1) valokuvaan, jonka on valmistanut henkilö, joka on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jolla on vakituinen asuinpaikka tällaisessa valtiossa;
- 2) valokuvaan, joka on julkaistu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai joka ensiksi on julkaistu toisessa valtiossa ja sen jälkeen 30 päivän kuluessa tällaisessa valtiossa; sekä
- 3) valokuvaan, joka on kiinteästi liitetty Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa olevaan rakennukseen tai kiinteään laitteeseen.

7 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

NEUVOSTON DIREKTIIVI 92/100/ETY,
annettu 19 päivänä marraskuuta 1992,
vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen
omaisuuden alalla

EUROOPAN YHTEISÖJEN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 57 artiklan 2 kohdan sekä 66 ja 100 a artiklan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen⁽¹⁾,

toimii yhteistyössä Euroopan parlamentin kanssa⁽²⁾,

ottaa huomioon talous- ja sosiaalikomitean lausunnon⁽³⁾,

sekä katsoo, että

jäsenvaltioiden lainsäädännön ja käytännön mukaisessa tekijänoikeuden kattamien teosten ja lähioikeuksilla suojattujen kohteiden oikeudellisessa suojassa on vuokrauksen ja lainauksen osalta eroja, ja kyseiset erot voivat luoda kaupan esteitä ja vääristää kilpailua sekä haitata sisämarkkinoiden toteutumista ja toimivuutta,

nämä oikeudellisen suojan erot voivat kasvaa jäsenvaltioiden antaessa uutta ja erilaista lainsäädäntöä tai tällaista lainsäädäntöä tulkitsevan kansallisen oikeuskäytännön kehittyessä eri tavoin,

nämä erot olisi poistettava noudattaen perustamissopimuksen 8 a artiklassa määrättyä tavoitetta, jonka mukaan perustetaan

alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja, jotta voidaan toteuttaa perustamissopimuksen 3 artiklan f kohdan mukaisesti järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu vääristy yhteismarkkinoilla,

tekijänoikeuden kattamien teosten ja lähioikeuksilla suojattujen kohteiden vuokrauksen ja lainauksen merkitys erityisesti äänitteiden ja elokuvien tekijöille, taiteilijoille ja tuottajille on kasvamassa, ja piratismista on tulossa yhä suurempi uhka,

vuokraus- ja lainausoikeuksiin perustuvaa tekijänoikeuden kattamien teosten ja lähioikeuksilla suojattujen kohteiden riittävää suojaa sekä tallennusoikeuteen, kopiointioikeuteen, levitysoikeuteen, yleisradiointioikeuteen ja yleisölle välittämisen oikeuteen perustuvaa lähioikeuksilla suojattujen kohteiden suojaa voidaan tämän vuoksi pitää ensiarvoisen tärkeänä yhteisön taloudellisen ja kulttuurillisen kehityksen kannalta,

tekijänoikeus ja lähioikeuksien antama suojaa on mukautettava uusiin taloudellisiin tosiseikkoihin, kuten uusiin käytäntöihin,

⁽¹⁾ EYVL N:o C 53, 28.2.1991, s. 35

EYVL N:o C 128, 20.5.1992, s. 8

⁽²⁾ EYVL N:o C 67, 16.3.1992, s. 92 ja 28 päivänä lokakuuta 1992 tehty päätös (sitä ei ole vielä julkaistu virallisessa lehdessä).

⁽³⁾ EYVL N:o C 269, 14.10.1991, s. 54

tekijöiden ja esittäjien luovan ja taiteellisen työn jatkuvuus edellyttää riittäviä tuloja, ja erityisesti äänitteiden ja elokuvien tuottamisen vaatimat sijoitukset ovat erityisen suuria ja epävarmoja; mahdollisuus näihin tuloihin ja sijoitusten takaisin saamiseen voidaan tehokkaasti turvata ainoastaan antamalla riittävä oikeudellinen suojaa asianomaisille oikeudenhaltijoille,

tästä luovasta ja taiteellisesta toiminnasta sekä yritystoiminnasta vastaavat suurelta osin itsenäiset ammatinharjoittajat; tällaisen toiminnan harjoittamista on helpotettava ottamalla yhteisössä käyttöön yhdenmukainen oikeudellinen suoja,

siltä osin kuin nämä toiminnot ovat pääasiallisesti palveluja, niiden suorittamista on yhtäläisesti helpotettava ottamalla yhteisössä käyttöön yhdenmukainen oikeudellinen kehys,

jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä olisi lähennettävä ottaen samalla huomioon ne kansainväliset yleissopimukset, joihin useiden jäsenvaltioiden tekijänoikeudet ja lähioikeudet perustuvat,

vuokraus- ja lainausoikeuksia sekä tiettyjä tekijänoikeuden lähioikeuksia koskeva yhteisön oikeudellinen kehys voidaan rajoittaa säännöksiin, joissa täsmennetään, että jäsenvaltioiden on säädettävä vuokraus- ja lainausoikeuksista tietyille oikeudenhaltijoiden ryhmille ja säädettävä lisäksi tallennusoikeuden, kopiointioikeuden, levitysoikeuden, yleisradiointioikeudesta ja yleisölle välittämisen oikeudesta tietyille oikeudenhaltijoiden ryhmille lähioikeuksien antaman suojan alalla,

tämän direktiivin soveltamiseksi on tarpeen määritellä vuokrauksen ja lainauksen käsitteet,

selvyyden vuoksi on suotavaa jättää tässä direktiivissä tarkoitettujen vuokrauksen ja lainauksen ulkopuolelle tietyt saataville saattamisen muodot, kuten äänitteiden tai elokuvien (äänellä varustettujen tai äännettömien elokuvallisten tai audiovisuaalisten teosten tai liikkuvien kuvasarjojen) saattaminen julkisesti esitettäväksi tai yleisradioitaviksi, näytettäväksi saattaminen taikka paikalla tapahtuvaan hakukäyttöön saattaminen; tässä direktiivissä tarkoitettuun lainaukseen ei sisälly yleisölle avointen laitosten välinen saataville saattaminen,

kun yleisölle avoimen laitoksen harjoittama lainaus edellyttää maksua, joka ei ole suurempi kuin on tarpeen laitoksen toimintakulujen peittämiseksi, ei kyseessä ole tässä direktiivissä tarkoitettu suora tai välillinen taloudellinen tai kaupallinen hyöty,

on tarpeen ottaa käyttöön järjestelmä, jolla taataan luovuttamaton kohtuullinen korvaus tekijöille ja esittäjille, joiden on voitava antaa tämä oikeus heitä edustavien yhteisvalvontajärjestöjen hallinnoitavaksi,

kohtuullinen korvaus voidaan maksaa yhtenä tai useampana eränä milloin tahansa sopimusta tehtäessä tai sen jälkeen,

kohtuullisessa korvauksessa on otettava huomioon asianomaisten tekijöiden ja esittäjien panoksen merkitys äänitteiden tai

elokuvan kannalta,

on myös tarpeen suojata ainakin tekijöiden oikeuksia yleisölle lainauksen osalta säätämällä erityisestä järjestelmästä; kaikkien tämän direktiivin 5 artiklaan perustuvien toimenpiteiden on kuitenkin oltava sopusoinnussa yhteisön oikeuden, erityisesti perustamissopimuksen 7 artiklan, kanssa,

tämän direktiivin II luvun säännökset eivät estä jäsenvaltioita ulottamasta 2 artiklan 5 kohdan mukaista olettaa kyseiseen lukuun sisältyviin yksinoikeuksiin; II luvun säännökset eivät myöskään estä jäsenvaltioita säätämästä kumottavissa olevasta yksinkertaisesta olettamasta, joka koskee käyttölupia näiden säännösten mukaisiin esittäjien yksinoikeuksiin, jos tämä oletama on sopusoinnussa esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhtyritysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen, jäljempänä 'Rooman yleissopimus', kanssa,

jäsenvaltiot voivat antaa säännöksiä tämän direktiivin 8 artiklassa säädettyä suojaa laajemmasta lähioikeuksien haltijoiden suojasta, ja

yhdenmukaistettujen vuokraus- ja lainausoikeuksien sekä lähioikeuksien alan suojan käyttö ei missään tapauksessa saa aiheuttaa piileviä rajoituksia jäsenvaltioiden välisessä kaupassa tai olla ristiriidassa tiedotusvälineiden aikajärjestystä koskevan säännön kanssa, sellaisena kuin se hyväksyttiin tuomiossa "Société Cinéthèque vastaan FNCF"⁽¹⁾,

ON ANTANUT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

I LUKU

VUOKRAUS- JA LAINAUSOIKEUDET

1 artikla

Yhdenmukaistamisen kohde

1. Jollei 5 artiklasta muuta johdu, jäsenvaltioiden on tämän luvun säännösten mukaisesti säädettävä oikeudesta sallia tai kieltää tekijänoikeudella suojattujen teosten alkuperäiskappaleiden ja kopioiden sekä muiden 2 artiklan 1 kohdassa mainittujen kohteiden vuokraus ja lainaus.

⁽¹⁾ Tapaukset 60/84 ja 61/84, oikeusk. 1985, s. 2605

2. Tässä direktiivissä 'vuokrauksella' tarkoitetaan saataville saattamista rajoitetuksi ajaksi suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua vastaan.

3. Tässä direktiivissä 'lainauksella' tarkoitetaan saataville saattamista rajoitetuksi ajaksi ilman suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua, kun se tapahtuu yleisölle avointen laitosten välityksellä.

4. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut oikeudet eivät sammu tekijänoikeudella suojattujen teosten alkuperäiskappaleiden tai kopioiden taikka muiden 2 artiklan 1 kohdassa mainittujen kohteiden myynnin tai muun levityksen johdosta.

2 artikla

Oikeudenhaltijat sekä vuokraus- ja lainausoikeuksien kohde

1. Yksinoikeus sallia tai kieltää vuokraus ja lainaus kuuluu:
 - tekijälle tämän teoksen alkuperäiskappaleen ja kopioiden osalta,
 - esittäjälle tämän esityksen tallennusten osalta,
 - äänitteiden tuottajalle tämän äänitteiden osalta, sekä
 - elokuvan ensimmäisen tallennuksen tuottajalle elokuvan alkuperäiskappaleen ja kopioiden osalta. Tässä direktiivissä 'elokuvan' käsitteellä tarkoitetaan äänellä varustettua tai äänetöntä elokuvateosta taikka audiovisuaalista teosta tai liikkuvaa kuvasarjaa.
2. Tässä direktiivissä elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat säätää, että muita henkilöitä on pidettävä tekijäkumppaneina.

3. Tämä direktiivi ei koske arkkitehtonisten tai taideteollisten teosten vuokraus- ja lainausoikeuksia.

4. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut oikeudet voidaan siirtää tai luovuttaa taikka niihin voidaan antaa sopimukseen perustuva käyttö lupa.

5. Jollei 4 artiklasta muuta johdu, esittäjien ja elokuvan tuottajan välisessä yksilöllisessä tai yhteisessä elokuvan tuottamista koskevassa sopimuksessa tarkoitetun esittäjän oletetaan luovuttaneen vuokrausoikeutensa, jollei sopimuksessa toisin määrätä, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta 7 kohdan soveltamista.

6. Jäsenvaltiot voivat säätää 5 kohdan oletamaa vastaavasta tekijöitä koskevasta olettamasta.

7. Jäsenvaltiot voivat säätää, että esittäjän ja elokuvan tuottajan välisen elokuvan tuottamista koskevan sopimuksen allekir-

joittaminen oikeuttaa vuokrauksen, jos sopimuksessa määrätään 4 artiklassa tarkoitettu kohtuullisesta korvauksesta. Jäsenvaltiot voivat myös säätää, että tätä kohtaa soveltuvin osin sovelletaan II lukuun sisältyviin oikeuksiin.

3 artikla

Tietokoneohjelmien vuokraus

Tämä direktiivi ei rajoita tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14 päivänä toukokuuta 1991 annettun neuvoston direktiivin 91/250/ETY 4 artiklan c alakohdan säännösten soveltamista⁽¹⁾.

4 artikla

Luovuttamaton oikeus kohtuulliseen korvaukseen

1. Tekijällä tai esittäjällä, joka on siirtänyt tai luovuttanut äänitteiden taikka elokuvan alkuperäiskappaleen tai kopion vuokrausoikeuden äänitteiden tai elokuvien tuottajalle, säilyy oikeus kohtuulliseen korvaukseen vuokrauksesta.
2. Tekijät ja esittäjät eivät voi luopua oikeudestaan kohtuulliseen korvaukseen vuokrauksesta.
3. Oikeus kohtuulliseen korvaukseen voidaan antaa tekijöitä tai esittäjiä edustavien yhteisvalvontajärjestöjen hallinnoitavaksi.
4. Jäsenvaltiot voivat säännellä sitä, tuleeko oikeus kohtuulliseen korvaukseen antaa yhteisvalvontajärjestöjen hallinnoitavaksi, ja kuinka laajasti, sekä keneltä korvausta voidaan vaatia tai periä.

5 artikla

Poikkeus yksinoikeudesta lainata yleisölle

1. Jäsenvaltiot voivat poiketa 1 artiklassa säädetystä yksinoikeudesta lainata yleisölle, jos ainakin tekijät saavat korvauksen tästä lainauksesta. Jäsenvaltiot voivat vapaasti vahvistaa tämän korvauksen ottaen huomioon kulttuurin edistämisen tavoitteensa.
2. Jos jäsenvaltiot eivät sovelle 1 artiklassa säädettyä yksinoikeutta äänitteisiin, elokuviin ja tietokoneohjelmiin, niiden on otettava käyttöön ainakin tekijöille maksettava korvaus.

⁽¹⁾ EYVL N:o L 122, 17.5.1991, s. 42

3. Jäsenvaltiot voivat vapauttaa tietyt laitosten ryhmät 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun korvauksen maksamisesta.

4. Komissio laatii 1 päivään heinäkuuta 1997 mennessä yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa kertomuksen yleisölle lainauksesta yhteisössä. Se luovuttaa tämän kertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle.

II LUKU

LÄHIOIKEUDET

6 artikla

Tallennusoikeus

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että esittäjillä on yksinoikeus sallia tai kieltää esitystensä tallennus.

2. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että yleisradio-organisaatiolla on yksinoikeus sallia tai kieltää lähetystensä tallennus riippumatta siitä, tapahtuvatko lähetykset johtoa pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, myös kaapelin tai satelliitin välityksellä.

3. Kaapelilähetystoiminnan harjoittajalla ei saa olla 2 kohdassa tarkoitettua oikeutta, jos se ainoastaan lähettää edelleen kaapelin välityksellä yleisradio-organisaatioiden lähetyskäs.

7 artikla

Kopiointioikeus

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että:

- esittäjillä on yksinoikeus sallia tai kieltää esitystensä tallennusten suora tai välillinen kopiointi,
- äänitteiden tuottajilla on yksinoikeus sallia tai kieltää äänitteidensä suora tai välillinen kopiointi,
- elokuvien ensimmäisten tallennusten tuottajilla on yksinoikeus sallia tai kieltää elokuviansa alkuperäiskappaleen tai kopioiden suora tai välillinen kopiointi, ja
- yleisradio-organisaatioilla on yksinoikeus sallia tai kieltää edellä 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen lähetystensä tallennusten suora tai välillinen kopiointi.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu kopiointioikeus voidaan siirtää tai luovuttaa taikka siihen voidaan antaa sopimukseen perustuva käyttöluupa.

8 artikla

Yleisradiointi ja välittäminen yleisölle

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että esittäjillä on yksinoikeus sallia tai kieltää esitystensä yleisradiointi vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä ja välittäminen yleisölle, paitsi jos esitys jo sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta.

2. Jäsenvaltioiden on säädettävä oikeudesta varmistaa, että käyttäjä maksaa kohtuullisen kertakorvauksen, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai sen kopiota

käytetään vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin tai mihin tahansa välittämiseen yleisölle, ja että tämä korvaus jaetaan asianomaisten esittäjien ja äänitteiden tuottajien kesken. Esittäjien ja äänitteiden tuottajien välisen sopimuksen puuttuessa jäsenvaltiot voivat määrätä ehdot tämän korvauksen jakamiselle näiden kesken.

3. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että yleisradio-organisaatioilla on yksinoikeus sallia tai kieltää lähetystensä yleisradiointi edelleen vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä sekä lähetystensä välittäminen yleisölle, jos tämä tapahtuu paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan.

9 artikla

Levitysoikeus

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että

- esittäjillä esitystensä tallennusten osalta,
- äänitteiden tuottajilla äänitteidensä osalta,
- elokuvien ensimmäisten tallennusten tuottajilla elokuviansa alkuperäiskappaleen ja kopioiden osalta, sekä
- yleisradio-organisaatioilla 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen lähetystensä tallennusten osalta

on yksinoikeus saattaa yleisön saataville näitä kohteita, mukaan lukien niiden kopiot, myymällä tai muilla tavoin, jäljempänä 'levitysoikeus'.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetun kohteen levitysoikeus yhteisössä sammu ainoastaan, jos kohteen ensimmäinen myynti yhteisössä tapahtuu oikeudenhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella.

3. Levitysoikeus ei rajoita I luvun erityissäännösten, erityisesti 1 artiklan 4 kohdan, soveltamista.

4. Levitysoikeus voidaan siirtää tai luovuttaa taikka siihen voidaan antaa sopimukseen perustuva käyttöluupa.

10 artikla

Oikeuksien rajoitukset

1. Jäsenvaltiot voivat säätää II luvussa tarkoitettujen oikeuksien rajoituksista seuraavissa tapauksissa:

- a) yksityinen käyttö,
- b) lyhyiden katkelmien käyttö ajankohtaisten tapahtumien selostuksen yhteydessä,
- c) yleisradio-organisaatioiden omin keinoin tekemä lyhytaikainen tallennus omia lähetyskäsään varten,
- d) käyttö yksinomaan opetustarkoituksiin tai tieteelliseen tutkimukseen.

2. Jäsenvaltiot voivat säätää esittäjien, äänitteiden tuottajien, yleisradio-organisaatioiden ja elokuvien ensimmäisten tallennusten tuottajien suojaan samanlaisia rajoituksia kuin kirjallisten ja taiteellisten teosten tekijänoikeussuojaan, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta 1 kohdan soveltamista. Pakkolisensseistä voidaan kuitenkin säätää ainoastaan, jos ne ovat sopuussuhteissa Rooman yleissopimuksen kanssa.

3. Mitä 1 kohdan a alakohdassa säädetään, ei estä soveltamista mitään nykyistä tai tulevaa lainsäädäntöä, joka koskee korvausta yksityiseen käyttöön tapahtuvasta kopioinnista.

III LUKU

VOIMASSAOLOAIKA

11 artikla

Tekijänoikeuden voimassaoloaika

Tässä direktiivissä tarkoitetut tekijänoikeudet eivät lakkaa ennen sen voimassaoloajan päättymistä, josta kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevassa Bernin yleissopimuksessa määrätään, sanotun kuitenkin rajoittamatta tulevaa yhdenmukaistamista.

12 artikla

Lähtöoikeuksien voimassaoloaika

Tässä direktiivissä tarkoitetut esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeudet eivät lakkaa ennen Rooman yleissopimuksessa määrättyjen vastaavien voimassaoloaikojen päättymistä, sanotun kuitenkin rajoittamatta tulevaa yhdenmukaistamista. Tässä direktiivissä tarkoitetut elokuvien ensimmäisten tallennusten tuottajien oikeudet eivät lakkaa ennen kuin 20 vuotta on kulunut sen vuoden lopusta, jona tallennus tehtiin.

IV LUKU

YHTEISET SÄÄNNÖKSET

13 artikla

Ajallinen sovellettavuus

1. Tätä direktiiviä sovelletaan kaikkiin tässä direktiivissä tarkoitettuihin tekijänoikeudella suojattuihin teoksiin, esityk-

siin, äänitteisiin, lähetyksiin ja elokuvien ensimmäisiin tallennuksiin, jotka vielä 1 päivänä heinäkuuta 1994 saavat suojaa jäsenvaltioiden tekijänoikeutta tai lähioikeuksia koskevan lainsäädännön perusteella taikka täyttävät kyseisenä päivänä tämän direktiivin säännösten mukaiset suojan saamisen perusteet.

2. Tämän direktiivin soveltaminen ei vaikuta ennen 1 päivää heinäkuuta 1994 tapahtuneeseen käyttöön.

3. Jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeudenhaltijoiden on katsottava antaneen luvan 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun kohteen vuokraukseen tai lainaukseen, jos voidaan näyttää, että se on saatettu kolmansien saataville tähän käyttötarkoitukseen tai hankittu ennen 1 päivää heinäkuuta 1994. Kuitenkin, erityisesti jos tämä kohde on digitaaltalenne, jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeudenhaltijoilla on oikeus saada riittävä korvaus kyseisen kohteen vuokrauksesta tai lainauksesta.

4. Jäsenvaltioiden ei tarvitse soveltaa 2 artiklan 2 kohdan säännöksiä elokuvallisiin tai audiovisuaalisiin teoksiin, jotka on luotu ennen 1 päivää heinäkuuta 1994.

5. Jäsenvaltiot voivat määrätä päivästä, josta 2 artiklan 2 kohtaa sovelletaan, jos se ei ole myöhempi kuin 1 päivä heinäkuuta 1997.

6. Jollei 8 ja 9 kohdasta muuta johdu, tämä direktiivi ei vaikuta ennen direktiivin hyväksymispäivää tehtyihin sopimuksiin, sanotun kuitenkin rajoittamatta 3 kohdan soveltamista.

7. Jollei 8 ja 9 kohdasta muuta johdu, jäsenvaltiot voivat säätää, että niiden oikeudenhaltijoiden, jotka saavat uusia oikeuksia tämän direktiivin täytäntöönpanemiseksi annettujen kansallisten säännösten perusteella ja jotka ovat ennen 1 päivää heinäkuuta 1994 antaneet suostumuksensa käyttöön, oletetaan luovuttaneen nämä uudet yksinoikeudet.

8. Jäsenvaltiot voivat määrätä päivästä, josta 4 artiklassa tarkoitettu oikeus kohtuulliseen korvaukseen on olemassa, jos se ei ole myöhempi kuin 1 päivä heinäkuuta 1997.

9. Ennen 1 päivää heinäkuuta 1994 tehtyjen sopimusten osalta 4 artiklassa tarkoitettua oikeutta kohtuulliseen korvaukseen sovelletaan ainoastaan, jos tekijä tai esittäjä taikka näiden edustajat ovat vaatineet tätä 1 päivään tammikuuta 1997 mennessä. Jos oikeudenhaltijat eivät ole keskenään sopineet korvauksen tasosta, jäsenvaltiot voivat vahvistaa kohtuullisen korvauksen tason.

14 artikla**Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suhde**

Tämän direktiivin mukainen tekijänoikeuden lähioikeuksien suoja ei vaikuta millään tavoin tekijänoikeuden suojaan.

15 artikla**Loppusäännökset**

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 1 päivään heinäkuuta 1994 mennessä. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niitä virallisesti julkaistaessa niihin on liitettävä viittaus tähän direktiiviin. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitettuihin kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

16 artikla

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä 19 päivänä marraskuuta 1992.

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

E. LEIGH

NEUVOSTON DIREKTIIVI 93/83/ETY,

annettu 27 päivänä syyskuuta 1993,

tietyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta

EUROOPAN YHTEISÖJEN NEUVOSTO, joka

joittamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta,

ottaa huomioon Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 57 artiklan 2 kohdan ja 66 artiklan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen⁽¹⁾,

toimii yhdessä Euroopan parlamentin kanssa⁽²⁾,

ottaa huomioon talous- ja sosiaalikomitean lausunnon⁽³⁾,

sekä katsoo, että

- 1) perustamissopimuksen mukaisesti yhteisön tavoitteisiin kuuluu Euroopan kansojen yhä läheisemmän liiton luominen, yhteisöön kuuluvien valtioiden välisten suhteiden lähentäminen sekä yhteisön maiden taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen varmistaminen yhteisillä toimilla Eurooppaa jakavien rajojen poistamiseksi,
- 2) tämän vuoksi perustamissopimuksessa määrätään perustettaviksi yhteismarkkinat sekä alue, jolla ei ole sisäisiä rajoja; tässä toiminnassa on erityisesti poistettava palvelujen vapaan liikkuvuuden esteet ja toteutettava järjestelmä, jolla varmistetaan, ettei kilpailu väärin yhteismarkkinoilla; tämän saavuttamiseksi neuvosto voi antaa direktiivejä jäsenvaltioiden itsenäisten ammatinharjoittajien toimintaan ryhtymistä ja sen har-

- 3) erityisesti satelliitin välityksellä ja kaapeleitse tapahtuva valtioiden rajat ylittävä ohjelmien yleisradiointi yhteisössä on yksi pääasiallisista keinoista toteuttaa nämä yhteisön tavoitteet, jotka ovat sekä poliittisia, taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia että oikeudellisia,

- 4) neuvosto on jo 3 päivänä lokakuuta 1989 antanut direktiivin 89/552/ETY televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta⁽⁴⁾, jossa säädetään toimenpiteistä televisio-ohjelmien levityksen ja tuotannon edistämiseksi Euroopassa sekä mainontaa, sponsoroimista, alaikäisten suojelua ja vastineoikeutta koskevista toimenpiteistä,

- 5) näiden tavoitteiden toteuttamista ohjelmien valtioiden rajat ylittävissä satelliittivälityksessä ja muista jäsenvaltioista tulevien ohjelmien edelleenlähetyksessä kaapeleitse haittaavat kuitenkin vielä nykyisin tietyt kansallisten tekijänoikeutta koskevien säännösten eroavuudet sekä tietty oikeudellinen epävarmuus; tämä aiheuttaa vaaran, että oikeudenhaltijoiden teoksia käytetään korvauksetta tai että niiden käytön estävät eri jäsenvaltioissa yksittäiset yksinoikeuksien haltijat; erityisesti tämä oikeudellinen epävarmuus muodostaa välittömän esteen ohjelmien vapaalle liikkuvuudelle yhteisössä,

⁽¹⁾ EYVL N:o C 255, 1.10.1991, s. 3 ja

EYVL N:o C 25, 28.1.1993, s. 43

⁽²⁾ EYVL N:o C 305, 23.11.1992, s. 129 ja

EYVL N:o C 255, 20.9.1993

⁽³⁾ EYVL N:o C 98, 21.4.1992, s. 44

⁽⁴⁾ EYVL N:o L 298, 17.10.1989, s. 23

- 6) tekijänoikeudellisessa kohtelussa erotetaan nykyisin toisistaan välittäminen yleisölle yleisradiosatelliittia käyttäen ja välittäminen yleisölle välityssatelliitin avulla; koska yksilöllinen vastaanottaminen on nykyisin mahdollista ja kohtuuhintaista molemmien tyyppillä satelliiteilla, tämä erilainen oikeudellinen kohtelu ei enää ole perusteltua,
- 7) lisäksi ohjelmien vapaata lähettämistä haittaa edelleen epävarmuus sen suhteen, onko oikeudet ohjelmien lähettämiseksi satelliiteilla, joiden signaalit voidaan vastaanottaa suoraan, hankittava ainoastaan lähetyksessä vai onko ne hankittava myös kaikissa vastaanottoissa yleisesti; koska välityssatelliitteja ja yleisradiosatelliitteja kohdellaan tekijänoikeudellisesti samalla tavoin, tämä oikeudellinen epävarmuus koskee käytännössä kaikkia yhteisössä satelliitin välityksellä lähetettäviä ohjelmia,
- 8) lisäksi yleisradiolähetysten vapaan liikkuvuuden edellytyksenä yhteisössä oleva oikeudellinen varmuus puuttuu tapauksissa, joissa valtioiden rajojen yli lähetetyt ohjelmat syötetään kaapeliverkkoihin ja edelleen lähetetään niissä,
- 9) luvilla myönnettävien oikeuksien sopimusperusteisen hankinnan kehitys vaikuttaa jo aktiivisesti tavoitteena olevan eurooppalaisen audiovisuaalisen alueen luomiseen; tällaisten sopimusperusteisten lupien jatkuvuus on varmistettava, ja on kaikin keinoin edistettävä niiden kitkatonta soveltamista käytännössä,
- 10) erityisesti kaapeliähetystoiminnan harjoittajat eivät nykyisin voi olla varmoja siitä, että ne ovat todella hankkineet kaikki näissä sopimuksissa tarkoitettuihin ohjelmiin liittyvät oikeudet,
- 11) kaikkia kyseisiä eri jäsenvaltioissa toimivia osapuolia ei koske samalla tavoin velvoite, jonka mukaan ne eivät ilman pätevää syytä saa kieltäytyä neuvotteluista oikeuksien hankkimiseksi kaapeleitse tapahtuvaan edelleenlähetykseen tai sallia sellaisten neuvottelujen raueta,
- 12) direktiivissä 89/552/ETY määriteltyä yhtenäisen audiovisuaalisen alueen luomisen oikeudellista kehystä on siis täydennettävä tekijänoikeuden osalta,
- 13) sen vuoksi on lakkautettava välityssatelliittien välityksellä tapahtuvan ohjelmien levityksen erilainen kohtelu jäsenvaltioissa, siten että pääpaino on koko yhteisössä sillä, välitetäänkö suojattuja teoksia ja muita suojattuja kohteita yleisölle; tällä tavoin voidaan varmistaa valtioiden rajat ylittävien yleisradiolähetysten tarjoajien tasapuolinen kohtelu riippumatta siitä, käyttävätkö nämä yleisradiosatelliittia vai välityssatelliittia,
- 14) hankittaviin oikeuksiin liittyvä oikeudellinen epävarmuus, joka haittaa valtioiden rajat ylittävää ohjelmien yleisradiointia satelliitin välityksellä, voidaan poistaa määrittelemällä yhteisössä satelliittivälitys yleisölle; tässä määritelmässä on samalla täsmennettävä välitystapahtuman paikka; määritelmä on tarpeen, jotta välitetäisiin useiden kansallisten lainsäädäntöjen päällekkäinen soveltaminen samaan yleisradiointitapahtumaan; satelliittivälityksestä yleisölle on kyse ainoastaan silloin, kun ja siinä jäsenvaltiossa, jossa ohjelmiasignaaliit saatetaan yleisradio-organisaation valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun; ohjelmiasignaaleihin sovellettavia tavanomaisia teknisiä menettelyjä ei voida pitää välitysketjun keskeytyksinä,
- 15) yksinomaisten yleisradiointioikeuksien sopimusperusteisen hankinnan on tapahduttava sen jäsenvaltion voimassa olevan tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia koskevan lainsäädännön mukaisesti, jossa ohjelma välitetään yleisölle satelliitin välityksellä,
- 16) sopimusvapauden periaate, jolle tämä direktiivi perustuu, tekee mahdolliseksi jatkaa näiden oikeuksien käytön rajoittamista erityisesti tietyn lähetystekniikan tai tiettyjen kielitoisintojen osalta,
- 17) määritettäessä korvausta hankituista oikeuksista niiden, joita asia koskee, on otettava huomioon kaikki lähetysten muuttajat, kuten todellinen yleisö, mahdollinen yleisö ja kielitoisinto,
- 18) tähän direktiiviin sisältyvän alkuuperämaan periaatteen soveltaminen voisi olla ongelmallista voimassa olevien sopimusten yhteydessä; tässä direktiivissä olisi säädettävä viiden vuoden määräaika, jonka kuluessa voimassa olevat sopimukset voitaisiin tarvittaessa mukauttaa tähän direktiiviin; alkuuperämaan periaatetta ei siis sovellettaisi voimassa oleviin sopimuksiin, joiden voimassaolo päättyy 1 päivään tammikuuta 2000 mennessä; jos sopimuksen osapuolilla kyseisenä päivänä

- edelleen on mielenkiintoa sopimuksen säilyttämiseen, niiden olisi voitava neuvotella sopimuksen ehdot uudelleen,
- 19) olemassa olevia kansainvälisiä yhteistuotantosopimuksia on tulkittava osapuolten sopimusta allekirjoittaessaan tarkoittamien taloudellisten tavoitteiden ja merkityksen perusteella; aiemmin useissa yhteistuotantoa koskeissa kansainvälisissä sopimuksissa ei ole nimenomaisesti ja eritellysti määrätty tässä direktiivissä tarkoitetusta satelliittivälityksestä yleisölle erityisenä käyttötapana; useiden olemassaolevien kansainvälisten yhteistuotantosopimusten pohjimmassaan perusajatuksena on, että yhteistuottajat käyttävät yhteistuotannon oikeuksia erikseen ja itsenäisesti, jakamalla käyttöoikeudet keskenään alueittain; yleensä jos yhden yhteistuottajan sallima satelliittivälitys yleisölle vaikuttaisi toisen yhteistuottajan käyttöoikeuksien arvoon, tällaista olemassa olevaa sopimusta tulkittaisiin loogisesti siten, että toisen yhteistuottajan olisi hyväksyttävä ensimmäisen yhteistuottajan antama lupa satelliittivälitykseen yleisölle; toisen yhteistuottajan kielellinen yksinoikeus rajoittuu, jos yleisölle satelliittivälitettyjen toisintojen, mukaan lukien jälkimmäinen tai tekstitys, yksi tai useampi kieli on sama kuin yksi tai useampi tälle toiselle yhteistuottajalle sopimuksessa osoitetulla alueella laajasti ymmärrettävä kieli; yksinoikeuden käsite olisi ymmärrettävä laajemmin, jos yleisölle suunnatun satelliittivälityksen kohteena on ainoastaan kuvista ilman vuoropuhelua ja tekstitystä koostuva teos; tarvitaan selkeä sääntö sovellettavaksi tapauksissa, joissa kansainvälisessä yhteistuotantosopimuksessa ei nimenomaisesti vahvisteta tässä direktiivissä tarkoitettua satelliittivälitystä yleisölle koskevien oikeuksien jakoa,
- 20) satelliittivälitystä yleisölle kolmansista maista on tietyn edellytyksin pidettävä yhteisön jäsenvaltiossa tapahtuvana välityksenä,
- 21) on huolehdittava siitä, että tekijöitä, esittäjiä, äänitteiden tuottajia ja yleisradio-organisaatiota suojataan kaikissa jäsenvaltioissa ja ettei tämä suoja edellytä laissa säädettyä käyttölupajärjestelmää; ainoastaan tällä tavoin voidaan estää yhteismarkkinoilla mahdollisesti esiintyviä suojatason eroja vääristämisestä kilpailua,
- 22) uuden teknologian käyttöönotto voi vaikuttaa sekä laadullisesti että määrällisesti teosten ja muiden suoritteiden käyttöön,
- 23) tämän kehityksen perusteella tässä direktiivissä kaikille sen soveltamisalaan kuuluvien oikeuksien haltijoille säädettyä suojatasoa olisi jatkuvasti tarkasteltava,
- 24) tässä direktiivissä tarkoitettuun lainsäädäntöjen yhdenmukaistamiseen kuuluu niiden säännösten yhdenmukaistaminen, joilla taataan korkea suojataso tekijöille, esittäjille, äänitteiden tuottajille ja yleisradio-organisaatioille; tämän yhdenmukaistamisen ei pitäisi tehdä yleisradio-organisaatioille mahdolliseksi hyötyä suojatason eroista vaihtamalla toimintonsa sijoituspaikkaa audiovisuaalisen tuotannon haitaksi,
- 25) tekijänoikeuden lähioikeuksien suoja on yleisölle suunnattua satelliittivälitystä varten muutettava sen suojan mukaiseksi, josta säädetään vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetussa neuvoston direktiivissä 92/100/ETY⁽¹⁾; tämä ratkaisu tekee erityisesti mahdolliseksi taata, että esittäjät ja äänitteiden tuottajat saavat riittävän korvauksen suoritteidensa tai äänitteidensä satelliittivälityksestä yleisölle,
- 26) 4 artiklan säännökset eivät estä jäsenvaltioita ulottamasta direktiivin 92/100/ETY 2 artiklan 5 kohdassa esitettyä oletamaa 4 artiklassa tarkoitettuihin yksinoikeuksiin; ne eivät myöskään estä jäsenvaltioita säätämästä yksinkertaisesta oletamasta, joka koskee käyttöilupaa kyseisessä artiklassa tarkoitettuihin esittäjien yksinoikeuksiin, jos tämä oletama on sopusoinnussa esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhteyksien suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen kanssa,
- 27) muista jäsenvaltioista tulevien ohjelmien edelleenlähetys kaapeleitse kuuluu tekijänoikeuden sekä tietyissä tapauksissa tekijänoikeuden lähioikeuksien alaan; kaapelilähetystoiminnan harjoittajan on siis saatava kutakin edelleenlähetettävää ohjelmaosuutta varten kaikkien oikeudenhaltijoiden lupa; tätä direktiiviä sovellettaessa nämä luvat on periaatteessa annettava sopimuksella, paitsi jos on säädetty jo käytössä olevia lakiin perustuvia käyttölupajärjestelmiä koskevasta väliaikaisesta poikkeuksesta,

⁽¹⁾ EYVL N:o L 346, 27.11.1992, s. 61

- 28) sen varmistamiseksi, etteivät tiettyjä ohjelmien osia koskevia oikeuksia saaneet ulkopuoliset oikeuksiaan käyttäessään voi vaarantaa sopimusjärjestelyjen toimivuutta, olisi kaapeleitse tapahtuvan edelleenlähetysten ominaisuuksien sitä vaatiessa säädettävä luvanantamisoikeuden käytöstä yksinomaan yhteisesti, mitä varten säädettäisiin velvoitteesta käyttää yhteisvalvontajärjestöä; luvanantamisoikeus sinänsä säilyy muuttumattomana, ja ainoastaan sen käyttöä säännellään tietyssä määrin, minkä vuoksi oikeus luvan antamiseen kaapeleitse tapahtuvaan edelleenlähetykseen voidaan edelleen luovuttaa; tämä direktiivi ei vaikuta moraalisten oikeuksien käyttöön,
- 29) 10 artiklassa säädetty poikkeus ei rajoita oikeudenhaltijoiden mahdollisuutta luovuttaa oikeuksiaan yhteisvalvontajärjestölle ja saada siten suoraan osuus kaapelilähetystoiminnan harjoittajan kaapeleitse tapahtuvasta edelleenlähetyksestä suorittamasta korvauksesta,
- 30) sopimusperusteisia kaapeleitse tapahtuvaa edelleenlähetystä koskevan luvan antamiseen liittyviä järjestelyjä on edistettävä lisätoimenpiteillä; yleiseen sopimukseen pyrkivä osapuoli olisi osaltaan velvoitettava tekemään yhteissopimusta koskevat ehdotukset; lisäksi kaikkien, joita asia koskee, olisi milloin tahansa voitava vedota puolueettomaan välittäjään, jonka tehtävänä on helpottaa neuvotteluja ja joka voi tehdä ehdotuksia; asiaa koskevat ehdotukset tai vastustus olisi ilmoitettava asian osapuolille oikeustoimista ilmoittamisessa sovellettavia, erityisesti voimassa olevissa kansainvälisissä yleissopimuksissa määrättyjä sääntöjä noudattaen; lisäksi olisi huolehdittava siitä, ettei neuvotteluja tai tiettyjen oikeudenhaltijoiden osallistumista niihin estetä ilman pätevää syytä; mikään näistä oikeuksien hankintaa edistämään tarkoitetuista toimenpiteistä ei kyseenalaista kaapeleitse tapahtuvan edelleenlähetysten oikeuksien hankinnan sopimusperusteisuutta,
- 31) siirtymäkauden ajan jäsenvaltioiden on voitava säilyttää olemassa olevat toimielimensä, joilla on niiden alueella toimivalta ratkaista tapauksia, joissa yleisradio-organisaatio on mielivaltaisesti evännyt oikeuden kaapeleitse tapahtuvaan ohjelman edelleenlähetykseen yleisölle tai esittänyt sille kohtuuttomia ehtoja; on selvää, että kyseisten osapuolten oikeus tulla tämän toimivaltaisen toimielimen kuulemiksi on taattava ja että sen olemassaolo ei saa estää kyseisiltä osapuolilta tavanomaista mahdollisuutta oikeuskäsittelyihin,
- 32) ilmeisesti ei kuitenkaan ole tarpeen ottaa käyttöön yhteisön sääntelyä kaikkiin tapauksiin, joiden vaikutukset, kaupan kannalta vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta, ilmenevät ainoastaan yksittäisen jäsenvaltion rajojen sisäpuolella,
- 33) olisi laadittava vähimmäissäännöt ohjelmien vapaiden, häiriöttömien rajat ylittävien satelliittilähetysten sekä muista jäsenvaltioista tulevien yleisradioitujen ohjelmien samanaikaisten ja muuttamattomien kaapeleitse tapahtuvien edelleenlähetysten toteuttamiseksi ja varmistamiseksi olennaisesti sopimusperusteisesti,
- 34) tämä direktiivi ei saa rajoittaa myöhempiä yhdenmukaistamista tekijänoikeuden ja lähioikeuksien eikä näiden oikeuksien yhteisen hallinnon alalla; jäsenvaltioiden mahdollisuus säännellä yhteisvalvontajärjestöjen toimintoja ei haittaa tässä direktiivissä tarkoitettuja oikeuksia koskevien sopimusneuvottelujen vapautta, koska näissä neuvotteluissa noudatetaan yleisiä tai erityisiä kansallisia kilpailuoikeutta tai monopoliase-
man väärinkäytön estämistä koskevia sääntöjä,
- 35) näin ollen jäsenvaltiot olisi velvoitettava täydentämään tämän direktiivin tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavia yleisiä säännöksiä kansallisen oikeutensa laeilla, asetuksilla ja hallinnollisilla määräyksillä, jos nämä eivät ole tämän direktiivin tavoitteiden vastaisia ja ovat sopusoinnussa yhteisön oikeuden kanssa, ja
- 36) tämä direktiivi ei estä perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen soveltamista,

ON ANTANUT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 LUKU

MÄÄRITELMÄT

1 artikla

Määritelmät

1. Tässä direktiivissä 'satelliittilla' tarkoitetaan satelliittia, joka toimii taajuuskaistoilla, jotka on teleliikennettä koskevan lain-
säädännön mukaan varattu signaalien lähetysille yleisön vastaanotettaviksi tai muulle kuin yleisölle tapahtuvalle

yksilölliselle välitykselle. Jälkimmäisessä tapauksessa yksilöllisen vastaanoton on kuitenkin voitava tapahtua ensinmainitun tapauksen olosuhteisiin verrattavissa olosuhteissa.

2. a) Tässä direktiivissä 'satelliittivälityksellä yleisölle' tarkoitetaan toimintaa, jolla yleisön vastaanotettaviksi tarkoitettuja ohjelmäsignaaleja saatetaan yleisradio-organisaation valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun.

b) Satelliittivälitys yleisölle tapahtuu ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa yleisradio-organisaation valvonnassa ja vastuulla ohjelmäsignaalit saatetaan satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun.

c) Lähetettäessä ohjelmäsignaalit koodattuina on kyse satelliittivälityksestä yleisölle, jos yleisradio-organisaatio itse tai joku muu sen suostumuksella saattaa lähetyksen koodauksen purkulaitteita yleisön saataville.

d) Jos satelliittivälitys yleisölle tapahtuu kolmannessa maassa, joka ei tarjoa II luvussa säädettyä suojatasoa ja:

i) jos ohjelmäsignaali lähetetään kohti satelliittia jäsenvaltiossa sijaitsevalta lähetysasemalta, satelliittivälityksen yleisölle on katsottava tapahtuneen kyseisessä jäsenvaltiossa, ja II luvussa säädettyjä oikeuksia voidaan käyttää tätä asemaa käyttävää henkilöä vastaan, tai

ii) jos ei käytetä jäsenvaltiossa sijaitsevaa lähetysasemaa mutta jäsenvaltioon sijoittautunut yleisradio-organisaatio on antanut välityksen yleisölle toisten tehtäväksi, välityksen on katsottava tapahtuneen siinä jäsenvaltiossa, jossa yleisradio-organisaatiolla on pääasiallinen toimipaikkansa yhteisössä, ja II luvussa säädettyjä oikeuksia voidaan käyttää yleisradio-organisaatiota vastaan.

3. Tässä direktiivissä 'edelleenlähetyksellä kaapeleitse' tarkoitetaan toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien johtimite tai vapaasti etenevillä radioaalloilla, erityisesti satelliitin välityksellä lähetettävän yleisön vastaanotettavaksi tarkoitettua aluperäisen televisio- tai radiolähetyksen samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä edelleenlähetystä kaapeleitse tai mikroaalloilla toimivan lähetysjärjestelmän välityksellä yleisön vastaanotettavaksi.

4. Tässä direktiivissä 'yhteisvalvontajärjestöllä' tarkoitetaan organisaatiota, jonka ainoana tarkoituksena tai yhtenä pääasial-

lisena tarkoituksena on hoitaa tai hallinnoida tekijänoikeuksia tai lähioikeuksia.

5. Tässä direktiivissä elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat säätää, että muita henkilöitä on pidettävä tekijäkumppaneina.

II LUKU

YLEISRADIOINTI SATELLIITIN VÄLITYKSELLÄ

2 artikla

Yleisradiointioikeus

Jollei tämän luvun säännöksistä muuta johdu, jäsenvaltioiden on säädettävä tekijän yksinoikeudesta antaa lupa tekijänoikeuksilla suojattujen teosten satelliittivälitykseen yleisölle.

3 artikla

Yleisradiointioikeuksien hankkiminen

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että 2 artiklassa tarkoitettu lupa voidaan hankkia ainoastaan sopimuksella.

2. Jäsenvaltio voi säätää, että yhteisvalvontajärjestön ja yleisradio-organisaation välinen tiettyä teoslajia koskeva yhteissopimus voidaan laajentaa koskemaan sellaisia saman lajin oikeuksien haltijoita, joita yhteisvalvontajärjestö ei edusta, jos:

– satelliittivälitys yleisölle tapahtuu samanaikaisesti kuin saman yleisradio-toiminnan harjoittajan lähetys maanpäällisessä lähetysverkossa,

ja

– oikeudenhaltija, joka ei ole edustettuna, voi milloin tahansa kieltää yhteissopimuksen soveltamisen teoksiinsa ja käyttää oikeuksiaan joko yksilöllisesti tai yhteisesti.

3. Edellä 2 kohtaa ei sovelleta elokuvateoksiin, mukaan lukien elokuvaamiseen verrattavalla menettelyllä luodut teokset.

4. Jos jäsenvaltion lainsäädännössä säädetään yhteissopimuksen 2 kohdan säännösten mukaisesta laajentamisesta, kyseisen jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle ne yleisradio-organisaatiot, joilla on oikeus vedota tähän lainsäädäntöön. Komissio julkaisee nämä tiedot Euroopan yhteisöjen virallisen lehden C-sarjassa.

4 artikla

Esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeudet

1. Satelliittivälityksessä yleisölle esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeuksia suojataan direktiivin 92/100/ETY 6, 7, 8 ja 10 artiklan säännösten mukaisesti.
2. Edellä 1 kohtaa sovellettaessa direktiivissä 92/100/ETY esiintyvällä ilmaisulla 'vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä tapahtuva yleisradiointi' tarkoitetaan myös satelliittivälitystä yleisölle.
3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen oikeuksien käyttöön sovelletaan direktiivin 92/100/ETY 2 artiklan 7 kohtaa ja 12 artiklaa.

5 artikla

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suhde

Tekijänoikeuden lähioikeuksien suojaaminen tämän direktiivin mukaisesti ei loukkaa eikä millään tavoin muuta tekijänoikeuden antamaa suojaa.

6 artikla

Vähimmäissuoja

1. Jäsenvaltiot voivat säätää tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoita koskevista suojatoimenpiteistä, jotka ovat laajempia kuin direktiivin 92/100/ETY 8 artiklassa edellytetään.
2. Edellä 1 kohdan soveltamiseksi jäsenvaltioiden on noudatettava 1 artiklan 1 ja 2 kohdan määräelmiä.

7 artikla

Siirtymäsäännökset

1. Tämän direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen oikeuksien ajallisen sovellettavuuden osalta sovelletaan direktiivin 92/100/ETY 13 artiklan 1, 2, 6 ja 7 kohtaa. Kyseisen direktiivin 13 artiklan 4 ja 5 kohtaa sovelletaan soveltuvien osin.
2. Jäljempänä 14 artiklan 1 kohdassa mainittuna päivänä voimassa oleviin teosten ja muiden suojattujen kohteiden käyttöä koskeviin sopimuksiin sovelletaan 1 artiklan 2 kohdan sekä 2 ja 3 artiklan säännöksiä 1 päivästä tammikuuta 2000, jos niiden voimassaolo päättyy kyseisen päivän jälkeen.
3. Jos ennen 14 artiklan 1 kohdassa mainittua päivää yhden jäsenvaltion yhteistuottajan sekä yhden tai useamman muiden jäsenvaltioiden tai kolmansien maiden yhteistuottajan välillä

tehdyssä kansainvälisessä yhteistuotantosopimuksessa määrätään nimenomaisesti järjestelmästä, jossa kaikkia yleisölle välityksen keinoja koskevat käyttöoikeudet jaetaan yhteistuottajien kesken maantieteellisten vyöhykkeiden mukaan, erottaen satelliittivälitykseen yleisölle sovellettavaa järjestelmää muihin välityskanavoihin sovellettavista säännöksistä, ja jos yhteistuotannon satelliittivälitys yleisölle loukkaisi jonkun yhteistuottajan tai tämän luovutuksensaajan erityisesti kielellistä yksinoikeutta tietyllä alueella, yhteistuottajan tai tämän luovutuksensaajan antama lupa satelliittivälitykseen yleisölle edellyttää tämän yksinoikeuden haltijan ennakosuostumusta riippumatta siitä, onko tämä yhteistuottaja vai luovutuksensaaja.

III LUKU

EDELLEENLÄHETYS KAAPELEITSE

8 artikla

Oikeus edelleenlähetykseen kaapeleitse

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että muista jäsenvaltioista tulevien lähetyksien edelleenlähetyksessä kaapeleitse niiden alueella tapahtuu voimassa olevat tekijänoikeudet ja lähioikeudet huomioon ottaen sekä tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien haltijoiden ja kaapelilähetystoiminnan harjoittajien välisten yksilöllisten sopimusten tai yhteissopimusten perusteella.
2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat 31 päivään joulukuuta 1997 pitää voimassa 31 päivänä heinäkuuta 1991 voimassa olleet lakiin perustuvat tai kyseisenä päivänä kansallisessa lainsäädännössä nimenomaisesti säädetty käyttöluvut.

9 artikla

Kaapeleitse tapahtuvaa edelleenlähetystä koskevan oikeuden käyttö

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien haltijoiden oikeutta antaa kaapelilähetystoiminnan harjoittajalle lupa lähetyksen edelleenlähetykseen kaapeleitse tai evätä se voi käyttää ainoastaan yhteisvalvontajärjestöä.
2. Kun oikeudenhaltija ei ole antanut oikeuksiaan yhteisvalvontajärjestön hallinnoitaviksi, pidetään sitä yhteisvalvontajärjestöä, joka valvoo samaan lajiin kuuluvia oikeuksia, oikeutettuna hallinnoimaan hänen oikeuksiaan. Jos useat yhteisvalvontajärjestöt hallinnoivat tähän lajiin kuuluvia oikeuksia, oikeudenhaltija voi itse nimetä yhteisvalvontajärjestön, jonka tehtävänä oikeudenhaltijan oikeuksien hallinnointia on pidettävä. Tässä kohdassa tarkoitettuna oikeudenhaltijalla on kaapelilähetystoiminnan harjoittajan ja sen yhteisvalvontajärjestön, jonka tehtävänä tämän oikeuksien hallinnointia on pidettävä, välisen sopimuksen perusteella samat oikeudet ja velvoitteet kuin oikeudenhaltijoilla, jotka ovat antaneet oikeuksiensa

puolustamisen tämän yhteisvalvontajärjestön tehtäväksi, ja oikeudenhaltija voi vedota näihin oikeuksiin kyseisen jäsenvaltion vahvistamana määräaikana, jonka on oltava vähintään kolme vuotta siitä päivästä, jona oikeudenhaltijan teos tai muu suojattu kohde edelleenlähetetään kaapeleitse.

3. Jäsenvaltio voi säätää, että jos oikeudenhaltija antaa luvan teoksen tai muun suojatun kohteen alkuperäiseen lähetykseen alueellaan, tämän on katsottava suostuneen olemaan käyttämättä oikeuksiaan edelleenlähetykseen kaapeleitse yksilöllisesti ja käyttämään niitä tämän direktiivin säännösten mukaisesti.

10 artikla

Kaapeleitse tapahtuvaa edelleenlähetystä koskevan yleisradio-organisaatioiden oikeuden käyttö

Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, ettei 9 artiklaa sovelleta yleisradio-organisaation käyttämiin oikeuksiin sen omien lähetysten osalta, riippumatta siitä kuuluvatko kyseiset oikeudet tälle vai ovatko muut tekijänoikeuksien ja/tai lähioikeuksien haltijat siirtäneet ne tälle.

11 artikla

Välittäjät

1. Jollei ole mahdollista tehdä sopimusta luvan antamisesta yleisradiolähetyksen edelleenlähetykseen kaapeleitse, jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että kaikki asian osapuolet voivat käyttää yhtä tai useampaa välittäjää.

2. Välittäjien tehtävänä on avustaa neuvotteluissa. He voivat myös tehdä ehdotuksia asian osapuolille.

3. Kaikkien osapuolten on katsottava hyväksyneen 2 kohdassa tarkoitetun ehdotuksen, jos yksikään osapuoli ei kolmen kuukauden kuluessa ilmaise vastustavansa sitä. Ehdotuksesta ja sen vastustuksesta on ilmoitettava asian osapuolille oikeustoimista ilmoittamisessa sovellettavia sääntöjä noudattaen.

4. Välittäjät on valittava siten, ettei näiden riippumattomuutta ja puolueettomuutta voida kohtuullisesti epäillä.

12 artikla

Neuvotteluasemien väärinkäytön estäminen

1. Jäsenvaltioiden on siviili- tai hallinto-oikeudellisin säännöin tapauskohtaisesti huolehdittava siitä, että osapuolet aloittavat ja käyvät kaapeleitse tapahtuvan edelleenlähetyksen lupaa koskevat neuvottelut vilpittömässä mielessä eivätkä estä niitä tai haittaa niitä ilman pätevää syytä.

2. Jäsenvaltio, jonka alueella sijaitsevalla toimielimellä on 14 artiklan 1 kohdassa mainittuna päivänä toimivalta ratkaista tapauksia, joissa yleisradio-organisaatio on mielivaltaisesti kieltänyt edelleenlähetyksen kaapeleitse yleisölle kyseisessä jäsenvaltiossa tai ehdottanut kohtuuttomia ehtoja, voi säilyttää tämän toimielimen olemassa.

3. Edellä 2 kohtaa sovelletaan siirtymäkautena, joka on kahdeksan vuotta 14 artiklan 1 kohdassa mainitusta päivästä.

IV LUKU

YLEISET SÄÄNNÖKSET

13 artikla

Oikeuksien yhteinen hallinto

Tämä direktiivi ei rajoita yhteisvalvontajärjestöjen toiminnan sääntelyä jäsenvaltioissa.

14 artikla

Loppusäännökset

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamiseksi edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 1 päivään tammikuuta 1995 mennessä. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niitä virallisesti julkaistaessa niihin on liitettävä viittaus tähän direktiiviin. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

2. Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa kansalliset säännökset komissiolle.

3. Komissio antaa Euroopan parlamentille, neuvostolle sekä talous- ja sosiaalikomitealle viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2000 kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta ja tekee tarvittaessa uudet ehdotukset direktiivin mukauttamiseksi ääniyleisradio- ja televisiolähetystoiminnan alan kehitykseen.

15 artikla

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä 27 päivänä syyskuuta 1993.

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

R. URBAIN